

Y E N İ Ö N C Ü

AYLIK SOSYALİST DERGİ

SİYAH PROTESTONUN ANLAMI

Nuran AĞAN

BEN DOĞARKEN İKTİDAR OLMUŞUM

Necmi GÜL

ÖĞRENCİ GENÇLİĞİN MERKEZİ ÖRGÜTLENMESİ ÜZERİNE

Hüseyin KIRAY

İŞÇİ SINIFI, SOSYALİST BİLİNÇ VE "NE YAPMALI"?

Süha ILGAZ

NASIL BİR MUHASEBE NASIL BİR PERSPEKTİF

Ş.KARA

NASIL BİR GÜNDEM, NASIL BİR TARTIŞMA

C.MORALI

OLUMLU BİR YÖNELİM VE FARKLARIMIZ

Ahmet URAL

YENİ ÖNCÜ'DE POLİTİKA DEĞİŞİKLİĞİ

Mahmut CEYLAN

DOGMATİZM, LİBERALİZM VE SOSYALİST TAVIR (I)

Sefer DENİZ

DOGMATİZMDEN KOPUŞ GEREKLİDİR

Suat OĞULCAN

BİRLİK, ÖNDERLİK VE HEGEMONYA

Ertuğrul KÜRKÇÜ

SAYI

18

KASIM 1989

Birikim

Aylık sosyalist kültür dergisi

1 / Mayıs '89: 26 Mart ve sonrası • MURAT BELGE, Dokuz yılın birikimi • ÖMER LAÇİNER, Yeniden sosyalizm, sosyalizmde devrim • CAN YÜCEL, Yeniden çıkacak olan Birikim • AHMET İNSEL, Liberalizm, muhafazakârlık ve Türkiye'de toplumsal tahayyül • BÜLENT SOMAY, Önce meşruiyet • Bir köylü mebus adayı seçimi • TANIL BORA, MÇP, RP ve "İslâmî Diriliş" • MURAT TAŞDEMİR, İşkence üzerine • B.SOMAY, Kaçınıcı hamur kültür? • HALİL TURHANLI, Vaclac Havel

2 / Haziran '89: 1 Mayıs ve iktidarın sonbaharı • ÖMER LAÇİNER, Devrimci sosyalizmin gündemi • ÇAĞLAR KEYDER, Kriz ve işçi sınıfı • FARUK PEKİN, '89 Baharı işçi eylemleri • BÜLENT SOMAY, Düzen partisiinden devrim partisine • ERİK JAN ZÜRCHER, Güneş-Dil Teorisi • "Türk dehası"nın ürünü muhteşem bir teori! • METE TUNÇAY, Şefik Hüsnü'nün Vazife'deki başyazıları • FARUK CAN, Demokrasi Kurultayı • NEŞE ERDİLEK, 163. madde sorunu • ŞİRİN TEKELİ, 1. Kadın Kurultayı • A.CANKOÇAK, Kadın tarafı olmak • DEVİN KUZU, Sağlıksız bir ayrışma • AKDOĞAN ÖZKAN, 1 Mayıs üzerine • ATA SOYER-ŞAHİN KURTARAN, Hekim eylemleri ve Ankara Tabip Odası • MURAT TAŞDEMİR, Hekim hareketi ve İstanbul Tabip Odası

3 / Temmuz '89: "Sosyalist ülkeler"de neler oluyor? • ÖMER LAÇİNER, Devrim olarak sosyalizm • AHMET İNSEL, Çin'de askerî darbe ve komünist rejimlerin meşruiyet bunalımı • HUA LİNSHAN, Barbar bir kültürün etkisi • TANER AKÇAM, Marksist devrim teorisi ve sosyalizm • HALİL BERKTAY, Sol'da siyaset sanatının yerli yerine oturmamışlığı • ŞİRİN TEKELİ, '80'lerde Türkiye'de kadınların kurtuluşu hareketi • TANIL BORA, Yerel Yönetim, sosyal demokrasi ve sosyalistler • Murat Karayalçın'la söyleşi • ŞÜKRÜ AKSU, Hekim hareketi Eylül 1988-Haziran 1989 • MURAT BELGE, İyi bir "aile fotoğrafı" • SEMİH AYTAÇLAR, Günlük hayat krizinin taşıdığı devrimci potansiyel • Atatürk'e göre spor • MURAT BELGE, SHP'de "demokrasi" • Ö.LAÇİNER, Irak Kürtleri, Bulgaristan Türkleri • ERCAN YAŞA, İşçi Kurultayı • KORAY DOĞAN, ODTÜ'de öğrenci hareketi • ASUMAN SUNER, Sosyal Bilimler Kongresi • BÜLENT SOMAY, İrfan Yavru'nun yazısı üzerine bir not

4 / Ağustos '89: İktidarın meşruiyeti sorunu • Kasımlı'nın ölümü ve Ortadoğu ufkumuz • MURAT BELGE, Sosyalizm: "Zorunluluk" mu, "etik seçme" mi? • MICHAEL LOWY, Marksizm ve ütöpik görüş • AKDOĞAN ÖZKAN, Bir eleştiri dolayısıyla Althusser • TÜRKAY DEMİR, Sosyalizm ve demokrasi • TEVFİK ÇAVDAR, "Takrir-i Sükûn" Yasası • WILL KORD-RUWISCH, Türkiye'deki işçi basını • LEVENT KÖKER, Kemalizmi yeniden düşünmek • A.ÖZKAN, "Doktor"un dilinden anlamak!.. • Başarısız bir tacir, fakat zengin bir devlet adamı • MURAT BEJDUĞ, Çerkesler sorunu • ÖMER FARUK, "Halk Ordusu" ve "sosyalist askerler"

5 / Eylül '89: Açlık grevleri • Cudi'den cudaya doğru!.. • ÖMER LAÇİNER, İşçi sınıfının kendinde devrim bilinci • ERIC HOBSBAWM, Klasik işçi hareketine elveda mı? • ERNESTO LACLAU, Sınıf savaşı ve sonrası • RALPH MILIBAND, Sınıf siyaseti • SEMİH AYTAÇLAR, Marksizm: "Cognitive" (bilişsel) ya da "ütöpik" talepler • AHMET İNSEL, Fransız Devrimi'nde "devrimci terör" dönemi • A.İNSEL, Jakoben dünyasında devrim ve şiddet • ATA SOYER, Açlık grevi ve hekim sorumluluğu • MURAT TAŞDEMİR, Türkiye'de cezaevi • METE TUNÇAY, Vazife'den iki yazı • İstiklal Mahkemeleri ve devlet terörü • METE TUNÇAY, Popper'in demokrasi anlayışı • ERCAN YAŞA, Ülkücü-İslamcı bildiriler savaşı • M.TAŞDEMİR, Bulgaristan'ın yaptığı

6 / Ekim '89: Siyasal hareketlerde kimlik bunalımı • ÖMER LAÇİNER, Dinî akımların yükselişi ve Türkiye'de İslâmî hareket • AHMET İNSEL, Toplumsal tasarım olarak iktisat ve iktisadın aşılması • ALAIN CAILLE, Siyasal iktisadın çöküşü • WOLFGANG SACHS, Global verimlilik tapınması • MIRCEA ELIADE, Simya, doğa bilimleri ve zamansallık • TANIL BORA, "İşçi sınıfının lokomotif" harekete geçerken • Metin Türker - Abdullah Kaplan'la söyleşi • ŞÜKRÜ AKSU, Demokratik kitle örgütlerinin yeni yüzü • TÜRKAY DEMİR, Fransız Devrimi'nin sesi • Atatürk ve sorunların çözüm şekli • HALUK ŞAHİNTÜRK, İkametgâh ilmuha-beri ve iyi hal kâğıdı • ÖMER FARUK, Açlık grevleri üzerine "mecburi" bir söz alma denemesi

•• Y E N İ ••
ÖNÇÜ

AYLIK SOSYALİST DERGİ

SAYI

18

KASIM 1989

Kapak Düzeni: Görsel Grafik, Tel: 511 35 81

Yeni Öncü, Aylık Sosyalist Dergi, 18. sayı

Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Rıza Akyüz, **Yönetim Yeri:** Nuruosmaniye Cad. Atay Han, 5/3 Cağaloğlu-İstanbul, Tel: 513 95 28, **Teknik Hazırlık:** Papirüs Basım, Tel: 527 03 99, **Baskı:** Uygun Matbaası, **Abone Koşulları:** Yurtiçi: 6 aylık 12.500 TL., 1 yıllık 25.000 TL.; Yurtdışı 6 aylık 25 D.M., 1 yıllık 50 D.M., **Fiatı:** Yurtiçi: 2.500 TL., Yurtdışı: 5 D.M., **Banka Hesap No:** 14961-2 TÖBANK-İstanbul Şubesi, 133429 T.İş Bankası Aşirefendi Şubesi-İstanbul, 262138-1 Yapı ve Kredi Bankası Bahçekapı Şubesi-İstanbul

İÇİNDEKİLER

BU SAYIDA	4
OKURLARA	5
SİYAH PROTESTONUN ANLAMI	7
<i>Nuran AĞAN</i>	
BEN DOĞARKEN İKTİDAR OLMUŞUM	12
<i>Necmi GÜL</i>	
ÖĞRENCİ GENÇLİĞİN MERKEZİ ÖRGÜTLENMESİ ÜZERİNE	30
<i>Hüseyin KIRAY</i>	
İŞÇİ SINIFI, SOSYALİST BİLİNÇ VE "NE YAPMALI"?	36
<i>Süha ILGAZ</i>	
NASIL BİR MUHASEBE, NASIL BİR PERSPEKTİF	50
<i>Ş.KARA</i>	
NASIL BİR GÜNDEM, NASIL BİR TARTIŞMA	53
<i>C.MORALI</i>	
OLUMLU BİR YÖNELİM VE FARKLARIMIZ	58
<i>Ahmet URAL</i>	
YENİ ÖNCÜ'DE POLİTİKA DEĞİŞİKLİĞİ	63
<i>Mahmut CEYLAN</i>	
DOGMATİZM, LİBERALİZM VE SOSYALİST TAVİR (I)	70
<i>Setar DENİZ</i>	
DOGMATİZMDEN KOPUŞ GEREKLİDİR	80
<i>Suat OĞULCAN</i>	
BİRLİK. ÖNDERLİK VE HEGEMONYA	87
<i>Ertuğrul KÜRKÇÜ</i>	

BU SAYIDA...

Oldukça yüklü olduğunu düşündüğümüz bir sayıyla daha karşınızdayız. Bu sayımızın oldukça önemli bir bölümünde muhasebeye yönelik tartışmalar yer alıyor.

- **Nuran Ağan, Sosyalist Feminist Kaktüs**'ün 8. sayısında **Asiye-Fatma-Nalan** ortak imzalı "Siyah Protesto" yazısıyla polemik yapıyor ve bu vesileyle Kadın Kurtuluş Hareketi'ne ilişkin kimi düşüncelerini ifade ediyor.
- "Ben Doğarken İktidar Olmuşum" başlıklı yazısında pozisyonunu Radikal Feminist anlayışı desteklemek olarak belirleyen **Necmi Gül**, bu bağlamda ağırlıklı **Nedret Sena** ile ve kısmen de **Ahmet Ural** ile tartışıyor.
- **Hüseyin Kıray** gerçekleştirilmeye çalışılan Merkezi Gençlik Örgütlenmesi üzerine görüşlerini yazıyor.
- **Süha Ilgaz** yazısında; asıl olarak **İşçiler ve Toplum**'un 7. sayısındaki **Dilek Fırat**'ın "Bilgi/Bilinç ve Ekin Taciser" başlıklı yazısıyla, yer yer de **Ekin Taciser** ile polemik yapıyor.
- Hatırlayacağınız gibi 16. sayıda, "Nasıl Bir Muhasebe, Nasıl Bir Perspektif Tartışması?" çağrısı yapmıştık. Bu çağrıya karşılık verenlerden **Ş.Kara** ve **C.Moralı**'nın da yazıları yer alıyor bu sayıda.
- **Ahmet Ural**, 1984'de ilk ifadelerinden birini ortaya koymaya başlayan ekonomizm ve dogmatizm eleştirisinin olumluluğunu belirtmekle birlikte kendisi ile diğer yazarlar arasındaki farklılıkları da ifade ediyor.
- **Mahmut Ceylan**, daha önce başlattığı tartışmalarını derinleştirerek sürdürüyor.
- **Sefer Deniz** ve **Suat Oğulcan**'ın yazıları tartışmalarda ifade ettikleri görüşlerinin arka planlarını açarak ilerliyorlar.
- **Ertuğrul Kürkçü**, "Birlik, Önderlik ve Hegemonya" başlıklı yazısında görüşlerini ifade ediyor ve tartışmaya katılıyor.

Daha olgun **Yeni Öncü**'lerde buluşmak dileğiyle...

OKURLARA...

Yeni Öncü Yazı Kurulu, 16. sayıda, başlangıcı esas olarak dergimizin ilk yayımından öncelere dayanan ve bugünlere kadar da süregelen tartışmalarımızı, biçimi ve içeriği belli-ortakça-belirlenecek bir plana bağlamak ve sonrasını da bu plan üzerinden yürüyüp, sonuçlara ulaşmak üzere, "nasıl bir muhasebe, nasıl bir perspektif tartışması?" soruları ile, içe ve dışa dönük olarak okurlarına bir çağrı yaptı.

*Yazı kurulu, bu çağrısında; "tartışmalarımızın gündemini oluşturmayı da, sadece Yazı Kurulunu değil, bu bütünlüğü kapsayan bir çabanın ürünü olarak sağlamayı" düşündüğünü açıkça belirtti. Bu açıklama, Yazı Kurulu'nun kendisini ve Yeni Öncü'yü çevrenin bütünü içinde olması gereken yerde ve biçimde; **doğru bir anlayışla konumlanma perspektifine sahip olmasından kaynaklanıyordu** ve buna uygun davranıldı.*

*Tartışmaların Yeni Öncü çevresinin içine ve dışına dönük olarak, biçimine (tartışmaya çağrılanların Yeni Öncü çevresine göre konumlanışlarının nasıl algılandığına) ilişkin açıklamada ise, sürecimiz içinde giderek daha yetkinleştirmeye, pekiştirmeye çalıştığımız, ama bir yandan da, ne kadarsa o kadar, **var olan geleneklerimize** dayanıldı. Denildi ki: "Bu tartışmaların asli sahipleri, Yeni Öncü çevresi ile birlikte, Yeni Öncü'nün içinden geldiği geleneğin tamamının oluşturduğu 'bütündür'. Ve bu anlamda Yeni Öncü'nün sayfaları, bu tartışmalar bazında, bu 'bütünün' 'ben de varım' diyen unsurlarına açıktır. Perspektifimiz budur. Yine bu ortak geçmiş itibarı ile, bugün kendilerini başka bütünlükler içinde tanımlayanlarla da, bu bağlamda tartışmaya açığız ve bu yazımızla onlara da çağrı yapıyoruz".*

*Dikkatli ve önyargısız okur için, bu söylenenler; hem bu konudaki geçmiş tavırlarımıza ilişkin-geleneklerimize ilişkin-, hem Yeni Öncü çevresi ile bunun dışına ilişkin, sınırlar çizme ve hem de doğru bağlar/bağlantılar kurma anlamında **net bir tutumun ifadesi** idi.*

Yazı Kurulu Üyeleri, 16.sayıda açıkladıkları ve çağrı yaptıkları konulara ilişkin; tek tek kendi şahısları bağlamında da çağrılarına uygun/bağlı bir tutum aldılar ve sordukları sorulara kişisel cevaplarını yine aynı sayıda kendi imzaları ile okura iletiler. Yazı Kurulu'nun bir üyesinin aynı sayıda böyle bir bireysel tutum yazısı yazmaması ise, diğer Yazı Kurulu Üyeleri'nin ilgili yazıları ile özünde aynı mantığı paylaşıyor olmasından ileri geliyordu.

16.sayımızla yaptığımız çağrıya gelen cevapların bir kısmını 17.sayımızda okudu-

nuz. Bir kısmını da bu sayımızda okuyacaksınız. Halen de başlangıçtakine oranla süratle artan bir ilgi ile yanıtlar alıyoruz. Okurun izlediği ve esas olarak bugüne kadar belli şekil ve içerikler kazanmış olan tartışmalarımızın doğasının da "gerektirdiği" gibi, gelen yanıtlarla takınılan tutumların tümünün olumlayıcı olması beklenemezdi ve **Yazı Kurulumuz**'un da dileği ne olursa olsun, bu konudaki öngörüsü; bunun böyle olacağı doğrultusunda idi.

Hem bu yüzden, hem de her ne kadar sürmekte olan teorik tartışmalarımızın mantığı gereği **Kurul Üyeleri** bu bağlamda (teorik tartışmalar bağlamında) tutum ve yan belirlemekten **bu evrede** kurul olarak imtina etseler de; tartışmalarımızın biçimine ve gündemine ilişkin **ortak bir tutum sahibi olduklarından**; "**tercih ettikleri tarza**" bağlı olarak yine aynı sorulara ilişkin ortak görüşlerini 17.sayıdaki "Okurlara" yazısı ile açıkladılar.

Dediğimiz gibi, içinde bulunduğumuz duruma bağlı olarak; bu gelişmeleri olumlayan tutumlar beklediğimiz kadar, tersini de bekliyorduk ve çabalarımız bir anlamda da; bu konuda çıkacak tartışmaları hep birlikte aşmayı birinci hedef olarak karşısına koyuyordu.

Bu yüzden de, altını çizerek, "**birbirimizden değil, tarihsel olarak bize de ait olumsuzluklardan kopmak gerekiyor**" dedik.

İşte bütün bunlara bağlı olarak, 16. ve 17. sayılarda "Okurlara" başlığı altında yaptığımız açıklamaların bir bütün oluşturduğunu, bu bütünlüğün, aynı konuda yakın geçmişte izlediğimiz tutumlarla belli bir uyum içinde olduğunu (ne kadarsa o kadar, ama var olan geleneği gözetip, savunduğunu) ve **Kurulumuz**'un bu tutumlar üzerinden faaliyetine devam edeceğini bir kere daha vurguluyoruz.

Yazı Kurulu olarak, 16. ve 17. sayılarda açıkladığımız perspektifler üzerinden yürümeye devam edeceğiz.

Bu arada, dergimize okur tarafından yöneltilen ilginin, hem tartışmalarımıza ilişkin olarak kurulan bağlar anlamında ve hem de satışların belirgin bir artışa yönelmesi anlamında ileriye yönelik bir ivme kazandığını da vurgulamalıyız.

YENİ ÖNCÜ

SİYAH PROTESTONUN ANLAMI

"Biz ezilen cinse mensup, şiddeti tanıyan kadınlar olarak, egemenlik ilişkisi içeren kurumlaşmış şiddetin her türüsüne karşıyız. Bu nedenle, devletin cezaevlerinde uyguladığı ve kurumlaştırdığı 1 Ağustos Genelgesi'ne de karşıyız (a.b.ç.)".

11 SİYAHLI TUTUKLU KADININ SAVUNMASI'NDAN

Nuran AĞAN

Sosyalist Feminist Kaktüs'ün 8. sayısında "Siyah Protesto" başlıklı Asiye-Fatma ve Nalan'ın yazıları benim açımdan oldukça tartışmalı bir içeriğe sahip.

Arkadaşlar, kadınların geliştirdiği Siyah Protestoları iki bağlamda eleştiriyorlar. Bir, şiddet doğrudan kadına yönelmediği için, bu şiddete karşı tavır alınırken, tek-tek erkekler ya da indirgemeci sosyalist kadınlarla buluşma çabalarının gösterilmemesi. İki, kadınların doğrudan kendilerine yönelmeyen bir şiddete karşı tavır alırken "baş-rolle soyunma" tarzında bir "fiili durum"un yaratılması ve bu noktadan hareketle kadınların kendilerini Kadın Kurtuluş Hareketi olarak adlandırması.

"...ve şiddeti tanıyan bir taraf olarak..", "...şiddetin bir başka biçimine karşı çıkmak kendi yaşadığımıza karşı çıkmak anlamını taşır." diyen arkadaşlar aynı yazının başlangıcında devletin uyguladığı şiddete karşı çıkışı bir "iyi niyet" gösterisi olarak tanımlayabilmekte.

Siyah Protestolara katılan biri olarak ben kendi adıma bu protestolara şiddeti tanıyan bir taraf olarak katıldım. Ve bu protestolarda bulunan hiç bir kadın yine arkadaşların dediği gibi "ana-eş-kardeş" belirlenmişliği ile orada değildi. Oldukça ayırdedici olan bu önemli noktada buluşabilen kadınlar devletin uyguladığı bir şiddet karşısında sessiz kalınamıyacak bir süreçte **"biz şiddeti tanıyan kadınlar olarak kurumlaşmış şiddetin her türüsüne karşıyız"** diyerek seslerini yükselttiler. Ve yine, tarihte ilk kez şiddete maruz kalan ve günümüze kadar çeşitli biçimlerde süren bu şiddete karşı çıkış oluşturuyordu bizim protestolarımızın özünü. Kurumlaşan bir şiddetin sonucunda oluşan duruma ilişkin alınan tavırda elbetteki taraf oluşumuzun doğrudanlığını tartışmadık, elbetteki şiddetin kurumlaştığı bir kurumda çoğunluğu erkekler mi kadınlar mı oluşturuyor araştırmasına girmedik, "acaba burada karılarını döven erkekler var mı?" sorusunu hiç sormadık. Bizim için önemli olan o anda şiddetin kime yöneldiği değil, **şiddetin kendisiydi**. Bunun için çıkışımız, yükselttiğimiz ses, bir "iyi niyet" gösterisi değildi, başlı başına bir insan hakları mücadelesi değildi. Kurumlaşan bir egemenlik ilişkisine karşı çıkıştı, politik bir içeriğe sahipti. Bunu görmezden gelip bu protestoyu, bu içeriğe sahip bir eylemliliği insan hakları mücadelesi bağlamında de-

gerlendirmek reformizmin bir başka biçimde savunusuna girer diye düşünüyorum.

Tek tek erkekler ya da indirgemeci sosyalist kadınlarla buluşma çabalarının gösterilmemesi noktasında gelen eleştiriyi arkadaşların bakış açısından doğru bakarsak anlamak mümkün. Ancak Siyah Protestoları tek başına insan hakları mücadelesi bağlamında düşünmediğimden, asıl olarak, şiddeti tanıyan bir taraf olarak, kurumlaşmış şiddetin kendisine karşı çıktığımdan burada tek-tek erkeklerle buluşma gibi bir sorunu yaşamadım. Ayrıca toplumda varolan çeşitli ezilme biçimlerine karşı çıkayım derken, kendi ezilme biçimine karşı çıkmaya vakit bulamıyabileceğim endişesini de taşımıyorum. Bu kadın politikasını oluşturmaya ilgili bir durum.

Toplumun yarısını kadınlar oluşturmakta ve bu yarı, yaşamın tüm alanlarından yalıtılmış bir biçimde yaşamakta. Bu nedenle alanları, kadın alanı erkek alanı diye ayırmıyorum. Erkeklerin egemen olduğu ve kadınların bu egemenlik ilişkisi içerisinde söz ve karar haklarının erkekler tarafından belirlendiği alanlar vardır. Bu söz ve karar hakları kimi zaman zor yoluyla gaspedilirken, çoğu zaman ise kadınların kendi ezilmişliklerini içselleştirmiş olmalarından ötürü fiili bir şiddeti içermekten gaspedilmektedir. Ve hatta kadın sorununa vakıf olduklarını iddia eden erkekler tarafından bu gasp oldukça iki yüzlü bir biçimde yapılmaktadır. Kısacası, benim de olmam gereken ancak erkekler tarafından tekelleştirilen alanlar vardır. Yaşamın bir kesitinin değil de tüm alanlarının biz kadınların tarafgirliğini içerdiğini düşünerek, yaşama tümüyle vakıf olmak istiyorsak; bu egemenliğe karşı mücadele vermek, tüm alanlarda kendi ayrımlı sözümüzü söylemek, özgün kadın taleplerini dillendirmek, kendi politik dilimizi, gücümüzü oluşturmakla kendi varoluş sürecimizde sağlıklı adımlar atabileceğimizi düşünüyorum. Bu ise kadınların kendi öz faaliyet alanlarını ve örgütlenmelerini yaratmalarını gerektirmektedir. Bu gerekliliğin oluşması durumu biz kadınları yaşamın bütün alanlarında söz söyleme yetkinliğine ulaştırırken, toplumsal kimliğimizi sorgulamamız noktasında da doğruya yaklaştıracaktır. Bu konuda; Kaktüs'te Kumru Toktamış'ın Sandra Harding ile yaptığı görüşmede, S.Harding'in açıklaması bana çok çarpıcı geldi. Harding *"..siyah kadınların mücadelesinden çok şey öğrendik.."* diyor ve siyah kadınların *"..biz beyaz Feministleri kendi ırkçı yaklaşımımız üzerine yeniden düşünmeye zorladılar"* diye devam ediyor. Bunu kendimize göre açarsak, evet biz kadınız ama biz aynı zamanda ezen ulus kadınıyız. Bu yanımızı sorgulamadığımız sürece, ezilen ulus kadınının *"Bizi bize rağmen kurtarmaktan vazgeçin"* sözü haklı olacaktır. Birileri ne kadar Feministlere güven verme gibi bir sorunu taşıyorsa, aynı biçimde, ezilen ulus kadınına da güven verme sorununu taşımaları diye düşünüyorum. Bunu kurtarma adına değil, kendini dönüştürme, sana senin iradenin dışında tanınan kimliği reddetme, yaşamın her alanındaki egemenlik ilişkilerine *"yaşananın alanımıza değen yanından doğru"* sesimizi yükseltmemiz zorunluluğundan dolayı gerekli görüyorum. Bu anlamda Siyah Protestoları *"doğrudan kadınla ilgili olmayan bir şeyi hedeflemesi nedeniyle"*, tek tek erkeklerle ya da indirgemeci kadınlarla birlikte olma gibi bir çabayı zorlamadıkları için bir ölçüde eleştiren arkadaşların eleştirilerini doğru bulmadığım gibi, salt bu nedenle *"başrole soyunma"* tarzında bir *"fiili durum"*un yaratıldığı üzerine getirdikleri eleştirileri ise hiç gerçekçi bulmuyorum. Kadınlar *"yaşananın alanlarına değen yanından doğru"* seslerini yükselttiler, hiç kimseye de biz sizi kurtarmak adına yola çıktık vaadinde de bulunmadılar.

Protestolar biçim ve içerik açısından farklıydı. Ancak protestolar zaten kamuoyunun olduğu bir zamanda yapılmıştı ve bu kamuoyunun oluşmasında da o ana kadar Kadın Hareketi'nin hiç bir fonksiyonu olmamıştı. Tek tek erkeklerle ya da indirgemeci sosyalist kadınlarla buluşma çabası içerisinde olmamaya bağlantılandırılan bu

"başrole-soyunma" esprisi ne kadar mantık dışıysa, bir "fiili durum"dan söz etmek de o kadar halüsünasyon gibi geliyor bana.

Kısacası, "yaşananın alanımıza değdiği" bir duruma ilişkin alınan bir tavırda erkeklerle birlikte olma gibi bir sorunu yaşamadığım gibi, bugün için aslolarak kendi ayrımlı sözümü söyleyebilme sorununu yaşıyorum.

Ayrıca neden tek tek erkekler? Niye çeşitli DKÖ'ler, siyasi çevreler, muhalefet kurumları değil de tek tek erkekler? Eğer doğrudan kadınları içermeyen bir durum karşısında salt kadınlar olarak tavır almak çeşitli yanılgılara, "kendi ezilmişliğimize vakit bulamama" gibi bir duruma yol açacaksa niye diğer muhalefet örgütleriyle değil de tek tek erkeklerle?

Arkadaşların görmedikleri, görüp de gözlerini kapattıkları bir başka gerçek ise Türkiye'de çok kısa bir tarihi geçmişe sahip olan Kadın Kurtuluş Hareketi'nin varlığı.

Var olan kadın hareketini görmezden gelince, onun kendi ayrımlı sözünü söyleyerek yaptığı bir çıkışı kendisine mal etmesi de arkadaşlar tarafından anlamsızlaşıyor. Ve arkadaşlar o kadar ileri gidiyorlar ki, çaresiz bir ortamda tek tek kadınların birbirlerini bulduklarını ve yaptıkları bir çıkışla alabildiğine coşkulandıklarını ve bu "coşkunun egemenliğine hapsolan" kadınların birden bire kendilerine Kadın Kurtuluş Hareketi gibi bir ad takma zorunluluğu duyduklarını söyleyebiliyorlar. Bu işlerin bu kadar ucuz olmadığını, sanırım arkadaşlar kadar kendisini bu hareketin içinde gören, Kadınların Kurtuluş mücadelesine emek veren ve bu emekleri sonucunda kendilerine çeşitli sıfatlar yakıştıran kadınlar da biliyorlardır. Birileri bu kadınlara "...biz işkencehanelerdeyken, cezaevlerindeyken; siz nerelerdeydiniz?" soruları sorulurken, bu kadınların yarattığı hareket, çeşitli siyasi çevrelere anti-cinsiyetçiliğin ilke olarak benimsenmesini, programlarına, deklerasyonlarına BKH varlığının tanınmasını içeren maddelerin geçmesini, devletin TV'sinde kadına atılan dayak konulu açık oturumun, filmin yapılmasını ve daha sayabileceğimiz bir sürü şeyin yapılmasını sağladı. Ki bu yapıların uzunca bir kesitinde ben, kadınlık bilincine ulaşmış bir kadın olarak yoktum. Ancak benim bugün, varoluş mücadelesi perspektifine bir ölçüde sahip oluşum, bu hareketin varlığını tanımam sonucunda ve yine bir ölçüde kendimi bu harekete "ait" hissetmemle mümkün oldu (Bir ölçüde lafını, aşmak gereken bir çok şeyin olması gerektiği anlamında kullanıyorum.).

"Kadın Kurtuluş Hareketi denilen şeyden o bileşimin ne anladığı ne anlamadığı meçhulken....." diyor arkadaşlar. Ben, bir bakıma; "dürüst ve açık politika gereğine" duydukları inançlarına saygı duyarak, "aidiyet içine girmeye karşı oldukları" bu oluşumu ciddiye almalarını istiyorum.

Bu oluşumun kendisini Kadın Kurtuluş Hareketi olarak adlandırması belirli bir süreci kapsamakta. "Coşkunun egemenliğine hapsolarak" kendilerine gelen bir 'vahiy' sonucu oluşmadı bu ad. Masa başlarında da olmadı. Çokça da yaşamın içinde oluşları sonucunda gelişti. Elbette yapılabilenler çok az. Net olmayış, belirsizlikler hala çok fazla. Kendimizi abartmıyoruz, sorgulamamız gereken, aşmamız gereken bir çok şeyin olduğunun bilincindeyiz. Ancak yapılabilenler, netleşen, belirginleşen şeyler de var. Tanımlanmış bir hareketten; eğer, tek bir program altında toplanan topluluk (ki arkadaşlar bildiğim kadarıyla böyle düşünmüyorlar) değil de, farklı söylemlerle de olsa belirlenen hedef doğrultusunda ortak eylemlilikler geliştirebilme ya da belirlenen hedef doğrultusunda sözünü söyleyebilme gücü anlaşıyorsa, böyle bir topluluk hala aşması gereken bir çok şeyin bilincinde olarak vardır. Ve bu topluluk, belirli ölçülerde, belirlenen hedefe ilişkin farklı söylemler geliştirmiş olmasına rağmen ortak paydalar oluşturmuş durumdadır.

En azından; Kadınların varoluş mücadelesinin ancak ve ancak kadınlar tarafından verilebileceği, kadınların kendi politikalarını oluşturmaları, Bağımsız Kadın Hareketi'ni yaratmaları, özel alanın politik olduğu, anti-cinsiyetçi ve anti-kapitalist olunması, sosyalizmin bir ön koşul olarak benimsenmesi gerektiği üzerinde ortak söylemler kurulabilmekte. Bunların açılmasıyla ayrılan noktalar var tabiki. Ancak çok üst başlık olarak geçen bu belirlilikler bizleri, kendilerini adlandıran ya da adlandırmayan çeşitli kadın gruplarını uzunca bir süredir birarada tutmakta ve ortak etkinlikler oluşturmamızı sağlayabilmektedir. Bütün bunların bir hareketin tanımlanmasına temellik edebileceğini düşünüyorum. Ve bütün bunlar üzerinden kendimi Kadın Kurtuluş Hareketi'nin bir militanı olarak adlandırmaktan çekinmiyorum, yarına bir "vebal" taşıdığımı düşünmüyorum.

Arkadaşların Siyah Protestolara bağlayarak geliştirdikleri bir diğer eleştiri de Kurultay'dan çıkan 1. ve 2. Görüş üzerine olan eleştirileri. Burada da hiç bir biçimde paylaşmadıkları bir süreci, yazının bütününde, olduğu gibi algılamak istedikleri tarzda algılıyorlar ve kendilerini "ait" görmedikleri bir bileşime haksız eleştiriler yöneltiyorlar. Kurultay Kapanış Bildirgesi'ni okuduklarını biliyorum ancak ben bir kere daha Kurultay 1. Görüş kadınlarının kendilerini nasıl tanımladıklarını göstermek açısından tekrarlamakta fayda görüyorum. Şöyle tanımlıyor 1. Görüş kendisini;

"...Kadın Kurtuluş Mücadelesinde, tarihsel, toplumsal, sınıfsal, ulusal farklılıkları gözardı etmeden, özgül kadın talepleri çerçevesinde, özgül ve bağımsız kadın mücadelesinin gerekliliğini vurguluyor (a.b.ç.)"

derken. 2. Görüş ise;

"...Kadının özgürleşme mücadelesinin; sınıfsal, tarihsel, toplumsal ve ulusal temellerinden soyutlamadan ele alınmasının gerekliliğini vurgulayarak (a.b.ç.)"

biçimindeydi.

Bunları görmeden, okumadan, "Kurultay'da görüşlerin böyle kabaca 1. ve 2. olarak ayrışmasında esas dönüm noktasını ikinci gün kurultayı **terkedenler** ve **etmeyenler** oluşturuyor" gibi bir tanımlama kelimenin gerçek anlamıyla çok kaba bir tanımlama oluyor ve "dürüst ve açık politika" gerekliliğine uymuyor gibi geliyor bana.

Ve yine arkadaşların, "...bu bileşim bir kısmı kurultayı terkedenlerden, bir kısmı kurultayı terkedip de yürütmeden ayrılmayanlardan bir kısmı da hiç terketmeyenlerden oluşuyor"u garip bulmaları ise bana çok daha fazla garip geldi. An'a ilişkin bir tavır konusunda farklılaşmak ve bu farklılığı yansıtmak konusunda rahatsızlık duymamak ancak bir perspektifte ortaklaşmanın neresi arkadaşlara garip geliyor bunu yazıdan çıkartmak mümkün değil. Acaba arkadaşlar, farklı görüşlerin kendilerini aynı zamanda farklı bir biçimde ifadelendirmesi hakkını red mi ediyorlar? Ya da aynılık ve ayrılıkların ortak mekanlarda, ortak platformlarda ikna etme ve edilme haklarının karşılıklı birbirine tanıdığı bir ortamda gerçekleşmeyeceğini mi düşünüyorlar? O zaman "baştan kendilerinin ifadesini bulmayan", Kurultayı terkedip de yürütmeden ayrılmayan **Sosyalist Feminist Kaktüs**'te tartışma yapma hakkını kendilerine nasıl tanıyorlar? Bu biraz sektimizmin, dogmatizmin varlığını ortaya çıkarmaz mı?

Kurultay elbetteki 1. Görüş'ü oluşturan kadınlar açısından istenilen sonucu üretmemiştir. Ancak bir sürü eksiğine, yanlısına karşın 1. Görüş'ü oluşturan kadınlar bu kurultaya emek verdi ve o kurultaydan arkadaşların reddettikleri bir platform çıktı. Ve bu platform her hafta istisnasız kurultaydan bu yana toplanmakta. Ve bu platforma daha önce birbirlerini tanıyan kadınlar olduğu kadar tanımayan kadınlar da katılmakta. Bu kadınlarla tanışıldı, kaynaşıldı. Bu nedenle ben kendi adıma sahip çıkıyorum kurultaya. her ne kadar o kurultayı başarısız bir kurultay olarak değerlendirsem de.

Yine kurultay sonrasında kadınlar adına ne yapılmışsa, eksiğiyle, yanlışıyla bu platform tarafından yapıldı. Elbetteki arkadaşlar bu süreçlerin içine aktif olarak katılmadıklarından, eksiklerimizin-yanlışlarımızın bizlere kendileri tarafından iletilmesi mümkün olmadı. Bundan sonra dergi sayfalarından da olsa katkıda bulunmaları sevindirici.

"Kadın bilinçli kadınların indirgemeci anlayışla mücadele gibi bir dertleri olmalı" diyor arkadaşlar ve mücadele biçimlerinden biri olarak *"indirgemeci sosyalist kadınlarla yer yer birlikte olma"* olarak sunuyorlar ve böylece *"indirgemeci sosyalist kadınların hiç değilse bir bölümüne bir şeyler öğretebileceğimizi"* de ekliyorlar.

Aynı arkadaşlar **Sosyalist Feminist Kaktüs**'ün aynı sayısındaki *"Kadınların Kurultayı"(!)* başlıklı yazılarında indirgemeci sosyalist kadınların bu kurultaya ortak edilmesi konusundaki fikirlerini beyan ettikten sonra *"..aynılık ve ayrılıklarımızı saptamadan birlikte olmamızın olanaksız olduğunu asla unutmadan bizi yapay birliklerin hüsrانlarından koruyacağı....."* ile bitiriyorlar.

Eğer arkadaşlar kurultayı oluşturan tüm grupların kurultay değerlendirme toplantılarına katılsalardı orada alınan bir tavır da öğrenmiş olurlardı. O kurultaydan indirgemeci kadınlara bir tavır alınarak çıkıldı. Bu tavır arkadaşların koyduğu gibi terketme-terketmeme ya da terkeder gibi yapma tavır değildi. Bu tavır indirgemeci kadınlara netçe şöyle ifade edildi: *"Biz 1. Görüş'ü oluşturan kadınlar siz indirgemeci kadınlarla çeşitli kereler paylaşılan ortak süreçlerden hüsrana uğrayarak çıktık. Ortaklıkları kendinize tabi oluş biçimine dönüştürmeye çalıştınız. Bundan sonra yapılacak ortak kadın etkinliklerinde ayrılıklarımız sizler tarafından hazmedilebilir hale gelinceye kadar sizlerle birlikte olmayacağız"*. Ve bundan sonra ayrı yerlerden doğru söz söylemekti seçilen yol. O kurultay başlı başına varolan bir saflaşmanın somutlanmasıydı. Bu nasıl görülemez anlamak çok zor. Çok kaba ifade edersek eğer bu saflaşmayı, bir yanda *"Kadın Erkek Elele Özgür Günlere"* diye haykırırlar varken diğer bir yanda *"Kadınlar Elele Özgür Günlere"* diye haykırılıyordu.

O halde, asıl hedefi şiddetin kendisine karşı çıkmak olan kadınların *"karısını dövmüş erkeklerin....uzantıları denilebilecek kadınlarla"* yanyana olmak gibi bir sorunu neden olsun?

Protestonun kendisi *"içlerinde karısını dövmüş olan erkeklerin bile olduğu tutuklulara karşı uygulanan şiddeti protesto ederek bu erkek kitlesiyle bir anlamda yanyana durma"* biçiminde değerlendirilip, *"onların dışarıdaki uzantıları denilebilecek kadınlarla yanyana durmaya karşı olmanın"* garip bulunması belki bir iç tutarlılığı gösterir. Ancak bunu, indirgemeci anlayışla mücadele biçimlerinden ve bu anlamda bazılarına *"öğretici"* olacağını kabul eden anlayış; bunun ayrı bir yerden ve ayrı biçimde söylenmesinin de bir mücadele biçimi ve öğreticiliği olduğuna, belki de daha etkili olabileceğini neden kabuletmiyor? Ve neden bu anlayış, bu protestoların, şiddetin kime yöneldiğine göre değil, egemenlik ilişkisi içeren kurumlaşmış şiddetin kendisine yönelik olduğunu anlamıyor?

Bir kere daha diyorum ki;

Ben ezilen cinse mensup ve şiddeti tanıyan bir kadın olarak egemenlik ilişkisi içeren kurumlaşmış şiddetin her türüsüne karşıyım.

BEN DOĞARKEN İKTİDAR OLMUŞUM

Necmi GÜL

Ben sosyalistim. Kapitalist sistemin özünü oluşturan emek-sermaye çelişkisinde, emeğin safında, sermaye iktidarına karşı mücadele veriyorum. Toplumsal bir süreç olan üretimde, ezilen, sömürülen işçi sınıfının yanında, yaratılan değerlere el koyan burjuva sınıfına karşı mücadele ediyorum. Bu mücadele sınıf mücadelesidir. İktidardaki sınıf burjuvazi, ezilen sınıf proletarya. Sınıflar, mülkiyet ve üretilen değerlerin paylaşımı/dağılımı sürecinde kurulurlar. **Burjuvazinin iktidar gücü, ekonomik alandaki üretim sürecindeki mülk sahipliğinden gelir.** Gücünün ve iktidarın kaynağı budur. Sınıf mücadelesinin düzey ve aşamalarını bu gücün bertaraf edilmesi faaliyetleri belirler. Burjuvazi, ekonomik alandaki gücü (üretimi kontrol-denetleme) sayesinde, devlet-politika-ideoloji-kültür ve her düzeyde proletarya üzerinde egemendir. Bütün bu düzeylerin esas **ekonomik alandaki mülkiyeti** sağlamlaştırmak ve geliştirmek üzere işlevselleşmiştir. Burjuvazi bunu yaparken, geleneksel değer, kurum ve sistemleri de, ihtiyaçları ve gelişmişliği nispetinde sınıfsal kuruluşunda yansıtır. Burjuva sınıfın bireyleri, **tesadüf olmayan bir şekilde** erkek cinsiyetindendirler. Az sayıda da, cinsiyetçi aile kurumunun doğal uzantısı olan bir şekilde kadın, erkek cinsiyetin değer ve kuruluş özellikleri ile burjuva sınıfındandır.

Ben, ne mülkiyet ilişkisi itibarıyla burjuvayım, ne de burjuva mülkiyetine birikim sağlayan, üretimin içinde emek harcayan proleterim. Ve ama, dünyadaki haksızlıkların, adaletsizliklerin, talan, savaş, zulüm ve ölümlerin en önemli kaynağı sınıf farklılaşması süreci ve sınıf iktidarındır. Bu yüzden, ben, bu iktidarı yıkacak olan, yıkması için varolan nesnel sebepleri ve yetenekleri itibarıyla **tek muktedir sınıf olan proletarya**nın safındayım. Proletaryayı burjuva sömürüsü ve iktidarından kurtaracak olan kendi gücüdür, hareketidir, devrimidir. Bu devrimin yanındayım, içindeyim.

Proletaryanın politik hareketi sosyalizmdir. Marksizm proletaryanın dünya görüşü, bakış açısıdır. **Marksizm sınıflar mücadelesinin teorisi**dir. **Proletaryanın özgürlük ve kurtuluşundan hareketle ilişki ve çelişkileri tahlil eder.** Proleter politikanın strateji ve taktiklerinin perspektiflerini sunar. Bu perspektif, yeryüzünde her tür baskı, sömürü ve iktidarın kovulması hedefine işaret eder. Kurtuluşu kendi ellerinde olan proletarya, toplumdaki diğer ilişki ve çelişkileri görmeden, anlamadan ve diğer ezilenlerin de idealleri, hedefleri doğrultusunda dönüşmesine **KATILMADAN** gerçek kurtuluşunu, emeğin kurtuluşunu gerçekleştiremez.

Ben iktidarı; Ezen, sömüren, asimile eden, zulmedenim. Varlığını bile reddetti-

ğim, diline yasak koyduğum, toprağını işgal ettiğim bir ulusun üzerindeki bir ulusun iktidarının içindeyim. İki ulus arasındaki toplumsal/tarihsel ilişkide, konumlanışta, ezen ulusun ulusal iktidarı benim de iktidarımıdır. Toplumsal olan bu gerçeklik, benim bireysel gerçekliğim ile çelişse bile ezilen ulus ulusal kurtuluşunu kazanınca-ya kadar ben iktidarım. İktidarın bir parçasıyım. Ve ama, hiçbir ulusun/ırkın bir başkasından üstün olmadığı, hangi yöntem ve tarihsel nedenlerle olursa olsun, hiçbir ulusun bir başka ulus üzerinde iktidar olması, onu sömürmesi, varoluşunu kısıtlamasını, benliğini yok etmeye çalışması ve baskılamasını onaylamıyorum. Tersine, tüm ulus ve ırkların eşit, adil ve özgür bir ilişki içinde olmasını istiyorum. Ezilen ulusun kurtuluşunun kendi elinde olduğunu biliyor ve ezen ulusun bireyi olarak ezilen ulusun mücadelesini destekliyorum. Bu desteğimi, iktidar olan ulus içerisinde, bu iktidarı zayıflatmak yönünden, diğer [...] de benim gibi olmaya ve ulusal baskı ve sömürünün lağv olması için ezen ulus politikasını çökertmeye devam etmek istiyor, bunu yapmaya çalışıyorum.

Ulusal iktidar ve gasptan vazgeçmek özgürleşmek için bir zorunluluktur. Bu iktidar ve gaspın ortağı olan bir süreci yaşamak özgürlük ideali olan biri için yüzkarasıdır. Ben paylaştığım bu egemenlik ve iktidarın ilgası için mücadele ettikçe, bu **ulusal iktidarım**dan **iktidarsızlıkça özgürleşeceğim**. Kürt ulusunun ulusal baskıdan kurtuluşu benim de bir Türk olarak kurtuluşum olacaktır. [...]

Ve ama, ben sahiden **iktidar doğmuşum**. Hatta, annemin rahminde cinsiyetim belli olduğu andan itibaren; beni bekleyen, varoluşumu kuracak olan topluma, iktidar rolü olarak hazırlanacağım **ana kucağı, baba ocağı alle'**ye girdiğimde babamla benim cinsiyetimden olanların, annemle onun cinsiyetinden olanlar üzerindeki iktidarına hiçbir özel yetenek, biyolojik özellik, ruhsal faktörün olmadığı halde toplumsalda kurulmuş olan cinsimin iktidarının ortağı olarak toplumsal hayata katılmışım.

İktidarımın nimetlerini, ta iki yaşlarımdan beri hatırlarım şimdi. Üstün cinsten olma, sokakların benim ve cinsimden olanların olduğunun hazzıyla büyümek ne hoştu! Ben yetenekli, güçlü, kendine güvenen ve her türlü bilgilenme ve gelişmeye açık. olduğumu öğrendikçe; amcamın kızının zayıf, edilgen, bağılı, himayeye muhtaç oluşunu nasıl düşünürdüm? Hatırlamıyorum. Ama, aynı yaşta olduğumuz halde, ben onun üzerinde, ailemizin onayı ve desteği ile güçlü bir baskı kurardım. Oyunlarda ben baş, o bağılı olurdu. Bazen döverdim de ve babası bizi gördüğünde benim kulağımı çeker ona kızlığını hatırlatan ve küçümseyici olduğunu sandığım azarıyla vururdu. Okul... eğitim... okul... cinsel rollerimizi ve yeteneklerimizi, geleceklerimizi yeniden ve ince ince, yapa göstere öğrendiğimiz ve iyice cins ayrımcılığını yaşadığımız bir süreç olarak, üstün cins olduğumuzu bize öğreten, "**bilinç**"lendiren kurumlardı aynı zamanda. Bir ayrıntı: Baba baskısıyla oruç tutup cami'ye gittiğimde, imamın hep kadınlarla ilgili konuştuğunu, ama camiye kadınların niçin alınmadığını, en azından günlük dini faaliyetlerde caminin kadınlara kapalı oluşunu hissettiğimi hatırlarım. Hatta, islamiyete merak sorduğum bir ara, zaten, erkek cinsin egemen, kadın cinsin köle olduğunun **ilahî bir buyruk** olduğunu öğrendiğimde, tepkim, bunun nedenini deşmek değil de, annemin yaşamını düşünüp pek de köle olmadığını, üstelik babam çalışırken onun **EV**'de oyalandığını düşünürdüm. Annemin komşuları da hep ev kadınıydı. Ve ben, annemi değil babamı sayardım. Evimizin direğini, ocak tüttürenimizi. Annemin rolü doğaldı. Bizze bakacak, ev işleri yapacak, babamın her türlü ihtiyacını görecekti.... Sosyalist olduğumda, bizim ev de dahil toplumda cins eşitsizliği olduğunu hissettim. Ama bunun ne tür eşitsizlikler olduğunun nedenleri üzerine kafa yormadım. Ya bunun araç-

ları yoktu, ya da beni fazla ilgilendirmede. Devrim, devrim yapmak önemliydi. Sınıf, emperyalizm, faşizm... Marx, Engels, Lenin, Stalin, Kastro... Fikir kulübümüze Ankara DEV-GENÇ'ten bir kız gelmişti. Abla. Ama ona, bize anlatma hakkını çok gördüğümüzü, bir içsel tepki yaşadığımı iyi hatırlıyorum.

Profesyonel olarak devrimcilik yaptığım süreç içerisinde evlendim de. Artık benim de bir EV'im, babamınki gibi **bana ait olan** bir toplumsal kurumum var oldu ki, ben *"iktidar, üstünlük, baskı, ezme"* gibi keyfiyetlerden *"azade"*ydim. Öyle söyler, öyle sanır ve sevgilimle de(karım) öyle anlaşırdık. Ama rollerimiz, diğer ev'lerin, evliliklerin rolleri gibiydi. Ben evişlerinin, çocuk bakımının iyi bir yardımcısı olsam bile. **Yardımcıydım**. Asli görevli, elbette ki karımdı. Ve **ben**, karımın bakımıyla, sıcak yuvamın dinginliğiyle, sınıf mücadelesinin sert boyutlarında, mitinglerde, anti-faşist mücadelelerde profesyonel faaliyetimi, bizim, erkeklerin olan kamu alanındaki faaliyetlerde yürüttüm. Sömürüye ve zulme karşı. Evim, tatlı, sıcak yuvamda mutluydum ve karımı da mücadeleye katmaya çalışıyordum. Sınıf mücadelesine. Aramızdaki anlaşmazlıklar da benim sınıf mücadelesindeki görevlerim sebebiyleydi. Eve geç gelmek, evişine yardım etmemek, eve hapsettiğimi bilmemek de oluyordu bazan. Profosyenellik kolay mı? Nereye gidersem **ev'imide götürdüm**. Seçeneksiz olanın, ya da toplumsal kurallar nedeniyle seçeneği en az olana *"rıza"*sıyla, tabii ki. Ben politika yaptım, dışarıda. Karımın emeğini sömürerek. Ben politika yaptığımı bilmiyordum, **ev'de emek sömürerek** ve cinsel toplumsal baskıyı ince perdelemeler, aşk gibi ulvi, ana baba gibi kutsi düzeylerde ve ilanihaye...

Bu yazı, cinsiyetim bazında bir otobiyografi değil. Belki alışık olmadığımız ve erkek erkeğe oluşturduğumuz üsluplara yabancı gelebilir. Mühimsiz... Bu yazı buraya kadarki havasıyla, *"ciddi"* meselelerle, *"gayri ciddi"* birşeyleri, genel olanlarla *"özel"*leri karıştırıyordur belki (!) de. Şimdi size, *"zaten iktidar doğmuşum"*un, toplumsal/tarihsel süreçleri, bugünkü kuruluşu ve bu cinsiyetçi iktidar oluşun durumunu yer yer polemiklerle *"tahlil"* edeceğim. Daha uygunu, toplumda erkek ve kadınlar olarak kurulmuş kimliklerin, ilişki ve çelişkilerini, tarihsel/toplumsal olarak *"tahlil etmişler"*in iddialarını, tahlil-politika-mücadele ve cinsiyet ilişkilerinin geleceğine ilişkin perspektifler toplamı olarak değerlendirmeye çalışacağım. Elbette ki, sınıf mücadelesiyle birlikte ve yapılageldiği gibi ulus meselesine benzeştirmeler yaparak. Ben sosyalist'im. Ben erkeğim. Sadece biyolojik değil, toplumsal olan bir erkek, diğer erkekler gibi. Üstün, ezen, baskılayan, sömüren, her alanda/her kurumda egemen cinsin üyesiyim ben.

Yer Sarsılırken...

Türkiye'de birşeyler değişiyor. Türkiye'de son dört-beş yıldan bu yana cinsiyet meseleleri tartışılıp duruyor. Sol'dan-İslam'a, Sabancı'dan-futbolcu Tanju'ya, Devlet'ten-Sokağa hemen her yerde, çeşitli düzeylerde ve tepkilerle kadınlık-erkeklik üzerine laflar ediliyor. Sanki, kadınlık erkeklik durumları yeni birşeymiş gibi. Toplum, birdenbire cinsel kimliklere, konumlara dair söz eder oldu. Hatta cinsel kimlikler sözkonusu edilerek politikalar yapılmaya başlandı. **Deniz Baykal** bile TV'den kadınların dövüldüğünü filan söyledi..... niye?..... nereden icab etti?

Çünkü, bu ülkede dört-beş yıldır morlu-eflatunlu dergi, döviz, bildiri, gazete, toplantı, yürüyüş ve protestolar oluyor. Sayıları az ama, tüm kurumları etkileyen bir sesle yürüyenlerin *"KADINLAR VAF DİR... KADINLAR VARDIR"* marşının etkileri olmasın bunlar? Kadınlar zaten vardı ar. Onlar olmasaydı, bizi kim doğuracak, büyütecek,

besleyecek, bakacaktı? Ama, bu, "*kadınlar vardır*" başka bir türüydü, marşı. İstiklal Marşı gibi, Enternasyonal gibi, Hernepeşt Marşı gibi, bir marşı. Az sayıda kadın, marşın güftesindeki güç, haklılık ve isyanla herkesin ilgi odağı olacağı alanları açtı. Yani bu ilgi onlara hak vermek, marşlarının güzelliğini övmek ya da morlarına meftun olmak için değildi de, sanki sarsılacak, gelişecek birşeyleri hissederek mi, bilerek mi belli olmayan bir şekilde, ön-kesmek anlamında bir ilgi oldu. Yani, bu kadınların bir dertleri varsa niye böyle sokağa çıkıyorlardı, "*özel olan politiktir*" gibi politika tekelimizi tehdit ediyorlardı. Dertlerini biz hallederiz, zaten anamız, bacımız, sevgilimiz, karımız, cici kızlarımız değiller miydi? Emek arkadaşımız, dava yoldaşımız, şevkat meleklerimiz değiller miydi?

Tepkiler... tepkiler oluştu. Etkilenme ölçüsünde tepkiler çoğaldı, süreduruyor. **Bütün tepkiler politik'ti.** Orospuluktan-lezbiyenliğe, azgınlıktan-çirkinliğe, evde kalmışlıktan-burjuvalığa, haddini bilmezlikten-tehdide, hapse atmaktan-küçümsemeye..... değin tepkiler. Ve "*hoşgören*" tepkiler. Ama, artık, bu ülkede "*kadınlar vardır!*" kadın sözü söyleyen, kadın politikası eyleyen kadınlar. **Bize karşı söyleyen, bize karşı politika yapan kadınlar.** Bizim onlar üzerindeki egemenliğimizi sorgulayan, dillendiren ve değiştirmek mücadelesi yapan kadınlar. Bir üstcins-altcins oluşa karşı, bunun sebepleri ve çelişkileri üzerinde cinsler arasındaki mücadelenin başlatıcısı kadınlar. Tarihte zaten varolan bir mücadeleyi, çeşitli şekillerde kazanmış olan erkeğin, Türkiye coğrafyasında süregelen iktidar mevkine karşı yönelmiş bir mücadele, yüremeye başladığından beri, biz sosyalistler de bu meselede taraf olduk.

Belki de, en çok biz etkilendik bu kadınlardan. Öyle bir taraf oluş ki, sanki sosyalistler cinsel kimliksiz. Sosyalistlerin cinsiyeti yok. Bizler "*nötr*" bir cinsmişiz gibi meselenin adını koyduk. "*Kadın sorunu*" var. Kadınların sorunları var. **Çözülmesi gereken bir "*sorun*".** Bu adlandırma yöntem ve uslubunda, incelttiğimi sanmadığım bir yan var. Cinsiyetlerarası ilişki genelini, cinsiyetçi sistemi atlayan, "*sorunu*" daraltan ve gerçek bağlantılarından uzaklaştıran bir ad koyma. Sanki içinde **tahlil'i saklı kılan**, anlamında çağrışımsallığıyla diyeceklerini sınırlayan bir yan var. Ve sosyalistler, bu koyuş, adlandırış, kuruş sürecinde cinslerinden azade olurlar. Oysa, tüm **toplumsal kurumların erkek egemenliğinde oluşu gibi, sosyalist örgüt/kurumlar da erkek egemenliğindedir.** Ve, bu egemenlik ilişkilerindeki kadınlar da, erkeğin ona verdiği kimlik, erkeğe göre kimlik ve rolle bu kurumlarda bulundukları için "*sorun*"la ilgili yazıyı, sözü **hangi cins yazarsa yazsın, ederse etsin, cinsel kimliğini nötr yerine koyarak**, söyler söyleyeceklerini. Bu sebeple de, ben, yazımın başlığını "*İKTİDARIM*" diyerek koydum. Kadın ve erkekler olarak bir **cinsiyetçi sistem** içerisindeki varoluşumuzda, ben, egemen cins, iktidar olan cinsin üyesi olarak, kimlik-rol ve konum itibarıyla kendimi tarif ettim. Çünkü, bu "*sorun*"da ben "*taraf*"ım. Bu belirtme, doğruya yakın şeyler söylemenin ön koşuludur. Gerisi, herkesin okuyup gördüğü şeyleri anlama kapasitesi (konumunu sorgulama-sürdürüp, sürdürmeme arzusu)'ne bağlıdır. Yine de doğruyu söylemek sınırlıdır. Çünkü, erkek'tir. Ve binyılların ayrıcalık ve üstünlüklerinin şekillendirdiği kültürü, edebiyatıyla da erkektir. Dili erkektir (Egemen dildir. Kadınların dili de bu egemen erkek dilidir. Yeni yeni, kendi dillerini oluşturuyorlar. Bakış açılarının derinleşmesi ve etkinliklerini bağımsız bir hareket olarak yaydıkları ölçüde.).

Kürsüden beri (aygıt ve aletler denetiminde anlamında), sözü, "*siz kendinizi kendiniz kurtarabilirsiniz*" olsa bile, bir sürü "*ancak-ama-fakat*"la "*biz kurtaracağız*"dır. "*Bize katılın. Çünkü biz nötr'üz!*". Bu söylemsel arka plan kaba sosyalistlerde "*sınıf mücadelesi, halk savaşı var, kadın sorunu sonra*" şeklindeki oluştan çok daha "*ince*"

ve dolayımıdır. Ve, belli bir yöntem, üsluba, tahlile yaslanmaz. Eklektik bir kurgusu vardır. Sosyalist tahlilin dili ve üslubu'nu *"kadınlar vardır"*ın, Feminizm'in dayattığı gerçekliğini elimine edişle birleştirmek zorundadır. Ki, dinleyiciler, okuyucular ikna olsunlar. Birbiri ile çelişen bir sürü argümanı, düzlem kaydırarak, karıştırarak, zorlanıp saldırarak kadınları hizaya getirmeye çalışır. *"Biz de (sosyalistler), kadınlık, erkeklik meselesini kabul ediyoruz, derneklerimizde örgütlenin, 'bilinç'lenin ama bizim perspektifimize katılın. Çünkü son tahlilde herşey sınıfsaldır"*.

Türkiye'de, sosyalistler adına kadınlık durumu ya da cinsiyetlerin konumu hakkında *"kadın sorunu"* bağlamında en detaylı ve ileri sözü **Nedret Sena** söyledi. '87 Mart'ında başlattığı sözlerini bir kaç yazıyla **Yeni Öncü Dergisi'**nde sürdürdü. Yazılar, daha sonra **Yeni Aşama Yayınları'nca, Ahmet Ural'**ın daha az *"ince"* önsözüyle: *"Kadın Sorunu Erkeklerin de Sorunudur"* adıyla yayımlandı. Ben bu sosyalist arkadaşlarla aynı sosyalist tarihi, söz ve kurum olarak yaşadım. Halen de elimde olmayan nedenlerle, birlikte olmasam da *"kurumsal"*ı olabilen kadarıyla birlikte yaşıyoruz. Şimdi, bu yazıyla cinsel kimliğimi sorgulamayı sürdürürken; sosyalist olarak da zaman zaman cinsiyet meselelerinde söz söylemiş biri olarak, *"Eğri Oturarak..."* başlattığım özeleştiriyi sürdürmüş de oluyorum.

Tahlil ve Politika

Toplumsal süreç ve ilişkilerin açıklanması bir tahlil gerektirir. Toplumlar, çeşitli düzeylerde, kategorilerde farklı tabakalaşmalar ihtiva ederler. Tabakalaşmaların, egemen ve ezilen, üst ve alt, sömüren ve sömürülen ayrışmasının tahlili, ancak bunun sebeplerini ve haldeki durumunun açığa çıkarılmasıyla mümkündür. Toplumsal tahlil için, insanlığın bulduğu en iyi yöntem, materyalist yöntemdir. Bilinç, durum, oluşum maddi yapıların sonucudur. Maddi yapı temel veridir. Toplumsal süreçlerin çeşitli düzeylerde ekonomik ve politik konumlanışlar, yani, iktidar ilişkileri demek olduğundan hareketle; tahlil, ya toplumu yorumlamaya, ya da aynı zamanda DEĞİŞTİRME'yi de hedefler. Mevcut tabakalaşmayı koruyan ya da yıkan tahliller vardır. **Tahlil politik'tir.** Toplumsala ilişkin meselelerin özü, **tahlil ve politika'dır.**

Sosyalistler, Marks'la birlikte, materyalist tahlili kapitalist üretim tarzına uygulamışlar ve bu üretim tarzının öğelerini, köklerini, haldeki durumunu, ihtiva ettiği çelişkilerin sürecini tahlil etmişlerdir. Sınıfsal bir ilk evre varsayımından sonra, özel mülkiyet ve sınıflar gerçeğiyle tarihi yorumlayan ve değıştirici tezler sunan sosyalistler, bu tahlil'de ve gereksinen politikada ayrışmışlardır. En kabaca, vulgar materyalistler (kaba maddeciler-ekonomistler) ve anti-ekonomist/anti-indirgemeciler olarak ayrışmışlardır. Ama, temel, yine aynı: tarih, sınıf mücadeleleri tarihidir. Ekonomistler, her toplumsal süreç ve ilişkiyi **ekonomik düzey** ve sınıfa bağlarken; ikinciler bunu **ana kerte'de** bağlarlar. Ve ekonomik yapıdan türeyen fikir ve kurumları ekonomik süreç üzerindeki etkileriyle ve ondan **görece** bağımsızlığıyla açıklarlar. Ben, bir öngelen açıklamayla, ikinciler kategorisinden sosyalistim. Öngelenim şu: **Tarih, kadının baskı altına alınış ve buna karşı direniş tarihidir! de.**

Tartışacağımız meselenin özü, buradadır. Cinsler arası ilişkideki tabakalaşma, yani erkeğin egemen, kadının ezilen olması; başka toplumsal tabakalaşmaların sonucu mudur, yoksa, bağımsız, cinsiyetler arası bir sürecin ürünü müdür? Yani, kadının baskılanması ve ezilmesi bir sınıfsal ayrışmanın cinsiyet alanına yansması mıdır? Yoksa, toplumsal tabakalaşmanın **ilk** uğrağı mıdır? Erkeğin egemen, kadının ezilen olduğu, **ilk "sınıfsal"** farklılaşma mıdır? Engels'in tanıklığını veri alırsak, *"tarihte ilk sınıfsal baskılanma erkeğin kadın üzerindeki egemenliğidir"*. Öyleyse; soruyu bütünleyip, sınıf

ve cinsiyetler meselesi **tek bir tahlilin dolayısıyla politikanın** konusu olabilir mi? Tahlil'i ve politikayı **tek'leştirecek** bir aidiyet sözkonusu edilebilir mi?

Bu soruların cevapları için, toplumsalı, yine materyalist bakış açısıyla **en temel eksenine** oturtmak gerekir. Toplamlar, üretimleri ve yeniden üretimleri sürecidirler. Üretim, hem insan neslinin üretimi (biyolojik), hem de neslin hayatını idame ettirecek ürünlerin üretimidir. Her iki cinsiyetten toplum bu, **ÜRETİM VE YENİDEN ÜRETİM** süreçleri içinde, bu süreçlerin düzenlendiği ilişkiler bütünü olarak kavranabilir. Şüphesiz, ilk olan, veri olan neslin (biyolojik) üretimidir ve buna bağlı olarak insanların örgütlenişidir.

Cinsiyet-sınıf benzeştirmeleri ve kıyaslamalarında hangisinin **daha büyük aynı edici** olduğuna öngelen, hangisinin **ilk-temel-başlangıç** olduğudur. Soruyu böyle sorabildik mi, kalınca, yukarıdaki gibi cevaplayabiliriz. Ve Engels'in tanıklığıyla "**ilk ezilen sınıf**" kadınlardır, erkeğin sadece ezdiği değil, mülkü de olan kadınlardır. Bu ortaklaşa mantığımızı, sahiden temel alırsak, tartışmalar anlam kazanır. Problematik kaymaları olmaz. Ne denildiği ve kimin, ne için, nasıl mücadele etmesi gerektiği açıklık kazanır. Cinsiyet ve sınıf karşılaştırılabilir, karşı karşıya getirilebilecek toplumsal kategoriler değildir. Her ikisi de toplumsal tabakalaşmanın farklı değişkenleridir. Farklı değişkenler, aynı problematiğin teorik tahlil aracı olamazlar. Toplumsalda, kadın ve erkekler olarak cinsel konum ve kimliklerimizde, **mülk sahipliği ile** sınıfsal konum ve kimliğimizle yer aldığımız gibi, ırk/ulus olarak da tabakalaşmış olarak bulunuyoruz.

Bu kategoriklendirmeye rağmen, toplumsal tabakalaşmayı ekonomik sürecin belirlediğini, veri biyolojik üretim-yeniden üretimin karmaşıklığı içerisinde savunabiliriz. Materyalist yöntem, tarihsel bulgular ve spekülasyonlar bizi, ilk insan toplumlarının **Aile** olarak örgütlendiği fikrine inandırmıştır. Matriyarkal aile-Patriyarkal aile-Çekirdek aile temel ayraçları toplumsal sürecin parametreleri olarak kavramsallaştırılmışlardır. Yani, aile vardır, var ve olacak. Nereye kadar? Bu, niye var'ın cevabına bağlı. Bir anlamda, tartıştığımız mesele de bu. Ne biyolojik üreme için, ne de insanların toplumsallaştırılması için gerekli olmadığı halde, böylesine sürekli ve "**değişmez**" oluşu bireylerin üzerindeki büyük etkisinden olsa gerektir.

Burada, kısa bir parantez açıp, matriyarkal aile'den patriyarkal aile'ye geçiş diye yapılan tarih tezlerinin iddia edildiği gibi kanıtlanabilir olgulardan çok, spekülatif yorumlar olduğunu belirtelim. Çünkü bu tahlillerin hiçbirisi kadının ikinci cins olmasını ya da erkeğin egemenliğinin sebeplerini açıklamıyor. Tarih, patriyarkal dönemin tarihidir. Patriyarkal'a nasıl geçildiği ya da ilk toplumsal örgütlenmenin patriyarkal aile olduğu, devrimci ve gerici bilim, tarih ve politika **adamlarınca** açıklanmaya çalışılmıştır. Feminist antropolog ve etnologlarca da bu tartışmaya katılmıştır.

Morgan, Bachofen kaynaklı **Engels** ve **Bliffault** kaynaklı **E. Reed** tahlilleri, matriyarkal dönemin yaşandığını ileri süren ve kadının toplumsal rolünün değişmesi gerektiği evrimci fikrine temellik edecek teorik yapılar oluşturmuşlardır. Ama yine de çoğu soru askıdadır ve kadın hareketinin gelişimi, kendi araştırma ve tezlerine yaslanarak yol almaktadır.

Bu parantezi **Nedret Sena**'yla yapacağım tartışmada yeniden açacağım. Yine de yeni tanıştığım bir görüşü aktarmak istiyorum. Hem, materyalist argümanlarıyla, hem de ikna edebilirliğiyle diğer görüşlerden hiç de geri olmayan bu görüş şöyle: Veri; ortak bilgi, kadının tarımsala yönelik üretim ve toplumun idaresi, erkeğin bu alanın dışındaki faaliyetidir. Bu giderek avcılığa tekabül eden işbölümüdür de. Bu süreçte, erkek, hayvandan farkını ve üstün olmasının pratik bilgisini ediniyor. Dolayısıyla doğadan da üstün olabildiğinin. Bu bilgisiyse tanrısal güç, doğurma kabiliyeti olandan,

erkek nezdinde kendi tanrısal gücünün farkına varmaya ulaşmış olabilir. Böylelikle erkek egemenliğiyle dinlerin bağıntısı da buradan başlayabilir. Erkeklerin hayvanlar ve doğadan "*üstün olma kabiliyetini*" yaşayarak keşfetmesi, bu yaşayıştaki ZOR-ŞİDDET dolayimli bir itaat arayışına yönelmesine yol açmış olabilir. Bu itaat arayışı, doğaya karşı olduğu kadar kendi içinde de REKABET'E neden oldu. Erkeğin dominant olduğu dünya fikri ve "*masculine*" değerler olarak ZOR-ŞİDDET-REKABET-İTAAT-BAŞEĞME'nin bu kurulu sürecindeki yeri şöyle: Önce, erkeklerle doğa arasında bir tabakalaşma oldu. Ve eğer erkek bu üstünlüğü sürdüreceksen **doğayla olan bağlarını** da söküp atmalı, baskılamalıydı. Oysa kadın, doğayla bağlarını söküp atamazdı. Aybaşı, gebelik, emzirme onun doğaya çocuklarını düşürdüğü geçişlerdi. İnsan tabakalaşması fikri olmayan bu sürecin binyıllar süren formları içinde erkek, doğayla bağlarını söküp atamayacak olan kadın üzerinde egemenliğini kurdu (Bu, biyolojik bir açıklamadan çok, yaşamın yeniden üretimi ve üretim sürecindeki kuruluşları tarifliyor. Erkeğin egemenliğini doğal değil " *bilinçli*" bir tercih olarak izah etmeye çalışıyor). -Marilyn French-

Her ne tür olursa olsun ortak bilgilerimiz Patriyarkal Aile ve toplum yapısının varlığını bize sunuyor. Hem de binyıllardan beri değişik formlarda varolduğunu. Patriyarkal sistemde ekonomik ürünler üzerindeki denetim, yani **ekonomik güç**, baskının bir aracı olduğu kadar bu baskının sonucudur da. Yani başlangıcı ve sürekliliği itibariyle. **Güç, ekonomik ve politik'tir.**

Önceki sayfalarda da politika sözünü toplumsal egemenliğin, gruplaşmanın aracı olarak kullandım. Cinsiyet alanında da politika, hem kadın-erkek geçmişini, hem de bugünkü ilişkiyi izah eden en uygun söz oluyor. Çünkü, ortada cinsel bir iktidar var. Politika, güç ilişkisiyse, gücün sahibi iktidarsa, böylesine sürekli ve "*değişmez*"lik özelliği taşıyan süreci, elbette ki, politika ve iktidar kavramlarıyla tahlil edebilir ve çözümün de, iktidarı ilgada olan bir politikayı gerektirdiği şeklinde anlayabiliriz.

Kadının toplumsal varoluşu AİLE'dir. Yani, aile'siz kadın düşünülemez. Aile evlilik denilen sürecin kuruluşudur. **Erkeğin kadına sahip olma temelinde** bir toplumsal kurumdur. **Engels**, Patriyarkal aile'yi erkeğin mülkü olarak tarifler. "*İlk 'sınıfsal' baskı*", adaletsizlik ve eşitsizliklerin bütün yapısının temel taşı sayar. İnsan eşitsizliklerinin bu ilk formu **erkeğin üstünlüğü ve kadının bağımlılığı esasına** dayanır. Cinsiyetçi iktidar ve politika da diğer toplumsal politik ve ekonomik yapıların hem nedeni hem sonucu olarak kavranmalıdır. Aile, kadının erkeğe bağımlılığı, bütün egemenlik/iktidar sistemlerinin tarihsel/kavramsal prototipidir. Din-dil-kültür düzeyleri de bu sistemin ürünü ve etkileyenidir.

Kadının erkeğe bağımlılığı kabullenmiş olduğu değil, bunun zorla sağlandığı, her toplumsal egemenlik ilişkisinin bilinen bir özelliğidir. Tarihsel süreç, kadının konumu, "*rıza*"sı olarak sonuçlanmışsa, bu, erkeğin uyguladığı baskının ve zorun şiddetini gösterir. Halen süren baskı ve zorun şiddetinden geriye giderek, neler olmuş olabileceğini ürperek düşünebiliriz. Ve, bir iktidar zorla kabul ettirilen "*desteğe*" dayandığı gibi, "*rıza*"yla da sürer. AİLE kadın açısından bu "*rıza*"nın temelidir. Çünkü, aile bu rıza'ya öngelen sürecin zoruyla kurulmuştur. Bu "*rıza*", erkeğin üstünlüğünü kabullenen ve dünyasını aile'ye-eve adayan bir rıza'dır. Öyleyse, Kadın Kurtuluşunun mücadele alanı ve yıkmayı hedefleyeceği kurum, konum bellidir. Elbette ki, aile ve cinsiyetçi sistem askıda durmuyor. Üretim ve yeniden üretim mekanizmaları içinde var olan bu sistem, aynı zamanda, üretim ve yeniden üretim mekanizmalarının işleyeceği bir sistemdir de. Birbirinin sebebi ve sonuçları olan süreçler içerisinde, birbirlerini etkileyerek.

“History is His Story”

Ben, egemen cinsin üyesi olarak iktidarımı sorgulamamı, ezilenin sözü ve eylemiyle yapıyorum. Yani, Feminizm bana öğretiyor. Ve, ne Feminizm'den öğrenmenin ezikliği taşıyorum, ne de kendimi Feminizm'e affettirme diye bir derdim var. Benim cinsel kimliğimde, toplumsal da kurulmuştur. Eşit, adil, özgür bir dünya için savaştığıma göre, kendi üst'lük, egemenlik konumumu, bu konumdan dolayı ezilenin mücadelesiyle öğrenmekten daha tabii ne olabilir ki?

Cinsiyet sistemi ve meselesine hangi temellerden bakılması gerektiği ve tartışacağım N.Sena'nın “*tahlil*”lerini kıyaslayacağım önceki sayfaları değerlendirmeye almadan, N.Sena'nın kullandığı, “*Feminizm'den öğrenmenin ezikliği, affettirme çabası*” ibarelerinin anlamına dikkat çekmek isterim. Bu, “*eziklik ve affettirme*” retoriği, zaten erkeklerde var olan anti-feminist (çok doğal. Çünkü, hangi egemen toplumsal grup, egemenliğine/kendisine karşı yönelmiş bir harekete karşı değildir ki!?)'liği pekiştiren, ona sosyalist ideoloji adına cinsiyetçi bir sığınak ve saldırı odağı temelliyor. Meşhur, “*Kadın sözü*”ne bir gönderme var, bu retorikte. “*Kadın lafıyla iş yapılır mı? Egemen, ezen, sömüren olduğumuzu hissetsek bile bunun ezikliğiyle davranmayalım*”. (bir erkeklik gururu vardır, değil mi ya!?) demek isterken; sosyalist kadınlara da kadınlık durumunuzu başat olan bir sorgulama yapmayın demektir. N.Sena bunları bu niyetle söylemese bile, broşür boyunca sık sık rastladığımız “*önyargıları*” gıdıklıyor. Feminizm'e karşı tutumun, kadın sözüne karşı bir davranışın psiko/politik çağrışımını yaptırıyor. Niyeti bir yana. Ama, Sena bunu sosyalizmi ve sosyalist kurumları cinsiyetsiz, nötr varsaydığı için (“*en doğru sosyalizm*” ve “*en doğru sosyalist kurumlar*”!!! anlamında) ve kendisini doğru bir sosyalizm'le tariflediği için hem kendisi, hem sosyalizmi nötr cins oluyor. Zaten, bunun bir tezahürü olarak da kendisine nötr bir mahlas seçiyor: **NEDRET**. Kendisini kadın bir yazar gibi göstermek istemeyeceğine göre, ender de olsa erkeklerin de kullandığı bu isimle tam düşündüğü NÖTR'lüğü sembollemiş, adlanmış oluyor. Bu yüzden de “*taraf*” gibi değil, “*tarafsız*” biri gibi erkeklerle ve kadınlara akıl veriyor. Kadınlara, (Feminist'lere), sınıf mücadelesine, sosyalizme katılın! derken, erkeklere, üstün cins olduğunuz düşüncesinden vazgeçin diyor. Yazar olarak ve sosyalizmin böylelikle NÖTR konumunu NEDRET ismiyle sembolüyor.

Evet, ben, Feminizm'den öğrendim. Daha doğrusu, Feminizm bana cinsel iktidarımın tahlilini öğretti. Öğrenmekten öte, feminizm benim şahsımda ideolojik mücadeleyi kazandı. Bir erk sahibi, ezen cinsin bir üyesini “*saf dışı bırakıp*” müttefiki yapmış oldu. Ve ben, bu konumumdan çok mutluyum. Özel hayatım da gerçekten iktidar sahibi, egemen olmayacak bir yaşantı olursa, kamusal alanlardaki erkek egemenliğine karşı samimi bir müttefik gibi davranırsam, bu süreç beni İNSAN'a yaklaştıracaktır. Değerlerimi Feminizm değiştiriyor. Erkek egemen süzgeç ve kurumlardan geçen eşit, adil, özgür dünya ideali, Feminizm'den öğrendiklerim ve kabullendiklerimle anlamlı bir toplumsallığa oturuyor. Komünizm'de de iki cins'den insan olacaksak, o zamana kadarki cinsiyet tabakalaşmasının mücadelesini kadınlar verecektir. Kadın sözüyle ve eylemiyle. Bu Feminizm'dir. Nasıl, işçi sınıfının devrimci sözü ve eylemi sosyalizm'se, kadınların da kadınlık durumundan kurtuluşlarının devrimci sözü ve eylemi Feminizm'dir. Sosyalistler gibi onlar da parçalıdır. Çünkü, onlar aynı zamanda kadınlık durumunun temel özelliği olan bir şekilde ayrı ayrı **ev'lere, kocalara, babalara** (onların sınıflarına) kapatılmışlardır. Farklı **özel alanlarda**, statülerde yaşarlar kadınlık durumlarını. Feminizm'leri de bu yüzden farklıdır. Ben, bundan böyle kullandığım Feminizm kavramıyla Radikal/Devrimci Feminizm'i kastetmek istediğimi belirteyim.

Her ne kadar, NEDRET, Feminizm'den öğrenmek ezikliği ve affettirme çabası gibi cinsiyetsizliğinin şahikâsından seslense de, hiçbir sistematığa dayanmadan, çok eklektik bir şekilde Feminist argümanları bağlantılarından koparıp kullanmakta sakınca görmüyor. Filistenlere seslenirken Feminist argümanları, Feministlere seslenirken sosyalist ya da nötr argümanları kullanıyor. Göstereceğiz.

Tahli bir yöntem sorunu olduğu kadar, **bakış açısı** sorunudur da. Buraya, hemen, SENA'nın şu sözünü kaydedelim: *"her alanda sistemleşmiş erkek egemen bakış açısı..."*⁽¹⁾ Ve başa dönelim.

Anti-ekonomist sosyalistler, örneğin, kadınlık durumuyla özel bir *"tahlil"* yaptıklarında kadının *"tarih"*den de kovulmuş olduğunu söyleyebiliyorlar. Ama özel *"tahlil"*de. Bir genel tarih var, sınıflar mücadelesi tarihi. Bir de özel tarih'ler var: Yok sayılan kadınların tarihi gibi. Bu genel-özel düzlemini teorik olarak kurmuyorlar. (kurmuyoruz.) Kitabın başlığı, **Sınıf Mücadeleleri**, için de yeri geldikçe, (kadın hareketi yükseldikçe) özel *"tarih"*lerden söz edişin tahlilini ayrıştırışın nedeni, **Politik'dir**. Yani, tarih'e bir politik meyilden bakılıyor. Emek-Sermaye çelişkisinin temel çelişki olması ve bu mücadelenin (ki, sınıfsaldır), bu çelişkinin kutupları arasında **belirlendiği** politikasının, sınıflar gerçekliği üzerinde yükseldiği ve sınıfların konumunu şekillendirdiği meyilinden bakılıyor. (sınıf mücadelesi açısından doğru olan da budur.) Ve elbette ki, bu tahlil'ler kahir ekseriyeti erkek cinsten olanlarca yapılmış ve yapılıyor. Tarih'ten kovulmuş kadından söz ediş, ancak bu politikanın bir kaç basamak altında söz konusu edilebiliyor. Temel yanında, tali bir konudan söz eder olarak, ve zaten bu paradigmatik bir zorunluluktur. **Teori'nin zorunluluğu**.

Sena bu zorunluluğun olmadığını tartışmak için bir aktarmayla meseleyi *"ele alıyor"*: *"Kadınlar Sosyalizm içerisinde, erkek önyargılarından dolayı tesadüfen bir yana itilmemişler, tersine kadınlar sınıf mücadelesini oluşturan üretici güçlerle üretim ilişkileri arasındaki merkezi çelişki açısından kenarda bırakıldıklarından dolayı bir kenara itilmişlerdir. (a.b.ç.)"*⁽²⁾

Böyle bir alıntıyla, Coward'ın tahlili sebebiyle zorunlu olan politik meyilin, kadınları kıyıda bıraktığı görüşünü cevaplayacak sanırken; problematiği, tahlil/politikadan SSCB'ye kaydırıyor. Bunu da çok gelişigüzel kullandığı, joker kıldığı EKONOMİZM kavramıyla yapıyor. Tabi, bu kaydırma da bir ZORUNLULUK. Bir kaçış. Cevaben: *"bu yorumlama biçimi (yani Ekonomizm-N.G.) sadece kadınları değil erkek işçileri de kurtarmamıştır"* diyor. Oysa, Coward'ın problematiği, *"sınıf mücadelesini oluşturan üretici güçlerle üretim ilişkileri arasındaki merkezi çelişki açısı"* olan tahlil/politikadır. Kadının, sosyalist yöntem ya da politika açısından aktardığının neresi ekonomist? Eğer bu, *"merkezi çelişkinin"* tahlil/politikası ekonomist'se, ekonomist olmayanı anlatacağını sanırken, problematiğini değiştiriyor. Kadınlar sosyalizm'de teorik/ideolojik olarak da *"kıyıya itilmişlerdir"*in açısını tartışmayı beklerken, karşımıza erkek işçilerin de kurtulmadığı görüşüyle çıkıyor. Ama başka bir yerde ekonomist dediği *"merkezi çelişkiyi"* tevil yollu savunuyor: *"Kadın erkek çelişkisiyle sınıf çelişkisinin toplum içerisinde aynı ölçüde.....bir ayıncı olduğunu iddia etmek olanaklı değildir"*⁽³⁾. Bence de *"aynı ölçüde bir ayıncı değildirler"*. Çünkü, kaynaklandıkları çelişkinin farklılığı önemlidir. Eğer, söylenen, temel-tali meselesiyse, bu, açık açık söylenir. Bazı kadınların *"kadın çelişkisinin daha büyük ayırt edici olduğunu"* iddia ettiklerine atıf yapıp ve ama kendisinin de aynı ölçüde görmediğini söylemesi problema-

(1) Nedret Sena. Kadın Sorunu Erkeklerin de Sorunudur, Yeni Aşama Yayınları, Ankara, 1987, S.57.

(2) Rosalind Coward. Sexual Liberation and the Family, S.55.

(3) Nedret Sena. Kadın Sorunu Erkeklerin de Sorunudur, Yeni Aşama Yayınları, Ankara, 1987, S.55.

tik kaydırmanın sebebini açıklar. Çünkü, ya, bunlar farklı çelişkilerdir ve bu iki çelişki arasında bir derecelendirme yapmak gereksizdir demeli, ya da, gizli söylediğini açık etmeliydi. *"Sınıf çelişkisini görmeksizin"* atfıyla aynı olmayan ölçüyü çok zayıf bir üslupla *"merkezi çelişki"* olarak dolaylıyor.

Zaten, Sena'nın *"bakış açısının"* açmazı burada. Sena broşür boyunca *"düzen"* kavramını kapitalist düzen olarak kullanıyor. Yani, bir tek düzen var. Bu da, sınıflardan müteşekkilen, ayrıca tarihen gelen kadın erkek çelişkisi de bu düzen'in içinde. Halbuki, iki düzen var, proletarya'yı *"düzen"* ve kadınları *"düzen"*, iki düzen. Önceki sayfalarda anlattığımız düzenler/sistemler var. Birbirlerini karmaşık bir süreçte dolaylayan, sınıfsal düzen ve cinsiyetçi düzen.

Nisbeten özgür düşündüğü ve ekonomist bir kadın sosyalist'i (Sibel Özbudun) im'leyerek yaptığı dipnotta (ama dipnotta!): *"...Sınıflı sistemin bir ikinci yüzü olan patriyarkalizm"* dir diyerek, *"ve her türlü kurumun, sınıf muhtevasının yanında bir de cinslere göre farklılaşmasını ortaya koymayı gerçekliğin tam bir fotoğrafını elde edebilmek için zorunlu görüyorum"*⁽⁴⁾ la sürdürdüğünde, çelişkilerin belirsiz ölçü lafı yerine, belirli ölçülere yaklaşıyor: *"SINIFLI SİSTEM-PATRIYARKALİZM", "SINIF MUHTEVASI-CİNSLERE GÖRE FARKLILAŞMA"*. Ama, zaten dipnota sıkıştırılmış olan meselenin özü sadece bir fotoğraf çekmek için gündeme gelir gibi oluyorken, yine de, vurgular, sınıfa yapılıyor. Yani *"düzen"* tek ve temel. Her türlü kurum derken, bunu, felsefe, politika *"kurumlarına"* da icra edebiliriz. Ve bu kez, gerçekliğin sadece fotoğrafını çekmekle kalmaz, fotoğrafı konuştururuz. Patriyarkalizmi (erkek egemen düşünce-N.S.) bir patriyarkal düzenin varlığı olarak da düşünmeye başlasak mesele hallolacak. Madem ki, fi tarihinden beri, erkek, kadının üzerinde egemenlik kurmuş ve tüm ekonomik sistemlerde bu durum sürüp gelmişse, o halde, cinslerin rolünü ve konumunu tarif eden, böylesine *"önemli"* bir meseleyi/çelişkiyi teorize eden bir kavrama ihtiyaç yok mu? Her kurumda cins rolleri farklıysa, buna yol açan genel bir soyutlamaya kavuşturmak, hem materyalist olmanın, hem de özellikle anti-ekonomist olmanın gereği değil midir?

Engels'in de bize yardım edeceğini bildiğimize göre, patriyarkal düzen (erkek egemen düzen)den de söz etmekle, *"düzen"*, *"düzen içi"* gibi lafları maniplasyondan kurtardığımız gibi, problematik kaydırmalar da ortadan kalkar. *"Her türlü kurumun cinslere göre farklılaşmışlığı"* da, hala, bu düzenin de, elbette ki biçim değiştirerek var olduğunu gösterir. Yani, demek ki, cinslerin farklılaştığı bir ayırt edici süreç vardır. Bu süreç patriyarsi'nin sürecidir. Cins alanı da bir düzene, bir sisteme sahiptir. Erkeğin egemen, kadının ezilen/sömürülen olduğu bir düzene. Temel kurumunun AİLE olduğu ve her tür kurumda da yansıyan cinsiyetçi bir sistemden söz etmekle, bu yönlü tahlilleri *"Feminizm'den öğrenmek ezikliği"* ni düşünmeden (erkek! gururunu kırarak) kavrayabiliriz (Toplumsal erkek'den insan erkeğe yöneliş). İşte, düzen kavramını tekleştirme açmazı ve çelişkilerin ölçü ayanı araştırmasını ortadan kaldıran *"tahlil"*, tarihi ve toplumları hem sınıf, hem de cins esasına göre (başka egemenlik ilişkilerinde daha özgün tahlilleri gerektirir. Irk-ulus gibi) tahlil edebilme *"tarafsızlığıyla"* mümkündür. Yöntem itibariyle değil de, politika olarak *"tek bir tahlil"* paradigması na hem ihtiyaç yoktur, hem de bunu engelleyen başka bir faktör vardır. Meselenin özü itibariyle olan bu faktör nedeniyle, *"tarafsızlık"* tırnaklıdır ve ayrı tahlillere, politikalara ihtiyaç olduğuna işaret etmek içindir. Birazdan bu noktaya döneceğiz.

Ara başlığımız, İngiliz Feminist'lerinin bir sözüdür. *"History is his Story"*. Bizim ta-

(4) A.g.e., S.57.

rihimiz yazılmadı, çünkü, o (he)bizim egemenimizdi demek isterler. Ve epeydir de, she write herself story. Biz de kadınlık durumunu "*Kadınlar vardır...*" marşını duyduktan sonra tartışmaya başlamadık mı? Kimimiz İstanbul'da duymamış olsa bile...

Coward, "*temel çelişki*" meselesini, tarihi ve toplumu sınıf esasına göre kavramak meselesidir demek istiyordu. Bunu, temel çelişki yanısıra, tali çelişkiler de vardır ve ama problematik farkını gözardı ederek çelişkileri düz mantıkla önem sırasına dizersek, farklı olan/alan arasındaki **ayrımı** yapabilecek **bir bakış açısı** edinemezsek, tahlil üzerine hiçbir şey söylemeksizin genel-özel ayrımı gibi **daha büyük ayrıcıyı** sınıf olarak kurar ve pek birşey demek olmayan, "*kadın sorunu alanında özelleşmiş bir anti indirgemeci anti ekonomist mücadeleyle*", öngelen tahlilden kaçıp, mücadeleye/politikaya bırakınız topu. Ama, top yuvarlaktır. Sena ne demişti; "*her türlü kurum cinslere göre farklılaşmıştır*". Aile'den devlete, sanattan spora, bilimden politikaya, eğitimden dine ve "*her türlü*"süne. Ve, top **Politika'da, mücadele'de**.

Sena, "*kadın ve erkekler olarak kendi aramızda bir mücadele sürecektir*"⁽⁵⁾ diyerek "*nötr*" insan ve kurumları yadsıyarak, bunun tahlilini yapacağına veya yapılmış tahlilleri (Feminist tahlilleri) tartışacağına bir dipnot'ta çektiği fotoğrafı albüme kaldırıp (dillendirmeyi) sözü mücadeleye getirmekle, **maddi süreçleri** (kadınlık ve erkekliğin farklılığının süreçleri) atlamakla idealizme varıyor. Zaten Sena da, mücadele sebebi-**ni düşünceye** bağlıyor: "*...çünkü..., erkek egemen düşünce varlığından hiç birşey kaybetmeksizin devam ediyor.*"⁽⁶⁾ Bu kavrayış, anti-ekonomist olmaktan idealizme doğru yelken açışa kaymaktır. Bu, "*erkek egemen (patriyarkal) düşünce*" nereden çıkmış, bunca yüzyıldır "*varlığından hiçbir şey kaybetmeksizin*" her türlü kurumda nasıl devam ediyor? Sena bu açmazı hissediyor, dipnotta kıyısında dolaştı, ama, Coward'ın sözünü ettiği ZORUNLULUK'dan dolayı diretiyor. Ya da, sosyalist kurumları "*her türlü kurum*" arasında saymıyor, onları nötr görüyor. Herşeye rağmen, ben Sena'nın cinsiyetçi önyargıları olmadığı fikrindeyim. Sena'nın engeli, düzen-düzenler problematigi. Ve elbetteki bunları değiştirmek pratiği olan politika'yı demokratik (anti-totality) düşünüp, yapamıyor olmasındandır (zaten, bu yüzden de Feminist'leri, parça'da boğulmakla eleştiriyor ya. Oraya geleceğiz.) Bu yüzden, meseleyi, hep, çetrefilleştiren tanınmaz kılan kendi tariflediği **bir parçayı temel sayıp diğer parçayı boğan**, "*tekdüzene*" dayıyor. Yani, cinsiyetler meselesi özel bir meseledir, ama bunun cereyan ettiği saha kapitalizm'dir, kapitalizm'in de, çok uygun olarak tahlil edilmiş kavramları sınıfsaldır. Sena anti-ekonomizmle bir yandan idealizme savrulurken, üretici güçler-üretim ilişkileri tahlilini adlandırdığı kapitalist düzenden başka düzene sistematiginde yer vermediği için son tahlil(!)ler, aslında iki satır altı tahlile dönüşüyor. **Çelişki, tek düzen'e indirgeniyor.**

Elbette ki, cinsiyet çelişkisinin bu düzen'le ilgisi çok yönlü, aynen sınıf çelişkisinin cinsiyetçi düzen'le ilgisinin çok yönlü olması gibi. Bunlar birbirlerine renk veriyorlar. Tabiri caizse etle tırnak gibiler. **İki sistem birbirinin askısı içinde.** Cinsiyetçi sistem eskilerden beri sürüp geliyor. Ve, öyle salt, bir düşünce olarak da değil (varlığından hiç birşey kaybetmeyen düşünce(!), bir varlığa dayanan düşüncedir. Bir sebepler zincirinin düşünce'sidir.), maddi bir kuruluş olarak Kapitalizm'de hayat buluyor. **Alle-Ev-Erkek egemenliği. Politikaya tercümesi: Özel Alan-Kamu Alanı ayrımı. Kapitalizm'de, cinsiyetçi sistemle hem çelişerek hem eklemlenerek sermaye birikimini sürdürüyor.**

(5) A.g.e., S.62.

(6) A.g.e., S.62.

Cinsiyetçi sistem ve parametreleri, kapitalist sistem ve parametrelerine İNDİRGE-NEMEZ. Cinsiyetçi sistem; kapitalizmin, patriyarkal aile'yi yıkmasına rağmen, aynı zamanda onun uzantısı olan aile ile maddi bir zeminde varlığından hiçbirşey kaybetmeden değil de, kaybederek varlığını sürdürüyor. Sena'nın salt düşünce bağlamında kapitalizme eklemlediği erkek egemenliği, temel kalesinde, aile'de, yine kapitalizmin sermaye birikimi dolaylarıyla (üretim-yeniden üretim ve bunun sektörel dağılımı ve çelişkileri) da kapitalist birikimle-patriyarkal arasındaki çelişkilerin varlığından, çok şey kaybederek varlığını sürdürüyor. Gelişmiş kapitalist-reel "sosyalist" ülkelerde kadının kamu alanında dışlanmışlığı zayıflıyorsa, bu, çelişkilerin varlığından ve Kadın Hareketi'nin mücadelesindendir. Bunları tekrar ele alacağız.

Sena'nın hakkını yemek, ille de polemik yapmak niyetinde değilim. Ve ama, onun systemsizliği nedeniyle, gelişigüzel kullandığı kavramları, dillendirmek gerekli olduğu için biraz uzunca açıklamalar yapma ihtiyacı duyuyorum. Ne de olsa, sosyalistler adına "en ileri" sözleri söylemiş görünüyor. Bakın işte; yine, kendisini veya sosyalizmini nötr yerine koyarak, kadınlara ve erkeklerle, aralarında "düşmanlık" olmamasını salık verirken (yani kadınları erkek düşmanlığından kurtarmaya, erkekleri de eşit ortak olarak kendilerini kabullenmeye davet ettiği 62. sayfada); "zenginle yoksulun eşitliğinden söz edilemez" ibaresindeki zenginliği mecazlayarak: "**erkeklerin zenginliği, var olan cins ayrımcı sistem, kadın düşmanı gelenek ve görenekler ve bunların ışığında oluşturulmuş her türden örgütlenmelerdir**" diyor.

"Erkek egemen bakış açısı-Erkek egemen düşünce"den sonra "cins ayrımcı sistem" lafı da, Sena'da bir sistematiğe öte, kaçınamayacağı Feminist tahlil kavramlarıdır. Çünkü, o, "sorun"u kabul ediyor ve "önem" veriyor. Ama bu kavramların bağıntılarını, problematiğini yadsıyor. Mecazlayarak da kullanmış olsa, "**erkeklerin zenginliği ve cins ayrımcı sistem**" tam da Aşil'in topuğudur^(x). Bence de, "cins ayrımcı sistem" erkeklerin ZENGİNLİĞİ'dir. Hem mecaz anlamıyla, hem de maddi zenginlik ve cinsel iktidar olarak. Ve broşür boyunca, Sena'da düzen-sistem diye tek bir olay söz konusu edilirken, bu kez bir başka "sistem" de tahlil/politika'sında biterayak yer alıyor. Erkekliği "zengin", egemen, zorba kılan sistem sadece kapitalizm'le mütecanis değil ki. Kölecilikte de, feodalite de, reel "sosyalizm"lerde de var. Ve, daha iyi tarifleyen adı var: Patriyarkal sistem. Erkek egemen sistem. Cinsiyetçi sistem gibi... Ve bir kez daha, cinsiyetçi'liğin "**ışığında oluşturulmuş her türden örgütlenmeler**"'in erkek zenginliği ve örgütlülüğü olduğunu Sena'dan alarak (çünkü, onda, bu bir tahlil/politika paradigmasına yol açmıyor. Erkek sosyalistleri 'önyargılar'-dan kurtarmanın mecazen izahını yapmak için, sadece bunun için kullanılıyor.) Bu, her türlü örgütlerden sosyalist örgütleri azade kılmadığını umarak dahası proleter kadın da bu her türlü örgütlenmenin (fabrika-mali sistem-eğitim-sağlık vb.) proleterleri olarak, ev dışında da erkek proleterlerden farklı bir durum yaşadığını, bir cinsiyetçilikle karşı karşıya olduğunu bilerek, cinsel kurtuluşunun hayati önemini kavrayabileceğini teslim etmelidir. Reform-devrim meselesinde buraya döneceğiz.

Şimdi, gelin, erkekleri, zengin-egemen-zorba kılan **sistemi**, Sena'nın politik zorunluğu sebebiyle görmezden geldiği, kaçındığı sistemin tahlilini yapalım. Daha doğrusu, "biz tarihimizi yazacak ve yapacağız" diyen kadınların tahlil'ini kavrayabildiğimiz kadarıyla özetleyelim. Çünkü, onlar, çok haklı olarak diyorlar ki: "**şimdiye kadar hiç bir politik hareket, kadınlar için özel taleplerin yer aldığı politik bir tahlil geliştiremedi. Bence bunun nedeni soyut olarak diğer insanlar hakkında tahlil yapmakta, bu**

(x) Aşil, mahdum, o da bizden. Erkek ve de ölümsüz. Topuk hariç ve topuktan öldürülür. Erkek egemenliği de ölümsüz (!) ama onun da topuğu bu çelişkide.

insanların, yani *ezilenlerin tahlili yapanlarca dışarıda bırakılmalarında yatmaktadır* (a.b.ç.)" (Barbara SUSAN.)

Coward'ın söylediği ile Susan'ın söylediğini, "*History is his story*" ile birlikte düşünürsek; "*her türden örgütlenmelerdeki*" cinsiyetçiliğin, bilimi, politikayı da kapsadığını görürüz: Anti-cinsiyetçi olanlar, olduğunu iddia edenler bile, hatta bu konuda sosyalizm içinde en emeği geçmiş ve çok doğru saptamalar da yapmış olan Engels bile, Sena'nın da değindiği gibi, "*...kadınların her sınıf içerisinde, ayrıncı bir baskılanmaya uğradıkları*"nın açıklanmasını veremiyor. Sena, başka yönleriyle de, Feminist'lerin Engels'e eleştirilerine böyle tevii yolu hak verirken; yine, Feminist tahlillerin Aşil'in topuğunu gösterdikleri ve **bağımsız politikalarının**, bağımsız sözün, bağımsız eylemin tahlilini temelledikleri noktaya başka bir saikle geliyor: Artık, "*bakış açısı-önyargı-düşünce*"lerin sadece tarihen devralınmış üst yapısal bir olay olmadığını teslim ediyor: "*...kadınların her sınıf içerisinde, ayrıncı bir baskıya uğramalarının sebebini*," ideolojik bir düzeyin bir gereğidir diyerek açıklamak olanağı yoktur, zira, bu bir totolojidir. Her ideolojik şekillenme temelde var olan ilişkilerin bilinç biçimine sokulmasından başka bir şey değildir." (a.b.ç.)⁽⁷⁾ Aynen katıldığım ve yazı boyunca anlatmaya çalıştığım tahlil/politika ilişkisinin bu yaklaşımı, Sena'da, sadece bir materyalist rezerv'dir. Önceden gördüğümüz gibi, mantığını "*erkek egemen düşünce*"nin **hala varlığına** ve "*sorun*"u düzen'e, tek düzen'e bağlamıştı. Coward'a, problematik saptırarak saldırmıştı. Feministlere parça'da boğuldukları öğüdüyle davetiye çıkartmıştı, burda da, hiçbir sosyalist eserde yer almayan sadece feminist literatür'de bulunan noktaya gelmiş oluyor.

"*alta kalmaya* (kadınların alta kalması N.G.) *neden olan tek faktör, ...kadının ayrıca erkekler için de bir emek harcama zorunda olmasıdır*"⁽⁸⁾.

"*Faktör tamamen ekonomiktir. Ekonomik faaliyetin belli bir biçimine göre bir şekillenme söz konusudur* (a.b.ç.)"⁽⁹⁾.

Bu belirlemeleri, bugünkü kadınlık durumunun tahliline bağlayacağını sanmak beyhudedir. Sena, bunları, kadının neden alta kaldığının başlangıcının izahı için cinsiyet meselesi de sınıf-mülk meselesinin içindedirle bağlamak için söylüyor. Ticaret için söylüyor. Ticaret artı özel mülkiyet ve erkek egemenliği, kadının "*farketmediği bir mülkiyet*" böyle kesin bilimsel (!) bir belirlemeye kavuşuyor. Hangi fotoğrafla? Ve kadının ayrıca erkek için bir emek harcamak zorunda olması için bu zorun hangi mekanizmalardan geldiğinin bilimsel (!) açıklaması yok. Sadece, "*farkedilemeyen bir mahkumiyet*", ticaret ve malların mülk edinilmesinin erkekde birikmesinden geliyor. Yani tarihen olanı, şöyle, **netçe** sıralıyor: Erkek mülk sahibi olma duygusunu öğrendi (ticaretten), sonra toplumsal mülkün sahibi kadını mülkten tecrit etti, ve sonra, erkek "*şiddet mantığını*" oluşturdu. Diğer devrimci spekülasyonlar kadar bu da saygıdeğerdir. Benim net fotoğrafım yok çünkü.

Bizi ilgilendiren, daha çok ilgilendirmesi gereken, başlangıcından çok, halen de "*kadının erkek için bir emek harcıyıp harcamadığıdır*". Başlangıç için yaptığı bu belirlemeyi Sena, bugünün kadınlık durumu ya da erkeklik durumu (iktidar) için varsaymıyor. Erkek egemen bakış ve düşüncenin kaynağını açıkladıktan sonra, kaynağı tarihe havale edip, anti-ekonomist yorumlarıyla düşünceye karşı, önyargıya karşı mücadeleleyi salık veriyor. "*Erkekler, bu düşüncelerden arınıl! Kadınlar, kendinizi dayatın!*"

(7) A.g.e., S.50.

(8) A.g.e., S.51.

(9) A.g.e., S.51.

Feministlerin tahlilinde temel olan ekonomik faktör ve her kadının erkeği için harcadığı emeğin aynı zamanda sömürüye tekabül ettiğini Sena bilmez mi? Ama hiçbir şey sayfada kadının sömürülmesinden bahsetmiyor. **Harcanması zorunlu olan emek**, karşılığı ödenmeyen emekse bunun bütün ekonomi-politik elkitablarındaki adı: SÖMÜRÜ'dür. Ama, işte bunun için, bunun görülmesi ve açığa çıkarılması için bir başka BAKIŞ AÇISI gereklidir. Oyun bozanlık olmamalı. Madem, **erkek egemen BAKIŞ AÇISI var, kadın ezilen BAKIŞ AÇISI niye olmasın? Burjuva egemen sınıf BAKIŞ AÇISI var, proleter ezilen sınıf BAKIŞ AÇISI var.** Ve, kadın bakış açısı da var. Ezilenin, ezilişinin ve kurtuluş arayışının sözü, sesi, bakış açısı: **Feminizm.**

Eziklik Duymadan İktidarımızı Sorgulayalım

Kadınlar için herhangi bir politik tahlilin yapılamamış olmasının tek bir nedeni var. **Barbara Susan**'ın dediği gibi, *"kadınların tahlil yapanlarca dışarıda bırakılması"* yani tahlillerde kadın bakışının yokluğu ya da o bakış açısından *"yararlanılsa bile"* anılmaması ve nötr bir odak seçip oradan temel'e bağlı tali varsayılması.

Erkeklik durumu; yani kadınları ezen, sömüren, özel alanlara hapseden, şiddet uygulayan, bedenine elkoyan, cinselliğini kısıtlayan egemen olma, birinci cinslik hali.... doğumundan ölümüne kadar yaşadığı sosyal koşulların farkına rağmen ortak bir sebeple toplumsal kuruluşun egemeni olduğu sistem içindeki durumudur. Bu sistemin temeli aile'dir. Erkek aile kurumunun reisi, egemeni, sahibidir. Erkek egemenliği (patriyarkal) erkeklerin kadınlar üzerindeki genel egemenliği ve yaşlı erkeklerin genç erkekler üzerindeki egemenliğinin adıdır.

Kadınlar erkekler dolayısıyla, erkek egemenliği dolayısıyla kapitalist sistemin içindedirler. İki sistemin entegrasyonu, her türlü kurumun erkek egemenliğinde oluşuyuladır. Ekonomi, bürokrasi, eğitim, ordu, bilim, tıp, politika ve diğerleri... **Kadınlar, erkeklerin yanında, onların statüsü ve sınıfları olarak, onların belirlediği ilişkide bölünmüşlerdir.** Onlar, yani BİZ, erkekler, sınıfsal olarak farklılaşmışız. Burjuva, proleter ve ara sınıflar olarak. Anne ya da karılarımız, kızlarımız (erkek çocuklarımız da) **bizim sınıfımızın içinde bize bağlı, bizim egemen olduğumuz sistemin ezilenleri olarak var olurlar.** *"Kapitalizm'de erkek"*!

Endüstri devrimi öncesi üretim tarzları, kölecilik, feodalite olarak adlandırıldığı gibi patriyarkal sistemin **dolaysız ve açık** bir içiçe geçmişliği üzerine de kuruludurlar. Devlet, din, ordu, eğitim... Patriyarkal aile ile birlikte patriyarkal değerler üzerinde şekillenmiştir.

Endüstri devrimi ile, kadın, **ev-tarla, ev-atölye** yaşamında, yani hem üretimdeki dolaysız üretkenliğinden, hem de meslek sahibi oluşundan koparıldı. Patriyarkal değerler, erkek egemenliği, kadınları mesleklerinden dışladı. Mülkün bir parçası olarak ekonomik faaliyetin içindeki kadın eve kapatılışıyla **tam bağımlılığı** yaşamaya başladı. Patriyarkal aile'nin yerini çekirdek aile aldı. Ev kadınlığı bu süreçte peydah oldu. Kadın, ekonomik faaliyetten zorla dışlanıp ev kadınlığına mahkum edilmiştir. Sanayi, elbetteki, erkek egemenliği altında, erkeklerin mülkü olarak hızla gelişti. Topraktan, atölye'den uzaklaşan, uzaklaştırılan emekçi erkek sanayinin emek gücü oldu.

Kapitalizm'le birlikte Kamu Alanı'yla Özel Alan ayrıştı. Hem bu ayrışımın kendisi, hem de yüklenilen fonksiyonlar açısından **ayrım politik bir nitelik arzeder.** Erkekçi politik bir ayrım. Ayrımın gizlediği, ev'i, aile'yi *"özel yaşam"*a adıyla kodlama, kadınların bağımlılığı ve sömürüsünü gizleyen politik bir kurum ve kodlayıştır. Ev kadınlığı bu yüzden tam bir köleliktir. Kamu Alanı faaliyetleri erkeklerin, özel alan'da

erkeklerin mülkü (kadın ve çocuklar olarak). Erkekler, sınıf farklılıklarına rağmen kamu alanını paylaşmakta ve özel alanların sahibi olmakta ortaklıklar. Ama kadınlar, kapitalizmde benzer bir ilişki-çelişki içinde değillerdir. Yani burjuva kadın-proleter kadınla kadınlığında dayanışıp sınıflığında çatışmıyor. Çünkü, kadınlar, özel alana, ev'e, aile'ye hapsedilmiş durumda. Kamu alanına katılanlar ise, erkek egemenliğinin değer ve koşulları içinde katılıyorlar. Kapitalizmin ihtiyaçları ölçüsünde katılıyorlar. Burjuva (ki, hemen hepsi erkektirler) karısı, "karı"lığından dolayı burjuva sınıfı üyesi değildir. Burjuva, sermayesinin sahibi olduğu gibi, karısının da sahibidir. Karısı, elbetteki burjuvanın yaşamını yaşayacak. Çünkü, O'nun karısı. O'nun olduğu için de "değerli" olacak. Burada bizi düşündürmesi gereken şey, görünüşteki yaşam biçimi değil, aile'deki fonksiyon ve rollerdir. (Burjuva karısı nesnelleştirilmiş statü kadınıdır. Sermayenin mülkü, yeni üyelerini doğurmak ve yetiştirmek görevi vardır. Sahibinin-dir.)

Burjuva ve karısı arasındaki ilişkiyi proletaryayla karısı arasındaki ilişkiyle kıyaslayabiliriz. Yani, ölçütümüz, cinsel ayrımcılık-cinsiyetçilik-roller olmalıdır. Bir proleterle burjuva karısı arasında, ne sermaye bağlamında doğrudan ilişki vardır, ne de hayat olarak. Bu ilişki, ancak koca bağlarıyla yapılır. Kadınlar, farklı farklı statülerde ezilip, sömürülüyorlar. Özel alanda, aile'de. En önemli halka **bağımlılıktır, ekonomik bağımlılık da bunun temelidir.**

Madem ki, kadınlık durumunun temel halkası bu bağımlılığın yerinde, ev'de-özel alan'da-aile'dedir; öyleyse, aile'nin bilinen özellikleri dışındaki "kurumu belirleyen" yan nedir? Ev, ev kadınlığı, ev işleri... Ekonomik Politikaya konu olmamış ve ekonomik bir birim olarak değerlendirilmemiş olan bu yapısallık aslında: Kamu Alanı, özel alan ayrımından dolayıdır. Aile kapitalizm'den önce üretim alanıyla iç içeydi. Yani, ev işi-tarla işi, ev işi-atölye işi bir genel üretimin kadın emeği açısından evreleriydi. Kapitalizm, toplumsal üretimi kamu alanına taşıırken, tarla ve atölye üretimini taşımış oldu. Eskiden ev'de yapılan üretim (patriyarkal üretim-'köleci, feodal üretim') kapitalizmin gelişmişliği, sermayenin yatırım alanlarının genişlemişliği nisbetinde azaldı. Ve, gün geldi, toplumsal üretimin tümü kapitalist sektörlerce yerine getirilebilir oldu. Toplumsal üretimden dışlanan kadın, özel alan'a hapsedildiğinde özel bir emek harcamaya başladı. Eskiden de olan bu özel-erkeğe-emek tekilleşti. Toplumsal üretimden ayrı özel bir durum arzetti.

Ev işi. Ekonomik faaliyetler sayılmayan özel iş. Bu, gözle görülmeyen işler, bir üretime dayanır. Kadın, ev'de bir emek harcar. Ev'de oluşunun, egemenlik altında oluşunun, bağımlılığın ve bastırılışının gerekçesi ve sonucu olarak, karşılığını alamadığı bir emek harcar. Bu emeği, bağlı olduğu, egemeni olan erkeğe harcar. Şimdi, burada, erkeğin kamu alanındaki, pazardaki üretkenliği ve faaliyetini yeniden-üreten, yani onun iş gücünü yeniden üreten süreç ve harcanan emek bir egemen bakış olarak, ancak yeniden üretim halkası, yani **esasın bağlantısı** olarak görülür. Politik bir ayırım olan kamu alanından bakışın sonucudur bu. Kadının hapsedildiği alan'dan bakış (kadın bakış açısı biraz da bu galiba) farklıdır. Ev'deki kadın emeğini yeniden üretim halkasında ele almak bu ikinciliği, esasa bağlılığı ve konumu ya anlamamaktır ya da onaylamaktır. Kadın emeği ÜRETİCİ bir emek midir, değil midir? Kamu alanı'ndan bakıldığında (politik bir bakıştır) yeniden üretim olan şey, yani işgücünün yeniden üretilmesi aslında bir ÜRETİM'dir. Kadın, bir meta üretir. İşgücü meta'dır. Bu meta'nın özgünlüğü, kadının piyasaya sürebileceği bir şey olmamasıdır. Erkeğin işgücü olan bu meta kadın emeğini koca dolayımıyla pazarlamaktır. Yani kadının kamusal alanla ilişkisi "görülmeyen işlerin" ürettiği meta'nın taşıyıcılığıyla kurulmaktadır. Kadın emeği,

Üretim temelinin emek olması sebebiyle birikimin temeli olarak da temeldir. Bu emeğin özel alandaki süreci **eviçi üretim** olarak ortaya çıkar. Ama, mesele, salt kocanın işgücü bağlantılı "**meta üretimi**" olarak değil daha önemli bir saikle de bir eviçi üretim varlığından ve üretilen meta'lardan söz edebiliriz. Kadın ev'de ne yapar? Bütün yaptığı işler, bugün kapitalizm'in, sermayenin kamu'sal (endüstriyel) alanda yatırım yaptığı işlerdir. Yani, kadının emek harcadığı ve ama karşılığını almadığı işlerin sonucunda üretilen şeyler, dışarıda, kamu'da meta olarak üretilen şeylerdir (ocuk bakımından tye, yemekten sağlık hizmetine, eğitimden kazak rşne ve diğerleri). Soyut olarak, kadının yarattığı ürettiğı kullanım değerlerinin pazara çıktığını var saydığımızda, pazarda değişim değeri olan meta'lar olarak karşılık bulacağı kesin. İşte burada bir gasp var. Tarihen oluşmuş bir iktidarın gasp'ı. Erkek (bireysel dolayımı-özel alan-erkek egemen sistem) bu ürünlerin pazara çıkmasına imkan vermez. Bu imkanın kullanıldığı düşünülürse, erkek, yemeğini lokantada, çamaşırını temizlikide, çocuklarını yuvada çok masraflı bir şekilde halledecektir. Hazır kle varken! Bu retimi üretimden, ekonomik faaliyetten saymayan patriyarkal düşünce, sanıldığı gibi, sermayenin yapısıyla/kapitalizmin mantığıyla uyulaan değil çatışan bir noktadadır. Bu gasp edilmiş emek değerleri **bir eviçi üretimdir**. Öyleyse bu, ekonomik bir birimdir. Ekonomi Politie konu olmaması, Ekonomi Politik yazar ve yapanların cinsiyetinden ve bilim ve politikalarının kadına kapatılmışlığından kaynaklanmaktadır. Ekonomi Politik kadınların pazar dışında, kamu alanı dışında kalan üretimlerini bir üretim faaliyeti olarak değerlendirmemişse, bu, erkek egemenliğinin hangi boyutlarda POLİTİK, cinsiyetçi/politik olduğunu gösterir. Bu cinsler arası ilişki ve iktidarın sebep ve sonuçları olarak kadınlığın kaderidir.

Kadın, ayrıca, ev giderlerine **yardımcı** olmak için kamu alanında da çalışır. Bundan önce, kadın evişlerinin uzantısı olarak ev'e **ek gelir** elde edilmesi için koca izniyle aynı meta'ları pazara da sunabilir. Her halükarda gelir koca kontrolündedir. Hele tarımsal üretim (ki, örneğin bizim ülkemizde küçük mülk üretimi olarak patriyarkalı andıran bir süreçle üretim yapılır, kadın emeğı ev emeğı dışında da harcanır ve ama gelir erkeğindir. Özel alanın Türkiye'deki kapsayıcılığı, yaygınlığı kadın hareketinin titizlikle yakaladığı bir halka olmuştur. "**Feminist, 5.6.sayılar. Ayşe'nin yazıları**". Ve halen yapılan küçük atölye üretiminde kadın emeğinin sömürüsü, pazara yapılan üretimle de koca/baba kontrolündedir.

Ev ekonomik bir birim, ev işleri ekonomik bir süreçtir. Ev kadını kocası için özel bir emek harcamak ZOR'undadır. Bu ekonomik sürecin tarafları böyle kurulur. Bu kuruluş, değişim değeri olma kapasitesi engellenmiş kullanım değerlerinin **ÜRETİM'i** sürecinde çeşitli aletler^(x) kullanılarak, ama ağırlıklı olarak, kol-beden-zihin emeğı harcanarak ve korkunç bir ruhsal baskılanma ve cinselliğin her türlü ismarı ile birlikte ömür boyunca, her saat üretilmektedir. (Küçük bir yk: Yorgun, hatta hasta karısına gecenin bir saatinde! '**kalk kız! suyu ateşe koy da gel hele bakıyım**' da, muhtemelen, yalnız başına uyumaktan başka bir dileğı olmayan kadının, hiçbir saniyesi isteğine bağlı olmayan yaşadığı on dakikaların tahlilidir, bu, biraz da. Eğer sıcak suyu üretim saymazsanız hamama gidince para vermeden çıkmayı deneyin bir de! Ya da, ırz'a geçmeyi, dini veya medeni nikah denilen mülki-

(x) Nasıl, fabrika örgütlenmesi ve teknoloji sınıf karakteri taşıyorsa evi/eviçi aletleri de cinsiyetçi bir karakter taşırlar. Bireysel kullanıma (kim kullanacak?-kadını) göre ve üretici glerin gelişkinliğinden çok geri bir fknikle yapılırlar. Kapitalizm hem, ev kadınlarının birlikte çalışmalarını istemez çünkü daha çok ev aleti satılmalıdır. Hem de kadın emeğı karşılığı ödenmeyen emek olduğu için zamana bağlı olmayıp biteviye yinelenmeyi gerektirdiğı için ev aletleri cinsiyetçi karakterdedir.

yet varakasından dolayı yok sayarsanız, bilin ki, "*mülk*"ünüzün derinlikli bir yerinde sizi öldürme/yok etme fantazisi devrimci bir isyanın tohumudur. Ayrıca, sabahleyin yumurtanın fazla pişmesi, kravatın ütüsüzlüğü, akşam için "*bi ufak al*" emri-rica askerlikte emir yerine geçer, malum hiyayerşi! vb. bilumum talimatlara yeni 24 saatlere giriş-hep aynı-hep aynı süreç, yaşantı. Ve çocuklar!.. Kimin ola ki? Biri bakar, büyütür; diğeri çocuğundan bahseder. İlle de oğlum'dan. Kız mı dediniz? Karısından dolayı kız'ı başına gelecekleri bildiğinden ve ama "*kendi kızı*" olduğu için de üzülmediğinde dolayı pek istemezler kız'ları olmasını.)... Başka fasıl... (Şu, bizim gerçekten savaş bayrağımız olan ve sınıflar var olduğu müddetçe de olmaya devam edecek olan KAPİTAL'lerin, yazılırken ki Marks'ın çektiği yoksulluğu hayranlıkla takdir edişimizde, Jenny teyzenin rolü ve emeğini hiç düşündük mü? KAPİTAL'deki Jenny kadınının emeğini!)

Daha çok, bir soyutlama (tahlil) olarak gördüğümüz, kadınlık durumunun, evkadınlığı statüsü bir genelleme değildir. Yani, kadının hayatı ev kadınlığıyla, kadın emeği de ev içi üretimle sınırlı değildir. Ev içi üretime sermaye öncesi üretim biçimi dedik (kadın bakış açısı böyle diyor ve doğru bir tahlil). Bu üretim sebebiyledir ki kadının bağımlılığı, bağımlılığın sürekliliği, eve kapatılmışlığı, yine, bizatihi ekonomik etkenle değişmektedir. Evde yapılan üretim, sermayenin yatırım alanlarıdır da. Ve nitekim, kapitalizm genişledikçe, pazar sorununu ve üretim sektörlerini ev içi üretimini daraltarak gerçekleştirmektedir. Ve, ucuz iş gücü kaynağı olarak (niye ucuz iş gücü? vasıfsız! niye vasıfsız? yani kadınların vasıfsızlık diye bir tercihleri mi var?) Kadın özel alandan kamu alanına da çıkıyor. Kahir ekseriyetle de ev işlerinin uzantısı olan, ev kadınlığının "*uzmanlık*" sektörlerinde (gıda-tekstil-eğitim-sağlık-büro-çocuk bakımı vb.) istihdam ediliyorlar^(x). Yani, kamu'da da, endüstrinin ikincil sektörleri kadınlara, ikincil ücret ve statülerle sömürülerek açılır. Kadının, hem özel alanda, hem de kamu alanındaki bu çifte sömürüsü, ev içi üretim-endüstriyel üretim (kapitalizm-patriyarka) çelişkisini gündeme getirir.

Erkek işgücü istihdamının sektörleri, erkek için daha fazla zaman harcaması gereken kadının evde kalmasını tercih ederken, yine ev aletleri üreten sektörlerde bunları kullanacak kadınları evde tutmayı isterken; ucuz işgücü ve kadın emeği tercih eden sektörler arasındaki bu söz konusu çelişkiler önemlidir. Artı, ekonomik bağımlılığın kölelik olduğu bilinciyle, ekonomik bağımsızlığa adım atış. Kamu'da kazandığı paranın ek gelir olmadığı bilinci, kadını, ücretsiz evişlerini düşünme potansiyellerine, kişilik-kimlik sorgulamalarına ve özgürleşme noktasına getiriş çelişkisidir. Kadın hareketi açısından stratejik önemde olan bu çelişki Kadın Kurtuluşunun ön koşulunu oluşturmaktadır. Ev işlerinin kamusal alana taşınması sürecinin çok yönlü etkileri dolayısıyla erkek egemenliğinin maddi temelini (patriyarka), yıkılışı da bu çelişkidedir. Bu, sınıflı toplum koşullarında kadın kurtuluşunun mümkün olduğu anlamına gelir. Evet, teorik olarak bu mümkündür. Hatta, kamu alanında kadın işi-erkek işi ayırımı ve her türden eşitsizliğin kalkabileceği de. Ve doğum kontrolünün de kadın cinselliğini doğurganlığından ayırma potansiyelinin varlığı bunlara eklenebilir.

Yani, bizim cinsel iktidarımız, cinsiyetçi sistemimiz, bundan zarar görenlerce, bu egemenlikten kurtulmak bilincinin gelişeceği süreçte doğacak/güçlenecek kadın hareketinin gücüyle yıkılabilecektir. Sınıflı toplumlarda (kapitalist ya da reel "*sosyalist*")

(x) Cinsiyetçi baskının boyutu, şu noktada da kendini gösterir. Her türlü bilgi ve kurumdaki dışlanmışlık, ya da ikinci cinslik, kadını, teknoloji ve yönetimde de dolaysız katılımdan uzak tutar. Emekçinin emeğine yabancılaşması yanısıra, kadın emeği cinsiyetçi bir yabancılaşmaya da uğrar. İşkollarındaki cinsiyetçi istihdam da, kadın emeğini bağılı emeğe dönüştürür. Parça parça katıldıkları üretimlerde, biraraya gelmiş olsalar bile, erkeksiz, çoğu meta'yı üretilmezler. Bu, işin ve teknolojinin cinsiyetçi örgütlenişindendir.

bu, teorik imkan dahilinde. Ama...

Erkek egemenliği, kadınlık durumu, elbetteki ev-aile-eviçi üretim ile sınırlı değildir. Nüfusun yarısı esas itibariyle özel alanda eşitsizliğin ve baskılanmasının sebeplerini yaşadığı için, yani bizim iktidarımızın kalesi burası olduğu için kadınların bize gösterdikleri *"topuğumuzu"* ben özetlemeye çalıştım. Ve bir özete sığmayaoak denli yoğun/çok yönlü eziliş ve istismarlarını aktarmak yerine; önce erk'sizliği düşünmek ve o gözle, o **bakış açısıyla**, hiçbir eziklik duygusu duymadan yani delikanlılığı bırakarak kadın sözünü okumak gerekir. *"Kadınlar vardır"*dan beri de onlarca kitap-dergi çıktı. Bunları okumakla öğrenilecek olanları, dergi sayfalarını *"işgal"* etmemek için (ne bileyim, daha önemli meseleler vardır) özetlemeye çalışmayacağım. Zaten, **bu yazının görevi de kadınlık durumuyla ilgili sosyalist politika önermek değil. Kadınlar kendi sözleri ve hareketleriyle politikalarını yapıyorlar.** Feministlerin, benim ya da başka erkeklerin avukatlığına ihtiyaçları yok. Sosyalistler ve sosyalist örgütler kadın hareketini engellemek, massetmek, rotasından saptırmak gibi *"Öncü"*-lükleri yerine; sosyalist görevlerini yapmalı ve devrimci bir hareket olarak kadın hareketini de tanımalıdırlar, desteklemelidirler.

Kadınlık durumlarının diğer yanlarını özetlemek yerine Feminist kadınların Kadınların Kurtuluşu Bildirgesi'nden bazı atıflarla bu bölümü tamamlayabiliriz: Kadın cinselliği, erkek egemen kurumlarda belirleniyor ve kadın bedenine yabancılaştırılıyor. Doğurma hakkı, ancak evlilik içinde meşru görülüyor ve evlenmekle doğurmak hakları yok sayılıyor. Kadın cinselliği evlilikte ve fuhuşta satın alınıyor, evlilik dışında gayri meşru görünüyor. Kadınlar üzerindeki baskı aşk'tan şiddete kadar sürdürülüyor. Erkek egemen toplum ve erkekler kadınların bedenine, emeğine, kimliğine el koyuyor. Böylece, erkekler kadınların sırtından yaşıyor, bakılıyor ve besleniyorlar; bilgi ve sermaye birikintilerinde bunu da kadınların sırtından yapıyorlar. Yani toplumun tüm iktidar mekanizmalarını erkekler denetliyor ve kadınlara tahakküm ediyorlar.

Meseleye, *"Kadın Sorunu"* olarak değil de erkek egemenliği olarak bakmaya, cinsiyetçi sistemi tanımaya, ne utanç verici bir tarihin sürdürücüsü olduğumuzu sorgulamak noktasından yaklaşmalıyız.

Bu bölümün son sözünü söyleyelim. Aslında, başlangıç olması gerekeni: *"Kadın Sorunu"* Yok! ERKEK EGEMENLİĞİ VAR.

(devam edecek)

ÖĞRENCİ GENÇLİĞİN MERKEZİ ÖRGÜTLENMESİ ÜZERİNE...

Hüseyin KIRAY

Sosyalistler açısından gençlik, özelde öğrenci gençlik yoğun bir ilgi ve tartışma odağı halindedir. Gençliği, kazanmak, mücadelesine ve örgütlenmesine yönelik doğru politikalar üretmekten geçmektedir. Özellikle yüksek öğrenim gençliği günümüz açısından düşük bir örgütlülük ve kitleselliğe karşın dönem dönem kamuoyunun gündemini belirleyecek kadar bir etkinliğe sahiptir. Bu etkinliğin yarattığı parlaltının gözümüzü kamaştırmasına izin vermeden öğrenci gençliğin yaşadığı ve ciddi boyutlara varmaya başlayan sorunlarına tutarlı bir şekilde eğilmek ve çözümler üretmek önümüzde duran acil bir görevdir.

Son beş yıllık dönem öğrenci gençlik mücadelesi açısından zengin deneyimlerle doludur. '87 yılındaki **14 Nisan Eylemi**'yle yaptığı patlama, mücadelesinde dönem noktası olmuştu. Üzerindeki ölü toprağını atarak mücadelesini gittikçe militanlaştıran öğrenci gençlik, varılan noktada radikal eylemliliğini gelenek haline getirmeyi başardı. Ama bu birikim ve geleneğini geniş öğrenci kitlesine taşımada başarılı olduğu söylenemez. Yaşanan bu kadar zengin deneyimlerine rağmen, hala kitleselleşeme sancıları çekilmektedir. Hele burjuva basınında ve yer yer burjuva partileri nezdinde bile meşruiyetini kabul ettirmiş bir konumdayken bu sorunu yaşaması şaşırtıcı gelebilir.

Oligarşi ve onun siyasi temsilcileri kamuoyunda demokratik öğrenci hareketini doğrudan mahkum edemez bir durumdadır. Her türlü çarpıtma ve farklı noktalara kanalizasyon etme çabaları ise yetersiz kalmakta, polisiye-idari saldırılarını yoğunlaştırmakta ama bu ideolojik olarak yeteri kadar tamamlanıp meşrulaştırılamadığı için kendine dönen bir silah haline gelmektedir. Demokratik öğrenci hareketi, meşruiyeti anlamındaki bu avantaja (genel olarak sosyalist, devrimci hareketin 12 Eylül sonrası uğradığı prestij ve meşruiyet kaybına rağmen) sahip olduğu halde niye kitleselleşememektedir? Bu sorunun yanıtına ileride değinmek kaydıyla özellikle şunu belirtmeliyiz ki kitleselleşme/kitleselleşememe bir sonuçtur, neden değil. Yüzde ellilere varan bir öğrenci kitlesi derneklere katılmak isterken, mevcut oran yüzde dörtlerde seyretmektedir. Görüldüğü gibi aradaki oransal fark çok büyük. Bu fark karşısında bazı reformist anlayışlar varolan mücadeleye fatura çıkarmaya çalışmaktadırlar. Tartışmayı neden(ler) üzerinden değil sonuçlar üzerinden sürdürmeye çalışan bu anlayışlar geri bir kitle/kit-

leselleşme anlayışına sahiptirler. Onlar için çözüm kolay: en geniş kitleye ulaşmak istiyorsan politikanın olmadığı, militan bir mücadele hattınınsa hiç olmadığı, kitlenin geri konumlarına uygun (bu aynı zamanda burjuvazinin apolitikleştirme politikalarına da denk düşmektedir) "masum" bir öğrenci hareketi yaratmak. 14 Nisan Eylemi'yle doruğa varan militan öğrenci hareketi karşısında hızla devre dışına çıkan bu anlayış, bu durumlarını gözden geçirip, aşmaya çalışacaklarına suçu Demokratik Öğrenci Hareketi'ne ve örgütlülüğüne yıkmaya çalışmaktadır.

Kitle, ortak hedefler etrafında oluşur. Bu anlamıyla salt niceliği değil bir niteliği de ifade eder. Bu ayırım kitleyi yığından ayıran bir kıstastır da. **Kitleselleşme, net hedefler doğrultusunda sağlam araçlarla (örgüt) sürdürülen aktif mücadele ile oluşabilir.** Kitle kavramını belirleyen nesnel koşullar da mevcuttur. Öylesine tarihsel kesitler oluşur ki, bir kaç bin kişi de bir kitle oluşturur, farklı bir kesitte kitleyi yüzbinlerle ifade etmek zorunda kalabiliriz. Lenin'den bunu biliyoruz. Ama şu an için öğrenci hareketini değerlendirmede bundan yola çıkmaya çalışmak fazla bir anlam ifade etmez. Aksine soruna kaçamak yanıt vermek isteyenlerin kullanmaya çalıştıkları bir anlatım biçimi halini alır.

Oligarşinin tüm saldırı ve çarpıtmalarına rağmen yıkamadığı meşruiyeti, yüzde ellilere varan öğrenci kitlesinin ilgisi ve katılma isteği, beş yıllık süreçte oluşmuş militan mücadele geleneğine rağmen Demokratik Öğrenci Hareketi kitleselleşememiş, dağınık ve kendiliğindenliği aşamamış bir hareket görünümünü arzetmekte ve içine girdiği süreçte gücünü ve meşruiyetini hızla yitirmektedir. Bunun en önemli nedenlerinden birisi örgütlenmeyi başaramamasıdır.

Genel olarak kapitalizmin gelişimiyle ortaya çıkan ve çoğalan dernekler Türkiye'de de aynı seyri izlemiştir. 60'lı yıllardan sonra hızla çoğalan derneklerin sayısı 12 Eylül öncesine gelindiğinde ellibine varmıştı. Gerçi bu rakam gelişmiş metropollerle karşılaştırdığımızda düşük bir rakamı ifade eder. Toplumsal hareketliliğin artmasıyla paralel olarak kitleler kendilerini çeşitli yapılar içerisinde toplanarak ifade etmeye çalışırlar. Buna karşın Türkiye'de, kitlelerin kendiliğinden örgütlenme gelenekleri oturmamıştır.

12 Eylül sonrası yasal örgütlerin kapatılıp ve neredeyse sözlüklerden, günlük yaşamdan "örgüt" sözcüğünün dahi çıkarılmaya çalışıldığı bir süreçte, toplumdaki genel bir durgunluk ve örgütsüzlüğün gençlik üzerinde yarattığı etki, geçmişten de bir miras, gelenek devralamamasıyla birleşince özellikle örgütlenme alanında herşeyi yeniden keşfeder konuma geldi.

Her toplumsal hareketlilik kendini örgütlülük boyutuna sıçratmak zorundadır. Eğer bunu başaramazsa ya yok olur ya da güdükleşir. Öğrenci hareketi de örgütlenme sorununu çözemezse güdükleşme tehlikesini yaşamak durumundadır. Ortada programıyla, organlarıyla faaliyet yürüten örgütler yok. Birçok yerde yasallaşma sorunu bile çözülememiştir. Örgütlü çalışmalar az sayıda dernekçi öğrencinin on-onbeş günde bir biraraya gelmesi haline dönüşmüştür. Sonuçta, önümüzde duran, belirli bir programa göre kendini sürekli kılan örgütlenme değil, öğrenci gençliğin yüzde dördünü kapsayan, dernekçi öğrencilerin oluşturduğu programsız bir harekettir.

Böylesine bir hareketin yüzde ellilik öğrenci kitlesini toparlaması elbette düşünülemez. Bunu aşmanın yolu öncelikle öğrenci gençliğin merkezi demokratik örgütlenmesini oluşturmasından geçer.

Daha önce de demokratik öğrenci hareketinin gündemine girmiş ve yeniden önem kazanmaya başlayan bir tartışma sözkonusu: **Merkezi Demokratik Kitle Örgütlenmesi...**

Merkezi örgütlenmenin gerekliliği nesnelliğin bir dayatmasıdır. Elbette sosyalistler politikalarını oluştururken nesnelliği baz alırlar ama bunu o nesnelliğe uyumlu politikalar üretmek için değil nesnelliği dönüştürmek için yaparlar. Merkezi örgütlenmenin gerekliliğini bugün için dayatan, hareketin dağınıklığı, karmaşa içinde ve örgütsüz oluşudur. Ama sadece bu nesnellikten dolayı öğrenci gençliğin merkezi örgütlenmesini savunuyor değiliz. Çünkü akademik, demokratik mücadelenin alanı, kapsamı ve içeriği öğrenci gençliğin demokratik merkezi örgütlenmesini zorunlu kılar. Bu bağlamda karşısında merkezi olarak birleşmiş devleti ve yüksek öğrenim alanında onun temsilcisi YÖK'ü bulan öğrenci gençliğin akademik, demokratik mücadelelerinde tüm güçlerini merkezi bir örgütlülük çatısı altında toplaması gerekmektedir.

Beş yıllık bir süreçte öğrenci hareketi bu görevi yerine getirememiştir. Her ne kadar öğrenci derneklerinin ilk kurulmaya başlandığı dönemde "*Yarın*" çevresi "*Ulusal Öğrenci Birliği*" şiarıyla öğrenci gençliğin merkezi örgütlenmesini oluşturma girişimlerinde bulunmuşsa da, bu girişim, öğrenci gençliğin ortak örgütlenmesi yerine kendi örgütlenmesini ikame etme çabasından öte bir anlam taşımamıştır. Öğrenci gençliğin ortak demokratik örgütlenme çıkarlarını ifade etmeyen mezhepçi girişimler, mücadele dinamikleri ve alanın özgüllüğü karşısında başarısız olmuştur. Bu tekeli tutumun yarattığı tepki ortamında merkezi örgütlenme sorunu sağlıklı bir şekilde tartışılıp kalıcı adımlar atılamamıştır.

Öğrenci hareketinin ivmesinin yükselmesine paralel olarak hızla tecriti yaşayan reformizm, bu süreci kendileri açısından aşma çabası yerine dernek faaliyetlerinden çekildiler. Bunda öğrenci hareketinin içine girdiği mücadele sürecinin etkisinin yanı sıra sahip oldukları mezhepçi anlayış da etken bir faktördür. Günümüzde ise yeni bir politika geliştirdiler: **Öğrenci Temsilliği**. Bu politika öğrenci derneklerini fiili olarak reddetme noktasındaki konumlanışlarını yeni bir içerikte sürdürmenin ifadesidir. Öğrenci gençliğinin ortak demokratik örgütlenmeleri olması gereken derneklerin yerine/karşısına konmaya çalışılan öğrenci temsilciliği kurumu ikameci anlayışların bir sonucudur.

Öğrenci temsilciliği kurumunu açıklarken dayandıkları en temel noktalardan birisi öğrenci gençliğin çeşitlilik içermesidir. "*Çok değişik politik düşüncelerin, çok değişik ilgi alanlarının bulunduğu öğrenci gençliğin örgütlenmesi, tek bir program, tek bir örgüte dayalı biçimde gerçekleşmez. Öğrenci gençlik içindeki çeşitlilik kendini örgütlenme ve çalışma alanlarında da göstermektedir*"⁽¹⁾. Örnek olarak da derneklerin dışında oluşan klüpleri göstermektedirler. Öncelikle şunu belirtelim ki, öğrenci gençliğin akademik, demokratik mücadele araçları olan dernekleri kapsam ve içeriği dar olan klüplerle eşitlemeye çalışmak doğru değildir. Eğer dernek örgütlenmesinin dışında klüpler ortaya çıkmışsa bunu olumlamak değil, o birimdeki örgütlenme faaliyetinde oluşan aksaklıkları eleştirip aşmak için çaba göstermek gereklidir. Demokratik kitle örgütleri yapıları gereği homojen değillerdir. Örgütlendiği alandaki farklı eğilimlere sahip kesimleri demokratik bir program temelinde kapsamaya çalışır. Bu anlamıyla içerdiği kitle farklı politik düşüncelere, değişik ilgi alanlarına sahip olabilir. Elbetteki her birimde tek örgütün kurulmasının mutlak ve zorunlu olduğunu iddia etmiyoruz. Ama o alanda farklı düşüncelere ve ilgi alanlarına sahip en geniş kitlenin ilkeler temelinde demokratik bir örgüt çatısı altında toplanması gerektiğini ve bunun içinde çaba gösterilmesini söylüyoruz. Bu anlayışımız ve çabamız ise "*bu çeşitliliğe rağmen tüm bu aktiviteleri tek bir biçim altında toplama uğraşı en iyimser bakışla, toplanan potansi-*

(1) Yeni Açılım, S.17. s.47.

yellerin *dağıtılması ile aynı anlama gelir (a.b.ç.)*"(2) Gerçekte ise potansiyellerin dağıtılmasına yol açan ikameci/mezhepci anlayıştır. DKÖ'ne kendi siyasi programının ikame edilmeye çalışılması, farklı eğilimlerin ortak paydasını oluşturan DKÖ programının ortadan kalkmasına yol açar ki, doğal olarak bu durum parçalanmayı meydana getirir. Mezhepci anlayış bunu beceremezse kendi mantiki sonucunu yerine getirerek o örgütlenmeden ayrılır ve kendi "*Demokratik Kitle Örgütü'nü*" oluşturur.

Yazarlar Öğrenci temsilciliği kurumunun varlığını açıklayan mantığın sonucu olarak öğrenci derneklerini doğrudan reddetmemektedirler. Hatta yer yer derneklere övgülerde bulunmaktalar. Ama öğrenci gençliğin üniversite yaşamına katılması, söz ve karar hakkına sahip olmasını sağlayan derneklere bu işlevi Öğrenci temsilciliği kurumuna kaydırmaya çalışmak gerçekte derneklerin içini boşaltmak olur. Zaten yazarlar derneklere aşılması gerekli/aşılmış yapılar olarak bakmaktadır. "*Öğrencilerin üniversite yaşamına katılımı sürecinde öğrenci derneklerini zorlama, öğrenci temsilcilikleri ise yerleşme dönemini oluşturmalıdır*"(3).

Öğrenci gençliğin merkezi demokratik kitle örgütünün kurulması tartışmaları/çabalarının yoğunlaştığı günümüzde öğrenci temsilciliği kurumunun derneklerin karşısına/üstüne ikame edilmeye çalışılması süreci olumsuz yönde etkileyecektir. Öte yandan birimlerde böylesine temsili niteliğe haiz iki yapının ortaya çıkması karşısında idarenin bu ayrımı körükleme yönünde tavır alabileceği de unutulmamalı. Geçmişte yapılan yanlışların günümüzde farklı bir biçimde tekrarlanması demokratik öğrenci hareketine zarar vermekten başka bir sonuç doğurmayacaktır.

Öğrenci gençliğin örgütlenme ve mücadele tarihi zengin deneyimlerle doludur. Tarihimizden günümüz mücadelesine yardım edecek dersler çıkartmalıyız. Geçmiş olmayanın geleceği olmayacağı gibi, geçmişinden dersler çıkarmasını bilmeyenlerde yarın yeni trajediler yaşamak durumunda kalacaklardır. 1974 sonrası süreçte öğrenci gençlik iller çapında merkezi örgütlenmelerini kurdular. Kurulurken de birim örgütlenmeleri yoktu. Kurulan bu merkezi yapılar, birimlerdeki örgütlenmelerin bir üst biçimi olarak kurulmamışlardı ama geniş bir kitle mücadelesi temelinde oluşturulmuşlardı. O günün şartlarında kitlesel mücadelenin ihtiyaçlarına yanıt verecek olan il çapında geniş kitleyi kapsama yeteneğine sahip **doğrudan** merkezi bir yapının kurulması doğaldı. '74 sonrası dönemin nesnelliğini atlayıp günümüzdeki birimler temelinde örgütlenmeye/kitleselleşmeye çalışan öğrenci hareketinin ve genel toplumsal mücadelenin düzeyini göz önüne almadan '74'lerdeki **biçimiyle** merkezi örgütlenmenin kurulmasını savunmak dogmatizme düşmek olur. Böylesine bir çaba içerisine girmek ise neticede demokratik öğrenci hareketini ifade etmiyecek olan güdük bir merkezi örgütün ortaya çıkması sonucunu verir.

Geçmiş dönemden günümüze aktarılması gereken en önemli derslerden biri; merkezi örgütlenmenin belirli bir mücadelenin ve kitleselliğin üzerinde kurulabilecek olmasıdır. Günümüzde mücadele ve kitleselleşme birim örgütlenme temelinde sürdürülmektedir. Ama artık süreç özellikle örgütlenme noktasında tıkanmıştır. Bu tıkanıklığı aşmak için demokratik öğrenci hareketi bir **nitelik sıçraması** yapmak zorundadır. Nitelik sıçraması ise, birim örgütleri temelinde yükselecek olan merkezi örgütlenmelerin kurulmasıdır.

Merkezi örgütlenmenin kurulmasının erken olduğu yönündeki itirazlar doğru değildir. Öğrenci hareketinin dağınıklığının artması, gücünü ve meşruiyetini hızla yitirme-

(2) A.g.y.. s.47

(3) A.g.y.. s.52

ye başlaması, merkezi örgütlenmenin kurulmasının erken olduğunun değil, geç kaldığını gösterir. Olumsuz bir yönde gelişen süreci nitelik sıçraması ile durdurup daha ileri ve olumlu yöne kanallı etmek elzemdir. Birim örgütlenmelerinin sağlıksızlığını görüp önce birim derneklerini güçlendirip sonra merkezi örgütlenmeyi kurmayı savunmak, aslında merkezi örgütlenmenin kurulması sürecini belirsiz bir geleceğe havale etmek olur. Öğrenci hareketi beş yıllık süreçte birim derneklerini geliştirmek için (bir çok yanlış ve eksiği barındırsa bile) yoğun çaba gösterdi. Bu süreçte, birim örgütlenmelerini güçlendirmeyi başaramadığı ve elde ettiği avantajları hızla yitirmeye başladığı günümüzde; böylesine bir politikayı ileri sürmenin, süreci aşmaya hizmet edemeyeceği açık bir gerçektir. Mücadele sürecini mekanik aşamalara bölmek ise; *"her öğrenci hareketini, önceden zorunlu 'aşamalar'a bölmek ve 'zamansız' siyasal eylemlere geçmek korkusuyla, her aşamadan uygunca geçildiğinden emin olmak vb. tabii ki bizim sorunumuz değildir. Böylesi bir görüş, en zararlı bilgiçlik olurdu ve ancak oportünist bir siyasete yol açardı"*(4).

Merkezi örgütlenme ve birim örgütlenmeleri sürecin birbirini tamamlayan parçalarıdır. Oluşacak olan (merkezi örgütlenme) oluşturmayı sağlayacak temel olan (birim örgütleri) arasındaki ilişki diyalektik bir süreci kapsar. Bu süreçte birim örgütlenmelerini tanımlayan merkezi örgütlenme perspektifidir. Birim örgütlerini merkezi yapıyı oluşturmak amacıyla belli bir örgütlülük düzeyine getirmeliyiz. Bir çok yerde çerçevesi/sınırları belirsiz durumda olan dernekleri asgari düzeyde de olsa örgütlü faaliyet gösterebilecek yapılar haline getirmek, merkezi örgütlenmenin sağlıklı temeller üzerinde yükselmesi için zorunludur. Böylesine bir zorunluluk bizlerin birim örgütlenmelerine yönelik yoğun bir çaba göstermemizi gerektirir.

Beş yıllık süreçte birim örgütlenmelerinin yasal olarak kurulması için çaba gösterilmiş, hukuksal her yol denenmiştir. Buna karşın bu çabalar militan bir kitle hareketiyle birleştiril(e)memiştir. Bu eksiklik geniş bir kitle hareketiyle birleştirilen, anayasal/yasal düzenlenmelerin değiştirilmesini de kapsayan örgütlenme özgürlüğü mücadelesiyle aşılmalıdır. Böylesine bir faaliyet aynı zamanda merkezi örgütlenmenin önüne dikilmeye çalışılacak olan yasal ve keyfi engellere karşı mücadeleyi de kapsayacaktır.

Çerçevesi çizilebilmiş örgütlenmelerin yollayacakları temsilcilerin (delegeler) merkezi örgütlenmeyi oluşturmak için yapacakları kongre merkezi örgütlenmenin kurulmasının biçimini oluşturacaktır. Delege seçiminde çeşitli siyasal eğilimlerin merkezi örgütlenmenin kurulması/geliştirilmesi sürecinde kendilerini ifade edebilmelerini sağlayacak yöntem geliştirilmelidir. Bu ise birim örgütlenmelerinde demokratik bir tüzük hazırlanmasıyla sağlanabilir.

Öğrenci hareketi program sorununu çözebilmiş değildir ve hala program sorunu somut olarak gündemine girmemiştir. Gerçi varolan örgütsüzlük ve dağınıklık ortamında program sorununa yönelik ciddi adımlar atıl(a)mamış olması doğal bir sonuçtur. Program örgüt ilişkisi de birbirini tamamlayan/tanımlayan olgulardır. Örgütlerin, belli bir program temelinde sürdürülen faaliyetlerin araçları olması, merkezi örgütlenmenin de hangi program temelinde oluşacağı sorusunu/tartışmasını gündeme getirecektir. Böylece merkezi örgütlenmenin oluşturulması süreci kendi doğal sonucu olarak program, tüzük sorunlarının çözülmesini sağlayarak bir zemini oluşturacaktır.

Merkezi örgütlenmenin oluşturulmasına kadar ki süreçte öğrenci hareketinin birleşik olarak sürdürecekleri kampanyalar gündeme gelecektir. Bu süreçte birleşik mücadeleyi sağlamak için il dernekler platformlarının varlığı korunmalıdır. Ama il der-

(4) V.I.Lenin. Marksizm ve Gençlik, Koral yayınları, s.120.

İŞÇİ SINIFI, SOSYALİST BİLİNÇ VE "NE YAPMALI?"

Süha ILGAZ

İşçi Sınıfı-Sosyalizm İlişkisi Konusunda Bir Anlayış

Bir süredir belirli bir çevrede tartışılmakta olan bir dizi sorun var. Bu sorunlar, işçi sınıfı ile sosyalist bilinç arasındaki ilişkiden başlayıp örgütlenme sorunlarına, seçimler, sendikalar karşısında güncel politik tutumlara, sosyalizmin gerçekleştirilmesi sorunlarına kadar uzanıyor. Bu sorunlar bu kadar çeşitli düzeylere ilişkin olmalarına rağmen, birbirleriyle bağlantılara sahip. Bir düzeydeki sorunlara getirilen cevaplar, diğer bir düzeydekine getirilenlerle belirli bir paralellik, tutarlılık taşıyor. Teori-pratik ilişkisinden sosyalistlerin görevlerine, parti-sınıf ilişkisinden işçi devletinin özelliklerine kadar çeşitli sorunlar arasındaki ortaklık, madde-bilinç ilişkisi diye isimlendirilebilecek sorunda düğümleniyor. Bu anlamda, **İşçiler ve Toplum**'un 7. sayısındaki, **Dilek Fırat**'ın "*Bilgi/Bilinç ve Ekin Taciser*" başlıklı ve **Ne Yapmalı**'yı, işçi sınıfına sosyalist bilincin taşınıp taşınamayacağını tartışan yazısı, sözkonusu sorunları tartışabilmek için uygun bir başlangıç oluşturuyor.

Gerçekten de, Marksizm açısından işçi sınıfı-sosyalizm ilişkisini çözümlemekte, kendiliğinden hareketi yücelten ekonomizme karşı sosyalist teorinin önemini vurgulayan, işçilerin siyasi örgütünün mesleki örgütünden ayrımını çizen Lenin'in **Ne Yapmalı**'sının tartışılması, anahtar bir role sahip. **Dilek Fırat**'ın "*Bilgi/Bilinç ve Ekin Taciser*" başlıklı yazısında da, Lenin'in **Ne Yapmalı**'daki konuya ilişkin önermeleri şöyle sıralanıyor:

- "1- İşçiler hiçbir ülkede, sadece kendi çabalarıyla, sendikal örgütlenmenin ötesine ve onun gerektirdiği politikaların ötesine geçemezler ve geçememişlerdir.
- 2- Sosyalizmin teorisinin ortaya çıkması ile işçi sınıfı hareketinin arasında bağ yoktur. Sosyalizm teorisi Marks ve Engels'in de mensubu oldukları burjuva aydınlar tarafından ve onların düşüncesinin gelişiminin sonucunda doğmuştur.
- 3- Rusya'da sosyalizm teorisi, aynı şekilde, işçi sınıfı hareketinin kendiliğinden büyümesinden tamamen bağımsız olarak doğmuştur.
- 4- İşçi sınıfına siyasal sınıf bilinci yalnızca dışardan taşınabilir.
- 5- ..."(1)

Bu önermelerden çıkartılan sonuç ise şöyle:

"kaçınılmaz olarak varılması gereken sonuç, aydınlar olmadığı takdirde işçi sınıfının hiç bir işe yaramayacağıdır. Marksist tarih anlayışının işçi sınıfına atfettiği özne rolü tamamen ortadan kalkmaktadır. Teorik olarak sosyalizm işçi sınıfının kendiliğinden hareketinden bağım-

(1) Dilek Fırat, "*Bilgi/Bilinç ve Ekin Taciser*", **İşçiler ve Toplum**, İstanbul, Z Yayınevi, Mart 1989, S.7, s.20.

sız geliştiği gibi, pratik olarak da işçi sınıfı hareketinin sosyalist bir yönelim kazanabilmesinin koşulu aydınların müdahalesidir. Eğer, aydınların yerine örgütü veya partiyi koyarsanız -ki, siyasal mücadelenin dolayımı olarak böyle yapmak gerekir- şu sonuca varmak güç olmaz: Aydınlar işçi sınıfı hareketi ile herhangi bir ilişki kurmak zorunluluğu duymadan, onun olması gerekmeden sosyalizmin teorisini yapabildikleri gibi, bu kendi kendilerine yaptıkları teoriyi işçi sınıfına götürmeden de işçi sınıfı sosyalizme yönelemez."⁽²⁾

Burada, sınıf-bilinç ilişkisi konusunun hemen aydınlar, önderler veya parti ile işçi sınıfı hareketi ilişkisi konusuna bağlandığı görülüyor. Sosyalist teoriyi aydınlar üretecekse, işçi sınıfının özne rolü ortadan kalkar, işçi sınıfının sosyalizme yönelmesi aydınların rolüne bağımlı olur, sosyalizme gidişte aydınlar belirleyicilik kazanır, denilmektedir. Bunlar ikamecilik eleştirileriyle biraraya geldiğinde ise, aydınların, önderlerin ya da partinin kendisini sınıfın yerine koymasını, bürokratlaşmayı, sosyalist teorisinin aydınlar tarafından üretilmesine bağlayan, dolayısıyla ikameciliğin engellenebilmesi için çareyi sosyalist bilinci işçi hareketinin kendiliğinden yaratmasında gören bir anlayış şekillenir.

Ancak sorunun can alıcı noktası, işçi sınıfının bütünlüklü çıkarlarına uygun siyasi bilinci olarak sosyalizmin nasıl ortaya çıkacağıdır. Bu anlamıyla sosyalizm, gündelik işçi hareketinin içinden kendiliğinden mi doğacaktır, yoksa bilimsel bir çalışmayla (zorunlu olarak) aydınlar tarafından mı geliştirilecektir? Eğer kendiliğinden işçi hareketinin sosyalizmi üretmesi mümkünse, bu, ikameciliğe karşı bir önlem niteliği de taşıyabilir. Ama, aksi doğruysa, yani kendiliğinden işçi hareketinin kendi içinde bu sosyalizmi üretmesi mümkün değilse, o zaman, ikameciliğe karşı önlemleri başka yerde aramak gerekir; işçi hareketinin kendiliğinden sosyalist bilince ulaşacağını ileri süreren teori ise, bu durumda işçi sınıfının özne olmasını engelleyici bir işleve sahip olur.

Bu anahtar sorun karşısında birinci ya da ikinci cevabın verilmesi, bununla bağlantılı bir dizi sorunda da paralel cevapları getirir. İşçi hareketi doğrudan sosyalist bilincini yaratabiliyorsa, hareket daima bilinçten önce geliyorsa, teori de yalnızca geçmişten genelleleyebilir, geleceği çözümleyemez, önceden göremez. Böyle bir teoriye sahip sosyalistler, sınıfa ne yapabileceğini değil, ne yapmakta olduğunu anlatırlar. Önerilerine de görev olarak örgütlenmeyi değil, yalnızca anlatmayı ve "*sınıfın kendisini örgütlemesine yardımcı olmayı*" koyarlar. Çünkü, sınıf kendiliğinden sosyalist bilince ulaşabiliyorsa, birbirlerinden ayrı olarak sosyalist bilince ulaşacağı düşüncesiyle, ona yapmakta olduğundan farklı bir şey önermemek, politik tutumlarda da kuyrukçuluğa, örneğin seçimlerde, sınıfın onu desteklemekte olduğu gerekçesiyle, tam da sınıfın kopması gereken akımın desteklenmesine varır. Bütün bu sorunların, işçi sınıfı ile sosyalist bilinç ilişkisi sorunuyla bağlantılı oldukları görülebilir.

Bu noktada, bu soruna **İşçiler ve Toplum**'un hangi cevabı verdiğine gelinebilir. Yukarıda, Dilek Fırat'ın, işçi hareketinin kendiliğinden sosyalist bilinci yaratamadığı, bunun aydınlar tarafından geliştirileceği düşüncesini, işçi sınıfının özne olmasının ortadan kaldıran bir önerme olarak değerlendirdiği aktarılmıştı. Fakat aynı yazıda, "*işçi sınıfı sınıf bilincini kendiliğinden elde edebilir mi?*" sorusuna koşulsuz olarak evet cevabının verilmediğini de burada eklemek gerekiyor. Ancak buna rağmen, aslında, ağır basan anlayışın karşıt cevaba uygun düştüğünü belirtmek, daha doğrusu ileri sürmek gerekiyor. Bu iddianın doğruluğu ise, ancak söz konusu anlayış, daha bütünlüklü olarak değerlendirilirse görülebilir.

Teorinin nasıl tanımlandığına ilişkin ipuçları şu sözlerde yakalanabilir.

(2) A.g.y., s.20.

"Marksizmin konuya ilişkin tüm teorik açımları da zaten uluslararası hareketin deneylerinden çıkmaktadır. Diğer teorik açımlarda olduğu gibi, sosyalist demokrasi konusunda da sosyalistlerin kendilerine ait, kendilerinin bulduğu özel ilkeleri yok."(3)

Sürekli, sosyalistlerin kendi çözümlmelerini dayatmamaları, sınıftan öğrenmeleri doğrultusunda yapılan vurgulamalarla birlikte düşünüldüğünde, yukarıdaki sözler, teoriyi geçmişle sınırlayarak yüzünü geçmişe dönen eğilime işaret eder. Teori yalnızca geçmiş deneylerin genellemesinden ibaret görülürse, mevcut koşullara dayanarak geleceğe ilişkin çözümlmeler yapmak da teoriden dışlanmak durumunda olur. Harekete önderlik edilebilmesini, planlanıp örgütlenmesini reddeden saptamaları, bu yaklaşımla bağlantılı görmemek mümkün değil. Örneğin, genel greve ya da konseye ilişkin aşağıdaki saptamalar, sosyalistlerin tarihsel hafıza olarak tanımlanmalarıyla birlikte ileri sürülüyor:

"Genel grev ne planlı bir faaliyetle örgütlenip yapılabilir, ne de gerçekleşmesi için düzenli bir propaganda mümkündür. O, sadece verili koşulların sosyal sonucu olarak kaçınılmazca başlar." "Nasıl ki bir genel grev önceden planlanıp, bu plan ve program gereği propagandası yapıp saptanmış bir tarihte ve anda başlatılamaz ise, grev komiteleri hareketi ve onun merkezileşmesi, kısacası konsey türü örgütlenmeler de bir siyasal odağın planlaması ve bu planlamaya uygun propagandası ile oluşamaz. Tarihsel, varolan toplumsal koşullar, sınıfın hareketinin o andaki durumu ve siyasal yapının bir sonucu olarak hareket örgütsel açıdan böyle bir sıçrama gösterebilir. Ama bu demek değil ki sosyalistlere bu konuda hiçbir ön görev düşmemektedir. Tam tersine, işçi sınıfının tarihsel hafızası olarak sosyalistler Türkiye işçi sınıfına, tarihin zengin deneylerini aktarmakla ve bilgi birikimini sağlamakla görevlidirler."(4)

Sosyalist örgütlenmenin, sınıf birliğini sağlayarak hareketinin düzeyini, koşullarına ait bilgileri en etkin biçimde biraraya getirebileceği gözönüne alınmaz, sosyalist teorinin hareketin mevcut koşullarından kalkarak bir adım ileri hedeflerini saptamada üstünlüğe sahip olacağı kabul edilmezse, sınıfın hareketine önderlik etmek, hareketi ileri çekecek önerileri çözümllemek, bu eylemleri örgütlemek de mümkün olmaz ve sosyalistlerin görevleri de tarihin deneylerini aktarmaktan ibaret görülür. Böylece bu anlayış, sınıfın örgütlenmesini sosyalistlerin görevi olarak görmeyen, sosyalistlerin görevlerini anlatmakla, yani propagandayla ve örgütlenmeye yardımcı olmakla sınırlayan bir noktaya varır. Yukarda değinilenlerle birlikte ele alındığında aşağıdaki sözler de bu anlayışın bir göstergesi olmak durumunda:

"temel görevlerinin işçi sınıfının politik gelişmesine yardımcı olmak ve siyasal örgütlenmesini desteklemek olduğu noktasında fikir birliği eden sosyalistler"(5).

Bu sözlerin hemen arkasından ise *"işçi sınıfının kendi kurtuluşunu kendisinin gerçekleştireceği"* ifadesi tekrarlanıyor. Burada, sorun tam da sosyalistlerle işçi sınıfının kopukluğu değilmiş gibi, soyutlama düzeyinde de sosyalistler işçi sınıfından kopartılıyorlar, sınıfın siyasal örgütlenmesinin dışında, ona karşıt olarak tanımlanıyorlar. Bu sözlerin hemen arkasından, işçi sınıfının kendi kurtuluşunu kendisinin gerçekleştireceği ifadesine yer verilmesi ise, işçi sınıfının sosyalistlerin dışında, sosyalistlerden bağımsız olarak kurtuluşunu gerçekleştireceği düşüncesini uyandırıyor. Sosyalistlerin görevlerinin propagandayla, sınıfın örgütlenmesine destek olmakla sınırlanmasına uygun düşen örgütlenme anlayışı ise, aşağıdan yukarıya örgütlenme diye isim-

(3) Mehmet Ali Bulut, "Ekim Devrimi ve Sosyalist Demokrasi", *İşçiler ve Toplum*, İstanbul, Z Yayinevi, S.3, s.17-18.

(4) Mehmet Ali Bulut, "Sosyalist Bir İşçi Hareketi İçin", *İşçiler ve Toplum*, İstanbul, Z Yayinevi, Ağustos 1987, S.2, s.17-20.

(5) *İşçiler ve Toplum*, İstanbul, Z Yayinevi, Mart 1989, S.7, s.6.

lendirilen örgütlenme anlayışı. Böylece burada eleştirilen anlayış, işçi sınıfının sosyalist bilincini kendiliğinden yaratacağı düşüncesinden bu bilince ulaşanların kendiliğinden örgütlenecekleri tezine kadar bir bütünlük oluşturuyor. Burada, bu anlayışın pratikte neden olduğu sonuçların ise, en somut olarak örgütlenme anlayışı düzeyinde görülebileceğini eklemek mümkün.

Madde ve Bilinç

Teorik düzeyde ise, eleştiriyi madde-bilinç ilişkisinin ele alınmasında başlatmak gerekiyor. Bu konunun, Marksizmi, materyalist bir bakış açısına sahip olmasına bağlı olarak, ayırdeden bir özellikte olması nedeniyle, bir çok sorunun tartışılmasında temel olması şaşırtıcı değil, elbette. Marksizmin madde-bilinç ilişkisinde maddeye öncelik tanıdığı, bilinci maddenin yansıması olarak gördüğü, yani materyalist olduğu bilinir. Bu temel tesbitin yanı sıra, çeşitli tartışmalarda, bu ilişkinin tek yönlü, otomatik bir ilişki olmadığı, bilincin pasif bir yansıma olmayıp maddeyi etkilediği de vurgulanmıştır. Özellikle altyapı-üstyapı ilişkisi üzerine tartışmalar, yine bu terimlerle cereyan eder. Bütün bu tartışmalarda, maddenin bilinçten bağımsız nesnel varlığını gözardı etmek idealist eğilimlere yol açarken, bilinci maddeyi otomatik olarak geriden izleyen bir biçimde ele almak da indirgemeci, ekonomist eğilimleri doğurur.

Madde-bilinç ilişkisini, örgütsel sorunları tartışırken, Rosa Luxemburg da dayanak almıştır. Bilinçli kesiminin sınıfın geri kalanından ayrılmasına ve mücadele taktiklerinin önceden saptanabilmesine karşı çıkışını, hareketin bilinçten önce gelmesine bağlamıştır:

"parti kadroları içinde örgütlenmiş proleteryanın sınıf bilinçli çekirdeği ile onun çevresindeki sınıf mücadelesi tarafından kavranmış, sınıf bilincine varma sürecindeki kesim arasında kesin bir ayırıcı duvar çekilemez".

"Mücadelenin genel temel ilkeleri hariç; merkez komitesinin parti üyelerinin kafasına sokacağı, hazır, daha önceden saptanmış, ayrıntılı bir taktik yoktur".

"taktiklerin hazırlanmasında parti önderliğinin bilinçli inisiyatifinin önemsiz rolü... Genel olarak, sosyal demokrasinin mücadele taktiği 'keşfedilen' birşey değildir, tersine yolunu arayan, daha çok da günlük sınıf mücadelesinin ileriye doğru devam eden bir dizi büyük yaratıcı eylemlerinin ürünüdür".

"başlangıçta 'eylem' vardı".

"bilincsizlik bilinçten önce gelir, objektif tarihi sürecin mantığı taşıyıcısının sübjektif mantığından önce"(6).

Genelde, hareketin bilinç karşısında önceliğini savunmak, materyalizmin gereğidir. Ama tek tek her özel sorun karşısında bunu vurgulamak, sorunu açıklamakta her zaman yeterli olmaz. Maddenin bilince göre önceliği, bilincin maddenin yansıması olması anlamında genel düzeyde geçerlilik taşır. Ama bu, tek tek özgül eylemler açısından ele alındığında, bilincin daima zaman olarak eylemi takip edeceği anlamını taşımaz. İnsan, bir eylemi önceden düşünüp karar verdikten sonra yapabilir, yani belli bir eylem için, daima onu gerçekleştirdikten sonra bu eylemin bilincine vardığı söylenemez. Ama asıl önemli olan, düşüncenin maddeyi yaratamayacağıdır. Daha doğrusu, maddi koşulları bulunmayan bir eylemin gerçekleşmesini hiçbir bilinç sağlayamaz.

Aynı şekilde, sosyalist bilinç de maddi koşulların ürünüdür. Kapitalizmin sosyalizmin maddi koşullarını yaratmasına bağlı olarak bir yandan işçi sınıfı nesnel olarak

(6) Rosa Luxemburg, Rus Sosyal Demokrasisinin Örgütsel Sorunları.

gelişir, diğer yandan da sosyalist teori doğar. Ama sosyalist bilincin olabilmesi için önce sosyalizmin yaşanması gerektiği, hiç de ileri sürülemez. Hatta tam aksi doğrudur. Sosyalist üretim kapitalist toplumun içerisinde doğamaz, işçi sınıfının bilinçli eylemiyle gerçekleştirilmek zorundadır, dolayısıyla sosyalizmin kurulabilmesi için sosyalist bilincin zaman içinde önceliği gereklidir.

Bu anlamda teori de, geçmiş deneylerin genellemesiyle sınırlanamaz. Asıl işlevi, geçmişin ve mevcut koşulların incelenmesine dayanarak ileriye doğru gelişmenin, geleceğin çözümlenmesidir. Zaten sosyalist teori de böyle gelişmiştir. Teori, sosyalizmi, yaşandıktan sonra değil, önceden öngörmüştür. Fakat teorinin varlığı, maddi koşulları olmadan, öngörülerinin gerçekleşmesini de sağlayamaz. Diğer yandan yaşanan deneylerin teoriyi geliştireceği de şüphesizdir.

Bu anlamda, sosyalist teori, işçi sınıfının mücadelesinin mevcut koşullarının, kapitalizmin incelenmesine dayanarak, bu sınıfın insanlığın kurtuluşunu sağlayacak eylemini çözümlmek durumundadır. Bu teori bilimsel bir çalışmanın ürünü olabilir. İşçi sınıfının içinde bulunduğu ağır yaşam koşulları ise, bunu gerçekleştirmesine izin vermemektedir. Bu da, sosyalist teorinin geliştirilmesini, aydınların üstüne yüklemektedir.

Sosyalist Siyasi Hareket

Sosyalist teorinin aydınlar tarafından geliştirilmesi kaçınılmaz bir zorunluluk olarak görülürse, ikameciliğe karşı önlemler de, sosyalist bilinci işçi hareketinin kendiliğinden yaratmasında değil, başka yerlerde aranmak durumunda olur. Asıl önemli olan, sosyalist toplumsal değişikliğin bilinçsiz çoğunlukları yöneten azınlıklar tarafından değil, bizzat bilinçli çoğunluk tarafından gerçekleştirilmesidir. Buna bağlı olarak, sosyalist politika da, küçük bir grup sosyalistin topluma sunduğu politika değil, bizzat işçi hareketi tarafından gerçekleştirilen politikadır. Bu anlamda sosyalist siyasi hareket, mutlaka aynı zamanda işçi hareketi olmak zorundadır. İşte ikameciliğe karşı önlemler de bu düzeyde belirmeye başlar. Toplumsal değişiklikler, dar bir grup tarafından sınıfın iradesine rağmen değil, öneriler kabul gördüğü, benimsendiği ölçüde gerçekleşir.

Sosyalist politikanın işçi hareketi tarafından gerçekleştirilecek politika olması, sosyalist teoriyi geliştiren aydınların derhal bu teoriyi sınıfa iletmeye girişmelerini gerektirir. Sosyalizm işçi hareketiyle birleşinceye kadar başka hiçbir görev bunun önüne geçirilemez. Sosyalist politika küçük bir grup tarafından bütün topluma sunulamayacaksa, o zaman sosyalizmi benimseyenlerin, ilk görev olarak bütün güçleriyle sosyalizmin işçi sınıfıyla birleşmesi için çaba harcamaları zorunludur.

İşçi sınıfının genel çıkarlarının ifadesi olduğu bilimsel olarak çözümlenen sosyalizmin bu sınıfla birleşmesi, aynı zamanda, onun işçi sınıfının çıkarlarını ifade ettiğinin toplumsal düzeyde de nesnelleşmesi demektir. Bu ise, dar bir grubun subjektif bir biçimde kendi iradesini dayatmasının önünde bir önlem niteliği taşır.

Diğer yandan işçi hareketiyle sosyalizmin birleşmesi, bu hareketin kendiliğinden karakterli olmaktan çıkması, sosyalizmin önderlik ettiği bir harekete dönüşmesi demektir. Harekete sosyalizmin önderliği, bir yandan gündelik mücadeleleri sınıfın genel mücadelesiyle birleştirirken öte yandan da bilimsel teorinin yol göstermesinin sağladığı üstünlükle hareketin başarı imkânını artırır ve ona sosyalizmi gerçekleştirme yeteneği kazandırır. Bunu tesbit etmek ise, harekete, henüz kendiliğinden karakterde olduğu zaman, karşı çıkmak anlamına gelmez. Olsa olsa, karşı çıkılacak olan, hareketin kendiliğinden karakterli olduğu düzeyiyle sosyalizmin önderlik ettiği düzeyi

ayırdetmemek olur. Çünkü hareket daima kendiliğinden değildir ve kendiliğinden hareket karşısında da alınması gereken tavır, ona karşı çıkmak değil, onun bir üst düzeye, sosyalizmin önderlik ettiği düzeye yükselmesi için çaba harcamaktır.

Hareketin sosyalizmin önderlik ettiği düzeye ulaşması ifadesi, en genelde, işçi hareketinin sosyalist siyasetine sahip olması, sosyalist politikaları izlemesi anlamını taşır. Ancak kapitalist toplumda, burjuva ideolojisinin bütün toplumda, dolayısıyla işçi sınıfı üzerinde de egemen olması, soruna daha yakından bakmayı gerektirir. Sınıfın esas olarak bütününün sosyalist siyasi programa kazanılması, ancak burjuva ideolojisinin egemenliğinin siyasi bir altüst oluşla kırıldığı koşullarda, devrimci bir kriz durumunda mümkündür. Bununla birlikte, sınıfın gündelik hareketinin öncülerinin aynı zamanda sosyalist olmaları durumunda, sınıfın gündelik hareketinin sosyalist politika-ya bağlanabilmesi ve sosyalist politikanın bu işçi hareketi tarafından gerçekleştirilmesi sağlanabilir. İşte sınıfın kendiliğinden hareketinin öncülerinin sosyalizme kazanılmasının önemi de burada yatar. Öncü işçilerle sosyalistler bir ve aynı kişiler olduğunda, sosyalizmle kendiliğinden hareket de çakışmış olur. Yukarıda kullanılan, sosyalist siyasi hareketin işçi sınıfı tarafından gerçekleştirilen hareket olduğu kavramı da hatırlanırsa, işçi sınıfının sosyalist hareketi de, hareketin bu düzeyde alacağı isim olur. Bu kavramı biraz daha açabilmekte Lenin'in şu sözleri yararlı olabilir:

"'proleteryanın devrimci partisi', önderleri, sınıf ve kitlelerle tek bir çözülemez bütün olarak bağlamayı öğreninceye kadar ismini hak edemez"(7).

Sosyalizmle işçi hareketinin birleşmesinden söz ederken göz önünde tutulması gereken bir diğer yan da, sınıfın içindeki siyasi açıdan farklılaşmadır. Sosyalist politikanın sınıfın hareketi tarafından gerçekleştirilmesine rağmen, mevcut koşullardan sınıfın bütününün doğrudan sosyalist siyasi programa kazanılamaması, sosyalist örgütlenmenin de sınıfın bilinçli kesimiyle, sosyalist siyasi faaliyetin yürütücüleriyle sınırlanmasını gerektirir. Sosyalist örgütlenme, bir yandan, harekete geçirmek anlamında, sınıfın bütününü içermeye çalışırken, diğer yandan da, sosyalist siyasi faaliyeti belirleme hakkı, iç demokrasi anlamında, sınıfın sosyalist kesiminden oluşmalıdır. Sosyalist ideoloji, burjuva ideolojisinden kökten bir kopuşa tekabül eder. Sosyalizmin, ideolojik bağımsızlığının korunmasının gerekliliği, aynı zamanda örgütsel düzeyde de, burjuva ideolojisinin egemen olduğu sınıfın genel kitlesi arasında erimemesini, ayrıca örgütlenmesini gerektirir. Bu, elbette, sosyalistlerin sınıfın, onun kitle örgütlerinin dışında örgütlenmeleri demek değildir. Aksine sınıfın gündelik mücadelesini ileri çekmek için, bu mücadelede, kitle örgütlerinde en aktif bir biçimde yer almaları, ama aynı zamanda da bu mücadele içerisinde sosyalist siyasi faaliyet yürütmek için ayrıca örgütlenmeleridir.

Bir yandan işçi sınıfının kendiliğinden hareketinden sosyalizmin doğmamasına, diğer yandan sosyalizmin burjuva ideolojisinden kökten bir kopuşa tekabül etmesine bağlı olarak sosyalist örgütlenmenin sınıfın geri kalanından nitel olarak ayrılması, örgütlenmenin de doğrudan doğruya sosyalist siyasi faaliyetin bir ürünü ve parçası olmasını gerektirir. Yani sosyalist siyasi faaliyet yalnızca *"anlatmaktan"* ibaret olamaz, bu faaliyet ajitasyon, propaganda ve örgütlenme faaliyetlerinin bütününden oluşur. Bu anlamda, *"sosyalistlerin temel görevi", "işçi sınıfının hafızası olarak ona uluslararası hareketin deneylerini ve bu deneylerden çıkan sonuçları aktarmak, bir başka deyişle işçi sınıfı hareketinin örgütlenme yeteneğini geliştirmek"* değildir. Çünkü sos-

(7) V.I.Lenin, Sol Komünizm, Bir Çocukluk Hastalığı, s.41.

yalistlerin temel görevi sosyalist işçi hareketinin yaratılmasıdır. Ama bu yalnızca deney aktarmakla başarılamaz. Örgütlenme faaliyeti de, sosyalist işçi hareketini yaratacak faaliyetin ayrılmaz bir parçasıdır. Dolayısıyla sosyalistlerin görevi, "anlatmak" yanı sıra örgütlenmeyi de içerir. Yani, hiç de "sosyalist bir işçi partisi", "siyasal hareketlerin teşhiri, ülke ve dünya hakkındaki ayrıntılı bilgi ve siyasal örgütlenme" gerekliliğinin vurgulanması" ile inşa olmaz. Bütün bunlar, doğrudan doğruya örgütlenme faaliyetiyle tamamlanmalıdır.

Örgütlenme Anlayışı

Bu noktada sorun, örgütlenme anlayışına gelmektedir. Gündelik işçi hareketi kendiliğinden sosyalist bilincini yaratabilseydi, birbirlerinden kopuk olarak çeşitli yerlerde sosyalist işçilerin ortaya çıkmaları, daha sonra bunların biraraya gelerek örgütlenmeleri söz konusu olabilirdi. Bu durumda, sosyalist örgüt gündelik hareketin içinden kendiliğinden doğduğundan, bu örgütlenmenin sınırlarını netçe çizerek kendisini sınıfın geri kalanından ayırması da gerekmezdi. Oysa, sosyalizmin kendiliğinden hareketten doğmaması, bilimsel bir çalışmayla geliştirilmesi, sosyalist örgütün bu sosyalizm doğrultusunda faaliyetle yaratılabilmesi, bu örgütün sınıfın geri kalanından kendisini ayırdetmesini ve bu ayırım çizgilerini koruyarak kendisini geliştirmesini, örgütlenmesini getirmektedir. Yani, sosyalist örgüt, kendisini sınıfın bilinçli kesimiyle sınırlayabilmek için, örgütün sınırlarını kendisi belirleyecek, program, tüzük, vb. kriterlerini saptayacaktır. Bu durumda, örgütlenmesini kendi faaliyetiyle geliştirecek, iradesini yine kendi iradesiyle genişletecektir. Böylece sosyalist örgüt, yukardan aşağıya örgütlenecektir.

Buna karşılık aşağıdan yukarıya örgütlenmenin savunulması, hareketin kendiliğinden sosyalizmi yaratacağının varsayılması gerektirir. Ama bu varsayım doğru değildir. Bu durumda, aşağıdan yukarıya örgütlenme, sosyalist örgütün iradesini genişletme hakkının örgütün kendisine değil, dışındakilere de tanınması olarak, örgütün sınırlarının muğlaklaşmasına, örgütsüzlüğe neden olur. "Her grevciye kendisini partinin üyesi ilan etmesi hakkının tanınması", görünüşte örgütü genişletir. Ama pratikte sosyalist siyasi faaliyetin yürütücüleriyle sınıfın geri kalanı arasındaki ayrımı muğlaklaştırarak örgütü güçsüzleştirir. Ayrıca üyeler arasındaki eşitliği bozarak örgüt içi demokrasinin temelini de sakatlar. Örgütsel yapı olarak kendilerini siyasi faaliyetin yürütücüleriyle sınırlamayan II. Enternasyonal partileri, parti içinde pasif bir üye kitlesi ve aktif bir grup politikacı yaratarak demokratik bir örgüt içi yaşamdan uzaklaşmışlardır. Halbuki örgütün, sosyalist siyasi faaliyetin yürütücüleriyle sınırlanması, bütün üyelerin örgütün çalışmasına eşit bir biçimde katılması temeli üzerinde örgüt içi demokrasinin işleyebilmesini mümkün kılar. Bu temel üzerinde, bütün üyelerin örgütün iradesini eşit ölçüde belirleyebildiği bir işleyiş mümkün olabilir, örgütsel irade, örgüt içerisinde aşağıdan yukarıya doğru merkezileşerek oluşabilir. Bu anlamda, "söylem" olarak ilk bakışta yarattığı etkinin tersine, örgüt içi demokratik bir işleyişin olanağını yaratacak olan örgütlenme tarzı, aşağıdan yukarıya örgütlenme değil, yukarıdan aşağıya örgütlenmedir.

Örgütlenme üzerine bu söylenenler, daha çok, sosyalistlerin işçi sınıfının bir parçası oldukları genel bir durumun değerlendirilmesinden çıkmaktadır. Sosyalistlerin henüz sınıftan kopuk oldukları özel koşulların bu örgütlenme anlayışında bir değişikliği gerektirip gerektirmediğini ayrıca gözönüne almak gerekmektedir. Bu koşullarda aşağıdan yukarıya örgütlenme anlayışını savunanlar, işçi sınıfının yerine kendisini geçirecek bir örgütlenmenin yaratılmasına, ikameciliğe karşı çıkmak adına, kendilerini "anlatmakla", yani propagandayla sınırlamayı ve bu şekilde sosyalist olan işçilerin

kendilerinin aşağıdan yukarıya doğru örgütlenmelerini savunuyor gözükmediler. Bu tür bir düşüncenin somutlandığı bir biçim, dar bir grubun çıkarttığı yayınların bayilerde satılması ve bunları okuyup benimseyenlerin birbirleriyle karşılaştıkça örgütlenmeleri, böylece aşağıdan yukarıya doğru örgütlenmeleri, merkezileşmeleri vs. olabilir. Ancak bu tür bir örgütlenme anlayışının sosyalist bir örgütlenme açısından başarılı olamayacağını belirtmek gerekir.

Sosyalist örgütlenme ancak gündelik mücadele içerisinde yer alınarak başarılabilir. Gündelik mücadeleden kalkarak bu mücadelenin sosyalizmle bağlantısı kurulmalı, gündelik mücadeleden kalkarak işçi sınıfının toplumdaki bütün sınıflarla ve bunların birbirleriyle ve devlet ve hükümetle ilişkileri sosyalizm açısından gösterilmeye çalışılmalıdır. Gündelik mücadelede yer almadan, işçi sınıfına dışardan seslenerek yapılan sosyalizm propagandası, işçi sınıfı üzerinde de burjuva ideolojisinin egemenliği yüzünden başarısızlığa mahkumdur. İşçi sınıfına onun dışından seslenme biçimi, ister silahlı propaganda olsun, isterse onunla maddi bağlara sahip olmayan yayınlar olsun, sonuç pek değişmeyecektir. Hatta, fabrika içerisindeki faaliyetin bütünleyicisi niteliğinde olmayan fabrika kapısında bildiri dağıtmaların bile aynı sonucu yaratacağı söylenebilir. Bu anlamda, sosyalistlerin işçi hareketinden kopukluğu söz konusuysa, her şeyden önce ilk yapmaları gereken, işçi sınıfının gündelik hareketi içerisinde yer almak, işçi sınıfının organik bir parçasına dönüşmeye çalışmak; sosyalizm doğrultusunda ajitasyon, propaganda, yayın faaliyetini de yine bu pratiğin zemini üzerinde sürdürmektir.

Bu çabanın ise, verimli olabilmesi için yine örgütlü bir biçimde sürdürülmesi gerektiği açıktır. Sosyalistlerin işçi sınıfının organik parçasına dönüşmesini hedefleyen faaliyeti yürüten örgütlenme de kendisini sosyalistlerle sınırlamalı, bu faaliyetle sosyalizme kazandığı işçileri kendi içersine kabul etmelidir. Bu anlamda, kurulabilecek *"bir merkezi örgütlenmenin"*, *"işçi sınıfına yabancı, ondan kopuk ve kendini işçi sınıfının eyleminin yerine geçirmeye çalışan örgüt"* olacağı hiç de bir zorunluluk değildir. Sorun, bu merkezi örgütlenmenin faaliyetinin, işçi sınıfının organik parçası olmak doğrultusunda olup olmadığıdır. Yani, topluma sunulacak politikanın maddi gücü olarak, işçi sınıfını mı, yoksa başka güçleri mi gördüğüdür. Sosyalist politikanın işçi sınıfı tarafından gerçekleştirilebilmesi için sosyalistlerin işçi sınıfının organik bir parçasına dönüşmeleri, sosyalist işçi hareketinin yaratılması faaliyetinin başarılı olabilmesi, sosyalistlerin güçlerini birleştirmelerini, merkezileştirmelerini, örgütlenmelerini gerektirir.

Bu, aynı zamanda, aydınların, yaşam koşulları açısından, işçileşmesi, işçilerin, teorik-politik üretim faaliyetine katılım açısından, aydınlaşması doğrultusunda bir sürecin gelişmesi için de gereklidir. Böyle bir süreç, ancak bütün faaliyetler tek bir örgütsel faaliyetin parçaları olarak birleştirilebilirse mümkün olabilir. Buna karşılık, örneğin yayıncılık bir grup aydının, örgütlenme ise işçilerin gerçekleştireceği şeyler olarak görülürse, yazarlar ve okuyucular, politikayı üretenler ve izleyenler ayrımlarının korunmasına hizmet eden bir tavır içinde olunur. Bu ise, tam da burjuvazinin politika yapma anlayışına tekabül eder. Burjuva politik hareketlerinde geçerli olan da, küçük bir grup politikacının *"politika yapması"*, geniş kitlelerin bu politikayı takip etmeleridir. Burjuva politikası açısından bu nispeten kolaydır. Çünkü burjuva politikaları, kitlelerin mevcut yargılarına seslenir, ki bu yargılar üzerinde de burjuva ideolojisinin egemenliği vardır. Sosyalist politika ise, bu yargıları koruyarak değil kıldığı ölçüde saflarına insan kazanabilir; kendi içerisinde de, politikasını bütün örgütlenmesiyle belirleyerek politikayı üretenlerle izleyenler ayrımını gidermeye girişir.

Politika Anlayışı

Burjuva politik hareketlerden söz ederken, bu yazıda eleştirilen anlayışın, bu konu açısından yaratacağı sonuçlara değinmekte yarar var. İşçi hareketinin kendiliğinden sosyalist bilince ulaşabileceğini beklemek, bu hareketin başka siyasi akımların takipçiliğinden kopup bağımsız sosyalist siyasi hareketini kendiliğinden yaratabileceğini beklemekle paralellik taşır. İşçi sınıfının burjuva siyasi hareketlerden kopuşunun kendiliğinden gerçekleşebileceğini beklemek, bu kopuşu sağlamak için çaba harcamak yerine, işçi sınıfının mevcut anda desteklemekte olduğu siyasi hareketin desteklenmesini, yani kuyrukçuluğu getirir. Bu tavrın, sınıfa yapabileceğini değil, yapmakta olduğunu anlatmak tavrıyla sıkı bağlantısını görmemek mümkün değil. Gündelik politikaya ilişkin şu sözler, burada eleştirilen anlayışın daha iyi anlaşılmasına yardımcı olabilir:

"harekete bilinçli olarak katılmak, olmakta olanı buna bilinçsiz olarak katılan diğer işçilere anlatmak, bilinçli olarak katılanların sayısını arttırmak ve böylece hareketin ivmesini hızlandırmak gündelik sosyalist politikanın vazgeçilmez parçasıdır."⁽⁸⁾

Burada da, gündelik sosyalist politika adına, işçilere anlatılacaklar olmakta olanla sınırlanmaktadır. Ama olmakta olanla sınırlı kalındığı taktirde, ne hareketi bir adım ileri çekici bir etkide bulunabilmek, ne de andaki mücadeleyle sosyalizmi mücadelesi arasındaki ilişkiyi kurabilmek mümkün olmaz. Halbuki bunları başarabilmek için, olmakta olandan kalkarak hareketin yapabilecekleri çözümlenmeli ve gösterilmelidir. Hem hareket kendiliğinden gelişmesinden daha öteye böyle çekilebilir, hem de sınıfın bilinci, bu şekilde kendi yeteneklerini, potansiyellerini, (giderek sosyalizmi kurabilirliğini) kavrayarak gelişebilir.

Siyasi tercih konusunda da benzer şeyler söylenebilir. Örneğin seçimlerde alınacak tavır, işçi sınıfının desteklemekte olduğu burjuva partisini, tekrar ona dönüp desteklemesini önermek değil, aksine ondan kopmasına hizmet edecek öneriyi getirmek olmalıdır. Aynı tartışma, sendikal politikaya da uygulanabilir. İşçilerin belirli bir sendikada örgütlü olmaları, o sendikanın sendikal birliğin sağlanacağı örgütlenme olarak savunulması için yeterli nedeni oluşturamaz. Ama bütün bu tartışmalarda işin diğer yanı da, saptanacak olan politikanın mevcut koşullardan kalkarak saptanmasının gerekliliği, yani gerçekten saptanan politikanın nesnel koşullara uygun olması, uygulanma olanağının bulunmasıdır. Örneğin bir tarihte getirilmiş olan **DİSK Yaşatma Komiteleri** önerisi, işçilerin böyle bir politikayı gerçekleştirmemekte olduklarından ötürü değil, ama böyle bir politikanın gerçekleştirilmesinin olanağı bulunmadığından, mevcut koşullara uygun düşmediğinden dolayı gerçekçi olmayan bir öneri olarak nitelenmelidir.

"Ne Yapmalı" Üzerine Değerlendirmeler

Yazının başlangıcında, işçi hareketiyle sosyalist bilincinin ilişkilerini tartışırken Lenin'in **Ne Yapmalı**'sının değerlendirilmesinin önemine değinilmişti. Lenin'in **Ne Yapmalı**'daki, teorik olarak sosyalizmin işçi sınıfının kendiliğinden hareketinden bağımsız geliştiği şeklindeki önermesini işçi sınıfının özne olmasını ortadan kaldıran bir önerme olarak gören **Dilek Fırat** da, **Ne Yapmalı**'yı ve Lenin'in o dönemdeki düşünsel gelişimini değerlendiriyor. Lenin'in II. Enternasyonal'in Marksizm anlayışından etkileneşine bağlı olarak, **Ne Yapmalı**'nın, onun düşüncelerinin gelişmesi sürecinde

(8) İşçiler ve Toplum, S.6. s.15.

yaşadığı ikiliği yansıttığını ileri sürerken, Lenin'in kendisinin "Oniki Yıl" dizisi için yazdığı Önsözde söylediği şu sözleri de aktarıyor:

"'Ne Yapmalı'yı şimdi eleştirenlerin yaptığı temel hata, broşürü, Partimizin belirli ve çoktan geçip gitmiş gelişim evresinin somut tarihi koşulları ile ilişkisinin dışında ele almalarıdır'".

"'Ne yapmalı' ekonomist çarpıtmaların tartışmalı bir düzeltmesidir ve broşürü başka bir şeye addetmek yanlıştır'"(9).

Lenin'in sözkonusu önermeyi Kautsky'ye dayandırdığı malum da, II. Enternasyonal'in hangi görüşlerinden kopulması gerektiği, bunların hangi döneme denk geldiği, buna bağlı olarak Lenin'de bu kopulması gereken anlayışların bulunup bulunmadığı (örneğin, felsefi düzeyde, Lenin'in Materyalizm ve Ampriyokritisizm'inden geriye doğru Engels'in Doğanın Diyalektiği'ne kadar mı?) belli ki oldukça kapsamlı bir tartışmayı oluşturuyor. Ama burada, daha sınırlı bir tartışmayı, Lenin'in Ne Yapmalı'daki ifadelerini ekonomistlere karşı yalnızca polemik amacıyla kullanıp daha sonra böyle bir anlayışı savunmadığı görüşünü ele almak mümkün. Lenin'in "Oniki Yıl Dizisine Önsöz"ünden aktarılan sözleri de bu tartışma açısından önem taşıyor.

Burada tartışılmak istenen görüşün en belirgin ifadelerini Tony Cliff'in Lenin kitabında bulmak mümkün. Cliff, Lenin'in farklı koşullara bağlı olarak farklı görüşler savunduğunu söylüyor ve bunu "değnek bükme"le izah ediyor. Cliff'in bu doğrultudaki sözleri şöyle:

"'Değneği bir tarafa böylesine bükme ve sonra geriye büküp olabildiğince aksi yöne bükme Lenin'in hayatı boyunca elden bırakmadığı bir özelliği olmuştur.

Lenin mücadelenin her döneminde zincirin en önemli addettiği halkasına bakmıştır. Bunu yakalayınca, tekrar tekrar bu halkanın önemini vurgulamış, herşeyin buna tabi kılınmasını savunmuştur. İş bittikten sonra ise, 'çok ileri gittik, değneği çok bükük' demiştir."

"'Her zaman mevcut durum içindeki görevi açık bir şekilde belirtmiş, neyin yapılması gerektiğini sayısız defalar en basit, en güçlü, en tek-tarafli ve katıksız sözlerle ifade etmiştir. Görev yerine getirildiğinde ise Lenin dengesini yeniden sağlar, değneği düzeltir ve bu defa başka bir tarafa bükür. Bu yöntem, o an için karşı karşıya bulunulan engellerinden üstesinden gelmekte yarar sağlamakla birlikte, Lenin'in taktiksel ve örgütsel konulardaki yazılarını kaynak olarak kullanmak isteyenler için bir tehlike barındırır.'"(10).

Alıntılar biraz uzunca olmasına rağmen, Ne Yapmalı'nın değerlendirilmesiyle doğrudan bağlantılı oldukları için burada aktarıldı. Cliff'in kendiliğindenlik-bilinç ilişkisi açısından Ne Yapmalı'yı değerlendirmesi de şöyle:

"'Lenin'in 'Ne Yapmalı'da, örgütlenmeyi mekanik bir şekilde abartacak kadar bir tarafa doğru 'değneği bükmesi' herşeye rağmen örgütsel faaliyet açısından oldukça yararlı olmuştur."

"'Kendiliğindenlik ve bilincin mekanik bir şekilde karşı karşıya konmasının mantığı, partiyi, işçi sınıfı önderliğini, mücadeleye içinde ortaya çıkmış fiili unsurlardan tamamiyle ayırmaktır. Bu anlayış, kendiliğinden mücadelenin ortaya çıkarabileceği her soruna partinin bir cevabı olduğunu varsayar.'"(11).

Koşullar değişince, Lenin'in savunduklarının değiştiğini ileri süren Cliff, bu görüşünü desteklemek için Lenin'in "Oniki Yıl Dizisine Önsöz"üne başvuruyor:

"'Lenin şimdi, Ne Yapmalı'daki ifadelerinin tersi olan bir sonuç çıkardı."

"'Lenin, kapitalizmin kendisinin, işçi sınıfına sosyalist bilinç aşıladığını söyleyerek"

"'Lenin, Ne Yapmalı'da önerdiği çizginin andaki duruma uymadığına taraftarlarını ikna etmek zorunda kalmıştı, Ne Yapmalı'daki kendi ifadelerini, İkinci Kongre'de, özel ilkeler ola-

(9) Dilek Fırat, "Bilgi/Bilinç ve Ekin Taciser", İşçiler ve Toplum, İstanbul, Z Yayınevi, Mart 1989, S.7, s.19.

(10) Tony Cliff, Lenin-1 Partinin İnşası, s.78.79.

(11) A.g.e., s.95-94.

rak 'programatik' düzeye çıkarmak gibi bir niyet gütmeyi anlatmıştı:

"Tam tersine benim kullandığım-ve o zamandan beri sık sık aktarılan-ifade, 'ekonomistlerin' bir aşırı noktaya vardığıdır. Ben Ne Yapmalı'nın, 'ekonomistlerin' çarpıttıklarını düzelttiğini söyledim. Çarpıtılanları böylesine gayretle düzelttiğimiz içindir ki, her zaman en doğru olanın bizim eylem çizgimiz olacağını belirtirim.

Bu sözlerin anlamı yeterince açık: Ne Yapmalı, 'ekonomist' çarpıtmaların tartışmalı bir düzeltilmesidir ve bu broşürü başka bir şekilde görmek yanlış olur ('Oniki Yıl Dizisine Önsöz')" (12).

Bu tartışma içerisinde, Lenin'in kendisinin **Ne Yapmalı**'yı nasıl değerlendirdiğini, sonradan neyi savunup neyi savunmadığını daha iyi anlayabilmek için "*Oniki Yıl Dizisine Önsöz*" üzerinde durmak lazım. Aslında, burada tartışılmak istenen değerlendirme açısından sorun, koşullara ve polemiğe bağlı olarak bir vurgu sorununun mu, yoksa genel anlayış düzeyine ilişkin bir sorunun mu söz konusu olduğudur. Gerek **İşçiler ve Toplum**'un ve Tony Cliff'in yaptığı ve yukarıda aktarılan alıntılar, gerek aşağıdaki (yine Tony Cliff'in de kitabında aktardığı) bölüm, vurgu sonunda bağlantılı görülebilir:

"Bugün, profesyonel devrimciler örgütü konusunu İskra büyütüyordu (1901 ve 1902'de!) diye iddia etmek, Rus-Japon savaşının ardından Japonları, Rus askeri gücünü büyüttüler, bu güçlerle savaşmak üzere savaş öncesi hazırlığın gereğini büyüttüler diye ayıplamak gibidir. Zafer için Japonlar tüm güçlerini olası en büyük Rus gücüne karşı hazırladılar. Ne yazık ki Partimizi yargılayanlar konuyu bilmeyen, profesyonel devrimciler örgütü olgusunun bugün zaten tam bir zafer sağlamış olduğunu anlamayan dışımızdakilerdir. Bu olgu o zaman en öndeki yerini almış olmasaydı, onun gerçekleşmesini önlemeye çalışan kimselerin kavramaları için o zaman 'büyütmüş' olmasaydık, zafer imkansız olurdu".

Bu sözlerinde, Lenin'in, **Ne Yapmalı**'da, koşulların gereği olarak bir yanı vurgulamış olduğundan daha fazlasını söylediğini iddia etmek mümkün olmasa gerek. Lenin, aynı yerde, yani "*Oniki Yıl Dizisine Önsöz*"de, **Ne Yapmalı**'nın profesyonel devrimciler örgütünün işçi sınıfıyla ilişkisini de eksik bırakmamış olduğunu söylüyor:

"Esasında tabii ki onların başarısı, en iyi temsilcilerinin Sosyal Demokratik Parti'yi kurduğu işçi sınıfının, objektif ekonomik nedenlerden dolayı kapitalist toplumdaki herhangi diğer bir sınıftan daha büyük örgütlenme kapasitesine sahip olması gerçeğine borçludur. Bu koşullar olmadan profesyonel devrimciler örgütü bir oyundan, maceradan, salt isimden öte bir şey olmaz. 'Ne Yapmalı' tekrar bunu irdeler, savunduğu bu örgütlenmenin 'kendiliğinden mücadeleye giren gerçek devrimci sınıf' ile ilişkisi dışında hiçbir anlam taşımadığına işaret eder".

Ne Yapmalı'nın değerlendirilmesine ilişkin olarak, "*Oniki Yıl Dizisine Önsöz*"ün, yukarıdakilerden farklı bir biçimde, sorunun anlayış sorunu olduğunu düşündürebilecek bir bölümü ise şöyle:

"Plekhanov 1904'te İskra'da kendiliğindencilik ve politik bilinç konusunda prensipte benden farklı düşündüğünü bildirdi... Parti programı taslağı (Plekhanov tarafından hazırlanmış ve İskra yazı kurulu tarafından değişiklikler yapılmıştır) Haziran veya Temmuz 1902'de çıktı. Oradaki, kendiliğindencilik ve politik bilinç üzerine ifade tüm İskra yazı kurulu tarafından kabul edilmiştir....

bu konuda taslak Parti programı ile 'Ne Yapmalı' arasında bir prensip farklılığının sorusu bile olamaz... Ne de benim ikinci Kongrede 'Ne Yapmalı'daki kendi ifadelerimi özel prensip olarak 'programatik' düzeye yükseltmek gibi niyetlerim vardı".

Plekhanov'un, **Ne Yapmalı**'nın görüşlerini eleştirmesine ve Lenin'in buna karşı Plek-

hanov'un hazırladığı programı savunmasına bakarak, Lenin'in **Ne Yapmalı**'daki görüşlerini sırf ekonomistlerle polemik için ileri sürdüğü, genelde ise bunları değil, programda ifade edilen görüşleri savunduğu düşünülebilir. Ancak bu yorum, eğer programdaki görüşler **Ne Yapmalı**'dakilerle çelişiyorsa doğru olabilir. Programdaki bu tartışmayla bağlantılı sözler şöyle:

"kapitalist üretim tarzında içsel olan bütün bu çelişkiler büyüyüp geliştikçe, proleterlerin sayısı ve dayanışması artar ve sömürücüleriyle mücadeleleri daha keskinleşir".

Bu sözlerin Lenin'in **Ne Yapmalı**'da ileri sürdüğü görüşlerle çelişmediği hemen görülebilir. Bunun daha somut bir göstergesi, ekonomistlerin bu ifadenin nasıl olmasını istedikleridir, yani yukarıdaki ifadenin neyi içermediğidir. **İkinci Kongre**'de, **Ne Yapmalı**'yı eleştiren Martinov, "*proleterlerin sayısı ve dayanışması*" ifadesinin "*proleterlerin sayısı, dayanışması ve bilinci*" şeklinde değiştirilmesini önermiş, fakat Plekhanov, Martov, Trotski, Lenin'i savunmuşlar, önerge reddedilmiştir.⁽¹³⁾ Dolayısıyla program, ekonomistlerin savunduğu, işçi hareketinin kendiliğinden sosyalist bilinci yaratacağı görüşüne izin verebilecek en "*masum*" bir ifadeye dahi yer vermemiştir. Plekhanov ise, Kongre'de, teorik bilince sahip "*devrimci basil*"i savunmuştur:

"eğer 'basil'i aradan çıkarırsanız, içine bilincin dışardan enjekte edilmesi gereken, yeknesak bilinçsiz bir kitle ile başbaşa kalırsınız".

Dolayısıyla **Ne Yapmalı**'yla Parti programındaki ifade arasında bir çelişkiden söz edilemez. Bu konuda eğer bir çelişki söz konusuysa, 1904'deki Plekhanov'la, Lenin, **Ne Yapmalı**, Parti programı ve 1903'teki Plekhanov arasındadır. Bu durumda, Lenin'in, **Ne Yapmalı**'daki ifadelerini **İkinci Kongre**'de programatik düzeye çıkartmak niyeti olmadığı şeklindeki sözleri de, bu görüşlerini anlayış olarak genelde savunmadığı anlamına değil, yalnızca bunlara programda yer vermeyi gerekli bulmadığı anlamına gelir.

Bütün bunlardan çıkacak sonuç, Lenin'in **Ne Yapmalı**'daki temel görüşlerini savunmakta olduğu, ekonomistlerin çarpıttıklarını düzeltmekten söz ederken kastettiklerinin ise, polemik içerisinde gerçekliğin bir yanına ağırlık vermiş, bir yanı vurgulamış olmaktan ibaret olduğudur. Polemik yapması, **Ne Yapmalı**'nın evrenselliğini ortadan kaldırmaz. Önemli olan, koşullar ve tartışma yüzünden vurgulanan yana takılmayıp bütünlüğü yakalayabilmektir; bunun için de mutlaka koşullarını kavramak gerekir, kuşkusuz. Zaten bu, yalnız **Ne Yapmalı** için değil, genelde de geçerlidir. Çelişkinin evrenselliğine bağlı olarak, izlenmesi gereken politikalar, genellikle çelişen yanların bir bütünlüğü biçimindedir; koşullara bağlı olarak bunların nispi ağırlıklarının değişmesi gerekir. Yani değişen koşullarla, içinde bulunulan saflaşmayla bağlantılı olarak, vurgulanan, öne çıkartılan yan değişmek durumunda olur, ama yine bütünlük korunarak. İşte "*değnek bükme*"ten de olumlu anlamda anlaşılabilir ancak budur. Koşulların değiştiği gerekçesiyle, bir dönemde bir anlayışın, başka bir dönemde ise tam karşıtı bir anlayışın savunulması ise, doğru bir politika anlayışı olamaz; Lenin'in politika anlayışı da böyle değildir. Lenin'in ilk bakışta birbirinin karşıtı olarak görülebilecek ifadeleri de, doğru bir şekilde yorumlandıklarında, farklı dönemlerde birbirlerinin karşıtı anlayışların savunulduğunu değil, tek bir bütünlüklü anlayışın farklı yanlarının öne çıkartıldığını, vurgulandığını gösterirler. Son olarak, Lenin'in **İkinci Kongre**'de ekonomistlere karşı **Ne Yapmalı**'yı savunduğu konuşmasını bitirirken, "*He-pimiz 'ekonomistlerin' bir aşırıya gittiklerini biliyoruz. İşleri düzeltmek için birisinin di-*

(13) E.H.Carr, **Bolşevik Devrimi-1**, s.39.

ğer yöne çekmesi gerekiyordu -benim yaptığım da budur." biçimindeki sözlerinin ardından gelenler de şöyle:

"Rus Sosyal-Demokrasisinin her çeşit oportünizm tarafından yamultulan herşeyi daima gayretle düzelteceğinden ve bu yüzden bizim eylem hattımızın daima eylem için en uygun ve en düz olacağından eminim"(14).

Bu sözlerle de Lenin'in savunduğu, bir o yana bir bu yana bükmek değil, oportünizmin büküklerini düzeltmektir.

Bu yazıda, **Ne Yapmalı**'daki, işçi hareketinin kendiliğinden sosyalist bilincini yaratamayacağı tesbitinin, sırf ekonomistlerle tartışmak için ileri sürülmüş bir tez olmayıp genel bir geçerlilik taşıdığı ve bu tezin geçerliliğini kabul etmemenin teori, örgütlenme, politika alanlarındaki kendiliğindenci görüşlerle bağlantıları gösterilmeye çalışıldı. Bitirirken, yine **Ne Yapmalı**'nın değerlendirilmesine ilişkin olarak, **Ekin Taciser**'in **Yeni Öncü**'nün 13. sayısında yer alan *"Ekonomist ve Yasalcı Bir Eğilim Üzerine Bazı Eleştiriler"* başlıklı yazısındaki bir-iki noktaya değinmekte yarar var.

Ekin Taciser ve "Ne Yapmalı"

Ekin Taciser, yalnızca işçi sınıfı içerisinde değil bütün sınıflar arasında çalışmak gerektiği doğrultusundaki görüşünü desteklemek için, **Ne Yapmalı**'dan Lenin'in çeşitli sözlerini aktarırken şunlara da yer veriyor:

"İlk dönemde, gerçekten çok az gücümüz vardı ve o sırada kendimizi yalnızca işçiler arasındaki eyleme adanmış ve bu yoldan sapmalara karşı çıkmamız çok doğal ve yerindeydi... (1894'te Rus sosyal-demokratlarını parmakla saymak mümkündü)"(15).

Lenin'in bu sözleri karşısında kendi görüşünü savunabilmek için ise şöyle diyor:

"proleterya sosyalizminin ne dün ne de bugün elin parmaklarıyla sayılabilecek bir güce değil, tersine çok daha fazlasına sahip olduğunu belirtmekle yetinelim"(16).

Bu yorum, **Ne Yapmalı**'dan aktarılan sözlerin savunulan görüşü desteklediğini hiç de göstermez; tam aksine, ya Lenin'den hiçbir şey anlaşılmamış olduğunu, ya da *"proleterya sosyalizminin"* dünkü ve bugünkü durumunun tamamen çarpıtılmakta olduğunu gösterir. Lenin'in sözünü ettiği güçler, başka sınıflara değil, işçi sınıfına dayanan, işçi sınıfının parçası, siyasi temsilcisi olan güçlerdir. Ortaya çıktıkları, oluştukları andan itibaren bunu hedeflemişler ve gerçekleştirmişlerdir. Başka sınıflar karşısındaki konumu tartışılan, bu işçi sınıfının organik parçası, siyasi temsilcisi olan güçlerdir. *"Proleterya sosyalizminin"* güçleri ise esas olarak işçi sınıfının değil, başka sınıfların parçası olan güçlerdir.

İşin daha ilginç yanı, bunun, işçi sınıfı dışındaki sınıflar arasında çalışılmasını savunmak için icat edilen en son gerekçe olması. Başlangıçta, tam karşıt gerekçeyle, yani henüz yeterli güç olmaması gerekçesiyle, işçi sınıfı dışındaki sınıf ve tabakalar arasında çalışmanın savunulmuş olduğunu düşününce, şaşkınlığa düşmemek mümkün değil. *"İşçi sınıfına gidebilmek için önce güç olmak gerektiği"*, öncelikle mevcut sosyalistlerin birliğini hedefleyen, ama bunun için bu sosyalistlerin bulunmakta olduğu alanlarda, yani esas olarak öğrenci gençlik arasında faaliyet yürütülmesini getiren sürecin gerekçesi olmuştur. Bir defa bu biçimde başlayan faaliyet kendi sonuçlarını üretti, esas olarak işçi sınıfının dışında güçler yarattı. Bu sonuç ortaya çıktıktan sonra, işçi sınıfının dışındaki sınıf ve tabakalar arasında faaliyetin gerekçesi olarak,

(14) V.I.Lenin, *Toplu Eserler*, C.6, s.489.

(15) Ekin Taciser, *"Ekonomist ve Yasalcı Bir Eğilim Üzerine Bazı Eleştiriler"*: *Yeni Öncü*, İstanbul, S.13, s.85.

(16) A.g.y., s.85.

Lenin'in **Ne Yapmalı**'da dediği gibi, işçi sınıfını bilinçlendirmek için bütün sınıflar arasında bilgi toplamanın getirilmesi, tabii ki, hiç bir şekilde gerçeklikle, esas olarak işçi sınıfı içerisinde güç olmamakla çakışmıyordu. Aynı şekilde, işçi sınıfından başka sınıf ve tabakalar arasında güç olmuş olmak, faşizmle de, yine bu arasında bulunan sınıf ve tabakalarda, işçi sınıfının dışında doğuşmeyi getiriyordu. Dolayısıyla, faşizme karşı mücadelenin güçleri parçaladığı da, sonradan bulunan gerekçelerden bir diğerridir. Bu arada **Ekin Taciser**'in kendi aktardığı geçmiş değerlendirmesini nasıl yorumladığı da anlaşılmamaktadır:

"genel tutumumuz, sorunu teorik ve politik boyutlarıyla kavramakta güçlük çekenlerce şöyle anlaşılacak tehlikesi taşımaktadır. Aslında proleterya sosyalizmi, yalnızca işçi sınıfı arasında çalışmak istiyor da, şu kahrolası anti-faşist mücadele ve anti-sömürgeci ulusal mücadele bizi de etkilediği için bir türlü sınıfa gidemiyoruz!"(17).

Ama, "kahrolası" lafı çıkarılırsa, geçmiş değerlendirmesinde söylenenler tam da bu değil mi?:

"Proleterya sosyalizminin sahip olduğu güçler ve etkinliği bu çelişkiyi aşmaya olanak tanı-mıyordu... Merkezi siyasal görevi şekillendiren antifaşist mücadelenin, işçi sınıfının sürdür-düğü mücadele ile esaslı biçimde çakışmaması, proleterya sosyalizminin güçlerini parçalı-yor ve öne konan Marksist İşçi Partisinin yaratılması doğrultusunda hızlı adımlar atılmasını engelliyordu"(18).

Bu yazıdaki bütün tartışmalara ilişkin olarak **Ne Yapmalı**'dan çıkartılması gereken sonuç, sosyalizmi geliştirenlerin bunu bütün güçleriyle işçi sınıfına iletmek için çalış-maları, sosyalizmle işçi sınıfının kendiliğinden hareketinin birleştirilmesi, sosyalist iş-çi hareketinin yaratılmasıdır. İşçi sınıfının siyasal temsilcisi olan bu hareketin sosyalist politikayı bütün topluma sunması, bu hareket aracılığıyla işçi sınıfının diğer sınıfları yanına çekmesi, onların önderliğini kazanmak için mücadele etmesidir. İşçi sınıfın-dan başka sınıflar arasında güç olunmasını mazur göstermek için gerekçeler ileri sü-rülmesi gibi, işçi hareketinin kendiliğinden sosyalizmi yaratacağının savunulması da, bugün sosyalistlerin izlemesi gereken yol olan bütün gücüyle işçi sınıfının organik parçası olmak için çaba harcamak yolundan saptırmak, sosyalizmle işçi hareketinin bileşimini, sosyalist işçi hareketinin yaratılmasını engellemek anlamını taşımaktadır.

---

(17) A.g.y., s.85.

(18) A.g.y., s.82.

NASIL BİR MUHASEBE, NASIL BİR PERSPEKTİF

Ş.KARA

Dünyadaki sosyalist ülkelerdeki gelişmeler, ülkemiz sosyalist hareketini de etkilemekte veya etkilemekten de öte yer yer belirlemektedir. Bunun böyle olması da kaçınılmazdır. Çünkü Uluslararası Sosyalist Hareket'in sorunlarıyla, sosyalist hareketimizin sorunları -kendi özgünlüklerimizin yarattığı sorunları belirtmek kaydıyla- içiçe geçmiştir ve sorunlarımızın esas kaynağını uluslararası sosyalist hareketin yaşadığı sorunlar oluşturmaktadır. Böyle bir noktada geçmişteki Uluslararası Sosyalist Hareket'in sorunlarına karşı duyarsız olduğumuz, ulusal dar bakışın hakim olduğu bir durumdan, bugün geldiğimiz daha duyarlı noktayı önemli buluyorum.

"*Uluslararası Sosyalist Hareket'in bunalımı*" had safhaya varmıştır, hatta hareketin tıkanığında söz edebiliriz. Önceleri belli bir teorik formasyona sahip aydınlar arasında tartışılan bu sorunlar, bugün öncü işçiler, sosyalist işçiler arasında da tartışılmaktadır. Çin'de **Tien-Anmen Meydanı**'nda binlerce insanın ölmesi, Polonya'da **Dayanışma**'nın liderliğinde hükümetin kurulması, Sovyetler'deki işçi hareketi ve ulusal başkaldırıları .... sosyalizme duyarlı, ilgili herkes tarafından tartışılır sorunlar haline dönüştü. Bunalımı aşma girişimleri de -Glasnost, Perestroyka- tartışma gündeminde inmemektedir.

Kendi somutluklarına özgü farklılıklar olmasına karşın sosyalist ülkelerdeki sorunlarda belli paralellikler vardır. Böyle bir bunalımın yaşandığı sosyalist ülkelerin cazibe merkezi olmasının mümkün olamayacağı çok açık olduğu gibi, kapitalist dünya karşısında üstünlüğünden bahsetmek de zordur. Böyle bir nokta, dünyadaki Marksistlerin önüne önemli bir görev koymaktadır: Uluslararası sosyalizmin sorunlarını çözmeye çalışmak. Böyle bir görev koymak ülkemiz sosyalist hareketinin sorunlarından kaçmak ve çapımızdan büyük işlere girişmek olarak değerlendirilmemelidir. Kendi sorunlarımız dünya sosyalizminin sorunlarından ayrı değildir, kaynağı orasıdır. Dünyadaki sosyalist hareketin geleceğinin tartışıldığı noktada kendi geleceğimizin de buna bağlı olduğu bilinciyle davranmak gerekiyor. Sorun, dünyada sosyalizme prestij kazandırmaktır.

Bunu da yapabilmek için herşeyden önce Marks, Engels ve Lenin'in önermeleri ışığında 70 yıllık "*varolan sosyalizm*"in eleştirel değerlendirmesini yapmak, "*varolan sosyalizm*" anlayışından kopuş sağlamak ve "*ütopyalarımıza*" tekrar dönmek gerekiyor. Bunun da yolu herşeyden önce "*Varolan sosyalizm*" anlayışıyla, doğru sosyalizm anlayışı arasına teorik planda kalın çizgiler çekmekten geçiyor.

“Varolan sosyalizm” anlayışı, Lenin sonrası III. Enternasyonal’e göre şekillenmiştir. Bu şekillenmede Stalin’in önemli bir rolü olmasına rağmen, bu anlayış kişilerle açıklanmayacak kadar karmaşıktır. Çünkü, gerek Stalin sonrası Sovyetler Birliği’nde, gerekse diğer sosyalist ülkelerde bu anlayış esas olarak varlığını sürdürmüş ve sürdürmektedir. Bugün çeşitli sosyalist ülkelerde bu anlayışla çeşitli düzeylerde bir hesaplaşma yaşanmaktadır. Bu hesaplaşmanın nasıl sonuçlanacağını şimdiden söylemek zor olsa gerek. Bu hesaplaşmalar esas olarak Marksizmin reformist bir yorumu ile yapılmaktadır.

Türkiye Sosyalist Hareketi esas olarak “varolan sosyalizm” anlayışına göre şekillenmiştir. Değişik kutuplardan herhangi biriyle paralellik taşımak veya hiçbir kutba bağlı olmayıp “orta yolcu” olmak “varolan sosyalizm” anlayışının dışına düşmeye yol açmamıştır.

Türkiye Sosyalist Hareketi’nin en büyük şanssızlıklarından birisi “varolan sosyalizm”’in tıkanıklığı ile 12 Eylül yenilgisinin çakışmasıdır. Yenilginin şokundan kurtulmadan sosyalizmin uluslararası sorunlarıyla karşılaşmış ve bu sosyalist hareketin kendine gelme sürecini geciktirmiştir. Yenilginin yaratmış olduğu sorunlar ve sosyalizmin sorunları Türkiye Sosyalist Hareketi’nde belli arayışlara yol açmıştır. Arayışlar beraberinde bir altüst oluş sürecini başlatmış, her grup ve çevre bundan nasibini almış ve almaktadır. Altüst oluş sürecini sağlıklı yerlere kanalizere edebilmek için herşeyden önce teorik düzeyde varolan kargaşalığı gidermek gerekiyor. Bunu da bugünden yarına başarmak mümkün değil. Bu yüzden bugün için teorinin ve teorik tartışmanın önemi büyüktür. Bugün var olan tartışmaların sağlıklı bir zeminde yürütülmesi ve var olan anlayışların kendini özgürce ifade edebilmesinin araçları yaratılmalıdır. Uluslararası Sosyalist Hareket’in, Türkiye Sosyalist Hareketi’nin, grup ve çevrelerin sorunları arasında paralellik olduğu düşünülürse, bu sorunların ortak tartışılmasında fayda vardır. Şu anda yayın hayatını sürdüren sosyalist-teorik dergilere baktığımızda tartışılan konularda benzerlikler olduğunu görüyoruz. Yine bu dergilerden bir kısmı değişik çevrelerden kişilerin dergi hattına “en zıt kutup”tan kişilerin dahi yazıları yayımlanabilmektedir. Bu dergilerin okuyucu kitlesinin sınırlı ve belirli olduğu da göz önüne alındığında ortak tartışma dergisi en iyi olanıdır. Bu tartışma dergisinde sosyalizmle ilgili sözü olan herkes sözünü söyleyebilmelidir. Belirli sınırlamalar getirmek doğru değildir. Çünkü, bugünkü süreçte temel olan ayrışmanın, sosyalizm anlayışında olması gerektiğine inanıyorum. Böyle bir tartışma dergisinde, farklı sosyalizm anlayışları kendini ifade eder ve süreç içerisinde sosyalizm anlayışları temelinde bir ayrışma ortaya çıkar. İşte bu noktadan sonra sosyalizm anlayışları arasında paralellik olan gruplar, çevreler ve sosyalist insanlar arasında birlik arayışlarına girilebilir. Farklı sosyalizm anlayışlarını savunanlar arasında birlik olamaz.

Geçmişin sağlıklı bir muhasebesini yapabilmenin yolu, bizi şekillendiren, yönlendiren “varolan sosyalizm” anlayışından kopmaktan geçer. Bu kopuşu gerçekleştirebildiğimiz oranda sağlıklı bir şeyler söyleyebiliriz. Yeni Öncü çevresi açısından baktığımızda; geçmişte “varolan sosyalizm”’i belli yönlerinden eleştirmemize rağmen esas olarak onun sınırları içerisinde düşündüğümüz için biz de diğerleri gibi kendimizi aynı sorunlarla yüz yüze bulduk. Geçmişteki bakışımızın esas olarak doğru olduğunu söyleyip bir takım eksiklikler, yanlışlıklar olduğunu söylemek pek önemli değildir. Geline nokta bu en dogmatik çevreler bile söylemektedir. Böyle bir bakış, geçmişten ciddi dersler çıkartıp, geleceğe yönelik sağlıklı şeyler söyleyemez. Sonuçta yaşanacak gelecek, geçmişten pek farklı olmayacaktır.

Geçmişteki indirgemeci, erkek egemen bakış açımızla kadın sorununa ilişkin geç-

mişimizin muhasebesini yapmak mümkün müdür? Mümkündür, ama çıkacak sonuçların sağlıksızlığı ve yanlışlığı da bugünkü bakış açımızla ortadadır. Geçmişteki sosyalist demokrasi anlayışımızla kendi içimizdeki ilişkileri, sosyalistler arasındaki ilişkileri nasıl açıklarız? Yapılacak açıklamayı, bugünkü sosyalist demokrasi anlayışı süzgecinden geçirdiğimizde çok ciddi yanlışlıklar yapmış olduğumuz açığa çıkar. Bunlardan da anlaşılacağı gibi, esas sorun geçmişteki sosyalizm anlayışıyla hesaplaşıp, doğru sosyalizm anlayışını koymaktır. Bunu yapabildiğimiz oranda geçmişin sağlıklı bir muhasebesini yapabiliriz. Geçmişe takılıp kalmak istemiyorsak, geçmişin bizim geçmişimiz olduğu bilinciyle, geçmişi çok yönlü sorgulamak zorundayız.

Kendimizi hedeflediğimiz sosyalizm projesine göre tarif edeceksek, hesaplaşma temelinde doğru sosyalizm anlayışını koymak gerekiyor. Bunu yapabilmenin yolu herşeyden önce tartışma gündeminin doğru saptanmasına bağlıdır. Gündemin baş sırasını "*Nasıl bir sosyalizm?*" tartışması almalıdır. Gündemi doğru saptamak yetmez. Bununla birlikte tartışmalarda belli bir seviye tutturmalıyız. "*Programatik görüşlerimiz vardır*" gibi gerekçelerle tartışmalara sınır konmamalıdır. Herşeyden önce birlikte iş yapabilmenin yolunun programda anlaşmaktan geçtiğinin bilinciyle davranmalıyız. Süreç esas olarak teorik kargaşalığa son verme süreci olarak algılanmalı ve bu sürecin kendisine özgü özellikleri olduğu kavranmalıdır. Teorik kargaşalığa son vermek, teorik tezleri ortaya koyarak tezleri çarpıştırıp daha üst bir senteze varmaktan geçer. Tartışmak, yaşamın her alanında tartışmak gerekiyor.

Gençlik Dünyası

3. YILINDA

BAYİLERDE

YENİ BİÇİMİYLE ÇIKTI

22. SAYIDA:

- Yaşam ve Gençlik Sorunları
- Gençlik Yayıncılığı Tartışması
- Hepimizin İçinde Küçük Bir Stalin Var
- Kozmik İnsan
- Liseliler Yönetime
- Kuba Gençliği
- Tolstoy'un Pırıltısı

Yazışma Adresi: P.K.180
Aksaray/İSTANBUL

NASIL BİR GÜNDEM, NASIL BİR TARTIŞMA?

C. MORALI

Yeni Öncü dergisi Yazı Kurulu "*Nasıl bir muhasebe, nasıl bir perspektif*" sorusuna yanıt verilmesini isteyerek dergide yapılacak tartışmaların gündemini oluşturmada bu yanıtlardan yararlanılacağını belirtti. Gerçekten de bu soruya verilecek yanıtlar önemlidir. Düne, bugüne ve yarına nasıl bakıldığının, mevcut sürecin nasıl kavrandığının ve neler beklendiğinin ipuçları bu yanıtlarda görülebilir.

Herşeyden önce Yeni Öncü'nün "*MUHASEBE ve TARTIŞMA başlıkları ile tanımlayabileceğimiz bir yayım yönelişine ağırlık vereceğiz*" diyerek giriştiği böylesi bir çabanın olumluluğunu teslim etmek gerekir. Ve anlaşıldığı kadarıyla zaten bir süredir dergide yapılagelen tartışmalar bir düzene konarak daha verimli ve üretken kılınmaya çalışılmaktadır. Sorunları görmezden gelmemek veya örtbas etmeden açıkça tartışmak doğru bir tutumdur ve iyi bir başlangıç sayılabilir. Ama sadece bir **başlangıç**. Bu başlangıcın nasıl sürdürüleceği, neler getireceği birçok şeye bağlı olacaktır. Ve herşeye karşın böylesi bir başlangıcın bunca zaman sonra-12 Eylül'ün üzerinden 10 yıl geçtikten sonra-yapılabilmiş olması aynı zamanda bunun oldukça geç kalmış bir başlangıç olduğunu da ortaya koymaktadır. Tabii ki bu başlangıca öngelen şeyler vardır, tabii ki böylesi bir başlangıç birden bire ortaya çıkmış değildir. Ancak öncesinde olanlar ve nedenler ne olursa olsun ciddi bir gecikmenin varlığından söz etmek yerinde olur. Ve yine belirtmek gerekir ki bu ve benzeri gecikmelerin sorumlusu tüm sosyalist çevreler ve kişilerdir.

Yeni Öncü'deki bu tartışmalar ve bu anlayış başka çevreler ve kişiler için de **çağırıcı** ve **özendirici** olmalıdır. Bu nasıl sağlanabilir? Bir çok şeye bağlı, ancak hemen Yeni Öncü'nün kendisine düşenleri hatırlatmak yerinde olur. Öncelikle tartışmalar çevrenin veya kişilerin kendilerini doğrulamanın, tarihen ne kadar haklı olduklarını kanıtlamanın aracı olarak görülmemelidir. Tabii ki doğru ve haklı olunan noktalar ortaya konulmalıdır ve her halde konulacaktır ancak hiç kimsenin "*benim yoğurdum ekşi*" demediği, diyemediği bir tartışma sürecinin kimseye, en başta bunu söyleme cesaretini gösteremeyenlere bir yararı olmayacağı da bilinmelidir. Öte yandan Yeni Öncü kendi çabasını ve misyonunu abartmaktan, sosyalizmin bunalımını tek başına aşmaya kalkışmaktan kaçınmalıdır. Böyle şekillenmeyen bir tutum sonuçta ya kendini aldatmaya ya da hayal kırıklığına yol açar. Alçakgönüllü ve gerçekçi olmak iddialı olmamak değildir. Sekterlik ve iddialılık da aynı şeyler değildir. Siyasi mücadele içinde yer almak aynı zamanda bir takım iddiaların sahibi olmak ve kendine güvenmek

demektir. Sorun bu iddiaların ne olduğu veya olması gerektiği, sahip olunan güç ve olanaklarla taşınan iddiaların ne ölçüde gerçekleştirilebileceği noktasındadır. **Yeni Öncü** alçakgönüllülüğü ve sağduyuyu elden bırakmadan, sosyalizmin bunalımının aşılmasına kendi katkısını yapmaya, bunun gereğini yerine getirmeye çalışmalıdır. Açılmakta olan yeni dönemde **yeniden üretim** sürecine müdahale etmeye, inisiyatif göstermeye çalışmalıdır. Hedef veya iddia böyle ortaya konunca bunalımın boyutlarının farkında olmayanlar için çok küçük veya anlamsız, farkında olanlar için ise fazla büyük gelebilir! Bu bağlamda alçakgönüllü ve gerçekçi bir imaj sunmayı becerenler gerçekte kendilerinden çok daha cılız ve geri olanların dudaklarda alaycı bir gülümsemeye yol açan '**büyüklik**' iddiaları ve '**hava**'ları ile karşılaştırıldığında çok daha olumlu ve güven verici bir tutumun sahibi olacaklardır.

Tartışmalar belli bir çevrenin sorunlarını veya sıkıntılarını aşmak üzere yapılmamalıdır. Bu durum '**geçerken**' çözülecek bir şey olarak görülmelidir. Dolayısıyla '**iç sorunların**' tartışılması gibi bir yaklaşım egemen olmamalıdır. Zaten '**iç sorun**' olarak nitelendirilebilecek sorunların varlığından söz etmek mümkün olmadığı gibi böylesi bir tutum üretkenliği ve verimliliği asgari düzeye indirmekle de kalmaz, bizzat o çevrenin eski sorunlar ve anlayışlar temelinde bölünmesine ve parçalanmasına yol açar. Bir çevrenin sorunlarını temel alan, kendisini bununla sınırlayan bir tartışma zorunlu olarak eski sorunlara, 10-15 yıl öncesinin ayrılık noktalarına döner ve o çevreyi eski sorunlar üzerinden, eski mantıklar ve anlayışlar üzerinden yeniden böler. Eski sorunlara dönülmesi durumunda bugün birlikte olan kişilerin bütünlüklerini korumaları ancak eski görüşleri aynen benimsemeleri ile mümkündür. Oysa aradan geçen bunca yıldan ve yaşananlardan sonra bunun mümkün olmadığı açıktır. Dolayısıyla bölünme ve parçalanma kaçınılmaz olur. Eski sorunlara ve ayrılık noktalarına çekilen kişiler bu konularla ilgili yeni veya farklı görüşlerini açıklamak zorunda kaldıkça, tek tek parçalarda deklare edilecek bu farklılıklar birarada durmanın ve yürümenin değil ayrılmanın koşullarını hızla oluşturmaktan başka bir şey yapamayacaklardır. Kişilerin niyet ve isteklerinin dışında gündeme gelecek bu tehlikeden ve yanlıştan sakınmanın yolu içe kapanmamaktan, iç sorunlara boğulmamaktan geçmektedir(*). Tartışmaların şu ana kadar taşıdığı en önemli zaaf veya tehlike bu olmuştur. Bu noktada sözkonusu olan şey sağlıklı ve yeni ulaşılan mantıklar ve anlayışlar üzerinden bir ayrışma ve saflaşma değil öteden beri yaşadığımız ve bildiğimiz türde bir bölünme ve parçalanmadır. Bilerek veya bilmeyerek böyle bir yola girilip, tartışmaların gündemi ve söylemi sadece belirli bir çevreye hitap eder ve o çevrenin insanlarıyla bir alışverişle kendini sınırlarsa kaçınılmaz olarak gündeme parçalanmanın önüne basiret ve sağduyu taşıyan bazı kişisel çabalarla geçilmeye çalışılabilir ama bugün bunun yaratacağı en iyi sonuç o çevrenin **restorasyonundan** başka bir şey olamaz. Yani çökmüş olan eskinin kalıntıları ile yeni koşullarda eskiyi diriltmek, yeniden yaratmak gibi bir noktaya varılır. Oysa ulaşılması gereken ve istenen bu olmamalıdır. Sosyalistlerin tümüne -veya geniş bir kesimine- hitap etmeyi ve alış-verişi hedeflemeli ve böylece **yeniden üretime** hizmet etmeye, katkılar yapmaya çalışılmalıdır. O halde **Yeni Öncü**'deki tartışmaların gündemi sosyalizmin uluslararası ve ulusal düzeydeki bunalımının **nedenleri** ve **görünümleri** olmalıdır. Bunun ekseninde de sosyalist demokrasinin durduğu artık bilinen bir gerçek haline gelmiş bulunmaktadır. Tabii ki sosyalist demok-

* E.Teciser-C.Moralı polemiginde böylesi bir tehlikenin ilk işaretleri görülmüştü. Daha sonra M.Ceylan bu yoldan bilerek veya bilmeyerek ısrarla yürümeye çalışıyor. M.Ceylan'la aynı sorunları, aynı biçimlerde tartışmaya kalkışmak en azından birileri için M.Ceylan'la birlikte olamayacaklarını ilan etmek zorunluluğunu doğurur. M.Ceylan'ın insanları kolayca '**kapının önüne**' koyma hakkını kendinde bulmasına bakılırsa belki de istediği ve zorladığı budur. Ama bu en azından erkendir. Ve bu yanlış, sağlıksız bir bölünme olur. **aynılaşma** ve **saflaşma** değil.

rasi telaffuz edeni çirkin bir kurbağa iken yakışıklı bir prence/veya güzel bir prensese çeviren sihirli bir sözcük değildir ama zincirin yakalanması gereken ilk ve temel halkasıdır. Doğru kavrandığında zincirin diğer halkalarını da yakalamada yardımcı olacaktır.

Bu noktada şöyle bir vurgulama yapmakta yarar var; bunalımın aşılmasında ideolojik-teorik sorunların tartışılması esas ve belirleyici olandır. Ancak önemli bir şeyin daha altını çizmek gerekir; **günlük yaşama ve insan ilişkilerine ait sorunlar**. Genellikle birlikte yaşanmış bir tarihten/geçmişten çıkarak bugüne gelen bu sorunlar çözülmeden ileri doğru sağlam ve kalıcı adımlar atmak olanaksızdır. Teori kendi başına bir hiç, insanlara/yığınlara malolunca büyük bir güç olduğuna göre, bu sorunlar da hak ettikleri önem ve ciddiyetle ele alınmalıdırlar.

Şimdiye kadar yeniden üretime yönelik çabalar hemen tümüyle teorik alanda yoğunlaştı. Bu bir açıdan doğal ve zorunlu idi ve nelerin, ne kadar üretildiği de hiç kuşkusuz tartışılabilir durumdadır. Ancak belli teorik çabalar sözkonusu iken günlük yaşam ve insan ilişkileri eskisi gibi akmaya devam ediyor. "*Hem tartışalım, hem yürüyalım*" sözleri 1989'un kafası ile düşünüp tartışalım, ayaklarımız 10-15 yıl önceki gibi yürüsün, öyle yaşamaya devam edelim anlamına gelmeye başladı. Yanlış anlaşılmanın önüne geçmek için belirtmekte yarar var, kimsenin niyetinin ve isteğinin bu olduğunu söylemek istemiyoruz. Ancak yaşananlar, sonuç böyle ortaya çıkıyor. Oysa bu durumu değiştirmek zorunlu. Ayaklarla kafaların uyum içinde olmaması ciddi gerilimler ve sıkıntılar doğurmaktadır. Dolayısıyla ya ayakları kafalara uyduracağız ya da tersi; bilinçli ve enerjik çabalar olmazsa yaşamın kendiliğinden akışı kafaların ayaklara uyumunu sağlayacak, yani restorasyon herkesi teslim alacaktır. Dolayısıyla yeniden üretimin siyasal ve örgütsel pratikleri de içeren tarzda, en geniş bir şekilde günlük yaşam ve insan ilişkilerine ait her alanda karşılıklarının neler olabileceği, nasıl olabileceği üzerinde artık daha fazla durulmalıdır. Tartışmalar bu doğrultuda da yoğunluk kazanmalıdır. Birileri "*eskisi gibi yürümemeliyiz*" diyor ve görüldüğü kadarıyla önemli bir çoğunluk ta bundan yanadır. Ancak bunu söylemek hiç te yeterli değil. Çünkü eskisi gibi değil de yeni bir tarzda yürümek, yaşamak, mücadele etmek nasıl olmalıdır sorusunun yanıtları şimdiye dek ortaya konmuş değil. Böyle olunca da eskisi gibi yürümeme çağrısı, başka türü yürüme bilinmediği veya ortaya konmadığı için, hiç yürümeme, bir şey yapmamaya dönüşerek algılanabiliyor ve bunun üzerinden çeşitli spekülasyonlar ve reaksiyonlar gelişiyor. Teori alanında atılan adımların, bütünlüklü sosyalizm projelerinin ve anlayışların büyük bir hızla günlük yaşam ve insan ilişkilerinin her alanında, her faaliyetinde karşılıkları üretilmek zorundadır. Bunun çok zor olduğu aşikar. Teorik tartışmalarda ve üretimde yararlanılabilecek çeşitli kaynaklar ve temeller vardır ancak bunların insan faaliyetlerinin her türlü alanına aktarımında, uygulanmasında aynı kaynaklar ve temellerden yararlanılması pek sözkonusu değildir. Nasıl yaşanacağını ve mücadele edileceğini başkalarından öğrenecek değiliz, kendimiz yapmak, **kendimiz yaşamak** durumundayız. İşte zorluk da bu noktada ortaya çıkmaktadır. Alışkanlıklar ve zorunluluklar hemen ve kolayca belki herşeye değilse de birçok şeye egemen oluvermektedir. Alışkanlıkların gücü hiç bir şeyde yoktur ve zorunluluklara teslim olmanın makul görünen gerekçeleri hemen her zaman kolaylıkla piyasaya sürülebilmektedir. Alışkanlıkların gücüne boyun eğerek ve zorunluluklara teslim olarak yeniden üretimin gerçekleşmesi mümkün değildir. İşte tartışmaların en canlı ve yoğun bir şekilde sürmesi gereken alanlarından birisi de bu olmalıdır.

Bu konuyla ilgili somut ve çarpıcı bir örnek kadın sorunu ile ilgili yapılan tartışmalardır. Kadın sorununda geçmişe göre çok daha ileri ve doğru görüşlere ulaşıldığını

ve hemen herkes tarafından bunların paylaşıldığını söylemek mümkün. Ama günlük yaşam ve insan ilişkilerinde bunların karşılıklarının olduğu ileri sürülebilir mi? Hayır! Yaşam esas olarak eskisi gibi (kadınların aleyhine, erkeklerin lehine) akmaya devam ediyor. Çok sınırlı bazı değişimler ve kazanımlar olduğu söylenebilir (bugün eskisine göre daha çok erkeğin ev işlerine yardımcı olması gibi!) ama gerçek ilişkilerde değişen esaslı bir şey yok. Yani erkeğin istediği, seçtiği gibi yaşaması ve kadının onun bu yaşamının bir uzantısı, ona tabi olarak yaşaması temelinde şekillenen sahici ilişkilerde değişen bir şey yok. O zaman bu tartışmalar niçin yapılıyor? Bu tartışmalarla ve ulaşılan yeni ve doğru görüşlerle sosyalistlerin topluma sunduğu yeni nedir? Yeni imaj, yeni mesaj dergilere yazılan yazılardan ibaretse bunun ne anlamı ve etkisi olabilir? Bu gibi örnekleri çoğaltmak mümkün. Hep birlikte bu ve benzeri olgular üzerinde düşünülür, sorgulanırsa yeniyi üretmenin mümkün olabileceğini söyleyebiliriz.

Tartışmalarda üzerinde düşünülmesi gereken bir diğer önemli nokta da şudur; bizi yönlendiren, tartışmaları şu veya bu doğrultuya yöneltten ve beklentilerimizi şekillendiren sorunsalların yeniden ele alınması gerekir. Çünkü belki de bir kısır döngü içinde debelenip durmak zorunda kalabiliriz. Dolayısıyla hangi sorunsallar üzerinde ve sınırlılığında hareket ediyoruz, bunlar doğru kurulmuş mudur diye düşünmek ve tartışmak zorundayız. Belki de sahip olduğumuz sorunsallar içinde kalarak yeniden üretim gerçekleştirilebilecek bir şey değildir. Geçmişte doğru olmasına karşın bugün artık terkedilmek zorunda olanlar bulunabileceği gibi bugünün koşullarında yeniden kurulmak zorunda olanların varolduğunu da görebilir ve dolayısıyla tartışmalarımızı çok daha farklı sorulara yanıtlar bulmaya yönelik zeminlere kaydırmak zorunda kalabiliriz. Sadece bir örnek olarak işaret etmekte yarar var; 10-15 yıl önce yarım yüzyıla yakın iktidarda kaldıktan sonra kendisini fesheden bir **Macaristan Komünist Partisi** gerçeğiyle karşı karşıya değildik, ama bugün karşı karşıyayız. Sadece bu olay bile 10-15 yıl öncesinden ne kadar farklı bir dünyada yaşadığımızı anlatmaya yeter. 10 yıl önce bir karakola basit bir saldırı olağanüstü bir olay olarak günlerce gazete manşetlerinden inmezdi. Bugün dağlardaki gerilla birlikleri yıllardır Türk Ordusu'nun düzenli birlikleriyle çarpışıyorlar. Tek başına bu olay da ne kadar farklı bir Türkiye'de yaşadığımızı anlatmaya yeter. Dolayısıyla bu kadar değişen bir dünya ve Türkiye'de değişmeyen, 10 yıl öncesinin aynı sorunsalları içinde kalan bir tartışma süreci yeniden üretimi nasıl sağlayabilir diye düşünülme zorundadır. Bu yapılmadığı ve gerekleri yerine getirilmediği takdirde ise bir kısır döngü içine yuvarlanmak kaçınılmaz olur.

Sözü fazla uzatmaktan kaçınarak bu konuyla ilgili son bir örnek vererek bitirelim; geçmişte *'ölüm nereden ve nasıl gelirse gelsin hoş geldi sefa geldi'* denerek devrimci retorikte esas yeri işgal eden *'nasıl ölüneceği'* sorunsalı idi. İnsanlar-bu noktada sosyalist hareketin devrimci kanadında yer alanlar demek daha doğru olur- yaşama, mücadeleye böyle baktılar, yaşam tarzlarını buna göre oluşturdular, ruhen buna uygun donandılar. 12 Eylül geldi ve üzerimizden geçerken sadece herkesi bu sorunsalın şekillendirdiği zemin ve koşullar içinde sınava çekmekle kalmadı ama uluslararası düzeydeki gelişmelerin de yardımıyla bu sorunsalın ürettiği yaşam tarzını, ruhsal şekillenmeleri de vareden koşulları değiştirdi. İnsanlar şimdi nasıl ölüneceği ile değil nasıl yaşanacağı, yaşanması gerektiği ile daha çok ilgileniyorlar. Artık 12 Eylül öncesinde faşist terörün sokaklarda ölüm saçtığı günler yok. 12 Eylül sonrasının işkenceleri, idamları, sokak ortasında yapılan katliamları da yok (En azından büyük çoğunluk için yok.). Dolayısıyla insanlar ölümden çok yaşamı düşünüyorlar ve nasıl yaşamaları, hangi ilişkiler içinde günlük yaşamın nasıl akması gerektiği üzerinde düşünüyorlar. Ve tabii 10-15 yıldır birlikte oldukları insanları bu süreçte daha iyi tanımış olar

rak, sınımış, denemiş olarak kısacası hem kendilerini ve hem de başkalarını daha iyi tanıyarak ve bilerek düşünüyorlar. Bütün bunlara karşın biz hala '*nasıl ölüneceği*'nin esas olduğu bir devrimci retoriğe saplanıp kalırsak bizi kimse dinlemeyecek ve zaten belki çok sınırlı bir çevrenin ötesinde kimsenin sorunlarına yanıt vermiş olmayacağız. İnsanlar '*nasıl ölüneceği*' ne yanıt arıyorlarsa orada devrimci bir atmosferin bulunduğu kuşku yoktur. Ama insanlar '*nasıl yaşamalıyız*' sorusuna yanıt arayarak da devrimci olmaya devam edebilirler. Daha doğrusu bu soruya verilecek yanıtlar devrimci bir zeminden de ama daha avantajlı bir konumda olan reformcu zeminden de kaynaklanabilir. Doğru ve gerekli olan devrimci bir zeminde buna yanıt vermektedir. Ama işte bu zorluğu arttırmaktadır. Soru devrimciliğe de reformculuğa da kayabileceği kritik bir noktada, kaygan bir zeminde ortaya çıkmaktadır. Soruyu ve soranları devrimci bir zemine çekerek orada yanıtlarını vermek gerçekten zor ama başarılması da zorunlu bir iş olmaktadır. Ancak bu başarıldığı ölçüde gerçek ve sahici bir yeniden üretimden söz edilebilir. Başka türlü ancak laf üretilmiş olacaktır, iş değil! Oysa hepimiz biliyoruz ki, önemli olan laf üretmek değil, iş üretmektir. Herkesi ikna edecek olan, kazanacak olan budur. İşte bu boyutları da olan ve giderek zenginleşen bütünlüklü bir gündem ve bu sorunlara çözümler arayan ve bulan bir tartışma hedeflenmelidir.

Tüm bunları başarmak gerçekten zor, ama olanaksız değil. Bu doğrultuda adımlar atabilmek için Yeni Öncü şimdiye kadar gösterdiği performansın üstüne çıkmak zorundadır. '*İçeriden*' ve '*dışarıdan*' engellemeler ve baskılar olacak, gerilimler doğacaktır. Ama aynı şekilde destekler de olacaktır. Erken kopuşlar ve kayıplarla süren bir tartışma değil tatmin edici görüşlerin ortaya konmasıyla, olgunlaştırılmasıyla gelişen saflaşmalar, teorik ve siyasi kazanımlarla zenginleşen, üretken bir tartışma olmalıdır. Varolan siyasi olgunluk ve birikimin düzeyi ve başkalarından farklılıkların-eğer varsa-gerçek ölçüleri de bu süreçte ortaya çıkacaktır. Dolayısıyla Yeni Öncü kendisinin de ne olduğunu veya olmadığını sınavdan geçireceği ve girdiği gibi çıkamayacağı zor bir işe soyunmuş, çetin bir sınava girmiştir. Başarısı kadar başarısızlığı da sadece kendisinin değil tüm sosyalistlerin hesabına yazılacaktır.

OLUMLU BİR YÖNELİM VE FARKLARIMIZ

Ahmet URAL

Geçen sayıdaki yazımda **Yeni Öncü**'nün üzerinde yükseldiği geleneğin içinden gelişmiş olan olumlu yönelimlerden birisinin de '84 yılında kaleme alınmış olan bir metinle kollektif bir ifade kazanmış olduğunu söylemiş -o günlerde benim de en genel anlamda paylaşmakta olduğum- bu perspektifle "**ÇIKARKEN**" yazısı ve sosyalist demokrasi tartışmaları arasındaki ilişkiyi hatırlatmıştım.

Okuyucu, söz konusu yönelim için kullanmış olduğum "*olumlu ama yetersiz*" ifadesinin ise tedbiri içeren bir olumlama olduğunu görmüş olmalıdır. Her ne kadar biliyor olduğunu varsaysak da tartışmanın, biraz da "*itiş kakış*" gelişiminin katkısıyla giderek tarihsizleşmeye başlaması önceki sayıdaki yazıyı gerekli kılmıştı. **Yeni Öncü**'de yapılabileceği kadar sorunun tarihsel bağlantısını teslim etmeye çalıştım. Bu sefer de olumladığım eğilim içinde şu ana kadar tartışmalardan görülebilen **farklarımızı** bir çerçeve içine oturmaya çalışacağım.

'Sosyalizm pratikleri' nerede tıkanı?

Bilindiği gibi Marksizm alanına '*Stalinizm*' halkasından girmiş bir teorik-pratik mirasın üzerinde yükseliyoruz. Sovyetler Birliği konusunda da uzun süre sessiz kalmış, sorunu şabloncu olmamak ve benzeri retoriklerle geçiştirmiş olan geleneğimiz, sosyalist ülkelerde ortaya çıkan sorunlara özellikle de Sovyetler Birliği'ne belirli bir bakışa sahipti. Özetlemeye çalışırsak, Sovyetler Birliği'nde **Stalin** 1936'ya kadar sosyalizmi geri dönülmez bir nitelikte inşa etmişti. Üçüncü Enternasyonal'in üçüncü dönem politikalarının başarısıyla faşizm alt edilmiş ve yeni kazanımlarla birlikte ortaya sosyalist bir sistem çıkmıştı.

Ancak **Kruçrov**'la başlayan süreçte ortaya çıkan problemler, **Brejnev** ile derinleşmiş Sovyetler Birliği'nde "*revizyonist bir klik iktidarı ele geçirmiş*"ti. Bu bakış açısı uzun yıllar sovyet politikalarına yöneltilen eleştirinin de temelini oluşturdu. "*Üstyapı da ortaya çıkan*" bu siyasal olumsuzlukların giderilmesine yönelik çözüm önerilerini belirleyen görüş ise özetle şöyleydi: "*Alt yapı sosyalisttir. Ve üst yapıyı süre içinde belirleyecektir*".

'78 lere gelindiğinde Kültür Devrimi'nin temelini oluşturan eleştirinin de etkisiyle üst yapıya verilen bu pasif rolün eksik bir kavrayış olduğu farkedildi. Bir süre sonra da "*Sosyal Emperyalizm*" tezlerinin eleştirisi yapılmaya çalışılırken söz konusu indirgemeci bakış felsefi olarak da düzeltilmeye çalışıldı. Altyapı üstyapıyı son tahlilde

belirler, üstyapı ise bu süreçte hiç de sanıldığı gibi pasif bir rol üstlenmezdi. Hatta Kapitalizmden sosyalizme geçiş sürecinde *'belirli maddi koşullarca belirlenmiş siyasal üstyapı kendisine uygun bir altyapının oluşturulmasında belirleyici rol oynamak'* zorundaydı. Böylece ekonomizmin çok kaba biçimlerinden birisinden de uzaklaşma çabası teorik olarak başlamış oluyordu.

İşte '84 metnine ulaştığımızda bu bakış açısıyla çok büyük bir devamlılık buluruz. Bu devamlılık sosyalist sistemde yaşananların görülmeye ve kafaları karıştırmaya başlamış olmasına bağlı nisbi bir iç evrimi de içermektedir. '84 metni öncede özetlediğimiz gibi **Marks'ın Mehring'e** yazmış olduğu mektuptaki özeleştirel uyarının mantığı ile günümüz sosyalist dünyasının-ve ülkemiz sosyalist hareketinin- sorunları arasında pozitif bir bağ kurmaktadır. *"Öz uğruna biçimden taviz verilmiştir."*!.. Dikkat edilirse felsefi terimlerle ifadesini bulan bu saptamanın ve ekonomizm kavramının kullanılmasının eski görüşle önemli bir aynılığı vardır. Ekonomizmden kastedilen altyapı, üstyapı ilişkisinin eski kavranış biçimi olan indirgemeciliktir. Altyapıda sağlanan *"sosyalist başarı"* üst yapıda sağlanamamıştır...

Artık **Tekin Yılmaz**'ın sosyalist demokrasi tartışmalarının temeli olan saptamaya ulaşabiliriz. *"Sosyalizm pratikleri demokrasi alanında tıkanmıştır"*!.. Bu ifade önceki görüşün sadece siyasal terimlerle anlatımından başka bir anlam taşımamaktadır. Yanlış önemli bir farkı vardır elbette. Bu kez **Stalin**'in de demokrasi açısından eleştirilmesi gerektiği düşüncesine ulaşılmıştır. *'Anti-Stalinist'* görünmemek uğruna bunu bile dile getirmekten şiddetle kaçınılmışsa da kavrayış böyledir ve buradan hareketle derinleştirilip bilim felsefesinin alanına da girerek evrenselleştirilmeye çalışılmaktadır.

Sorunların kaynağına ilişkin tartışmaya gelindiğinde ise gerek **Stalin** eleştirme kaygısı gerekse sıkça ekonomizm kavramı kullanılsa da ekonomizmin (ve ikameciliğin) kavranışının kısmi olması nedeniyle son derece çelişik görüşler ileri sürülmek zorunda kalınmıştır. İşin aslı hala **Stalin**'in dünya pazarına (dünya devrimine) ve burjuva demokratik devrim karşısında proleter devrimin görevlerine bakışından kopulamamıştır.

Tekelcilik, sovyetin yerine partinin ikame edilmesi v.b. sorunların 1917 sonrası iç-savaş koşullarında ortaya çıktığı ve bunun daha sonra teorinin içine sokulduğu doğrultusunda yapılan açıklamalarla gerçek tartışmadan uzak durulmaya çalışılmıştır. **Stalin**'in açık eleştirmekten hoşlanmayan arkadaşlarca bu *"zorunlu kötülükleri"* daha sonra teorinin içine kimin soktuğu ifade edilmese de bu açıdan teorik bilgilerimizin de köklü bir eleştirisi kabul edilmiş olmaktadır. Ki bu herşeye rağmen olumlu bir başlangıçtır. Burada önemli bir nokta daha gözden kaçırılmamalıdır. 1917 den sonra ortaya çıkan *"zorunlu kötülüklerin"* nasıl aşılabileceği ve sosyalizme ilerlenebileceği noktasında gerek o günlerde gerekse bugün iki farklı görüş vardır.

Birinci görüş Rusya'nın kendi imkanlarının bu olumsuzlukları aşmaya yeteceğini ve **Stalin**'in 1936 da iddia ettiği gibi *"sınıfların arasındaki sınırların kaybolduğu"* bir formasyonun (sınıfsız toplumun yani) yaratılabileceğini ileri sürerken; İkinci görüş (**Lenin, Troçky** vb.) Rusyanın **geri bir köylü ülkesi** olduğundan hareketle bırakalım sosyalizmin inşasında ileri noktalara varmayı iktidarın bile korunabilmesi için *"Dünya devriminin en azından Almanya gibi bir kaç ileri ülkenin devriminin imdada yetişmesi gerektiğini"* ileri sürmekteydiler. Başlangıçta ikinci görüşü benimsiyor olan birinciler (**Stalin, Buharin** vb.) 1928'lerden başlayarak birinci görüşün temsilcileri haline gelmişlerdir. *"Tek Ülkede Sosyalizm"* anlayışı olarak ifade ettiğimiz bu görüş kaçınılmaz olarak proleter devrimlerini ulus devlet sınırlarına hapsedmeye varmış ve sosyalist olmanın en temel ayraçlarından biri olan enternasyonalizmi tükettiği gibi, 1917 Şubat-Ekim arasında pratik olarak, Üçüncü Enternasyonal'in ilk dört kongresinde de teorik-

programatik olarak aşılmış 'aşamalı devrim' anlayışına geri dönüşün öncülüğünü yapmıştır.

İşte henüz ekonomizm ve ikameciliğin bütünsel bir eleştirisine ulaşmamış olan T.Yılmaz^(x) henüz Devrim anlayışı açısından da **Stalinizm**'in eleştirisini tamamlamamakta böylece "eski sorunsalın" içinde kalarak yeni fikirler geliştirmeye çalışmaktadır. Burada teslim etmek gerekirk **Dev-Genç**'ten başlayarak bugüne kadar gelen 'ana akım' ve onun içinde özgün ve 'ileri' bir yer alan geleneğimiz hiçbir zaman -bu yazıya sığdıramayacağımız nedenlerden ötürü- **Soy Stalinist** olmamıştır. Kesintisiz devrim anlayışıyla (ki bu **Che**'nin enternasyonalizmini de içerir) **Stalinist** 'aşamalı devrim' ve 'tek ülkede sosyalizm' anlayışı arasında tedirgin ve eklektik bir görüş olarak kalmıştır. Bu, Devrimci Popülizm karşısında ondan şiddetle etkilenmesine rağmen çok daha sağlam ve gelişme olanağı olan temeller anlamına gelse de, gelişmenin nicel ve evrimle sınırlı bir gelişme olacağını sanmak sorunu kavramamak olacaktır. Salt **Stalin** eleştirisiyle sınırlı kalınarak ise bu gerçekleştirilemez. **Stalin**'in görüşleri (Tek Ülkede Sosyalizm, Aşamalı Devrim) Marksizmin ekonomist/pozitivist yorumunun belirli görünüşlerinden yalnızca birisidir. Ekonomizm ise Marksist hareket içinde çok daha uzun ömürlü olmuş ve olacak olan bir eğilimi oluşturmaktadır. Bugün Doğu Avrupa'da olanlar '**Stalinizm**' eleştirisiyle değil, **Stalinizmi** de kapsayan ekonomizm eleştirisi ile yanıtlanabilir.

Ekonomizm ve Görünümleri

Ekonomizmin tarihi oldukça uzun ve kapsamlı. Bu yazıda bu kapsamdan ötürü tartışmanın genel bir çerçevesini çizmeye çalışacağım.

Ekonomizm yöntemde pozitivisttir gerek Marksizmi gerek tarihi gerekse kapitalizmi bu gözle analiz eder. Üretim ilişkileriyle üretici güçler arasındaki ilişkiyi kavrayamadığı gibi altyapı üstyapı arasındaki ilişkileri de kavrayamaz. Bakış açısı indirgemeci ve mekaniktir. Bunun sonucu olarak kapitalist dünya pazarının bütünsel yapısını ve eşitsiz gelişmenin sonuçlarının söz konusu bütünsellikle ilişkilerini de kavramaz. Devlet, devrim ve sosyalizm tanımlarını da bu çarpıklıkla üretir.

Sınıflı toplumların gelişimi işbölümü ve yabancılaştırmanın da artarak gelişimidir. Her sınıflı toplum emekçinin emeğine egemen sınıflarca el konmasının belirli biçimlerine denk düşer. Aynı zamanda bu uygun bir iş örgütlenmesi ve üreten/yöneten ayırımına dayalı bir ekonomik ve siyasal demokrasi biçimi demektir. Kapitalizm ise bu süreçte özgün bir yer tutar. Artı-değer üretimi ve bunun kapitalistlerce mülk edinilmesi, kapitalist üretim tarzını kendisinden önceki üretim tarzlarından ayıran temel özelliktir. Bu bağlamda kapitalizmi diğer tüm meta üretim biçimlerinden ayıran işgücünün meta haline gelmesidir. Kapitalizmde iş örgütlenmesi ve teknolojik gelişme de bu doğrultudadır. Artı değer üretimini en ileri ölçülerde yoğunlaştıran ve işi en küçük parçalarına ayırarak uzmanlaştıran bir niteliğe sahiptir. Nihayet bu temel üzerinde meta ilişkilerini rekabeti, kapitalist üretim araçlarının özel mülkiyetini, artı-değer üretimini ve yeniden üretimini sağlayacak olan özel ideolojik ve politik şekillenmeler gereklidir.

Öte yandan kapitalizm ortaya çıktığı günden başlayarak uluslararası bir nitelik arzeder ve bir dünya pazarı olarak şekillenir. Bu günümüzde hemen bütün düzeylerde (üretken sermaye devrelerinin, sermayenin yeniden üretimi vb.) uluslararası bir nite-

(x) Bugün her ne kadar karşı karşıya gibi görünseler de **M.Ceylan**, vb. görüş sahipleriyle de aynı "sorunsalın içinde" durmaktadırlar. Dikkat edilirse görülecektir ki **M. Ceylan**'da "Sosyalizm pratikleri demokrasi alanında tıkanmıştır" saptamasına ve '84 metnine katılmaktadır.

liğe ulaşmıştır. Eşitsiz gelişme “ulusal” m¼cadelenin d¼zeylerini ve niteliğini farklılaştırmakta aynı zamanda lokal gelişmelerin ¼zerklięinin sınırları aynı zamanda d¼nya pazarının genel dinamiklerince belirlenmektedir.

Ekonomizm bu genel ¼er¼eveyi kavrayamadığı i¼in doğru ¼öz¼mler de ¼nermemiřtir. 1. Enternasyonal d¼nemi de başta **Lasalle** olmak ¼zere Alman Sosyal Demokrasisi i¼inde ilk olarak ortaya ¼ıkan ‘Devlet Sosyalizmi ve Tek ¼lkede Sosyalizm’ tezleri sosyalizmi ¼retim ara¼ları ¼zerindeki devlet m¼lkiyeti altında yaşanacak planlı bir ekonomi olarak anlamış, bu temelde genişletilmiş yeniden ¼retimin tek bir ¼lkenin sınırları i¼inde de gerekli kalkınma ve refahı sağlayacağını, bunun da sosyalizm olduğunu ileri s¼rm¼řtür. Burada ¼retici g¼çlerin gelişmesinin de teknolojik gelişmeye indirgendiğini, teknolojinin ve iş ¼rg¼tlenmesinin niteliği ve sonu¼larının kavranmadığı s¼z konusudur. **Stalin ve Kaustky**’in de ¼ok benzer bir sosyalizm tanımı ve buna bağlı olarak şekillenen bir devlet ve devrim anlayışları vardır. **Stalin Kaustky**’in 1. savaş ¼ncesi durumuna olduk¼a yakın bir perspektiften hareket eder. Bu anlamda da II. Enternasyonal’den devlet ve devrim konularındaki g¼r¼řleriyle ayrışır. Ancak sonu¼ yine değişmemektedir. Devrimcilik eğer toplumsal devrim perspektifiyle tanımlanmıyor, ekonomist ve indirgemeci bir anlayışla ele alınıyorsa formelleşecek ve ka¼ınılmaz olarak reformist sonu¼lar ¼retmeye başlayacaktır. (III. Enternasyonalde, Asgari/azami program anlayışına geri d¼n¼ř, Halk Cepheleeri, Kom¼ntang-¼KP, Yunan İ¼savařı v.b.) Aşamalı devrim anlayışlarını savunan t¼m g¼r¼řler aynı zamanda sosyalizm tanımında da ortak bir bakış a¼ısına sahip olmuşlardır.

Ge¼iř S¼reci ve Devrimin Niteliği

Devrimin niteliği toplumsal devrim perspektifiyle doğru bir tarzda tanımlanabilir. Burada ¼ncelikle kapitalizmden sınıfsız ¼retim tarzına ge¼iř s¼recini iřb¼l¼m¼ ve sonu¼cu olan t¼m cinsel sınıfsal ve ulusal ayrımların ortadan kalkma s¼reci olarak tanımlamak gerekir. ¼reten y¼neten ayrımlarına dayalı ekonomik ve siyasal-k¼lt¼rel t¼m ¼rg¼tlenme bi¼imlerinin aşılması yerine bu ayrımları kaldıracak bir demokrasi/devletin konması gerekmektedir. Bunun ¼retim s¼recindeki karşılığı ise ¼retici g¼çlerin gelişiminin kapitalizmden devralındığı bi¼imiyle değil, iş ¼rg¼tlenmesinin niteliğini değiştirecek bir tarzda ele alınması gerekir.

Eşitsiz gelişme yasası bu s¼recin tek tek ¼lkelerde başlayabilmesinin olanaklarını bize sunmakla birlikte bu s¼recin sağlıklı gelişebilmesi ve tamamlanabilmesi i¼in proleterya diktat¼rl¼ę¼n¼n (demokrasisinin) “sınırlılık taşıyan ve d¼nya politikası y¼r¼tme yeteneğinde olmayan” ulusal sınırlılıktan hızlan kurtarılması gerekir. Bu aynı zamanda ¼retici g¼çlerin yeni bir nitelikle geliştirilebilmesinin d¼nya pazarında birikmiş daha fazla olanakla ¼ok daha ¼abuk ger¼ekleřtirilmesinin olanaklarını sunacaktır.

Bu a¼ıdan bakıldığında iktidar m¼cadelesi ve kitle ¼alıřmasının muhtevası da belirginleşmeye başlar. Nihai amaca uygun bir ge¼iř s¼recini ¼rg¼tleyebilmek i¼in işçi sınıfının bu perspektifle eğitilmesi ve bu s¼recin temel g¼vencesi olan işçi sınıfının ¼z¼rg¼tlenmesinin somut bi¼imler kazanarak en gelişkin bi¼imi olan Sovyet’e doğru evrilmesi gerekir. İşçi sınıfının sosyalist bilin¼lenmesinin somutlamış bi¼imlerinden birisi olan sovyet, y¼neten ¼reten ayrımlarına son veren ve bu temelde giderek s¼nmeye m¼sait bir iktidar ¼rg¼tlenmesinin belkemiğidir. Ancak bu yeterli olmayacak toplumsal ¼rg¼tlenmenin b¼t¼n d¼zeylerde gelişmesi ¼zel alan politik alan ayrımlarını kaldırmaya d¼n¼k bir m¼cadele ile tamamlanabilecektir. Proleterya demokrasisi her demokrasi gibi iktidara aday olan ya da iktidarda olan sınıfın diğer sınıflarla ilişki ve

çelişkilerinin toplamından oluşan bir alan olarak belirir zor ve iknanın diyalektik birliği olarak bir onaşmayı temsil eder aynı zamanda. Dolayısıyla Proleterya ister 1917'deki gibi kendi dışında nesnel olarak ortaya çıkmış bulunan bir burjuva devrimi karşısında, ister ülkemizdeki gibi tamamlanmamış bir burjuva devrimin kalıntıları karşısında her koşulda iktidara aday olacak ve devrim iktidarın asıl sahibinin adıyla tanımlanacaktır. Bunun gerçekleşebilmesi için proleteryanın burjuva devriminden kalan ve varsa tüm demokratik sorunları programına alması ve nihai hedefinin ışığında bu ve bunun gibi tüm güncel sorunlarla nihai hedefi arasında bir köprü oluşturması gerekmektedir. Gündelik hayata yaklaşımın devrimci bir tarzda olabilmesi ancak böyle mümkündür.

Gündelik hayatın devrimcileştirilebilmesi ise her gündelik kısmi sorunla nihai hedef arasında bir köprü kurmakla sağlanamaz yalnızca. Aynı zamanda eylemin muhtevasının yabancılaşma ve işbölümüne karşı bir içerikle doldurulmuş olması gerekir.

Bütün bunlar ise gerçek bir enternasyonalist bilinç ve pratikle birleştirilmek zorundadır. Emeğin ve sermayenin nasıl uluslararası bir mücadele içinde olduğu, sermayenin uluslararası örgütlenmesinin niteliği gündelik siyasal ve ekonomik teşhirle her sıradan işçinin kavrayabileceği ve pratik deneyleriyle karşı enternasyonal bir örgütlenmenin gereğini anlayabileceği nitelikte ele alınmak zorundadır.

Ve nihayet ancak böylece pratiğimizin muhtevası komünist ve devrimci kılınabilir. Aksi halde her ne kadar Marksizm'in teorik alanı içinde bulunursak bulunalım, kendimize Marksist diyelim pratik olarak bundan uzaklaşmaya, bağımsızlığımızı yitirmeye başlarız. Tarih, bu akıbete uğramış çok güçlü sınıf partileri tanımıştır.

10 eylül

Dünümüz
Bugünümüz
Yannımız

"Rejim Bunalımı"nın gerçek yüzü ● Yurtdışındaki sosyalistlerin Frankfurt tartışmaları
İsmail Yıldırım-Temel Demirer ● Üniversite gençliği: Gerçek alternatif
dönüştürebilme gücümüzdür *Hakan Akçura* ● Sendika genel kurulları yapılıyor ●
Oktobr 1917: De Te Fabula Narratur *Osman Yücel* ● Ayrıntılarda unutturulan
büyük gerçek *Orhan İyiler* ● Marksizm-Leninizm yolumuzu bugün de aydınlatıyor
(III) *Kemal Bilgi* ● Yeni ve "Yeni" *Altuğ Yarat* ● Yenilenme mi kopma mı? *Erden Akbulut* ● 1990'lara girerken ülkemiz kadın hareketi ve görevler *Emel Aslan-Hülya Gülbahar* ● Tekelci sermayenin stratejisi ve savaşımın boyutları *İsmail Kaplan* ●
Yeraltında *Francisco Vila* ● Yaşayarak yaratılan tarih üzerine *Ahmet Şahin* ●
Belediye-İş'te sendikal durum *K. Yıldız* ● Yerel haber gerçeği ve düşündürdükleri
Yüksel Meriç ● Ütopyalar ve gerçekler *Hikmet Muti* ● Eğitim-Der Sendikal Haklar
Kurultayı toplandı ● Mustafa Asım Hayrullahoğlu'nu (Deniz'i) saygıyla anıyoruz ●

ÜÇÜNCÜ SAYI BAYİLERDE

Yazışma ve Yönetim Yeri: Molla Fenari Sok. No.: 20 Kat: 4/50 Cağaloğlu - İSTANBUL

YENİ ÖNCÜ'DE POLİTİKA DEĞİŞİKLİĞİ

Mahmut CEYLAN

Yeni Öncü'nün 16. ve 17. sayılarında *Okurlara* başlığıyla dergi imzasını taşıyan açıklamalar yeraldı. Dikkatli her okur hem bu iki açıklamanın birbiriyle, hemde Yeni Öncü'nün yeni yöneliminin "eski" çizgisiyle bir çelişki içersinde olduğunu farketmiştir. Bu sorun üzerine görüşlerimi kısaca özetlemek ve ayrıca derginin 17. sayısında kendini ifade eden bir yaklaşıma ilişkin değerlendirmemi aktarmak istiyorum.

1987'nin Mart ayında ilk sayısı çıkan Yeni Öncü'de, "*Prolog ya da Çıkarken*" başlıklı bir açıklama var. Bu açıklamada derginin nasıl bir yayın programına sahip olduğu anlatılmış. Tartışmak istediğim konu açısından, bu açıklamada şöyle bir saptama yapılmış: "*Derginin yayın programının perspektifini benimseyen ve zenginleştirmeye çalışan yazılar birbirinden farklı da olsa demokrasi mantığımız gereği derginin hemen her yerinde (seçim açısından bizi, yazı açısından da yazarı bağlayarak) yayınlanacak. Eğer, Yeni Öncü bir yazının kendi perspektifinden tümüyle ayrı olduğunu düşünüyor ve kendisini bağlamasını istemiyorsa bu tür yazılar TARTIŞMA bandı ile yayınlanacak. TARTIŞMA bandı, yazarlardan benzer düşünce ile gelen talepleri karşılamak açısından da bir çözüm olacak.*"⁽¹⁾

Yeni Öncü'nün ilk on sayısı incelendiğinde, bu saptama doğrultusunda bir politika izlendiği görülmektedir. İster Yeni Öncü çevresinden olsun, ister bu çevrenin dışından olsun, derginin perspektifiyle çeliştiği düşünülen her yazı, tartışma bandı altında yayınlanmış. Bu on sayılık süreçte, özellikle bu çevreye mensup insanların ilgisini çeken olaylar yaşanmış. Örneğin, kendilerini derginin asıl sahipleri olarak niteleyenler, ilk sayılarda "*teorik misafir*" konumuna düşmüşler. Ancak daha sonra derginin yazı kuruluna görüşlerini kabul ettirerek misafirlikten kurtulmuşlar. Bu kez de tartışma bandı, onları teorik misafir konumuna sokanların yazılarının başına geçmiş. Detayları bir yana bırakırsak, her iki durumda da Yeni Öncü'nün perspektifinde bir değişiklik olmadığını görüyoruz. Yani, Yeni Öncü çevresine egemen olan çizgiyle, bu çevrenin dayandığı zeminle hangi yazının çeliştiği düşünülmüşse, ona bu çerçevede bir tutum alınmış. Derginin asıl sahiplerinin başlangıçta maruz kaldığı tavrın da, özünde, kendini bu gerekçeyle savunduğu unutulmamalıdır. Bir başka ifadeyle, çoğulcu sosyalizm tezi çevrenin bütünü tarafından tartışılmadığı ve herhangi bir platformca benimsenmediği için, önce derginin perspektifi dışında kalan bir görüş muamelesi görmüş; bu durum daha sonra düzeltilmiştir. Tartışma konusu, sorunun böyle olup olmadığı değildir. Benim ön plana çıkarmak istediğim ve vurguladığım olgu şudur: Yeni Öncü

(1) "*Prolog Ya da Çıkarken*", Yeni Öncü, İstanbul, Mart 1987, S.1, s.4

yayın programını oluştururken, bir gelenekten gelen insanların üzerinde faaliyet yürüttüğü zemini kendisine temel almıştır. Yazı Kurulu arasındaki çatışmada, taraflar, birbirine bu zemine dayanarak tavır almışlardır.

Yeni Öncü'nün yayınına 10. sayıdan itibaren birkaç ay ara verdiğini, 11. sayıdaki açıklamadan öğreniyoruz. Bu açıklamada, gecikmenin bir nedeni olarak, iç düzenlemelerden söz edilmektedir. Gerçekten de derginin yayınına ara verdiği bu dönemde, **Yeni Öncü**'nün niteliği üzerine bir tartışma patlak vermişti. Derginin Yazı Kurulu'nda çalışacak insanlar arasında farklı görüşler vardı. Görüşlerden biri, derginin ortak bir tartışma platformu haline getirme olanağının araştırılmasını ve bunun zorlanmasını savunuyordu. Diğer görüş ise, **Yeni Öncü**'nün bir çevreye ait olduğunu, belli bir ideolojik ve siyasal hat doğrultusunda yayınına devam etmesi gerektiğini öne sürüyordu. Sonuçta, ikinci görüş benimsendi ve ortak yayın projesinin **Yeni Öncü** dışında ele alınması kabul edildi. 11. sayıdaki açıklamada da, **Yeni Öncü**'ye ilk sayısından itibaren yol gösterici olan perspektife uygun davranılacağı belirtilmiştir. Sadece derginin işlevinin değişeceği, daha önce güncel politikayla da ilgilenerek bir kitle yayın organı gibi faaliyet yürüten derginin bundan sonra teorik bir yayın organı olarak çıkacağı açıklanmıştır. **Yeni Öncü** çevresine mensup olan yazarlarla, bu çevre dışındaki yazarlar arasındaki ayrımı ortadan kaldıran eski uygulama (tartışma bandı), yerine, alacağı yeni tutumu da şöyle izah etmiştir: "**Yeni Öncü**'de yayınlanan yazılar esas olarak yazarlarını bağlar. Yazılardaki görüşler eylembirliğini bozmayacak düşünce ayrılıklarına tekkabül ettiği sürece, gerekli olmadıkça bunlara ilişkin bir açıklama yapılmayacak. Bu nedenle tartışma bandını kaldırıyoruz. **Yeni Öncü**, ayrıca kendi imzasıyla çeşitli konulara ilişkin görüşlerini açıklamaya devam edecek. Eskiden olduğu gibi bundan sonra da **Yeni Öncü** çevresi dışından yazarlarımız olacak. Bu tür yazıları **Konuk Yazar** başlığı altında yayımlayacağız." (2).

11. sayıdan sonra da dergiye, çevrenin içerisinde süren tartışmalar yansımış, bu tartışmalara ve farklı görüşlere karşı Yazı Kurulu herhangi bir tutum alma gereksinimi duymamıştır. Sosyalist demokratik bir anlayışla, belli bir zemin üzerinde herkesin düşüncesini özgürce savunmasına yandaş olmuştur. Ancak, 14. sayıda, kendi çevresinden bir unsurun, çevreyi devrimci demokrat olarak niteleyen yazısı üzerine bir açıklama yapmış ve bu unsurun tek taraflı ve özgür iradesiyle, çevrenin insanları arasında varolan uzlaşmayı bozduğunu ilan etmiştir. Bu unsurun yazısına alınan tutumun gerekçesi şöyle belirtilmiştir: "**Yeni Öncü**'nün bir tarihi var. Bu tarih dünden taşınan, ideolojik-teorik ve siyasal tezleri içeren, neyse o olan bir tarih. Başından itibaren **Yeni Öncü** yazarları bu tarihe ve başkonumlanışa uygun gönüllü bir konsensus ile yazdılar ve bugüne evrildiler. Bir diğer konsensus ise, yeni tezlerin ve yeni üretimlerin bir tarih içinde oluşmuş ve proletarya sosyalizmi olarak kavramlaştırılmış değerler üzerinden, ya da bu değerlerin a priori olarak kabulü üzerinden yapılacağı idi. **Yeni Öncü** konumunu zaman zaman yaptığı açıklamalarıyla açıkça ve çok yalın belirtti.. Proletarya sosyalizminin kadiri mutlak olmadığını, üretimini bütünüyle tamamlamadığını biliyoruz. Ne ki, bu durum, üzerinde yürünecek hiçbir şey olmadığı veya varolan zeminin devrimci demokrat olduğu anlamına gelmiyor" (3).

Görüldüğü gibi, **Yeni Öncü**'de insanlar değişmiş, derginin işlevinde değişiklik olmuş, ama dayandığı temel hep korunmuştur. Bu temel, **Yeni Öncü**'nün bir ideolojik ve siyasal çizgiye, proletarya sosyalizmi olarak adlandırılan bir geleneğe bağlı olduğu gerçeğine dayanmaktadır.

16. sayıdaki açıklama, derginin bu tarihe kadar izlediği çizgiden bir sapmayı ifade

(2) "Açıklama" **Yeni Öncü**, S.11.

(3) *Kısa Bir Açıklama ya da Dipnot*, **Yeni Öncü**, S.14, s.13

etmektedir. Öze ilişkin farklı bir tutuma yönelinmiştir. Bu açıklamada, "nasıl bir muhasebe, nasıl bir perspektif tartışması" sorusu ortaya atılarak, **Yeni Öncü** sanki bir perspektife sahip değilmiş imajı yaratılmıştır. Bu soruya çevrenin dışından da insanların yanıt verebileceği söylenmiş: böylece de derginin bizim zeminimize mi, yoksa başka birşeye mi bağlı olduğu kuşkusunun saflarımızda ortaya çıkmasına yol açmıştır. En önemlisi de, "**Yeni Öncü** bu tartışmaların içe dönük çerçevesinin sınırını, bu tartışmalar itibarı ile kendisiyle sınırlı görmemektedir. Bu tartışmaların asli sahipleri, **Yeni Öncü** çevresiyle birlikte, **Yeni Öncü**'nün içinden geldiği geleneğin tamamının oluşturduğu "bütündür". Ve bu anlamda **Yeni Öncü**'nün sayfaları, bu tartışmalar bazında, bu "bütünün" "ben de varım" diyen unsurlarına açıktır. Perspektifimiz budur. Yine bu ortak geçmiş itibarı ile, bugün kendilerini başka bütünlükler içinde tanımlayanlarla da bu bağlamda tartışmaya açığız ve bu yazımızla onlara da çağrı yapıyoruz"(4) deyip, derginin, kendisini çevrenin bütünü adına politika saptayan bir otorite haline getiren bir eyleme yönelmesidir. Bunu kabul edebilmek olanaklı değildir. **Yeni Öncü** ne çevrenin tamamıdır, ne de esas ögesidir. O, yalnızca çevre içersinde bir parçadır. **Yeni Öncü** kendi başına böyle bir açıklama yapma hakkına sahip değildir. Çevrenin bütününe bağlayıcı herhangi bir tutum önce çevre içersinde tartışılmak ve çoğunluğun desteğini alırsa, egemen görüş olarak açıklanmak durumundadır. Anlayış olarak bir geleneğe bağlı olduğu söylenirken, pratikte farklı birşey yapıldı mı bizi birbirimize bağlayan değerler de anlamını yitirmeye başlar. **Birbirimizden kopmamamızı** isteyen buna özen göstermek zorundadır. Çevreyi hangi kurallar birbirine bağlıyorsa, onlar **Yeni Öncü** için de geçerlidir. Buna uymayan, karşı tepkiyi ve sahiplenilmemeyi de göze alıyor demektir. **İşçi Dünyası** pratiğinden ders alınmalıdır. Şimdi **Yeni Öncü**'nün çevre içersinde yarı-bağımsız bir konumu seçtiğini iddia edersem, biliyorum bazı arkadaşlar bana çok kızacaklardır. Soruna yaklaşım tarzımın dışlayıcı olduğunu söyleyeceklerdir. Aslında, içe dönük olarak birlikçi bir kişiyim. Bunu da geçmişte, özellikle de kritik dönemlerde kanıtladım sanıyorum. Gerekirse bu doğrultuda üzerime düşenleri yeniden yapacağım. İlkesel olmayan her konuda geri adım atmaktan kaçınmam. Zira ben hiçbir arkadaşımınla yolumu ayırmak istemem.

Herkesin çevre içersinde düşüncelerinin propagandasını özgürce yapma hakkı vardır. Hiçkimse bu hakkı engelleyemez. Ancak ortak bir zemin üzerinde olduğumuzu kabul ettiğimiz sürece, eylembirliğini bozmayacak bir düzeyde davranmak, görüşlerimizi kurallar içersinde savunarak çoğunluğun görüşü haline getirmek gerekmektedir. Yeni bir tutum saptanıncaya kadar da, önceden varolan, ortak iradeyle sınırları çizilen çerçeve içersinde tartışmak, yürümeyle tartışmayı birlikte sürdürmek zorundayız. Başka türlü, temel konularda iç bütünlüğe sahip olduğumuzu nasıl iddia edebiliriz?

Ben dışarıya sahte birlik görüntüsü verme yanlısı değilim. Sorunlarımızı yığınlardan gizleme mantığına da karşıyım. Bir siyasal akım, kendisini şekillendiren ve başkalarından ayıran özelliklere uygun davrandıkça ciddiye alınır. Biz, sık sık aramızdaki tartışmalarda, sorunları çözmek amacıyla Lenin'e başvururuz. Çünkü Lenin bizim için bir otoritedir. Onun sistematiğini benimsemişiz. Tartışmaya çalıştığım sorun açısından, Lenin'den bir örnek vermek istiyorum: Yanlış bilmiyorsam 1906 yılındaki Birlik Kongresi'nde (Bu kongre Menşevikleri ve Bolşevikleri biraraya getiren ikinci ve son kongreydi.) Menşevikler Merkez Komitesi'nin çoğunluğunu ele geçirmişlerdi. Parti içi sorunların tartışılmasına ilişkin Merkez Komitesi'nin Menşevik Kanadı şöyle bir yön-

(4) "Okunara", **Yeni Öncü**, S.16. S.3.

tem önermişti: Parti üyeleri parti basınında ve toplantılarında her görüşü savunma özgürlüğüne sahip olsunlar. Ancak dışa dönük faaliyetlerinde parti kararlarına ters düşen ajitasyon yapma ve karşı eylem çağrısında bulunmasınlar. Bu, yasak olsun.

Lenin, bu yaklaşıma ve yöntemine şiddetle itiraz etmişti. Lenin'e göre, **eylemde birlik, tartışmada ve eleştiride özgürlük** ilkesi böyle ele alınamazdı. Lenin, azınlıkta kaldığı bir yerde de parti olmanın ilkelerini hatırlatıyordu. Lenin, şunu savunuyordu: parti programında ifade edilen görüşler çerçevesinde bir üye yalnızca parti basını ve toplantılarında değil, kamuya açık toplantılarda da tam bir eleştiri özgürlüğüne sahip olmalıdır. Yani, Lenin, yapılacak eleştiri ve ajitasyonun sınırını hem içe dönük olarak, hem de dışa dönük olarak "**sınırlıyordu**". Partinin siyasal eylemi, onun birliğini bozmadan gerçekleştirilir, diyordu. Partinin eylembirliğini parçalayıcı bir eleştiri ve ajitasyona yer verilemeyeceğini söylüyordu. Programın özünü oluşturmayan, karar haline gelmeyen herhangi bir konuda ise, üyelerin görüşlerini **her yerde** (hem parti basını ve toplantılarında, hemde kamuya açık platformlarda) özgürce savunabilme hakkı olduğunu belirtiyordu.

Siyasi bir parti olmadığımız gerçeğinden hareketle, Lenin'in bu anlayışının somutumuzda uymadığı iddia edilebilir. Bence böyle bir iddia, aynı zamanda bizi birbirimize bağlayan bağları da inkar demek olur. **Yeni Öncü** çevresi, kendisini Leninist bir anlayışın yönlendirdiğini hep söyleyegelmiştir. Tartışma bandı, çevreye Devrimci Demokrat diyen bir unsurun yazısına alınan tutum, vb. örnekler, özünde bu anlayışın birer ifadeleri olmuştur.

Yeni Öncü Yazı Kurulu, 16. sayıdaki açıklamaya karşı başlayan tartışma ve tepkiler üzerine olsa gerek, 17. sayıda bir ikinci açıklama daha yapmıştır. Bu açıklamada ise, çevreyi, sorunların tamamını **Yeni Öncü**'de tartışmaması için uyarma ihtiyacı duymuştur. Oysa, bir önceki açıklamasında bunun kanalını açan kendisi olmuştur. Zeminimizi şekilsizliğe zorlayan eğilimlere boyun eğen ve bunu teorize eden de yine kendisi olmuştur. Ters olsaydı ne 16. sayıdaki açıklama yapıldı; ne de 17. sayıdaki tutum (içersinde bulunan evrede **Yazı Kurulu** olarak yan belirlemekten ve belirtmekten imtina ettiklerini açıklamaktadırlar.) alınırdı. Prensiplerin reddedilmediği söylenirken, pratikte prensiplerle karşı karşıya gelinmiştir.

Yeni Öncü'de neyi tartışmak gerekir? Herşeyden önce bu çevrenin programatik görüşlerinin propagandası yapılmalıdır. Bu görüşlerin açılımını sağlayan, yeni tahlillerle derinleştiren bir çaba gösterilmelidir. Platformların belirlemediği herhangi bir konuda kişisel görüş düzeyindeki tezler yayımlanmalı ve isteyen bu tezleri tartışabilmelidir. Bu çerçevede, farklı görüşlerin **Yeni Öncü**'de tartışılabilmesine olanak yaratılmalıdır. Tüm bunlar da dışa dönük bir mantıkla gerçekleştirilmelidir.

Birçok arkadaş, sosyalist demokrasi temelli bir tartışma yapalım: sosyalizmin genel sorunlarını, nasıl bir sosyalizm anlayışını benimsediğimizi tartışalım, diyor. Ben temel tezlerimizi derinleştirme faaliyetiyle bu tür bir faaliyetin birbiriyle çelişmediğini; tam tersine genel bir sosyalizm tartışmasının ancak somutla bağlantıları kurulursa bir anlam taşıyabileceğini düşünüyorum. Tartışmaların, bir kitle hareketi yaratmaya katkıda bulunması gereği unutulmadıkça ve bunun önlemleri alındıkça, bir tartışma kulübüne dönüşmek tehlikesi de söz konusu olmayacaktır.

Sosyalist demokrasi temelli tartışma deyince, bu konuda söylenenlere ilişkin de kısa birkaç şey söylemek istiyorum. Türkiye'de kırk gruba tekabül eden kırk sınıfın olmadığı doğrudur. Birçok grubun birbirinden ayrı olmasının yanlış temellere dayandığı da doğrudur. Ama her saflaşmanın dogmatik bir mantıktan kaynaklandığı doğru değildir. O zaman, örneğin, **Yeni Öncü** çevresinin sağlam bir zemine ayak bastığını

savunmanın da bir anlamı kalmamaktadır. Sosyalist demokrasi temelli bir tartışmanın, nasıl bir sosyalizm tartışmasının grupları dikine böleceği ve yeni saflaşmalara yol açacağını da sanmıyorum. Gerçekleşmiş olan, yakın zamanlarda gerçekleşen bölünme ve saflaşmaların bu tür bir tartışma sonucu olmadığını biliyoruz. Kısa vadede, sosyalist demokrasi ve çoğulculuk üzerine geliştireceğimiz bir tartışmanın da gereken ilgiyi toplayacağını zannetmiyorum. Bu nitelikte bir tartışmayı bir yığın hareketi geliştirerek, güçlü ve ciddi bir yapı yaratarak yapmadığımız sürece, söyleyeceklerimiz başkalarına da çok cazip gelmeyecektir. Üstelik sosyalist demokrasi, atalet ortamında, iş yapma yerine birliğe umut bağlandığı bir aşamada *"liberalizmin avukatı"* olmaktadır. Hatta sadece liberalizmin değil, yapı yıkıcılığının da avukatı olmaktadır. Bir başka deyişle, liberal, anarşist, disiplin çiğneyici ne kadar eğilim varsa, tümü sosyalist demokrasinin şemsiyesi altına sığınmaktadır. Sosyalist demokrasinin de bir sınırı olduğu, disiplin ve kolektiflikle çelişmediği kavratılmadıkça, tartışmalar aynı zamanda yapıyı güçlendirecek biçimde yapılmadıkça, bu tür bir tartışma, kaçınılmaz olarak bizi sınıksız birbirimize bağlanmaktan çok, aramızdaki bağları gevşetiyor. Birileri için de pratikten uzak durmanın bahanesi oluyor. Bu konuda örnek olsun diye derginin bir önceki sayısında yeralan bir tutum alış üzerinde duracağım ve bu anlayışla sosyalist demokrasinin liberalizmin mi avukatı olacağı, yoksa başka bir şeyin mi sorusunun cevabını bizzat bu tutum alışın sahiplerine bırakacağım.

Bu tutum alışa göre; Yeni Öncü çevresi *"hiç tesadüfi olmayan bir biçimde biraraya gelmiş"* tir (...). Çevre için, *"üzerine basılabilecek ölçüde sağlam temeller uzun zamandanberi ortada durmakta"* dır (...). *"Çevrenin içersinde oldukça farklı görüşlerin bulunması, solun geneli açısından şaşılacak bir durum arzetsede, çevrenin ulaşmış olduğu genel sosyalist demokrasi kavrayışı bizzat bu durumu içermekte ve farklı olanların meşruluğunun benimsendiği bir temelde siyasal eylem birliğini gerçekleştirebilmenin Marksizme uygunluğu ve olanaklılığını"* göstermektedir (...). Çevrenin *"amaçladığı önemli bir nokta, bu görüşler temelinde yığinsal bir hareketliliğin geliştirilmesi"* dir (...). *"Sosyalist demokrasi temelli tartışma halihazırda gündemin belirleyici maddesi olmaya ve çevrenin dışının da gündemi haline getirilmeye devam etmeli ve çalışılmalıdır. Henüz bu tartışma ne tüm açılımlarını ortaya koymuştur, ne çevre içersinde yeterince özümsemiştir, ne de solun tümünün gündeminde hakettiği yeri kazanabilmiştir."* (...). Çevre *"içersinde fikir farklılıkları her zaman varoldu. Bu durumun zararlı değil, doğru olduğunu savunanlar da oldu. Birarada bulunmanın belli konsensüsüne dayanması gerekliliği birçoklarıncı bilince çıkarıldı. Ama bu zayıf bir durumdu ve şartlar biraz zorladığında sekterizm karakteristik olarak duruma hakim oldu. Bu bir tesadüf değildi. Yapıda oldukça geniş temelleri olan mantık, şartların da yardımıyla yalnızca kendini açığa vurdu. Öyle ki, ona karşı tutum aldıklarını iddia edenlerin sağladıkları ideolojik malzeme aynen kendilerine karşı kullanılıyordu. Kuşkusuz bu olumsuz duruma rağmen sekterizme karşı sürdürülen mücadele zayıf bile olsa geride varolan temellere ayaklarını basarak hakim çizgi haline geldi. Bunda elbette bir tesadüf görmemek gerekiyor. Burada dogmatizme karşı sağlanmış olan birikimlerin zıddıyla mücadele içersinde nitelikçe bir sıçrama yaptığından söz etmek gerekir. Bu yenidir; Marksizm-Leninizm kavrayışında bir yüksek aşamadır"* (...). *"Bugün bizim için demokrasinin yaşama geçeceği en önemli alan-başka alanlar yok demek değil-örgütsel alandır. Bu alanda gerçek gelişmeler sağlanmadan güven verici olmak da olanaklı değildir. Hele yaşanan uzun yılların güvensizlikleri ardından"* (...). *"Örgüt içi ilişkileri tanımlayacak olan demokratik merkezîyetçilik sekter yorumlardan arındırılarak geliştirilmeli, amaç-araç uyumluluğunu taşıyan bir parti teorisine ilerlenmelidir."*

Bu konuda çevrenin daha önce atmış olduğu adımlar ve teorik çerçeve hızla yol alınmasına olanak sağlayacaktır. Bugüne kadar yapılmış olan tartışmalar özünde proletarya partisinin ne türden ilişkilere sahibolması gerektiği sorusunu da içererek ilerlemektedir. Zaten başka türlü soyutta kalan bir sosyalist demokrasi tartışması yapabilmek olanaklı değildir." (...). "Yaşadığımız dünya ve ülkenin değerlendirilmesi gruplara göre değişiklik arzetsen de çevrenin sahibolduğu genel bir değerlendirme mevcuttur. Yine bu değerlendirmeye bağlı olarak belli bir devrim anlayışına ulaşılmıştır. Çok uluslu ve sömürge ilişkilerini bağrında taşıyan bu toplumda, proletaryanın kendi amaçlarını, diğer emekçileri ve ezilen ulus ile milliyetleri gözönünde bulundurmaksızın, daha açıkçası onların iktidar konusundaki taleplerini hesaplarının içerisine dahil etmeksizin iktidar sahibi olması olanaksız görünmektedir: Olacak olsa bile **çoğunluk iktidarı içersinde demokratik ilişkilerden yana** olan proletaryanın kendi azınlık gücüne dayanarak bu hedefe ulaşması olanaklı değildir" (...). Bu açıdan, "proletarya, demokrasinin savunucusu olarak Kürdistan'ın bağımsızlığından yana tavır almadan, kadın özgürlüğünün militan savunucusu olmadan, tüm emekçilerin ittifakını emekçiler arasındaki farklılıkların doğal gelişme içersinde ortadan kalktığı noktaya kadar sürdürülmesinden yana tavır almadan, faşizme, emperyalizme ve onun ifadeleri olan askeri saldırmazlık anlayışlarına karşı çıkmadan kendi amaçlarına ulaşması olanaklı olmaz. Bu konularda gerekli temeller ortaya konulmuştur. Bugünkü sorun bunların önümüzdeki ifadeleri üzerine analizleri derinleştirmektedir. Böyle bir çerçeve kendiliğinden bizleri demokratik devrim formülasyonuna getirir. Bu çerçeveyi bütünsel bir tablo olarak ortaya koyabildiğimiz taktirde proletaryanın devrimci programını oluşturmuş olacağız".⁽⁵⁾

Yukarıda ifade edilen görüşlere genel olarak bir itirazım yok. Ancak bu tutum alış, başka şeyler de söylemektedir. Varolan yapıların geliştirilmesi ile birliğin ortaya bir ikilem çıkarmadığını, tam tersine biri olmadan diğeri olmayacak olan bir bütünlük sergilediğini savunurken, varolan yapıların niçin geliştirilmesi gerektiği doğrudan birlik amacına bağlanmaktadır. Bu tutum alış, birliğin kendi görüşleri ve yapılanmasına katılmayla gerçekleşeceğini savunanla uyum içersinde olmadığını belirtirken, yukarıda anlattıklarını da inkar etmektedir. Yani, sözünü ettiği sağlam zeminin, ortaya konulmuş olan çerçevenin, üzerinde birleşilebilecek bir temel olarak önerilmediği söylenmektedir.

Bu tutum alış, ortayolcu olmadığını öne sürmektedir. Bence de ortayolcu değildir. Kendini sosyalist demokratik olarak adlandıran bu tutum, bence bu adla da çelişmektedir. Bana göre bu tutum alışın adı başka birşeydir.

Siyasal yapılar iktidar mücadelesi içindir. Proletarya partisi de, proletaryayı ege-men sınıf haline getirmenin, sosyalizmi kurmanın bir aracıdır. Hem de temel bir aracıdır. Sosyalizm adına varolan bir yapı, devrim ve sosyalizm mücadelesinde de bir iddia sahibi olmak durumundadır. Eğer görevi yalnızca sosyalistleri birleştirmekse, veya esas olarak böyle bir misyonla yola çıkmışsa, kendine taktığı adı da ona uygun olarak değiştirmelidir. Sözcüğün gerçek anlamında, bir çevre olması, ya da ilişkilerini bir çevre ilişkisi düzeyine indirmesi, birlik amacına daha iyi hizmet edecektir. Zira bir yandan sağlam bir zeminden bahsetmek, varolan yapıyı geliştirmeyi vurgulamak; bir yandan da birliği bu zemin üzerinde düşünmediği konusunda başkalarına güven vermek, birbiriyle çelişmektedir.

(5) Metin Ayçiçek, Mahir Sayın, Bülent Uluer, "Yeni Öncü'nün Perspektifi Üzerine", Yeni Öncü, İstanbul, Ekim 1989, S.17, s.12.18

Bazı arkadaşlar beni anti-birlikçi olmakla tanımlıyorlar. Daha önce içe dönük olarak birlikçi olduğumu belirttim. Dışa dönük ise kendimi ne birlikçi, ne de anti birlikçi olarak tanımlıyorum. Sadece gerçekçi olmaya çalışıyorum. Hayallere karşı çıkıyorum. Tutumumu daha somut olarak ifade edersem; üzerine bastığım zemini doğru görüyorum ve birliği de herşeyden önce bu zemin üzerinde veya bu zemini de içerecek daha geniş bir temel üzerinde olanaklı buluyorum. Soruna böyle yaklaşmak dogmatizm değildir. Mantığım hem bilimseldir, hem de tahlilcidir. Hayatın görüşümün yanlışlığını gösterdiğini farkettiğim anda, doğru olana, doğruyu temsil eden yapıya giderim. On yapının birden doğru olduğunu savunmam. Zeminimin doğru olduğuna inandığım sürece de, pratikte bunun gereklerini yerine getirmeye çalışırım.

Varolan yapının biricik amacı birlik olunca, sosyalist demokrasiyi de bir disiplin içerisinde savunmanın, birilerinin düşüncelerini özgürce dile getirmesine kurallarla bağdaşmıyor diye sınır koymanın zaten pek bir anlamı kalmamaktadır.

EKONOMİ VE POLİTİKADA **Görüş** A Y L I K D E R G İ

Cumhurbaşkanlığı seçimi **Tektaş Ağaoğlu**

□

Evren gidiyor

**Baskın Oran, İlhami Soysal, Ahmet Kahraman,
Erdal Atabek, Reha İsvan**

□

Sendikacılık ve yeni grev tüzüğü

**Yıldırım Koç, Prof.Dr.Mesut Gülmez, Prof.Dr.Ali Güzel
Şükran Ketenci**

□

Yeni Tanzimatçılık **Taner Timur** □ Ahali-i fazlın reisicumhurundan bugüne **Tevfik Çavdar** □ Başarısızlık kanıtlandı **Öztin Akgüç** □ Sosyalist demokrasilerde çoğulculuk **Ahmet Kaçmaz** □ Yüzde yirmi-yüzde seksen **Ömer Canatan** □ Kara Afrika'da darbeler **Hıfzı Topuz** □ Nasıl bir parti? **Çağatay Anadol, Gönül Dinçer** □ Savaşta da uzun **Prof.Dr.Zafer Üskül** □ Fütürologlara rağmen yarın **Yalçın Yusufoglu** □ Anı Kitapları **M.Hulusi Dosdoğru**

K A S I M ' 8 9 Ç I K T I

DOGMATİZM, LİBERALİZM VE SOSYALİST TAVIR (I)

Sefer DENİZ

Teorik Faaliyetin Siyasi Pratikle İçselleştirilmesi

Tarihi süreç içinde sosyalizmin teorik gelişmesi; bir yandan burjuva ideolojisine karşı sürdürülen mücadele ile, diğer yandan da sosyalizmin kendi alanı içinde sosyalistler arası ideolojik tartışma / mücadeleyle birlikte oldu.

Burada dikkatleri üzerine çekmek istediğim nokta açısından; burjuva ideolojisinin çeşitli biçimler, "izm"ler içinde sosyalizm alanına taşınması üzerinde durmuyorum.

Lenin, Ne Yapmalı'da "Engels ve Teorik Mücadelenin Önemi Üstüne" başlıklı bölümde bu konuya ilişkin olarak şöyle söylüyor:

"Engels, Sosyal Demokrasinin büyük mücadelesinin, bizim aramızda pek yaygın olduğu gibi iki biçimi değil, (politik ve ekonomik), fakat teorik mücadeleyi ilk ikisiyle eşit tutarak, üç mücadele biçimi olduğunu söylüyor" (1).

Ve devamla, **Engels'in Alman İşçi Hareketi'ne** ilişkin olarak söylediklerinin aynı konuya ilişkin olarak öğretici olduğundan bahsediyor ve uzun bir pasaj aktarıyor. Kısa bir bölümü şöyle:

"Alman işçilerinin, Avrupa'nın geri kalan ülkelerindeki işçilerden iki önemli üstünlüğü vardır. Birincisi, bu işçiler, Avrupa'nın en teorici halkındandırlar; ve Alman işçileri, Almanya'nın 'eğitim görmüş' denen sınıflarının hemen hemen tamamen yitirmiş oldukları o teori duyusunu muhafaza edebilmişlerdir. Daha önce gelen Alman felsefesi ve özellikle Hegel'in felsefesi olmasaydı, Alman bilimsel sosyalizmi -gelmiş geçmiş sosyalist akımların biricik bilimsel olanı- hiç bir zaman olmazdı. Eğer işçiler arasında bu teori duyusu olmasaydı, bilimsel sosyalizm, bugünkü gibi etiyile kemiğiyle canlı bir hale gelmezdi. Bunun ne büyük bir üstünlük olduğunu, İngiliz işçi hareketinin, ayrı ayrı mesleklerde örgütlerinin mükemmel olmasına rağmen, pek az bir ilerleme kaydetmiş olmasının başlıca sebeplerinden birinin teoriye karşı ilgisizlik olması, ispat eder" (2).

Lenin'in Engels'den aktarmayı yaptığı tarih 1902, **Engels'in** yazdığı tarih 1875. **Lenin'den** 87, **Engels'den** 114 yıl sonra, bizde (bu memlekette) durum, **Lenin'in** eleştirdiği gibi! Bizde de "yaygın olan" (bir diğer çeviride söylendiği gibi aktarırsam, "moda

(1) V.I.Lenin, Ne Yapılmalı, Evren Yayınları, 1976, s.34-35.

(2) A.g.e., s.34-35.

olan'') mücadeleden bahsederken genellikle iki biçimden (politik ve ekonomik) bahsetmektedir.

Teorik yazım dilinde, genellikle bu ikili sınıflandırma üzerinden yürünür. Ve bunun böyle olması, arkasındaki kavrayış biçimine ilişkin yeterince dikkat çekicidir sanıyorum.

Engels'in anlattığı niteliği haiz bir bilinç, işçi sınıfımızda henüz oluşmuş değil. Ve bu sorunu ele alırken, Lenin'in "*bizim aramızda*" diyerek yaptığı gibi, şimdilik sosyalistler üzerinden tartışmak gerekiyor. Çünkü işçi sınıfı ile, tartıştığımız kavrayış açısından sağlıklı ilişki kurulabilmesi, öncelikle, sosyalistlerin bu soruna ilişkin kavrayışlarının düzelmesi/eksikliğini tamamlaması ile mümkün.

Tartışmak istediğim sorunu, formüle etmek istersem, bölüm başlığını tekrarlamam gerekli: **Teorik faaliyetin siyasi pratikle içselleştirilmesi**. Dışa (düzene) dönük mücadelemizde de, içe dönük tartışmalarımızda —bu alandaki pratiğimizde— de bu formülasyon bağlamında sorunlarımız var. Buraya kadar söylediklerim, okura ilk bakışta yeterince önemli gelmeyebilir. Büyük ihtimalle böyle de olacağını sanıyorum. Konunun önemini çarpıcı biçimde vurgulayabilmek için okurla birlikte bir test yapalım:

Biz, aramızdaki siyasi tartışmalarda sık sık belli bir teorik anlamı ve işlevi olan terimler kullanıyoruz. Oportünizm, liberalizm, dogmatizm... v.b. Okur, tam burada yazıyı izlemeyi bir an için bıraksın ve **dogmatizm** kelimesinin kendisine teorik ve siyasi faaliyet içinde ne anlattığını, olabildiğince düzgün formülasyonlarla ifade etmeye çalışsın... 1) Dogmatizmin teorik tanımı? 2) Siyasi faaliyet içinde olası görünümünün birer cümle ile tanımı?

Niyetim, zınhar okuru imtihan eder gibi bir tavırla bir şeyler ispatlamak değil. Hemen, iki ayrı kaynaktan, dogmatizm üzerine kısa aktarmalar yapayım ve devam edelim. (Ama önce, gene de, biraz önce verdiğiniz arada yaptığınız tanımlamalarla aşağıdakileri karşılaştırıp, daha önce teorik faaliyetin içselleştirilmesine ilişkin söylemeye çalıştıklarım üzerine bir daha düşünün...) Lenin'in **Materyalizm ve Ampriokritisizm** isimli eserinin 1. cildinin sonunda verilen sözlükte **dogmatizm** aşağıdaki biçimde tanımlanıyor:

"Dogmatizm: Felsefe ve bilimde zaman ve mekanın özel şartlarını, yani gerçeğin somutluğu ilkesini dikkate almadan değişmez kavram ve formüllere dayanan düşünme tarzını belirten bir terim"(3).

Felsefe nedir isimli eserde de Galina Kirilenko ve Lydia Korshunova dogmatizm üzerine şöyle diyorlar:

"Dogmatizm, doğruya tek yanlı bir yaklaşımla belirlenir. Dogmatikler doğruyu mutlak olarak görürler ve onun göreceli yanını görmezlikten gelirler..."(4).

Şunu anlatmak istiyorum; siyasi faaliyet içinde teoriye gereken önem verilmediği zaman, kullanılan teorik terimlerin kullanıldığı an ve zemindeki siyasi faaliyete ilişkin ifade ettikleri anlam hiçleşir ve "*kullanıla kullanıla yerleşen ve hemen hemen cins isim haline gelen, tekrarlanması adet olmuş sözlerden biri*" olurlar.

Öncelikle bunu aşmadan, yani verili koşullardaki siyasi faaliyetimiz içinde kullandığımız teorik kavramları; ilk elde terim olarak anlamları, sonra da mümkün olduğunca tarihi süreç içinde ne ifade ettikleri itibarı ile özümlemekten; ikinci adımı atmamız,

(3) V.I.Lenin, **Materyalizm ve Ampriokritisizm** (I), Çağrı Yayınları, 1975, s.269.

(4) Galina Kirilenko-Lydia Korshunova, **Felsefe Nedir**, Bilim ve Sanat Yayınları, s.172.

yani:

Teorik faaliyetimizi siyasi pratiğimizde içselleştirmemiz mümkün olamaz.

Bu bölüm başlığına ilişkin olarak söylediklerimi burada kesip, yukarıdaki örnekte kullandığım -ve bugünkü teorik- siyasi faaliyetimizde de temel kavramlardan birisi olarak sıkça geçen-**dogmatizm** kavramı üzerinden, tartışmalarımıza dönük çözümlemeler yapmaya çalışacağım. Umarım bu "**içselleştirme**" çabam somut durumumuzu çözümlemekte ve ileriye dönük olarak dönüştürmekle işlevli olur ve böyle kavranır. (Malum, **Yeni Öncü** çevresi içi polemiklerimiz, hem epeyce okur tarafından hem de **yazarların tamamı** tarafından -her yazarın kendi yüklediği anlamla- "**bu iş böyle olmaz**" diye eleştiriliyor. Ama ortada süren bir tartışma var ve "**böyle olmaz**" denilen tarzın müsebbibi (faili) olarak kimse kendine toz kondurmuyor! Bari ben, kendi payıma, polemiklerimi ne amaçla, nasıl arka planlar kurarak yürüttüğümü böylece vurgulamış olayım da, ruhum muazzap olmasın!).

Teorik Faaliyetle Siyasi Pratiğin Karşılıklı Etkileşimi Ya da Bu Açından Tartışmalarımız

Dergimizin elinizdeki bu sayısına yazmayı planladığım, hazırlığını yaptığım yazı, **bu değildi**. Düşündüğüm yazının başlığı; "**Örgütlenme Üzerine**" idi. Burada kısaca aktarırsam, şunları açmayı planlıyordum: "**İçinde bulunduğumuz durumda -içe dönük tartışmalarımızı ve birlik tartışmalarını kastederek- özgül siyasi örgütlenmemiz açısından durumumuz nedir? Bu somut durum, istenen/olması gerekene ne kadar uygundur? Uygunsuzlukların kaynakları nelerdir? Yürüttüğümüz tartışmalar, biçim ve içerik olarak, örgütlenme açısından sürdürmemiz gereken faaliyetle bir eşgüdüm, uyum arz ediyor mu? Yoksa, bu biçim ve içerikle, bunlar birarada böyle yürümesi yarıdan çok zarar veren etkinlikler mi? Bu konuda 'içe dönük tartışmayı' yürüten taraflar olarak içinde olunan yanlış tutumlar nelerdir?.. v.b.**"

Bir başka anlatımla, bugün tartıştığımız/daha tartışmaya başlayamadığımız tüm konuları örgütlenme başlığı/perspektifi ile enine gözden geçirmeye çalışacak bu bakış; ulaşabileceği muhtemel sonuçlar itibarı ile, tartışan taraflar arasında açılan yarığı kapatmaya, daraltmaya da hizmet edecekti. Çünkü, birincisi; daha önce çeşitli kereler biçimde farklı ama özde aynı anlama gelen ifadelerle vurguladığım gibi, sosyalist demokrasi kavrayışına uygun tutum budur. İkna etme/edilmeye açık tutum budur. Ve bence tartışan "**taraflar**" olarak, "**aynı taraftan**" baktığımız arkadaşların belirgin bir çoğunluğunun tutumu da budur. (Dikkat edilirse, "**taraflar**" da, "**taraf**" nitelemesi de tırnak içinde. Çünkü, hem yukarıda, hem de 16. sayıda muhasebe üzerine yazdığım kısa yazıda ve daha önceleri vurguladığım gibi, sağlıklı taraflaşma oluşturacak yöntemlerle yürümüyoruz. Bu özellikle **Yeni Öncü**'de ifadesini **M.Ceylan**'ın yazıları ile bulan "**taraf**" için geçerli.)

Şundan ötürü, özellikle böyle diyorum; **M.Ceylan**'ın yazılarında gördüğümüz ve ayrıntılarına aşağıda gireceğim tutum şu, tartışmanın daha bu aşamasında (bence konunun özüne yeni girmeye başladığımızda) kendisi ("**kendileri**") açısından net sonuçlara varılmış, öyle yazılıyor, tartışılıyor. Bu bence ne somutumuzun bütününe, ne de kendi somutlarına uymuyor, gerçek duruma uygun değil. Bu da, tartışmayı istenmeyen, olmaması gereken, hiç kimseye kazandırmayacak bir yana doğru geriyor. Tartışan "**taraflar**" arasındaki teorik ve bu arka plana bağlı siyasi ayrımları netleştirmiyor, dogmatizmden kaynaklanan bir bakışla sekterliğin duvarlarını örüyor, aynı geçmişin yükünü taşıyageldiği ve aynı zaafarla malul olduğu ölçüde de karşı "**tarafı**" benzer tutumlara "**itiyor**".

Bu durumu daha iyi kavrayabilmek üzere, bir süre somutumuzdan ayrılalım: Uluslararası sosyalizm alanını ve buna bağlı olarak bizi, bu biz içinde de özel olarak kendi çevremizi genelde belirleyen **ekonomizme** ve **dogmatizme** daha önce değinildi. (Başkalarından farklılığımızı da, bunların epey süredenberi farkında olup, mücadele etmeye giriştiğimize bağladığım/bağladığımız açık..) Ne var ki, bir siyasi oluşum/örgütlenme içinde, var olduğu tesbit edilen sapma, genel olarak (felsefi ve diyalektik açıdan) ve çoğunlukla, **kendi zıddını da beraberinde bulundurarak** vardır. Yazımız özgülünde ele alırsak; yukarıda (1. bölümde) "*doğruyu mutlak olarak gören ve onun göreceli yanını görmezlikten gelen dogmatizm*"den bahsettiğimizde ve somut alanımızda bunu gözlemlediğimizde; aynı alanda "*doğrunun göreceli yanını abartan rölativizm*"den bahsetmek ve bunun sonuçlarını, pratiğe yansımalarını aramak durumundayızdır.

"Dogmatizmden farklı olarak rölativizm (görecelik) bilginin göreceli yanını abartır... Doğrunun göreceli olduğunu savunurken rölativizm varolan durumdan hareket eder: Dünyada herşey değişmektedir. Ne var ki, gerçek fenomenler ötekilere kıyasla kalıcıdır. Değişebilirlik ile kalıcılığın birliğini anlayamama rölativizmin aşırı biçimlerine yol açar... (a.b.ç.)"(5).

Gerçeğin eksik/yanlış kavranılmasından "*kaynaklanan*" bu iki bakış açısı, aynı bütünlüğün içinde birlikte sundukları anda ve oranda, o bütünlüğün "*farklı taraflarını*" belki farklı oranlarda ve biçimlerde, **ama birlikte etkilerler**. (Bu etkilemenin siyasi faaliyet itibarı ile pratikteki sonuçları da, bir yandan -dogmatizm temelinde- **sektecilik**in, diğer yandan da -rölativizm temelinde- **liberalizmin** uç vermesi olur.) ("*Sosyalist demokrasi liberalizmin avukatı değildir*" sözünü de bence bu perspektifle, ve "*farklı tarafların*" her birini içerebilecek bir genişlikte kavramak gerekir.)

Dediğim gibi; siyasi bir bütünlüğün içindeki saflaşma/taraf oluşturma, o bütünlüğü birlikte etkileyen ve iki (veya daha fazla) yanını aynı anda etkileyen bu yanlış kavrayışlar itibarı ile olursa; sağlıklı bir saflaşmadan, azınlık çoğunluk ilişkisinden bahsedilemez.

Üstelik görmek ve kavramak gerekir ki, bu içiçe etkileşimden ötürü, tarafların her biri; dogmatizmden etkilendikleri oranda sektecilığe ve bununla birlikte/aynı anda liberalizme de sürüklenebilirler. (Ve bizim somutumuzda da bunu gözlemek mümkün. Buna aşağıda döneceğim. Bütün bunları söylerken de, bu ayırımların ve sınıflandırmaların dışından ve üstünden konuştuğum sanılmamalı. "*Taraf*" olduğumu bilerek bunları söylüyorum. Yani bizatihi kendimin de bu etkileşim alanında "*bulunduğumu*" kabul ediyorum. Ama bu "*bulunma*", bu çözümlemeleri yaptığım/yaptığımız ve bunların da somutun ifadesi olmaları durumunda tabii ki tırnak içinde!) .

Şimdi gene somutumuzda dönerek devam edelim: Durumumuz, karşılıklı konumlanışlar bu "*benzer*" tanımlamaların ifadesi ise; neden yukarıda özetlediğim yazı planı ve tartışma üzerinden yürümedim, böyle bir yazıya ve tavır alışa gerek duydum? Şundan ki, genel tablo bu arka planlara bağlı olarak şekillenmiş olmakla birlikte, şu andaki somutlukta, tartışmayı sürdüren "*taraflardan*" biri, kendi iç evrimi ve tutum alışını ile birlikte; gerçeği yanlış kavramakta/kavratmakta ısrarlı olması sonucu, konumlanışını "*netleştirdi*" ve bu da bence **dogmatizm/sektecilik**'le etkilenen değil, **bellirlenen** bir uca savruldu. (Diğer yandan, diğer "*tarafa*" da liberalizme savrulmalardan bahsedebilmek bence mümkün ve doğru. Ama bu tutumların, bu "*taraf*" için "*bellirleyici tanım/karakter*" olduğundan bahsedebilmek mümkün değildir. Dikkatli her okur ve gözlemci bunun böyle olduğunu görebilir. Ayrıca aşağıda açmaya çalışacağım..)

(5) A.g.e., s.172.

Önemli bir noktaya geldik: Dogmatizm ve liberalizm, "*safların*" her iki yanını da **birlikte etkileyen** sapmalar ise; nasıl oluyor da geldiğimiz noktada/anda, bir "*yanın*" dogmatizm ve sekterlik ile "*belirlendiğinden*" bahsedebiliyoruz? Ve bunun somuttaki kanıtları nelerdir? (Tabii aksinin, liberalizmin şu anda belirleyici olmadığıнын, diğer "*yanı*" neden karakterize etmediğinin de kanıtları nelerdir?)

Önce bir tarihi örnekten yola çıkmak istiyorum: **Krupskaya, Lenin'**den anılarını anlatırken, Rusya'da sınıf mücadelesinin yükseldiği, sınıf bilinçli işçilerin sayısının hızla arttığı dönemde, Lenin'in Partiye çağrı yaparak, komitelerde işçi sayısının hızla artırılmasını istediğini, her aydına karşılık çok sayıda işçinin partiye alınmasını önerdiğini aktarır. Ve yine, bu talebe karşı en yoğun direniş, parti örgütlerinden, komitelerden, komitelerdeki profesyonellerden gelmiştir... Bunun nedeni ne idi? Öneriye itiraz edip yoğun bir direniş gösterenler, somut gerçeği kavrayamıyorlar, **gerçeği bir kurguymuş gibi ele alıp, doğruyu kendi bulundukları yere ve buradan bakışlarına göre** tanımlıyorlardı. Yani, onlara göre, o anda en önemlisi, üye sayısının hızla artması durumunda komitelerin bilinç düzeyinin düşeceği, partinin saflığının bozulacağı.. ve benzeri şeylerdi. Ve bu gerekçelerin birçoğu, **muhtemel, ama geçici ve aşılabilir** şeylerdi. Kazanılacak olanlar ise, o günkü somut durumun somut tahliline bağlı olarak, bunlara göre çok daha önemli ve vazgeçilmez idi. Lenin'in doğru tahlil ettiği, yakaladığı da bunlardı. İşte somut durumu, **gerçekliği bu dogmatik kavrayış**, eski komite üyelerini sekterliğe sürüklüyordu.

Bizim somutumuzda olan nedir? Neden "*tarafından*" özellikle birisi, dogmatizm ve sekterliğe sürüklenmektedir, ve **bununla belirlenme** noktasına gelmiştir? 1980'den bu yana, uzun yıllar süren, çok zor koşullardan geçildi. Bu zorlukların tümüne, insanlar, şartlardan ötürü böyle gerektiği için de, birbirlerine sıkıca kenetlenerek ve birçok **zorunluluktan** ötürü (burada zorunluluk çok anlamlı) **dışa oldukça kapanarak** göğüs gerdiler. Bu dönemden, şimdi içinde bulunduğumuz şartlara geçiş, tedrici (nisbeten yavaş) bir biçimde olmalı. Oldukça hızlı oldu. (Bunu, ağır baskı döneminin-şimdi de birçok biçimde sürüyor-uzun sürmesine ve dönüşümlerin bu yüzden "*patlamalı*" ve hızlı olmasına bağlıyorum.) Bu hızlı dönüşüm, şartların ve ortamın alışmaya, ayak uydurmaya, bunlar üzerine düşünmeye fırsat vermeden değişmesi; kendi dışında olan biten herşeye önce yoğun bir kuşku ile bakmayı getirdi.

Şartların "*değişmesinin*" bu hızı, bir yandan da sosyalizm zemini üzerinde her türden savrulmayı-liberalizm, bireycilik..v.b.-beraberinde getirdi. Bütün bunlar da, yeni ve farklı olan her şeye kuşkuyla ve giderek ön yargıyla yaklaşmayı arttırdı.

Dogmatizmin ve buna bağlı olarak sekterliğin "*tarafından*" birine ilişkin olarak **belirleyici** konuma yükselmesinin arkasındaki objektivite bence esas olarak bunlardır. Bu somutluk üzerinde, durumu olumluya doğru çekmek yerine, kimilerinin yaptığı gibi, bir de sekterliği ve dogmatizmi körükleyici, derinleştirici manüplasyonlar yapılırsa (ki bunlara aşağıda gireceğim) **açılan yarık**, giderek yanlış bir biçimde derinleşir.

Peki, bir "*tarafı*" bu somutluklar yüzünden sekterlik ve dogmatizm yoğunca etkilerken, diğer "*taraf*" açısından neden süreç aynı biçimde işlemedi? Çünkü en geneldeki ayırma göre benim de içinde "*olduğumu*" söylediğim diğer "*taraf*", hayatın içinde tuttuğu yer, çalışma alanları, şartlar, ilişkiler..v.b. itibarı ile, sekterliğe ve dogmatizme değil; esas olarak **liberalizme ve bireyciliğe** daha meyilli idi! (Liberalizmi ve bireyciliği bilerek ayrı ayrı vurguluyorum. Çünkü liberalizmi, içinde bulunduğum "*tarafın*", diğer "*tarafa*" karşı süreç içindeki **olumsuz tutumları itibarı ile**, daha geniş kavramak, tahlil etmek gerektiğine inanıyorum.) Evet, safların bu tarafını liberalizm ve bireyciliğin etkilemesi daha olanaklı idi ve öyle de oldu.

Şimdi. **M.Ceylan**'ın **Yeni Öncü**'de sürdürdüğü tartışmalarda takındığı tavır başta olmak üzere, **iddia odur ki**, liberalizm ve bireycilik, bu **"taraf"** için artık belirleyicidir! İşte buradan başlayarak ve **teorik faaliyetimizi siyasi pratiğimizle içselleştirme perspektifi** ile, Her iki iddiayı da, yani benim öne sürdüğüm, bir **"tarafı"** belirleyen dogmatizm ve sekterlik iddiasını da; **M.Ceylan** ve onun gibi düşünenlerin öne sürdüğü liberalizm ve bireycilik **bellirlenmesi** iddiasını da, somutumuzun üzerinden konuşarak tartışabiliriz...

Bu bölümün sonunda bir noktayı **özenle** bir kez daha vurgulamak istiyorum: Doğrudan polemige girmeden önce, söyleyeceklerimin arka planındaki teorik dayanakları mümkün olduğunca net ve etraflı biçimde vermeye çalıştım. Bu, hem konunun içeriğinin gereği, hem **Yeni Öncü** çevresinin içindeki (ve dışındaki) okura saygımın gereği, ve hem de **en önemlisi- Mahmut Ceylan** başta olmak üzere, tartıştığım **"tarafa"**, ikna etmek/edilmek için yoldaşça uzattığım/uzattığımız elimin ifadesi. Böyle de devam edeceğim. Ama, **M.Ceylan**'ın tartışmalarımızda aşağıda somutça eleştireceğim tarzına (ve bu tarza katılanlara) ilişkin olarak vurgulayayım, **bu elin kolu gerili. M.Ceylan** ve onun gibi düşünenlerin ise sadece kolları gerili değil, **"elleri de kapalı"**! Ve ellerini her an geri çekmeye hazırlar! ve hiç böyle olması istenmediği halde eğer, tartışmalar eleştirdiğim bu tutumlarla sürece ise; o gerginlik bu elide kapatır, ve ben de elimi karşı çıktığım yanlış tutumdan çekmekte tereddüt etmem! Tercihim ise, kesinlikle bu değil, sıkı sıkı elele tutuşmak ve **ortak yanlışlarımızın üzerine, birlikte yürümek**, istediğim bu! Neler olacak, yaşayıp, yapıp, göreceğiz.

Dogmatizmin Tartışma Tarzı Üzerine

Sürdürdüğümüz tartışmalarda kurduğumuz arka planları ve savunduğumuz görüşleri **"öz (içerik)"**, bunları yazılı ve sözlü olarak ilgililerine ulaştırma tarzımızı **"biçim"** olarak tanımlayıp; **öz ve biçim ilişkisi üzerine** birkaç söz söyleyelim ve konuya buradan girelim: Biçim, özün bir dışavurumu, yansıması olduğu kadar ve aynı zamanda-özellikle siyasi pratikte-bir geri besleme ile, tarif ettiği/tanımladığı içeriğin de duruma göre olumlu veya olumsuz yönde değiştiricisi, geliştiricisidir. Yani siyasi bir tartışmada izlenen yöntem, savunulan anlayışa bağlı olarak biçimlenir ve tartışma süreci içinde, içeriğinin kendisine yüklediği -olumlu veya olumsuz- fonksiyon ile, tartışma süreci içinde **kendi içeriğini de-olumlu veya olumsuz yönde-etkiler**. Bu süreç olumsuz etkenler ağır basarak **"gelişiyorsa"**, bir süre sonra da, biçim özü, dolayısıyla da tartışma sürecinin bütününe olumsuz yönde etkiler. Yani ortaya böyle davranan **"tarafın"** açısından bir **kısır döngü**, ileriye açık helezoni bir gelişme yerine, kapalı bir daire çıkar ve bu da tartışmanın bütününe etkilemeye başlar. Bu durumun tartışmanın bütününe belirleyip **belirleyemeyeceği** ise, geline nokta karşı **"tarafın"** tutumuna da bağlıdır...

Eleştirdiğimiz tarzın dergimizin sayfalarına yansıyan tipik örneği **M.Ceylan**'ın yazılarıdır. Somutlayarak anlatmaya çalışırsam: **"Dogmatizm gerçeği bir kurguymuş gibi ele alır"** demiştik. **M.Ceylan** da yazılarına böyle yapmaktadır. Bunun en belirgin örneği (kanıtı), **Ceylan**'ın halen sürmekte olan **"birlik sorunu üzerine tartışmalar"**a karşı takındığı tavidir. Bilindiği gibi, bu tartışmalar değişik çevrelerden ve bağımsız- 18 sosyalistin bir araya gelerek sorun üzerine tartışmaya başlamaları ve bu sürecin belli bir aşamasında yaptıklarını ve ulaştıkları noktayı bir **"deklarasyon"** ile ifade etmelerinden sonra hız kazandı. Deklarasyona imza koyan sosyalistlerin arasında **Yeni Öncü** çevresinden de unsurlar vardı. Ve deklarasyon metninde, yaşadıkları süreci şöyle tanımlıyorlardı:

"...birlik konusunun, gayri resmi bir ortamda serbest bir biçimde tartışılması için yeterli

olabilen bu bileşimin, birliğin kendisi için yetersiz olduğunu açıklama sahipleri de bilmekte ve kişisel girişimlerine, birlik tartışmalarına itilim vermenin ötesinde bir anlam yüklememektirler''(6).

Bu tanımlamanın üzerinde de, hepimizin bildiği gibi, sorunu tartışanların gelinen noktada tesbit edebildikleri asgari müşterek ilkeler vardı. Deklarasyonla yapılan çağrı sonucunda önceki aşamada bulunanların dışındaki bazı çevrelerin de katılımı ile, daha geniş birkaç toplantı yapıldı ve bu tartışma sürecinin yararı görülerek devamına karar verildi. Halen de sürüyor. Süren, yukarıda belirttiğim gibi, **"birlik sorunu üzerine tartışma"**dır. Bu tartışmalar ne işe yarar, katılanlara ne kazandırır, ne kaybettirir? Bu bakımlardan, bu süreç nasıl sonuçlanır? Bu ve benzeri soruları, her çevre hem kendi içinde, hem de diğerleri ile tartışarak yürüyor. Her çevrenin ve kişinin, bu süreçten beklentileri ve süreç içinde gerçekleştirmek istedikleri; birlik sonuna ve bu sorunun getirdiği sorulara verdiği yanıtlar itibarı ile birbirlerinden farklı, ve süreç devam ediyor. Bu girişimde başlangıcından bugüne kadar eleştirilecek-ve benim de eleştirdiğim-birçok ciddi yan var. (Ama herşeye rağmen katkılarının açıkça ağır bastığını düşünüyorum.)

Burada kesin olan husus şu ki; **bu tartışma süreci itibarı ile kimse kimseyi satışa veya kafakola getirmiyor, getiremez de!** Eleştirileri bu bazda sürdürmek ve olaya bu perspektifle bakmak, eski deyimle adlı adınca **abesle iştigal etmektir!** M.Ceylan'ın yaptığı da tam tamına budur. M.Ceylan bu konuda önce 16. sayımızda şunları söyledi:

"Bir süre önce Sosyalistlere başlığıyla, altında sosyalist kamuoyunun yakından tanıdığı kişilerin imzalarının yer aldığı bir açıklama yayımlandı. Bu girişimin birlik amacıyla yapıldığı açıklamada belirtilmekteydi.

Girişimcilerin, Türkiye sosyalist hareketinin önemli bir kesimini oluşturan, birbirinden çok değişik çevrelere mensup oldukları, imzalardan anlaşılmaktadır. Böyle farklı eğilimlerdeki insanların bir araya gelmiş olmasını, aralarındaki görüş aykırılıklarına rağmen oturup birleşmeyi, birliğin olanaklarını tartışmalarını anlamlı bulmak^(x) için bir neden yoktur.

(....)

"...bu girişimin ne kadar gerçekçi olduğunu tartışmak gerekiyor.

...Ben bu girişimden ciddi bir birliğin çıkacağına inanmıyorum.

....Bu girişimi anlamlı bulduğumu söylemiştim. Benim anlamlı bulduğum, farklı ideolojik ve siyasal eğilimlerdeki sosyalistlerin oturup karşılıklı tartışabilmeleri, birbirlerini önyargısız dinleyebilmeleri, aralarında bir diyalog ortamının gelişmesine ve bunun bir gelenek haline gelmesine çaba göstermeleri ve sosyalizmin tarihindeki çatışmalı geleneği kırmaya yönelik bir işlevi yerine getirmeleridir. Bunun ötesinde, program ve parti gibi konularda, bu girişimin ciddi adımlar atmak bir yana, siyasal açıdan etkin bir güçbirliği oluşturabileceğine de inanmıyorum."

(.....)

"...Bence, bu girişimin bundan sonra yararlı olması için, birlik, program, parti, vb. tartışmaları kendi içersinde yapmayı bir yana koyup kitleye açık toplantılar düzenlemeli ve gündemi de, katılanların sosyalizm anlayışıyla ülkeye ilişkin programatik görüşlerini tartışmak olarak belirlemelidir''(7).

Şimdi okur dikkat etsin, deklarasyonu yayımlayanlar; **"birlik sorununu tartışmak"** üzere bir araya geldiklerini ve **"bu bileşimin, birliğin kendisi için yetersiz olduğunu"** söylüyor, **"kişisel girişimlerine birlik tartışmalarına itilim vermenin ötesinde bir anlam yüklememekte"** olduklarını vurguluyorlar.

M.Ceylan ise, **"..Bu girişimin birlik amacıyla yapıldığı açıklamada**

(x) Dergide bulmak olan kelime, orijinal metinde **bulmamak**'tır. Hata dergiye aittir.

(6) "Sosyalistlere" Yeni Öncü, Ağustos 1989, S.15 s.166

(7) Mahmut Ceylan, "Güncel Bazı Yaklaşımlar ve Leninist Parti", Yeni Öncü, Eylül 1989, S.16 s.25-26

belirtilmekteydi" diyor! **"Ben bu girişimden ciddi bir birliğin çıkacağına inanmıyorum"** diye de kendi kanaatini ayrıca belirtiyor..

Ortada iki iddia var! Biri deklarasyon sahiplerinin kendi haklarında söyledikleri, diğeri ise, **M.Ceylan**'ın deklarasyoncuların **"söylediklerini"** söylediği!

Bu durumda birkaç ihtimal var! 1- Deklarasyoncular yapmak istedikleri hakkında dürüst değiller, **M.Ceylan**, işin esasını(!) kendine ait yöntemlerle keşfediyor(!) ve bizi uyandırıyor! 2- Deklarasyoncular, ne yapıyorlarsa onu söylüyorlar, ama **M.Ceylan** söylenenden kendi iddia ettiği şeyi anlıyor! 3- Deklarasyoncular, yaptıklarını ifade ediyorlar, **M.Ceylan** da bunu anlıyor, ama kendi istediği gibi yorumlayarak, ve bu yorumu da deklarasyonculara malederek, okura öyle aktarıyor!

Bence olan üçüncüsüdür. Bu, **M.Ceylan**'ın tartışma tarzıdır ve bu tarza kendisini sürükleyen bakış açısı, dogmatizmdir.

Önceki bölümde, dogmatizmin gerçeği kurguymuş gibi ele alıp, doğruyu kendi bulunduğu yere ve buradan bakışına göre tanımladığını anlatmıştım. İşte burada **M.Ceylan**'ın yaptığı budur.

Bu perspektif, **M.Ceylan**'ın tartışma biçimini de böylece belirlemektedir.

M.Ceylan'ın bu birlik tartışmaları sürecinde anlamlı bulduğu tek yan, yukarıdaki alıntıda geçti; **"...oturup, karşılıklı tartışabilmek, önyargısız dinleyebilmek, diyalog ortamının gelişmesi, gelenek haline gelmesi, sosyalizmin tarihindeki çatışmalı geleneğin kırılması"**. Tüm bunları, dogmatizm ve sekterlikle eleştirdiğimiz **M.Ceylan** söylüyor! Biz mi yanılıyoruz, durumu abartıyoruz acaba? Ama bir dakika, yazısının aynı bölümünde birlik sorunu üzerine tartışmalara olumlu bakan **"yoldaşları"** hakkında **M.Ceylan**'ın söylediklerini aktaralım, kararı okur kendisi versin;

"...bu arkadaşlar için birlik, olmazsa olmaz koşuldur... Bu arkadaşların proleterya sosyalizmine duydukları güven çok sınırlıdır. Daha doğrusu, eski güvenleri sarsılmış ve bir arayış içersine girmişlerdir. Proleterya sosyalizmi saflarında kalmaya devam etmeleri, bir anlamda örgütsüz kalmamak içindir. Ciddi bir birlik zemini oluştuğunu gördükleri anda, proleterya sosyalizmi bunun dışında kalmış da olsa, bu zemine katılmak için tereddüt etmeyeceklerdir. Proleterya sosyalizmine bağlılıkları bu düzeydedir (a.b.ç.)"(8).

Artık yoruma gerek yok. Kararı okur kendisi versin, ve **"bu kadarı yetsin"**.

Dogmatizmin bir özelliği de, doğruların anahtarı elinde imiş gibi dolaşmasıdır.

M.Ceylan, dergimizin 17. sayısındaki yazısında da, **"Proleterya Sosyalizmi mi, Devrimci Sosyalizm mi?"** alt başlığı içinde aynı tutumunu içerik ve biçim açısından derinleştirerek sürdürüyor:

"...Toplantılara katılan arkadaşların tümünün bu platformdan daha çok etkilendiklerini düşünüyorum... Bu arkadaşların bizim dışımızdaki görüşlerden şiddetle etkilenmeye açık bir konumu bilinçli olarak tercih etmeleri "Bizim birliğe ilişkin bir görüşümüz yoktur" demeleri bile tek başına bu düşünceme bir kanıt teşkil etmektedir.

"...Bu toplantılara katılan her arkadaşın başlıca görevi, görüşlerimizin propagandasını yapmaktır. Eğer ortada hepimizi bağlayan görüşler varsa, bu görüşlerin geçerli olmadığını ilan eden yeni bir tutum saptamamışsak, hiç kimse çizilen çerçevede davranma hakkını kendinde göremez.

"...Bizim siyasal kimliğimizi taşıyan, görüşlerimizin propagandasını da her yerde yapmak durumundadır. Bunu yapmayan, görüşlerimiz doğrultusunda davranmayan, üzerinde anlaştığımız çerçeveyi de ihlal ediyor demektir; savunageldiğimiz bir geleneği de çiğniyor demektir (a.b.ç.)"(9).

(8) A.g.m., s.27

(9) Mahmut Ceylan "Proleterya Sosyalizmi mi Devrimci Sosyalizm mi?" Yeni Öncü, Ekim 1989, S.17 s.89-90

Savunageldiğimiz çok önemli bir gelenek daha var, M.Ceylan'ın onu da hiç unutmaması gerekiyordu: **Aksi kesin bir şekilde kanıtlanmadıkça YOLDAŞÇA GÜVENİ İNSAN BİR GELENEĞİ BOZARAK (ÇİĞNEYEREK) DİĞERİNİ NASIL KORUR, MERAK EDİYORUM DOĞRUSU!!!**

Hiçbir kanıtı olmayan, üstelik tersi de sadece toplantıya katılan arkadaşlarımızın tamamınca değil, oradaki 200'e yakın sosyalistçe varit olan bir konuda, satırlar dolu-su boş itham! Bir de, kimin, nerede, ne zaman söylediğini belirtmediği, ama toplantılara katılan tümümüzü kapsar bir biçimde italikle yazıp, tırnak içine aldığı "*Bizim birliğe ilişkin bir görüşümüz yoktur*" cümlesi!

Doğruların anahtarı M.Ceylan'ın elinde(!) hayatı kendi istediği gibi yorumlayarak, ama bu yorumu karşısına aldıklarına malederek tartışıyor. İşte bir kere daha dogmatizmin sekte tartışma tarzı! Okur için şu kadarını belirteyim: Birlik sorunu üzerine tartışma toplantılarına **Yeni Öncü** çevresinden katılan **tüm arkadaşlar, M.Ceylan**'ın eleştirdiği gibi değil, tam tersine, "*olması gerekir*" dediği gibi davrandılar. Üstelik, tartışılan kimi konularda ciddi biçimde farklı görüşleri olan "*azınlık*" bir-iki arkadaş da, o aşamada, disiplin anlayışları ve gelenekleri kavrayışları gereği, bu farklılıklarını, tartışma gündemine sokmadılar! Ama gerçeği bir kurguymuş gibi ele alan sekte bakış; baktığı her yerde görmek istediği hayaleti görüyor. Ama hayat halüsinasyonlar (gerçekte olmayan görüntüler) üzerinden değil, gerçekler üzerinden yürüyor...

Bu konuda eğer gerekiyorsa birçok kişinin toplantıda tuttuğu notlar ortadadır. Fazla söze gerek yok!

Dogmatizmin bir tezahürü de **özdeşlik** kavrayışıdır. Bu kavrayış, abese vardığı noktada, bırakınız birlik için özdeşliği aramayı; karşısında gördüklerinin tümünü **bir kefeye koyarak, özdeşleştirerek**, siyasi polemik yapar, tartışmalarını böyle sürdürür. M.Ceylan'ın da tarzı budur. 17. sayımızdaki eleştiri yöneltiş tarzına bakınız: "*bu arkadaşlar*" diye başlıyor, bir alıntı yapıyor, alıntının kimden yapıldığı belli değil, M.Ceylan için bu önemli de değil, çünkü onun için "*bu arkadaşlar*"'ın tümü aynı, özdeş! Oysa durumun böyle olmadığı "*bu arkadaşlar*" nitelemesinin kapsamına giren tüm yazarlarımızın yazdıklarından, kendi aralarındaki tartışmalardan da açıkça ortada. Ama M.Ceylan için bu gerçeklik önemli değil, onun kendi **kurgusu** önemli! (Hadi bahsi geçen yazısında sık sık alıntı yaptığı ve benim önceki yazılarımdan birinde katıldığını söylediğim **Moralı**'nın yazısı için; **Moralı**'yı ve beni kapsayacak bir sınırlılıkla "*bu arkadaşlar*" denebilirdi. Ama M.Ceylan'ın yaptığına bu olmadığı, onun "*bu arkadaşlar*"'ının kapsamının çok daha geniş olduğu, kendi yazdıklarından çok açıkça ortada..)

M.Ceylan bu yaptığına bilincinde olduğu için, paradını da kendince almaya çalışıyor: Yazısının bir yerinde "*...Nasıl proletarya sosyalizmine karşı çıkanlar her konuda aynı düşünmüyorsa, aralarında çeşitli konularda görüş ayrılığı varsa*"⁽⁹⁾ diyor. Ama bu parad, onun yöntemini, sekte tartışma tarzını kurtarmıyor. Çünkü; bu sözlerin hemen üzerinde şunlar yazılı:

"Herkes şu gerçeği kabul etmek zorundadır: Bizim içimizde iki temel eğilim oluştu: Bir tarafta görüşlerimizin kısmen doğru olduğunu savunanlar, bizi devrimci-demokrat olarak niteleyenler, proletarya sosyalizmini Marksizmin bölüntüleri üzerine kurulu gruplardan biri olarak görenler, perspektiflerimiz de dahil birçok şeyimizi değiştirmek zorundayız diyenler vardır. Bir tarafta da görüşlerimizi esas olarak doğru görenler, doğruların çoğunlukla proletarya sosyalizmince temsil edildiğini öne sürenler vardır..."⁽¹⁰⁾

(10) A.g.m., S.91.

Benzemezlerden oluşmuş taraflar? Ama gene de siyahlarla, vurgulana vurgulana yazıldığına, döne döne anlatıldığına göre, birbirinden netçe ayrı taraflar? **M. Ceylan** açısından bu netliği sağlayan ne? Tarafları temelde ayıran ve oluşturan ne? Kendisi, "*benim yerim proletarya sosyalizmini savunanların safıdır.*" dediğine ve onca bir de "*proletarya sosyalizmi nitelemesine karşı çıkanlar..*" olduğuna göre, ana ayıraç bu olsa gerek: 1- Proletarya sosyalizmini savunmak, 2- Proletarya sosyalizmi **nitelemesine** karşı çıkmak...(a.b.ç.). Niteleme kelimesi küçük bir kurnazca(?) parad! Ama **M.Ceylan**'ı yakalamaya yetiyor: Ben, proletarya sosyalizmi **nitelemesine**, kendimizi, bugünkü somutumuzda böyle adlandırmamıza karşı olduğumu ve bunun nedenlerini daha önce yazmışım. Şimdi **M. Ceylan**'ın tasnifinin ölçütünün bu olmasına binaen, hangi tarafta olduğum onca belli! Ama o, beni (ve bu arada proletarya sosyalizmi nitelemesini kullanan birçoğumuzu da) karşı tarafa gönderirken, kendi kurgusuna göre bir yaftayı da el çabukluğu ile sırtımıza yapıştırmaya çalışıyor; kendi yerini "*proletarya sosyalizmini savunanların safı*" olarak tayin ettiğine göre, bunun mefhumu muhalifinden (zıt anlamından) çıkan sonuç; benim/bizim proletarya sosyalizmini **savunmadığımız** oluyor! **M.Ceylan**'ın kurgusunun iflas ettiği nokta tam da burası: Ben bugünkü somutumuzda, proletarya sosyalizmi nitelemesine karşıyım, ama bu hiç de **proletarya sosyalizmini** savunmadığım anlamına gelmiyor! Nasıl oluyor da böyle oluyor? Şimdi okura değil, ama okuru sıkmak pahasına özür dileyerek **M.Ceylan**'a ve bu konuda onun gibi düşünenlere anlatayım:

Proletarya sosyalizmi/sosyalistleri terimlerini biz 1976'lardan beri özel bir anlam yükleyerek; **kendi geleneğimizi, bütünlüğümüzü** ifade etmek üzere kullanıyoruz. Bu bütünlüğün içine; bugün ben dahil bazılarımızca bir kısmı tartışmalı hale gelen **görüşlerimizle birlikte, başka bir çok şey giriyor**. Görüşlerimizin bir kısmını ve buna bağlı olarak, bütünlüğün tamamını ifade etmek üzere kullandığımız proletarya sosyalizmi nitelemesini tartışmak; **üzerine bastığımız zemini bütünü ile red etmek anlamına gelmez/gelmiyor**. Bu bütünün, terimin bizim yüklediğimiz özel anlamı ile değil, genelde ifade ettiği ile, proletarya sosyalizminin bu ülkede hayata geçirilmesinde kendi payına bir anlam ifade ettiğini, gelecekteki müstakbel taşıyıcılarından olduğunu düşünmesem, burada olmazdım. Yani, bu bütün, bence bu potansiyeli taşıyor. (Ama potansiyeli taşıyor, bu potansiyelin kendini pratikte dosta düşmana kanıtlamış temsilcisi değil!) Bu da bu zeminde olmam için bana yetiyor. Ve bu, herkese de yetmeli. Öyle olmalı, çünkü, bizi birbirimize bağlayan kabullerin ön şartı, **M.Ceylan**'ın görüşlerine biat etmek değil. Meğer ki; kendisi, giriş kapısına, böyle bir şartı kural olarak diktiğini, çoğunluğumuzun da savunduğunu kurgu olarak tartışmamıza sürüyor olsa da, gerçeğin kendisi önümüzdeki süreçte böyle şekillenmiş olsun! Onu da o zaman düşünür, gereğine göre davranırız! **M.Ceylan**'a da bu kadarı yetsin...

DOGMATİZM'DEN KOPUŞ GEREKLİDİR

"Modern kötülüklerin yanısıra, dünün mirası olan bir sürü kötülüklerin, çok eski üretim biçimlerinin alttan alta sürüp gitmelerinden doğan ve bunların kaçınılmaz olarak beraberinde getirdikleri çağdışı toplumsal ve politik ilişkilerin altında eziliyoruz. Yalnızca yaşayanlardan değil ölümlerden de çekiyoruz. Le mort saisit le vif!(*)"(1).

Suat OĞULCAN

Çok özel bir dünya tarihsel momentteyiz. Sosyalizm alanının öznel ve kolektifleri evrensel düzeyde sosyalizm alanında ortaya çıkan sorunlarla kendi "özel" sorunlarını bir bütün içinde ele alarak yeni çıkarsamalar yapmaya çabılıyor. Ve henüz tünelin ucundaki ışık görünmüş değil. Sorunlar dünya tarihsel ölçekte örtüştü, nedenler ve sonuçlar, hatta görüntüler çıplak gözle görülemeyecek denli karmaşıklaştı. Olayların hızlı bir seyir halinde olmaları indirgemeci, mekanik ve düz bir mantıkla kurulmuş çözüm önerilerine işin başında şans tanımıyor.

Bunların tümü bize, yaşadığımız sorunların evrensel boyutlarını anımsatır. Yine bu sorunun kendisi bize, özel ve yerel terminoloji yerine, evrensel bir terminoloji ile teorik sistem kurmayı ve onun öngördüğü pratikleri önermeyi anımsatır. Bu yaklaşımda içkin olan evrensellik, geçerken usumuza gelmiş bir sözcük değil. Çok özel dünya-tarihsel bir momente oluş, sosyalizm alanını aynı anda, aynı sorunları konuşmaya, çözümler üretmeye zorlamış ve işçilerin enternasyonal eğitimi için çok uygun özel bir konjonktür yaratmıştır. Öyleyse sorun basitçe dünyada ne olup bitiyor türünden, göz ucuyla gelişmeleri gözlemek değil, "Görevlerinin dünya tarihi içerisindeki niteliğinin bilincinde"(2) olmak ve teorinin/pratiğin adımlarını buna uydurmaktır.

Bugün sürdürülen tartışmalar yalnız, "zamanını doldurmuş bulunan sosyalist partilerin kararsızlığını, yalancılığını ve çürümüşlüğü bir kenara atmak"(3) şeklinde özetlenemez. Yaşanmış sosyalizm pratikleri üzerinden yaptığımız tartışmalar, aslında "nasıl bir sosyalizm" sorunsal(**)'inin teoride ve pratikte oluşturulmasını içeriyor. Yine parçadan konuşursak veya daha özel düzlemde düşünürsek, bugün yaptığımız

(*) Ölüm yaşayanı yakalar.

(1) Karl Marx, *Kapital* 1.cilt, Sol Yayınları, 1975, 1.baskı, Orsel Matbaası, s.15

(2) Herman Weber (derleyen), III. Enternasyonal Belgeleri, Belge Yayınları, 1.baskı, Ekim 1979, s.14.

(3) A.g.e., S.15.

(**) Sorunsal: (problematik): Belli bir sorunu çözmek için zihninde önceden tasarım olarak var olan, sistem kurmuş kavramlar toplamı.

son derece yaşamsal tartışmalar, kendi ellerimizle kurduğumuz bir tarihte, eskiyen, çürüyen ne varsa eleştirmek ve onların seçeneklerinin neler olduğunu teorik soyutlamalarla elde etmek ve pratik karşılıklarını oluşturmak anlamına geliyor. Yani yerel ve evrensel ölçekte yaşanmış bir hikaye var ve *"bu hikayede senin sözün ediliyor"* (Horace)⁽⁴⁾.

Geleneğimiz bunun bilinciyle sosyalist demokrasi tartışmalarını başlattı. Tarihsel ve teorik arka planlar kurmaya çalışarak **amaç**'ı yeniden bir üst içerikle tanımlanmaya başladı. Bu tartışmanın kendisi daha işin başlangıcında, yine bizler tarafından oluşturulmuş eski teorik kavrayışın önyargılar duvarına çarptı. Eski muhteva ile eğitimi yapmış insanlarımız —kendimizi de varsayalım— **yeni olana** değişik boyutlarda tepkiler geliştirdiler. Ve hatta, bu son derece tarihsel çaba, **kendimize karşı devrim yapma etkinliği**, bazıları tarafından **culpa levis**(*) olarak teorize edilmeye çalışıldı. Ama eski gelenekten, eski teorik muhteva ve onun içerdiği pratiklerden kopmak gerekiyordu. Bu konuda verilecek ödünün kendisi, zamanını doldurmuş olanı diriltmekti. Sonunda süreç, tüm önyargılara karşın, *"Sen yolunda yürü ve bırak ne derlerse desinler"*⁽⁵⁾ mantığı ile gelişti. Doğru, gerekli olan da buydu. Tarihsel ve güncel görevler, yeni muhtevanın tarih ve insan teorisi, politikayı kavrama tarzı bunu gerektiriyordu. Öykü böyle başladı ve gelişti.

Bugün, kendi özelimizde özel bir uğrağa geldik. Artık başlangıçtaki gerilimi yaşamıyoruz. Ama, yeni gerilimler ve yeni kritik noktalar içindeyiz. Başlangıçta kırılmış gibi görülen önyargılar, kendini yeniden üretmiş olarak, teoride/pratikte ilk biçiminden daha geri pozisyonlar tutarak, **kazanımları yok etmenin çabası** içersinde. Bu bir rastlantı değil. En genelde, eski ve yeni çatışmasının, *"pratik çatışmalarla"* açıklanamayacak kadar derin kökleri var. **Sorun tam tamına dogmatizm ve sekterizmin tarih ve insan teorisi, sınıf mücadelesini kavrama perspektifi ile yeni muhteva arasında, teorik, ideolojik, felsefi, estetik, her düzeyde sürüyor.** Gerilimin özü burada. Bu öz yakalanamadığı noktada yanlış bir konsensüs fikri, efsanedeki Sisipus gibi bizi kazanımlardan geriye yuvarlar. Ve biçimde verilen her ödün, en kısa zamanda özde bir ödüne dönüşür. Örtük bir restorasyon fikrinin gelişmesi böyle bir ödün'ün öncülleridir. Bir tehlikenin var oluşu, didaktik olma riskini göze alarak, tarihsel dipnotlar düşmeyi gerektiriyor:

"Eğer birleşmek zorundaysanız, diye yazıyordu parti liderlerine Marx, hareketin pratik amaçlarını karşılayacak anlaşmalara girin, ama ilkeler konusunda herhangi bir pazarlığa izin vermeyin, teorik 'ödümler' vermeyin"⁽⁶⁾.

Gerilimin Anatomisi Ya da Ne Kadar Yol Aldık

"Bu nedenle bir metain uygulamada değişim-değeri olarak etkili bir biçimde iş görebilmesi için maddi biçimden sıyrılması, sırf sanal olmaktan çıkıp gerçek altına dönüşmesi gerekir, meta için bu öz değiştirme, her ne kadar Hegel'ci 'kavram' için 'zorunluluk'tan 'özgürlüğe' dönüşümden, istakoz için kabuğundan çıkmaktan, ya da Saint Jerome için Adem Baba'dan kurtulmaktan daha güç ise de, bunu yapması zorunludur"⁽⁷⁾.

Güç olanı başarmak gerekiyor. Teorimizin tarihindeki devrimin öyküsü bu anlama

(4) Aktaran Karl Marx, *Kapital* 1. cilt, Sol Yayınları, 1975, 1. baskı, Orsel Matbaası, S.15.

(*) Küçük günah, suç.

(5) Dante, *İlahi Komedy*

(6) V.İ.Lenin, *Ne Yapmalı*, Sol Yayınları, 1. baskı, Mart 1977, S.34.

(7) Karl Marx, *A.g.e.*, S.125.

geliyor. Bu radikal atılımın, gerekse entellektüel/politik üretimin asli öznesi olan teorik kahraman(lar) tarafından gerekse de teoriyi tüketen politik/pratik kahramanlar tarafından yeterince kavranamadığını, içselleştirilemediğini ve bugün, atılımın mantıki sonuçlarına ulaşmasının "riske" girdiğini söylüyorum. O zaman öyküyü baştan alıp, yeniden kurup, taraflara ne yapmak istediğimizi ve ne kadar yapabildiğimizi anımsatmak sıkıcılığını göze alacağım. Bir gerilimin tarihsel ve güncel anatomisidir bu...

Önce yeni teorimizin tarihi ve eski ile ilişkiler bağlamında kısa anımsatmalar...

'84'teki, ekonomizm ve dogmatizm saptamasını, ilk öncüller olarak alırsak bu tartışmaların, yeni açılımların yaşı henüz beş. Ama bu öncüller henüz bir sistem kuramadığı için, Yeni Öncü'de başlayan sosyalist demokrasi tartışmaları bize etkinliğin gerçek yaşını verebilir. Yani yaklaşık üç yıldır, yeni bir teorik çerçeve kurmaya çalışıyoruz. Ve bu çerçeve kendi dilini ekonomizm/dogmatizm sorunsalının karşıtı olarak tanımlıyor. Yukarıda da geçerken değindiğim gibi henüz yeni teorik sorunsal, tarihsel ve teorik arka planını tümüyle kurmuş değil. Bu bir zayıflık. Yeni performanslarla giderilemediği noktada ise tartışmaların yeni bir dogmaya dönme tehlikesi var. Ve şimdiden, amaç başlıklı tartışmalar, "majestelerinin sosyalist demokrasisi" oldu.

Bunu tersine çevirmek gerekiyor. Bu ise yeni teorinin boşluklarının doldurulması, sistemin omurgalarını oluşturan kimi konularda detay çalışmalarının yapılması (özdeşlik, burjuvaziyi özgürlük alanının dışında bırakma, geçiş süreci vs) ile olanaklı. Bir anlamda, yeni teorik üretimin belli bir noktada durduğunu, teorik yeniden üretimi başarmada zorlandığını saptıyorum. Sorunu aşmak ise planlı ve kollektif bir teorik etkinlik ile olanaklı. Yani başlangıçta, teorik öznelerin/önderlerin tasarımı yapılan işin sonucu ve ara aşamaları, tüm mantıki sonuçları ile oluşmak zorunda. Son derece dünya-tarihsel ve karmaşık bir sorunun, tek bir öznenin omuzlarına yıkılması, diğerlerinin ise söylenenler üzerinden replik almaları savunulabilir bir şey değil. Yeni denklemin tüm ayakları ile kurulması elbette yalnızca kendi geleneğimizin teorik performansı ile kotarılamayacak denli zor. Ama bu "müslümanın işi allaha bırakması" gibi, sorunu birilerine havale etmekle hiç mümkün değil. Zaten bu kavrayışın kendisi, sosyalist etkinlikteki işbölümünü, neredeyse kapitalizmin işbölümü ile eşitleyen bir anlayışın dünya ve ülke sosyalizmindeki türevidir. Özel alan/kamu alanı ayrımı, politika alanının diğer toplumsal alanlardan yalıtılması, devletin ve kapitalist iş bölümündeki kurumların, araçların yalıtık olarak gerek toplumun ve hatta belli bir evre den sonra içindeki öznelerin üstünde yer alması, siyasetin toplumsallaşması, bilginin toplumsallaşması ve insanın bütünlüğünün kurulması önünde nasıl engel ise (ve bunları ileride parti sorununda tartışacağız), sosyalist işbölümünü yanlış kavrayan anlayışta gelişmenin önünde engeldir. Bu, teorik alan ile politik alanın mutlak ayrımı, teori ile pratik arasındaki dolayımın kopukluğu, dönüşümü, eski kavrayışın kalıntıları. Daha önce de yazdığım gibi teori ile politikanın, politika ile pratiğin, özcesi işbölümünün böylesi algılanışı tek boyutlu insana, tek boyutlu kurumlaşmalara giden yolun başlangıcıdır. Öyleyse, böyle bir teorik dolayımın öznesi olup olmamak noktasındaki kavrayışta; pozitif ve negatif tutumlar, kapitalist işbölümünün kategorik kavranışını sosyalist etkinlik içine taşımak şeklinde tarihsel bir yanılgıyı da içermektedir.

Yine bu nokta bir başka tartışmayı gerektiriyor: Tartışmaları tüketmenin anlamı. Tartışmaları tüketmek, yeni sorunsalı yalnızca zihnimizde entellektüel bir etkinlik olarak kurmak değil. Sorun yeni muhtevayı içselleştirip onu her pratik adımda yaşam içinde yeniden üretmek fiilidir. Genel olarak teorinin üretimi konusunda geri kavrayış, üretilenlerin tüketiminde de bir geriliğe tekabül ediyor. Çünkü her iki edilgen tavrın öncülleri yukarıda anlattığım durum. Yani politika bahsinin dolayımını yalıtlamak ve

“yorumlama, dönüştürme” sorunsalına, ya pratik, ya teorik ya da başka bir yalıtlan-
mışlık dolayımında katılmak.

Sosyalist birey dünya-tarihseldir, soyut değil somuttur. Bugünden bir tasarım üze-
rinden yürüyemezsek, “sosyalizmde birey” sorununa doğru yaklaşımlar getireme-
yiz. Ve böylesi bir somut bireye bugünden yaklaşmanın olanaklarını yaratamayız. Hak
ve özgürlüklerin, sistem içi tanımlanması ve sosyalist etkinliğin içine taşınması ne
kadar yanlışsa, nesnelliği unutup, mutlak özgürlük, mutlak ve bugünden tümüyle öz-
gürleşmiş birey ve kurumlar yaratmak da o kadar yanılsamadır. Dahası ütopyadır.
Yarını bugünden kurmak sorunsalı bu anlamda, hem kurumlar, hem bireyler ve hem
de politik pratikler anlamında ütopyizmin bu tuzağını sürekli aklında tutar.

Söylemek istediğim şu; entellektüel değerlerin üreticisi ve tüketicisi olmak, sosya-
list bireyde olması gereken bir özellik. Kapitalizmin eşitsiz gelişmesinin bireylerin ye-
teneklerini körelttiği ve farklı farklı geliştirdiği ve bunun sosyalist etkinlikte de sürme-
si gerçeği, varolanı kutsamaya dönüştüğü zaman, kurumlar bireyin özgürce gelişi-
minin önünde nesnel bir engel konumuna ulaşıyor. Ve sonuçta, zamanını doldurmuş-
dünya-tarihsel ve yerel-tüm sosyalist kurumlar gibi, kendi amaçlarının üstünde, öz-
gürleştireceği insanların üstünde, onlara yabancılaşan ve onları özgürleştireceği yerde
yabancılaştıran ve böylece yanılsama yaratan “yeni tip kurum”lara dönüşüyor.

Sorun bir başka yanıyla teoriyi öğrenme alışkanlığı ile ilgili. Teorik eğitimi, Mark-
sizmin parçalı bilgileri üzerinden, ve onu politika teorisi ile özdeşleştirerek yapmış
insanların, bugünkü tartışmaları mekanik kavramalarından doğal ne olabilir. Bu ba-
kımından bu insan tipi, daha önceki bir yazımda belirttiğim gibi Gogol'un Petruşka'sı
gibi öğrenme sürecinin mekanik boyutu ile ilgileniyor. Ve teorik soyutlamaların niçin
yapıldığını işin sonucunu başlangıçta somutça kafasında kuramıyor (Bu durumu ya-
zımın ileri bölümlerinde ayrıntılı ele alacağım.). Esas gerilim de buradan kaynaklanı-
yor.

Soru şu: Yeni teorik sistem evrimini hangi performanslarla tamamlayacak ve ken-
di özüne uygun pratikleri nasıl kuracak?

Sorunun **birinci bölümüne** yukarıda kısaca değindik, ki bu en genel olarak yeni
muhtevanın tüm mantıki sonuçlarına evrilmesi ve sonuçta bir programla, sosyalizm
tasarımını somutlaması.

Sorunun **ikinci boyutu** ise, yine önce teoride ve sonra pratikte yeni bir yaşam tarzı
kurmakla ilgili. Gerilim işte burada. Yani teorinin genel alanından pratiğe doğru evril-
dikçe, yazılanlar pratikte de ete kemiğe büründürüldükçe, yeni teorinin nesnelliği kav-
rayıp evrensel bir dil tutturmasıyla, özel zemindeki henüz dönüştürülmemiş öznellik
ve ilişkiler toplamı somut bir gerilim, tutucu bir direnme odağı yaratıyor. Bunun daha
yalın tercümesi şudur; eski teorik/pratik sorunsal ile yeni teorik/pratik sorunsalın kar-
şı karşıya gelmesi. İnsanlar ancak bu tartışmayı/çatışmayı taşıyan özneler ve sorun
bir ahlak/kişilik tartışması değil. Son derece teorik, politik ve örgütsel. Dogmatizmin
söyleminin, tarih ve insan teorisinin ahlakçı bir yaklaşımı da içermesi, tarihi zaman
zaman iyi ve kötü insanlar olarak da açıklaması elbette bir yanılsama yaratıyor. Bu
anlayışın bakımından, tarzında içkin olan ahlakçılıkla tartışmaları teori/politika ve hat-
ta kuramlar bahsinden, aldatılan öznelerin bahsine çeviriyor. En doğru adına, dünya
ve Türkiye sosyalizminin en doğru kalemşörleri, yasama, yürütme ve yargı erklerini
ellerine toplayarak, önce kimliklere ilişkin suç duyurusu yapıyor ve bu pozisyonları
ile niyet dünyasının savcısı olunuyor ve sonra ise esasa müteallik görüşler serde-
diren, bu kez yargıç olarak hüküm veriyorlar. Çoğu kez de şiracının tanıdığı bozacı olu-
ve böylece birileri cennetten kovulmuş oluyor. Oysa sorunlar yerel ve dünya-tarihsel

ölçekte çok karmaşık. Hele de tek tek insanlarla, kötülükleri ile tarihsel süreçleri açıklamaya kalkmak idealizm değilse bile mantık zorlamasıdır. Dünyadaki sosyalizm pratiklerinin tıkanması, kendi sosyalizm pratiklerimizin tıkanması bir anlayışa göre, öznelerin subjektif niyetlerine bağlıdır. Oysa hep biliriz ki, insan yalıtık soyut bir özne değil tarihsel bir varlıktır ve yine insan kendi tarihini kendisi yapar ve bu anlamda bireyin tarihi Marks'ın deyişi ile, *"insanların toplumsal tarihi, bilincinde olsalar da olmasalar da, her zaman kendi bireysel gelişimlerinin tarihidir"*⁽⁸⁾. Ne ki bireyler bu tarihi soyut özneler olarak değil, somut tarihsel bir varlık olarak ve kendi iradeleri dışında kuşatıldıkları bir nesnel çerçevede, tarihsel, siyasal koşullar içinde yaparlar. Bu bakımdan, tüm sorunları, dünya-tarihsel bağlamlarından koparıp, *"davaya inanmayan ve bunu da her nedense açıklayamayan"* (iki zemin benzetmesini anımsayalım) insanlarla açıklamak subjektif bir tarih anlayışıdır. Subjektivizm, ahlakçılık ve sekterizm; dogmatizmin söylemi içinde mündemiçtir. Zorunlu ve iradi kötülüklerin aşılması için bu fikre kafalarda sahip olmakla olmuyor.

"Bir zamanlar saf adamın biri, insanların suda boğulmalarının, yalnızca ağırlık fikrine sahip olmalarından ileri geldiğini sanıyordu. Ona göre insanlar, örneğin bunun, dinsel, boş inançlara dayanan bir tasarım olduğunu açıklayarak, bu tasarımı kafalarından çıkarıp atsalar, ondan sonra her türlü boğulma tehlikesinden korunmuş olurlardı ömrü boyunca,.....bu ağırlık kuruntusuna karşı savaştı durdu. Bu saf yürekli modern devrimci Alman filozofları tipinin aynısıydı"⁽⁹⁾.

Bunca yıllık deneyimden sonra, ağırlık fikrine sahip olmanın boğulmayı önleyemediğini anlamış olmalıydık.

Demek ki burada bir sorun var. Eski ve yeni teorik sistemin, teoride ve pratikte karşı karşıya geldiği bir somutluk. Bu somutluğu, bu çatışmayı gerektiren tarihsel koşullardan, teorik/ideolojik bağlamlarından koparıp zabıta olayları ile veya *"içeride mesai yapmayan insanlarla"*, onların zararlı kötülükleri ile açıklamaya kalktınız mı, yaşananı açıklayamadığımız gibi, yaşanan bir tarihi de açıklayamayız. Ve bu öncüller ile geleceği hiç kazanamayız.

Yukarıda eski ve yeninin karşı karşıya geldiğini, bunu yanlış insanlarla açıklayan bir mantığın var olduğunu söylemiştim. Bu mantık, kurgusunu, zaman zaman *'aldatma, aldatılma'* şeklinde bir ahlaki kategori üzerine oturtuyor. Dogmatizmin bu ilginç versiyonuna göre aslında kendisi gibi düşünmeyenler cennetten kovulmadan kendileri gitmeliymiş. Öyle ya devrimci ahlak ve tavır bunu gerektirir. Parti kendini zararlı unsurlardan ayırmadan, ayırıkların, yabansılardan bunu anlayamamaları ne kötü! Bu bakışın yalnız yapıtlarında değil, sorularında bile bir yanılsama var. Ben kendi payıma, bir kimliğin nasıl kazanıldığını, siyasal mücadele içinde nasıl geliştirildiğini, değişik uğraklarda devletin kimiksizleştirmelerine karşı nasıl korunduğunu ve yine bir kimlikten bir başkasına geçmenin teorik/politik/pratik karşılıklarının neler olduğunu ve bu işin prosedürünün ne olduğunu da bilebilecek durumdayım. Bana yağmurun ıslak olduğunu kimse hatırlatmasın. Bunu söyleyenlere tam tersine benim; yağmurlu bir havada, ellerindeki şemsiyeyi açmadan dolaştıkları için, yağmurun ıslak olduğunu hatırlatma hakkım doğar ki, bunun hiç kimseye zararı yoktur. Ayrıca bu çevrede herkes değilse de çoğunluk, Marksizmden ayrılmanın (bizde eleştiriler bu boyutta değil), bir zeminden ayrılmanın gereklerini bilecek kadar açıklığı öğrendi. Dogmatizmin ahlakçı

(8) Karl Marx, *Sosyalist İnsan ve Etkinlik*, Akış Yayıncılık, 1. basım, Haziran 1988, S.47.

(9) Karl Marx, *Alman İdeolojisi*, Sol Yayınları, 2. baskı, Ankara, 1976, S.30-31.

söylemi bana, **Bogdanov, Lunaçarsky, Bazarov** gibilerine **Lenin**'in söylediklerini anımsattı. Tarihsel bir örnek olması bakımından aktarıyorum:

"Bütün bu sözde en modern öğretilere dayanarak, diyalektik materyalizm yıkıcılarımız, pervasızca, işi, doğrudan inancılığa (Fideisme) vurduruyorlar. ...buna karşılık Marks ve Engels'e karşı tutumlarını açık bir şekilde belirlemek söz konusu olduğunda, bütün cesaretlerini ve kendi inançlarına karşı bütün saygılarını yitiriyorlar. Gerçekte diyalektik materyalizmden, yani Marksizmden tam bir ayrılma, lafta, sadece sonu gelmez kaçamaklar, kurnazlıklar, sorunun özünden kaçma çabaları, kendi gerilemelerini maskeleye; genel olarak materyalizm yerine bir çeşit materyalizm koyma, kısaca, Marks ve Engels'in sayısız materyalist tezlerinin doğrudan tahlillerini yapmayı kararlı bir şekilde reddetme. Bir Marksistin çok doğru olarak nitelendirdiği gibi, bu, gerçek bir 'diz çökerek isyan'dır. Bu tipik bir felsefi revizyonizmdir, çünkü Marksizmin temel görüşlerinden uzaklaşarak ve terk ettikleri fikirlerle açık sözlülük, dürüstlük, kararlılık ve açıklıkla 'hesaplarını kesmede' yeteneksizlik ve aşırı korkaklık göstererek kötü bir ün kazanan sadece revizyonistlerdir. Ortodoks Marksistler, Marks'ın bazı eskiyen görüşlerini belirtmek zorunda kaldıkları zaman (Mehring'in bazı tarihsel önermelerine karşı çıktığı gibi) bu işi, her zaman o kadar belirlilikle ve o kadar ayrıntılı bir biçimde yaptılar ki, onların çalışmalarında hiç bir zaman en küçük bir kuşku uyandıracak bir durum bulunamadı'"(10).

Yukarıdaki satırlar, Marksizmden vazgeçme yerine proleta. ya sosyalizminden vazgeçmeyi geçirerek okunduğunda anlamlı olabilir. Kimsenin gelenek içinde bir başkasını, **Lenin**'in **Lunaçarski**'leri eleştirdiği temelde eleştirmeye hakkı ve haddi yoktur. Kendi ellerimizle yarattığımız tarihimiz üzerinde çok açık, net ve ne anlama geldiği yine çok açık tartışmalar yapıyoruz. Bu tamamen reform ve restorasyon mantığının reddi, teoride ve pratikte devrim mantığının mücadeleyi kazanması anlamında bir uğraş. Yine bu, eski teorik/pratik sorunsal içinden konuşarak bir bugün ve gelecek kurma ile, yeni sorunsal üzerinden konuşan/pratik öneren ve yarından bugüne bakan, bugünü bu mantalite ile kuran ve tekrar geleceğe bağlayan anlayış arasındaki çatışmadır.

Yeni muhteva, kendi sistemini kurdukça ve bu sisteme denk politika pratikleri, parti teorisi ve yaşamı önerdikçe bir gerilimi yaşamak doğal.

Yeni pratik ne anlama geliyor?

Bu sorunun cevabı soyut konuşmayı kaldıramayacak kadar yaşamsal. Özellikle de benim gibi geçmişi, parti teorisi ve pratiği bağlamında tam boy eleştiren biri için her sözün özel bir önemi var. Bu önem bir hazırlığı gerektiriyor. Bu bağlamda bu yazının ikinci bölümü, parti teorisi/pratiğine öngelen ve arka plan kurmaya yönelik denemeler niteliğinde. Çünkü ben, yeni muhtevaya uygun pratik deyince, ilk olarak amaç/araç ilişkisini ve onun dolayımından biri olan parti teorisi/pratiğini anlıyorum. Parti teorisi ve pratiği ise, benim imgemde, parti öncüdür, savaşıdır, düzen dışıdır, demokratik merkezîyetçidir vs. gibi indirgenmiş ve söylene söylene cins isim haline getirilmiş ve dogmaya dönüşmüş metinleri değil daha karmaşık olguları içeriyor. Bence parti tartışması felsefe düzleminden politika düzlemine dek; madde/bilinç, kendiliğindenlik/kendi içinlik, günlük düşünce/etkinlik, günlük insan/dünya-tarihsel insan, sosyalizmde birey/partide birey, kapitalist işbölümünden kategorik olarak ayrımlanmış bir işbölümü/parti, kadın erkek sorunsalı/parti gibi daha pek çok mesailer yapmayı gerektiren karmaşıklıkta. Bu bakımdan eski pratikle yeni pratik arasında daha şimdiden başlayan bir gerilimi anlamak, gerekli tanımlar koymak mümkün.

Evet, yalnız yaşayanlardan değil ölülerimizden de çekiyoruz. Ve bir anlamda hala

(10) V.I.Lenin, **Materyalizm ve Ampiriyokritisizm**, Sol Yayınları, 2. baskı, Nisan 1988, S.8-9.

bizi geçmiş alışkanlıklarımız, henüz yenisini kuramadığımız pratikler yani ölümlerimiz yönetiyor. Bunu aşmanın öngünlerinde olduğumuzu, gelecek yılların Türkiye ve dünya sosyalizmi açısından yeni verimlere gebe olduğunu bilerek, suni cephelerde değil, bütün cephelerde hazırlık yapmak ve er zaman içinde hem tartışmayı ve hem de pratiği kazanmak gerekiyor. Bizi körelten, yaşayan ve ölü, içten içe kemiren geleneklere karşı devasa mücadele; umut'u plana bağlamaktan, yeni muhtevanın teori ve pratikte hegemonyasını kurmaktan geçiyor: Umut'u plana, planı umut'a bağlamak, sorun bu...

"Ruhuma gerekli olanı dinginlik içinde gerçekleştiremiyorum. Rahattan ve dinlenmekten hep mücadeleye doğru koşuyorum. Tanrıların bahsettiği herşeyi fethetmeyi, bilim dünyasını cesaretle keşfetmeyi, şiirde ve sanatta ustalığımı ortaya koymayı isterdim. Herşeyi durup dinlenmeden öğrenmek, istek ve eylemi bizden uzaklaştıran uyusukluktan sakınmak, kısır düşüncelerle kokuşup gitmemek, ve boyunduruk altında aşağılık biçimde eğilmemek yürekliliğini göstermek gerekir. Çünkü bizi harekete geçiren daima arzu ve umuttur"(11).

Benim açımdan amaç tartışmaları veya sosyalist demokrasi tartışmaları kısır düşüncelerle kokuşup gitmemenin, eski teorinin ve pratiğin —yeniden üretimi sağlayamayan— boyunduruğu altında eğilmemenin yürekliliği idi. Oysa, geçmiş teori içinde yaşayan, koşaşan, dogmatizmin tarih ve insan felsefesi/teorisiyle ceylan derilerine mistik, ahlaki tiradlar yazan yoldaşın biri, gömdüğü savaş baltalarını çıkarak yeni teoriye ve pratiğe karşı savaş açıyor. Bu tipik bir mimetik(*) danstır. Eski şarkılar ve davranışların nostaljisi ile yapılan bir eski ile özdeşleşme perendesidir... Yani, **Salto mortale**(*)... Oysa biz, teorimizde ve pratiğimizde artık gerçek zenginlikler yaşamak istiyoruz. Ütopya öykünerek... **Salto vitale**(**).

Girişte Marks'ın söylediği gibi, bu kez, teori bahsinde, politika bahsinde ve insanlararası ilişkiler demek olan kurumlar bahsinde özde ve biçimde bir dirimsel sıçramayı gerekli kılar. Tüm bunlardan sonra, yine de, imgede, yeni ile eski özü eşitleyene ve *"ben de yeni muhtevayı savunuyorum"* diyene;

"Bu sikkenin karışımı ve ağırlığını iyi bildin. Ama söyle bakalım bu sikkeden senin kesende var mı?"(12)

diye sormak gerekir. Cennette, amentüyü ezbere okuyan Dante'ye, St. Peter'in verdiği karşılık buydu.

Amaç tartışmaları ile söylediklerimiz henüz somut bir pratiğe, değere dönüşmedi. Şimdilik sosyalist demokrasi sikkесinin karışımı, bileşimi hakkında bir eğitimden geçiyoruz. O henüz imgelemde, soyutta, bir gelecek tasarımı olarak var, değerli. Pratik ise eskisi gibi akıyor...

Kesemizde kalp değil gerçek sikkelerin olacağı günler uzak değil. Marks'ın *"bizi harekete geçiren arzu ve umuttur"* diye söylediği bu olsa gerek...

Yeni muhtevanın teori ve pratiği içinden, yani *"bataklıktan"* elimi uzatıyorum. Şimdilik bu kadar...

Voillo tout(***).

(*) İkel kabilelerin doğaya öykünerek yaptıkları ikel dans.

(11) Karl Marx, *Sosyalist İnsan ve Etkinlik*, Akış Yayıncılık, 1. basım, Haziran 1988, S.5

(*) Ölüm perendes, sıçraması, taklasi.

(**) Dirin perendes.

(12) Karl Marx, *Kapital*, 1. cilt, Sol Yayınları, 1975, 1. baskı, Orsel Matbaası, S.125.

(***) İşte hepsi bu.

BİRLİK, ÖNDERLİK VE HEGEMONYA(*)

Ertuğrul KÜRKÇÜ

1. Yanlış Bir Tartışma

Yeni Öncü çevresinde Tekin Yılmaz'ın başlattığı "Sosyalist Demokrasi" tartışması ve bu tartışmanın içerdiği gelişme imkanları, mantıksal olarak varması kaçınılmaz olan noktaya, bir "muhasabe" tartışmasına ulaştı. Bir proleter devrimiyle doğacak egemenlik biçimlerine ve toplumsal örgütlenmeye yeni bir yaklaşım önerisi, ister istemez, hem Marksist devlet ve sosyalizm teorileri üzerine tarihsel bir tartışmayı gerektirecek, hem de bu projenin Yeni Öncü'nün kendi özgül tarihindeki kavranılış tarzının eleştirisine yol açacaktı.

Ne var ki, eleştiri konusu olan bu fikir ve kavramların "saf fikirler" olarak kalması düşünülemez. Toplum ve siyaset alanında ister eski fikirlerden, ister yeni önerilerden söz ediyor olalım, bunlar her zaman yaşanmış ve yaşanacak hayatlarla ilişkilidir. En doğru düşüncenin de saçmalığın da, yeniyi kabulün de eskide ısrarın da, insanların amaçlarına, özlemlerine, çıkarlarına, acılarına, sıkıntı, kuşku ve tereddütlerine dair bir karşılığı hep vardır. Fikir mücadelesi, tartışma ya da eleştiri denilen şey, mücadele eden insanların düşünceleri aracılığıyla kurdukları ilişkiden başka bir şey değildir. Bu yüzden de tartışma ve eleştiri, hiç de insanların bir fikri kafalarından çıkarıp yerine bir başkasını geçirmeleri gibi basit bir biçimde sonuçlanmaz. Nasıl mahallede duvara "Kahrolsun Faşizm!" yazarken kurşunlanmış birinin, rejimin o tarihteki karakterinin aslında "faşist" değil, "oligarşik" olduğu tahlilini ve buna dayanan bir eleştiriyi sırf "yeni" olduğu için benimsemesi ya da "saf bilimsel" bir akıl yürütmeye bunu algılaması beklenemezse, yıllar sürmüş bir mücadeleyi belli kabuller üzerine kurmuş ve pratiklerini bunlar aracılığıyla anlamlandırmış devrimcilerin de yalnızca teorik saiklerle hareket etmesi beklenemez. Bu yüzden teorik süreçlerin yanı sıra yaşanmış hayatların, birikmiş tecrübelerin kaydedilmesi gerekir. Ne var ki bu kayıtlılık, teorik tartışmanın ancak teorik kavramlarla sonuçlandırılabilceği gerçeğini ortadan kaldıramaz. Herkesin, yeni fikirlerin hem kendi, hem başkalarının hayatına tercümesinin ne anlama geleceğini sorgulamak, geçmiş hayatının neye yaradığını, edineceği yeni yönelimin onu nereye vardıracağını ölçüp biçme kaygusu olacaktır. Üstelik bu yeni fikriyat, henüz pratikte değilse de, düşüncede bir devrim anlamına geliyorsa, hayatlar daha derinden etkilenecek demektir. Yeni Öncü'de bunun hem "gecikmiş", hem de "yukarıdan aşağı" bir devrim olarak yaşanmasına bakarak, böyle bir evre-

(*) Yeni Öncü'de yayımlanacak bu dördüncü yazının dizgi yanlışlarından kurtulmuş olacağını umuyorum. Önceki-lerde dikkati çeken birkaç ciddi hatayı şimdi düzeltmek gerekirse: 7. sayıdaki "Sosyalist Demokrasi" yazısının 38. sayfa, 2. sütun, 3. satırında ilk cümleden başlayıp, 39. sayfa 1. sütun 6. satıra kadar süren bölümün, 38. sayfa 1. sütundaki "II. TEORİNİN SORUNLARI" başlığından önceve gelmesi gerekiyor. 15. sayıda "SOSYALİST DEMOKRASİ" konferans tutanağının ilk sayfasında geçen "contradiction in adjective" terimi aslında yanlış. İngilizce'de böyle bir terim yok. Doğrusu Latince'de "contradictio in adjectio" olmalı. 16. sayıda bunun devamında son dört sayfa mükerrer olarak basılmış. Çıkmaları gerekir.

den daha önce geçmiş olanların şimdiki tartışmada öne sürülen kimi tezleri artık ispatı bile gerekmeyen doğrular olarak görebilirler. Ama, nasıl ve hangi koşullar altında gerçekleşiyor olursa olsun, **Yeni Öncü**'de teorik planda bir siyasal-toplumsal paradigmadan diğerine geçişin belirlediği bir bunalım yaşanmakta olduğu açık. Öte yandan tam da bir bunalım anının karakteristiği olarak, kimi özgül alanlara ilişkin teoriler bir paradigmaya ait oldukları halde diğerinde içerilebilmekte, sonuçta herkes aynı temelden hareket eder görüldüğü halde, eski paradigmanın henüz ortadan kalkmadığı, yenisinin henüz kendisini kurmadığı bir uğrakta, tarafların kendilerini dışa vuruşları asli sorunlardan çok, bu paradigma alanının dışından geçen sorunlar üzerinde ya da her iki paradigmanın da çözümü için belirleyici bir önem taşımamamakla birlikte, gündelik kavramlarla tanınabilen, karşılığını esas olarak gündelik dilde bulan kısmi sorunlar üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Özetle, denilmek istenen şudur: Sosyalist demokrasi tartışması yalnızca bir gelecek sınıfsız toplum tasarımı kurma, **Yeni Öncü** çevresinin gelecekteki amaçlarını saydamlaştırma girişimi olarak kalmamıştır. Böyle bir tasarımın gerçeklemesi mücadelesinin siyasal ve kavramsal araç ve imkanlarının da bu doğrultuda değiştirilmesini, uyumlulaştırılmasını zorunlu kılmıştır. **Tekin Yılmaz**'ın ileri sürdüğü sosyalist demokrasi projesi **Yeni Öncü**'nün eski kavramsal, teorik bütünlüğünün ve siyasal yapısının içine sığmamış, yapının tümünün sorgulanmasını gerektirmiş ve çevrenin geleceği hakkında birbiriyle tartışma halinde üç ayrı proje ortaya çıkmıştır.

Bunlardan kendisini en iddialı biçimde dile getiren, yeni bir paradigma ihtiyacını ima etmenin bile **proletarya sosyalizmi**'nden ve devrimden vazgeçmeyle eşanlamı olduğu görüşüdür: "*Proletarya sosyalizminin belli başlı tezleri doğru(dur)... Siyasal gelişmeler de proleter sosyalist çizginin yanlışlığını ortaya koymamıştır... Bu düşünce ve inanç sadece (,) kendini bu çizgiye gerçekten bağlı görenleri ilgilendir(ir)... (Bu) inanç ve iddia bu anlamda henüz öznedir; başkalarını da kendi çizgisine çekecek bir nesnellik kazanamamıştır*"(1). "*Bugün bu tarihsel anda devrim yapmaya yetecek bir gücümüz yok. Ama geleceğimizi de bağlayacak biçimde her dönem için geçerli olmak üzere böyle bir tesbitte buluna(mayız)... Devrim için yola çıkmayan, bu iddiayı taşımayan grup kendisini dağıtmalıdır... Yeni Öncü çevresinin tek başına devrim yapamayacağı görüşü yanlıştır*"(2).

Aslında bu görüşün nispeten yeni bir uğrak ya da eski paradigmadan daha önce türetilmeyen bir teori sayılması gerekir. Çünkü bilindiği kadarıyla **Yeni Öncü** çevresi eskiden de "*öncünün tek başına devrim yapması*" gibi bir perspektife, öncü ile devrim arasında dolayimsız bir ilişki kuran bir teoriye sahip değildi. Şimdilik bu özgül belirleme konumuzun dışında kalıyor olsa da bu tavrın, eski paradigmayı her tartışma uğrağında yeni bir içerikle savunduğuna da dikkat çekmek gerekir. Çünkü, bu yaklaşım "*Yeni Öncü'nün doğru görüşleri*" dediği şeyi de, **Stalin**'in **Leninizmin İlkeleri** kitabının bir indirgenişi olarak yorumlamaktadır. Ancak, bilindiği kadarıyla **Yeni Öncü**'nün ideolojik tarihi lafzen **Stalin**'den aforizmaları barındırsa da kendisini yalnızca bununla sınırlamayan yorumların bir bileşimiydi. **Kurtuluş**'da ve daha sonra **Öncü** ve **Ekim**'de bunlara dair pek çok örnek sunulabilir.

İkinci görüş hem eski paradigmanın kısmi geçerliliğini, hem de yeni bir paradigma ihtiyacını kabullenir: "*Yaşadığımız dünya ve ülkenin değerlendirilmesi gruplara göre değişiklik arzetsen de çevrenin sahibolduğu genel bir değerlendirme mevcuttur. Yine bu genel değerlendirmeye bağlı olarak belli bir devrim anlayışına ulaşılmıştır... Bu konularda gerekli temeller ortaya konmuştur*"(3). Ancak, "*Önemli olan, geçmiş üze-*

(1) Mahmut Ceylan, "Güncel Bazı Yaklaşımlar ve Leninist Parti" **Yeni Öncü**, S.16, s.28.

(2) Mahmut Ceylan, "Çizgi Tartışması", **Yeni Öncü**, S.14, s.37.

(3) Metin Ayçiçek, Mahir Sayın, Bülent Uluer, "Yeni Öncü'nün Perspektifi üzerine"; **Yeni Öncü**, S.17, s.12.

rinde değil gelecek ve, bugünü geleceğe bağlayacak yollar ve araçlar üzerinde anlaşılabilmektedir. Bugün dünya solunun içinde bulunduğu durum... yalnızca bu çevrenin geçmişi(yle)... değil, daha geniş bir geçmişle ilgilenme(yi)" gerektirir ve **"Bu geçmiş değerlendirebilmenin olanağı onu aşan bir perspektifte yatmaktadır"**(4). Sonuçta, bu perspektiflerle yürütülen pratik faaliyetle **"kendi(sini) aşan yapılar ortaya çıktığında"**, Yeni Öncü'nün kendisini bu **"yapıya bağlaması"**, **"çıkmadığı müddetçe kendi varlığını koruyup geliştirmesi"** sözkonusudur.

Üçüncü görüşten çok, üçüncü görüşlerden söz etmek gerekiyor. Bunlardan biri, eski paradigmanın/paradigmaların **"büyük çoğunluğunun yanlış... olmalarına karşın,"** bunların çevresinde çalışan grupların **"tarihsel olarak haklı"** oldukları, ve bunun Yeni Öncü çevresi için de geçerli olduğu, muhtemel gelişme perspektifinin ise **"kendilerini eskisi gibi üretmeye yöneldiklerinde... gerici bir konuma sürüklenecekler"**(5)idir. Bir diğeryse, eski paradigmanın yalnızca **"yanlış"**lığından değil, Marksizm ve sınıf dışılığından ötürü de safdışı edilmesinin gerekliliğini savunan görüştür: **"Türkiye sosyalist hareketi Marksist bir sosyalizm değildir... Ülkemizde devrimci demokrasi Marksizmden etkilenmiş ve devrim tezlerini Marksist-Leninist kaynaklara uydurmaya çalışmıştır... bu birikimi Marksist kavramlarla yeniden sentezlemek gerekir"**(6). Bundan ayrı olarak, ikinci görüşün bir varyantı diyebileceğimiz Suat Oğulcan'ın inkileri ve kendi **"yeni"** paradigmasına Yeni Öncü çevresinde özerklik talep eden Necmi Gül'ün düşünceleri eklenebilir. İçerdikleri gelişme ihtimalleri bakımından bu perspektiflerin hepsinin ortaklaşa dile getirdiği şey, artık eskisi gibi varolmayan ama henüz yeni bir varoluş tarzı da edinememiş bir topluluğun bunalımıdır.

Bunalımdan çıkışın imkanları, yalnızca Yeni Öncü çevresinin içsel dinamiklerinden elde edilebilir gibi görünmüyor. Çünkü, bugün bu çevrede yaşanmakta olan bunalım sosyalist hareketin bütün sektörlerini aynı zamanda ve hep birlikte kuşatan bir genel bunalımın yansımalarından biridir ve sosyalizmin uluslararası alandaki bunalımıyla örtüşmektedir. Böylesine büyük bir ölçek üzerinde gelişen bunalımın etkilerinden bir tek grubun sakınması mümkün olabilseydi bile, her bir çevrenin kendi özgül dinamiklerinin bu alanın türevlerinden başka birşey olmayışları dolayısıyla bunalımın giderilmesi tek bir çevrenin imkanlarını aştırdı.

Birinci görüşün bu teze katılmadığı açık; yeni bir paradigma arayışının toplumda sosyalist bilincin yeniden üretilmesine dair genel bunalımdan değil, bazı **"dışsal"** unsurların Yeni Öncü'nün içişlerine müdahalesinden kaynaklandığına inanıyor: **"Belli tarihlerde, belli arkadaşlar E.Kürkçü ile kurdukları dostluğun (veya önceden varolan tanışıklığın) da bir sonucu olarak içimizde bir birlik teorisi geliştirmeye ve birliğe ilişkin somut öneriler yapmaya başlamışlardır... O nesnel olarak içimizde bir taraf haline gelmiştir. Dışımızda biridir ama, görüşleri bizi etkilemektedir"**(7). Bir an için bu tesbitin bir hakikati yansıttığını kabul etsek bile, ortada gerçek ve maddi bir zemin olmaksızın bir tek insanın görüşlerinin nasıl olup da böyle yaygın bir etki yarattığını açıklamak bize düşmez. Kaldı ki, asıl sorun, hakikaten böyle bir etkinin olup olmadığı ve bunun olumsuzlanıp olumsuzlanmayacağına ötesinde, Yeni Öncü'nün **"muhasabesi"**'nin akımın bütün tarihinin genel toplumsal mücadele tarihi içinde yeniden kurulup, kendi tarihine iade edilmesi ve böylece anlamlandırılması olmak gerekirken, yaşanmış onbeş yıllık bir tarih yokmuşçasına, bu tarihin nesnel sonucu solun bütün sektörleriyle birlikte egemen sınıf karşısında uğradığı topyekun bir çöküntü değilmişçesine muzaffer ve muktedir bir konumdan konuşmayı hak ettiğimize inanmaktır.

Sosyalistlerin tümünü bugün kaçınılmaz olarak birleştiren tek bir ortak gündem ve

(4) A.g.y., s.13.

(5) C.Morali, "Birlik Üzerine", Yeni Öncü, S.16, s.36-37.

(6) Ahmet Ural, "Varian Noktada Sosyalist Demokrasi Tartışması", Yeni Öncü, S.14, s.30.

(7) Mahmut Ceylan, "Proletarya Sosyalizmi mi, Devrimci Sosyalizm mi?", Yeni Öncü, S.17, s.80.

bu gündemin tek bir maddesi var: **"Egemen sınıf, sosyalist hareketi 20 yılda kazandığı mevzilerinden nasıl söküp attı ve bu mevziler nasıl yeniden ele geçirilebilir?"**. Bu soru bir ortak tarih'ten, yaşanmış hayatların, acıların, hayal kırıklıklarının, ölümlerin, umutsuzlukların ortasında yükseliyor. On binlerce hatta yüz binlerce sosyalist işçi, yoksul emekçi ve aydın nasıl olup da tek bir darbenin kendilerini yapayalnız, çaresiz, örgütsüz bıraktığını, sermayenin diktatörlüğüne esir ettiğini bilmek istiyor. On beş yıl boyunca mücadeleden bir şey esirgemeksizin çalışan devrimciler, emeklerinin ürününün nasıl elden çıktığını, çabalarının nasıl etkisizleştirildiğini kavramak istiyor. Böyle bir anda sorulara doğru karşılık vermek, doğru bir **"muhasabe"** tartışması yapmak şarttır. **"Babalarının yenilgilerinin nedenini bilmek çocukların hakkıdır... Halka devrimci efsaneler anlatan, onları sansasyonel hikayelerle avutan kimse, denizcilere uydurma haritalar çizen coğrafyacı kadar ağır bir suç işlemiş olur"**(8). Hiçbir tekil çevrenin bu ortak tarih tarafından belirlenmiş genel ilişkiler alanından hareket etmeksizin, ne kendi özgül tarihinin sorularını çözebilmesinin, ne de nesnel karşılıklarını bu tarihte bulmayan çözümlerin sosyalist hareketin genel alanında herhangi bir onay kazanmasının bu tecrübeler karşısında bir imkanı yoktur. Bu alanın, karşımıza koyduğu problemlerin çevresinden dolanılarak **"proletarya sosyalizmi"** öteki sosyalist eğilimler karşısında hareketin geleceğini temsil ediyor hale gelemes, sadece kendisini bir sekt olarak yeniden kurabilir. Böyle bir akıbet ise Yeni Öncü'yü 1980 öncesinden de geriye sürüklemekten başka bir anlama gelmez. Sosyalist hareketin kolektif hafızasının nisbeten köreldiği, kolektif **"günahlar"**ın, kolektif bir unutkanlıkla bütünlendiği, lafın hakikati aştığı bir dönemde, öncelleri hakkında bilgiden yoksun genç insanlara ya da sorunları çözmek yerine unutmayı tercih edenlere böyle bir seçenek pekala çekici gelebilir. Ancak, halledilmemiş sorunlar -eğer bunlar kafamızda icad ettiğimiz bulmacalar değil, gelişmenin gerçek sorunlarıysa- gelişmenin bir başka aşamasında çıkagelirler -tıpkı 12 Mart sonrasında halledilmemiş tarihsel ve teorik sorunların bugün çok daha karmaşık türevleriyle birlikte yeniden karşımıza dikiliyor olması gibi... Bu nedenle şu ya da bu grubun içinde olma **"imtiyazı"**nın değil, komünist olma hakkının, bu ortak tarihin bir üyesi olma hakkının ortaklaşa kullanılmasıyla oluşan gündemden hareketle bir tartışma yürütmek ve sosyalist hareketin her bir bileşeninin gelişmesini dolaysız etkileyen koşulları tahlil etmek, sosyalizmi bir kere daha emekçilerin geleceğinin gerçek seçeneği kılmanın imkanlarını bu bunalımdan bulup çıkarmak için yeni bir paradigma kurmak ve nihayet bunu herkesin kendi varoluşuna tercüme etmesini sağlamak için ortak tecrübeyi ifade etmeye yetenekli yeni bir dil bulmak gerekiyor. Bugün tartışmanın temelini bundan başka bir temele dayandırmak, dikkati ikincil sorunlara çekmek, yanlış bir tartışmayı yanlış yöntemlerle yapmak, komünistlerin ortak tecrübelerini ifade etme imkanını yitirmiş bir iç dille konuşmaktır.

2. **"Birlik": Bir Yanılsama mı?**

12 Eylül rejimi, sosyalist hareketi yalnızca fiziksel olarak ezmekle kalmadı. Toplumun siyasal, kültürel hayatında elde etmiş olduğu mevzilerden, ezilen sınıfların gündelik hayatı içindeki ilişkilerinden çok kısa bir süre içinde uzaklaştırmayı başardı. İnılmaz bir hızla, sosyalist hareket 20 yıl boyunca kısmi iniş çıkışlara karşın sürekli olarak genişlettiği kitlesel dayanaklarından koptu. Tevkifat ve işkence altında cılızlaşan aparatlardan ibaret kaldı. Öyle ki, bugün, darbeden 9 yıl sonra, insanların kendilerini yasal yayın organlarında **"ordulu parti mi, ordusuz parti mi"** diye tartışacak kadar **"serbest"** hissettiği bir anda bile, hiçbir sosyalist yayın organı, 60 milyona yakın nüfusa sahip ülkede 3 binden fazla satış yapmıyor. Sosyalist çevrelerin tümüne yakı-

(8) Oliver Prosper Lissagaray, 1871 Paris Komünü Tarihi: İng. baskı, Monthly Review Press, New York, 1926

nının desteğine sahip İHD'nin 7 milyon nüfuslu İstanbul'daki *"İşkenceye Son!"* mitingine en çok 3 bin insan katılıyor.

Bunun 12 Eylül öncesine göre kitlelerin faaliyetinde görülen genel düşüşle bir bağlantısı olsa bile, örneğin geçtiğimiz Nisan'da bütün ülkede yaklaşık 800.000 işçi bütün yasaklara karşın açık bir direniş içine girdikleri anda da sosyalist hareketin süreçte pek az etkisinin hissedilmiş olması, daha ilk bakışta bile sorunun yalnızca kitle hareketindeki alçalmaya bağlanamayacağına işaret eder.

Sorun, bir kaç temel belirlemeden hareketle açıklanabilir gözükmektedir. Bunlardan birincisi, 12 Eylül öncesi dönemde sosyalist hareketin ufkunu anti-faşist mücadele gereklerinin örtmüş olmasıdır. Darbenin devrimci hareketi bastırırken, faşist hareketi de siyasal olarak tasfiye etmesi; bir toplumsal kurtuluş talebiyle değil öz savunma ihtiyacıyla devrimci harekete yaklaşan büyük bir kitle için devrimci hareketi bir çekim merkezi olmaktan çıkardı. Kendisini bir sınıf hareketi olarak, işçi kitlelerinin özörgütlenmeleri üzerine kurmuş olmayan devrimci hareketler, *"cangüvenliği"* talepleri, darbenin sağladığı *"ölüm sessizliği"* ile de olsa giderilen küçük burjuva yığınların kendilerinden hızla uzaklaşmasıyla gerçek bütün toplumsal bağlardan yoksun kaldılar. Sendikaların kapatılması, siyasal partilerin ve parlamentonun dağıtılması işçi hareketine sendikal ve parlamenter yollardan yaklaşmayı amaçlayan reformcu eğilimi de saf dışı etti.

Kitle hareketinin böylece uğradığı atomizasyon, geleneksel parti ve ideolojilerden kopuş, yalnızca halkı açık politika alanının dışına itmekle kalmadı, her tür politika-ya, bu arada devrimci politikaya da karşı duyarsızlaştırdı. *"Eski ideolojilerin ölümü, bütün teorilere ve genel formüllere karşı da bir kuşkuculuk; sırf ekonomik vakıalara (para kazanmak) ve yalnızca basit bir gerçekçilik olmakla kalmayıp (bu zaten her zaman böyledir) dolaysız görünüşleri içinde köpeksi, sinik de olan bir politikaya başvurma biçimine bürünür"*(9). Böylece, toplumsal dolayımından çözülmüş bir bireysellik, bütün topluma hakim olurken, sosyalist hareketin genişlediği dönemde çevresinde yığılan sempatizanlar da hiçbir entellektüel, kültürel müdahaleyle karşılaşmaksızın kendilerini bu dalganın kollarında buldular.

Bu müdahalenin başlıca unsuru olmaları gereken aydınlar ise, daha darbe öncesi-nden sosyalist hareketin özellikle de onun devrimci kanadının uzağına çekilmeye başlamışlardı. Oysa, *"Hiç bir insan kitlesi, en geniş anlamda kendisini örgütlemeksizin 'ayırdedemez', kendi gücüyle bağımsız hale gelemez; ve aydınlar olmaksızın, yani, örgütçüler ve önder-yöneticiler (dirigenti) olmaksızın, bir başka deyişle fikirlerin kavramsal ve felsefi işlenişinde 'uzmanlaşmış' bir insan grubunun varlığıyla somut olarak ayırdedilen teori pratik bağının teorik cephesi olmaksızın da örgüt olamaz"*(10).

Özetle darbeye birlikte, toplumsal muhalefet üzerindeki hegemonyasını yitiren, toplumun siyasal gündemine müdahale etme yeteneğinden yoksun kalan, işçilerle organik bağlardan yoksun, aydınları kendisine çekmeyi başaramamış, küçük burjuva-ziyle temas edemeyen, gündelik hayatın içinde kendi kimliğiyle varolmayı başaramayan sosyalist gruplar toplumun kıyısına itildi(*).

(9) Antonio Gramsci, *Hapishane Defterleri*, İng. baskı, s.276, Lawrence and Wishart, 1978.

(10) A.g.e., s.334.

(*) Sosyalist grupların içinde bulundukları bu hale dikkat çekebilmek için *Yeni Öncü*'de çıkan bir başka yazıda sosyalist grupların toplumla genel ilişkisini tasvir edebilmek amacıyla *"getto"*yu metafor olarak kullanmıştım. Suat Oğulcan'dan başlayarak, Mahmut Ceylan, C.Morali ve belki başkaları bu halin kendisini bırakıp *"getto"*nun neyi ima ettiğini tartışmaya başladılar. Acaba *"getto"* ne anlama geliyor, *"grupları yıkmak"* anlamına mı, *"dağıtmak"* anlamına mı? Değilse ne? Denilmek istendiği varsayılanın pek hoşta gider birşey olmadığı sezilmiş, ama kasıt var mı yok mu bu bilinmiyor? Ancak, Suat Oğulcan uyarıyordu: *"'gettolar' gibi mimari tasvirlerden kaçınmak gerekiyor. Çünkü bu tasvir daha çok gotik tarza giriyor ve tartışmaları sivriyor."* demişti de inanmamıştım. *"Getto"*nun bir mimari tarz olmadığını, mimaride *"gotik"* üslubun *"sivrilik"*le belirlenmediğini iyice biliyorum da, niye metafora aklımızı bu kadar takmamız gerektiğini bilmiyorum.

Burjuvazinin "otorite bunalımı" aşılar, askeri diktatörlük rejiminden, çıplak zordan, onay mekanizmalarının yeniden işlemeye başladığı "hegemonik" ilişkiler alanına, parlamenter rejime doğru geçilirken, siyasal hayatın canlanması, açık faaliyetin giderek daha çok imkan dahiline girmesi, politik partilerin yeniden çalışmaya başlamasıyla, kitleler yeniden geleneksel partilerine doğru döndüler. Düzen partileri tabanlarıyla buluştu.

Sosyalist hareketin tabanı ise iki eğilim gösterdi. Bir kanadı sosyal demokrasi içinde erimeye yüz tuttu, bir dizi eğilimlerin bileşkesinden oluşan öteki kanadı ise, bir önceki dönemin yıpratıcı iç çatışmalarının aşılaraq birleşik bir hareket oluşturulması talebini ileri sürmeye başladı. Baskı günlerinin yarattığı dağınık, küçük yerel dayanışma mekanizmaları yukarıda teorik alanda halledilmiş olmayan ayrılıkları aştı. Cezaevlerinde yaşanan hayatlar, birlikte mücadele ile kazanılan ve elde tutulabilen onur için gereken sosyalist dayanışma duygusu, "ilkesel" olduğu iddia edilen güçlüklerin üstesinden gelme gayretleri, cezaevlerinden çıkan militan ve önderlerin kendi sek-tinden çok ortak mücadelenin gereklerini hesaba katma alışkanlıkları dışarı taşındı. Dış dünyadan taşınan başlıca teorik ayırım çizgileri SBKP ve ÇKP arasındaki ilişkilerin normalleşmesiyle belirsizleşmeye başladı. Bu ayrımlara göre tanımlanmış öteki ayrımlar da eskisinden daha az anlamlı hale gelince bütün ağızlardan mırıldanma halinde aynı söz dökülmeye başlandı: Birlik!

Böylece "Birlik" fikri, yukarıdan aşağı değil, aşağıdan yukarıya doğru bütün grupların gündemine dayatıldı.

Bu talebi dile getiren devrimci sosyalistler kitlesinin tarihinden bağımsız, bunu anlamlandırmaktan uzak bir "birleşik sosyalist parti girişimi" Doğu Perinçek, Mehmet Ali Aybar, Yalçın Küçük ve Murat Belge'nin açtığı tartışmalarla başladı ve eski TİKP'lilerin kendi başlarına "birleşik" olmayan bir SP kurmalarıyla sonuçlandı. Bu girişimin mukabil etkisi yasal olmayan alanda TİP ve TKP'nin TBKP'yi kurmaları ve "yasallaşma" talebiyle siyaset alanına müdahale etmesi oldu.

Böylece aşağıdan sosyalist harekete yöneltilen "birlik" talebi, yukarıdan devlete yöneltilen "yasallık" talebiyle örtüştürülerek sosyalist siyasetin gündemine sokuldu. Devrimci hareket ne yazık ki, o dönemde birlik tartışması sürecinde öncü değil, artçı bir konumda kaldı. Girişim üstünlüğünü eline almayı da, elinde tutmayı da başaramadı. Hatta herhangi bir girişimde bile bulunmadı. Yalnızca sürece pasif, belli belir-

---

Getto, Hristiyanlarca İsa'nın öldürülmesinden suçlu tutulan Yahudi cemaatin toplumun geri kalanından zorla ayrılmasından sonra, kentin bir kıyısında kalın duvarlarla çevrili olarak yaşamaya mecbur edildikleri mahallelere denirdi. Uzun bir tarihsel mücadele sonucunda gettolar 20. yüzyıl başında ortadan kalktı. Ancak sonraki dönemlerde yasal zorla değil toplumsal ve ekonomik baskıyla toplumun kıyısına itilen siyahların, göçmenlerin, azınlıkların yaşaya geldikleri kent çöküntü alanlarına da getto denmeye başlandı.

Böyle bir metaforla ne anlatılmak istendiği açık: zorla toplumun kıyısına itilmiş, yalnızca baskıya değil ayrımcılığa da uğrayan bir azınlığın maddeten yaşadıklarını, manevi olarak yaşamak zorunda kalışımız kötüdür. Şimdi kendimizi bunu kabullenerek yeniden kurmamız gerekmez. Ancak burada bir ima daha var, herkes bunun grupların akıbetiyle, onlar için beslediğim hislerin ne olduğuyla ilgilendiğinden üzerinde durmadığı için bana göre metaforun akla getirdiği asıl önemli yanı da belirtmeliyim: gettolar dıştan böyledirler, ancak içten de toplumun geri kalanıyla temasta olmadıkları için ondan ayrı bir dil konuşmaya, adetler benimsemeye özetle kendi içine kapanık bir kültürle yaşamaya da mahkumdurlar. Biz sosyalistler de Türkiye'de biraz böyleyiz diye düşünüyorum. Sadece toplumla ilişkimizde değil gruplar olarak birbirimize karşı da. Öyle olmasa şu tuhaf tartışmayı bile yapmamıza gerek kalmazdı. Alışık olmadığımız bir dille konuşulduğunda gereksiz alinganlıklar gösterip dilin anlattığını bir yana bırakıp dille uğraşmazdık. Normal olarak, bir kent kültürü çerçevesinde gettodan sözedildiğinde akli başında insanlar orada yaşayana değil yaşatana kötü gözle bakarlar. Ama bu bizim için bir alinganlık vesilesi oluverir. Eminim aynı yalıtılmışlığı ve çaresizliği dile getirmek için örneğin, "yenilmiş ve yorgun, dağınık gerilla birliklerinden bir ordu oluşturmak" gibi bir başka metafora başvurusaydı, kimse alinganlık da göstermez bunu kahramanlığa bir övgü olarak benimserdi, gerçi dünya tarihinin bildiği en büyük kahramanlıklardan biri, Polonya'da Varşova gettosunda yaşayan Yahudilerin Nazilere karşı ayaklanmasıdır ama gene de bizim birbirimizin sırtını sıvazlamamıza gerek yok diye düşünüyorum. Başkaları için "kahramanlık" addedilen şeylerin günlük işimiz olması gerektiğini ve herkesin buna gayret ettiğini biliyoruz. Ve yapmış olduklarımızı değil, yapamadıklarımızı konuşuyorken bu tip gönül almalar bana yerinde gelmiyor.

siz bir tepki göstermekle yetindi.

Ancak her iki "*birlik*" girişiminin siyasal tercümesi sosyal demokrasiyi desteklemeye dönüştükten sonra, **sosyalist hareketin burjuva partilerinden bağımsız siyasal çizgisini** kurmak için bir girişim olarak **birleşik sosyalist kampanya** çerçevesinde hepsini ortak bir adla anacak olursak **Devrimci Marksistler** diyebileceğimiz bir dizi eğilim yeni bir tür "*birlik*"in potansiyel imkanlarını dışa vurdular. Bu sürece **Yeni Öncü** çevresi de katıldı. Kişisel olarak destekleyenler arasında ben de yer aldım. Yaşanan bütün bu ilişkilerin ve tarihin sonucunda yalnız **Yeni Öncü** çevresinde değil bu alanda yer alan bütün akım eğilim ve unsurlar arasında TBKP ve SP girişimlerini "*yanlış*", "*eksik*", "*yersiz*", "*yetersiz*", "*yasalcılık*", "*Marksizmin yadsınması*" vb. olarak niteleyen bir çok çevrede ve tek tek sosyalistler arasında **sosyalistlerin politik birliğinin** sağlanmasının ve siyasal alanda açık faaliyet göstermenin imkanları tartışılmaya başlandı.

Bu birlik tartışması her zamanki tartışmalar'dan farklı olarak "*anti-faşizm*", "*anti-emperyalizm*", "*anti-şovenizm*" ekseninde değil doğrudan doğruya **sosyalizm, devrim, işçi iktidarı** gibi temalar çevresinde döndü. Sonuç olarak hepimizin etkilediği ve hepimizi etkileyen, "*birlik*" üzerinde düşünmemizi mümkün kılan ve gerektiren, çözümler ve alternatif çözümler üretmemizi zorunlu kılan ve sonuçta bu tartışmaları **Yeni Öncü içine taşıyan "niyetler"** değil, bu somut siyasal-tarihsel süreç oldu.

Birlik, bir yanılsama mı, bir imkan mı? Şimdi yaşadığımız tartışma süreci bir **deja vue**(*) mü yoksa bu somut anın kendi özgül gerçekliği mi?

Ben bu sorunun sorulmasını anlamsız bulanlardan değilim. Ancak böyle bir birliğin bir yanılsama olup olmadığının ortaya çıkması devrimci bir birliğin mümkün teorik ve programatik çerçevesinin öteki teori ve programlar karşısında test edildiği bir tartışma sürecinin bu sorunun cevaplarını sağlayacağını düşünüyorum. Ve bu tartışma sürecinin hiç de **Mahmut Ceylan**'ın sandığı gibi verili ideolojik/teorik sabitlerin alt alta dizildiklerinde toplanabilir olup olmadıklarına bakılması biçiminde geçeceğini düşünüyorum. Öyle de geçmiyor. Bu tartışma sürecinin sağladığı zengin imkanlara gözünü kapatmanın ise **politika ve propaganda** ile ciddi ilişkisi olan hiç kimsenin hakkı olmadığı kanısındayım.

Bizzat sürecin başlangıç belgesi bile bunun içerdiği imkanların **Yeni Öncü** çevresi için taşıdığı önemin kavranılmış olmasını gerektirirdi.

3. Birlik Tartışması Tartışma Birliği

Yukarıdaki paradigmalardan hangisinin savunucusu olsaydım, "*Birlik*" tartışmaları sürecinin yolunu açan, "*Sosyalistlere*" deklarasyonunu **Yeni Öncü**'nün savunduğu perspektiflerin sosyalist hareketin genel alanı içinde bugüne kadar kazanmış bulunduğu en geniş onay olduğunu düşünürdüm. Çünkü, değişik eğilimlerden 18 sosyalistin "*ortak görüşleri*" olarak imzaladıkları bu belge **Yeni Öncü**'nün son dört yıldır üzerinde ısrarla durduğu bir dizi programatik hareket noktasının ve teorik açılımın birçok farklı çevreden sosyalist tarafından paylaşıldığını belgelemektedir.

Birinci olarak deklarasyon, "*işçi sınıfının ve emekçilerin kurtuluşunun işçi sınıfı önderliğinde kapitalizmi ortadan kaldıran bir toplumsal devrimle mümkün*" olduğunun altını çizmekte, işçi sınıfının devrimde önderliğini kayıt altına almakta, devrimi **kapitalizmin yıkılmasına** kadar geliştirerek **kesintisiz bir devrim** perspektifini dile getirmekte, böylece devrimin zorunluluğunu reddeden "*reformculuk*"la da devrimde ara aşamalar öneren "*merkezcilik*"le de arasına bir sınır çekmektedir.

İkinci olarak, deklarasyon, "*sosyalistlerin örgütsel birliğinin kendisini burjuva ve*

(*) **deja vue**: psikolojide, kişinin içinde yaşadığı anı, daha önce de yaşamış olduğunu sanması haline verilen evrensel ad.

küçük burjuva partilerinden bağımsız kılması" gerektiğini belirledikten sonra "programatik temel ve demokratik merkezîyetçilik üzerinde görüş farklılıklarını meşru addettiğini" beyan etmekte, örgütlenme perspektifini işçi sınıfı dışındaki akımlara sıkıca kapattıktan sonra, programatik temel üzerinde birleşen herkese açmakta ve görüşlerinin özgürlüğünü teminat altına almaktadır.

Üçüncüsü, deklerasyon, işçi sınıfı iktidarının siyasal biçimini "çalışanların özyönetim ve özörgütlenmelerine dayalı sosyalist demokrasi" olarak belirlemekte, bürokratik işçi devletleri örneğine dolaysız bir eleştiri yöneltmek, kendisini bu modelden ayırmaktadır.

Dördüncüsü, "kadınların kurtuluşunun bağımsız bir kadın hareketi aracılığıyla gerçekleşeceğini" kaydetmenin yanı sıra, deklerasyon bu kurtuluşun maddi önkoşullarının kapitalizmin ortadan kaldırılmasıyla başlayacağını belirleyerek, kadınların kurtuluşu ile sınıfsız toplum mücadelesi arasında ortak bir temele ulaşmakta, böylelikle kadınların kurtuluşu mücadelesini sınıf mücadelesinden bütünüyle kopartan görüşlerle de, kadınların ezilmesini sınıfların tümünü "kesen" erkek egemenliğiyle bağlantısını reddeden görüşlerle de kendisini ayırmaktadır.

Beşincisi, deklerasyon bütün yeryüzünü tehdit eden sorunların varlığını tesbit etmekle birlikte bunların çözümüne yönelinmesinin kapitalizmin ortadan kaldırılması ve sosyalizmin dünya ölçeğinde egemenliğiyle sağlanabileceğini kaydederek, kendisini "yeşil", reformcu ve barışçı perspektiflerden ayırmaktadır.

Nihayet proleter enternasyonalizminin vazgeçilmezliğini ve ezilen ulusun kendi kaderini tayin hakkı mücadelesine dolaylı dolaysız desteği şart koşarak, bir ulus-devlet çerçevesine hapseden, ya da ezilen ulusun mücadelesinin devrimci potansiyellerini reddeden görüşlerden kendisini ayırmaktadır.

Bunlar somut bir program oluşturmazlar ama "somut ilkeler" hiç değildir ve tümü Yeni Öncü'yü de içeren sosyalizmin devrimci kanadının perspektifleriyle uyum içindedir.

Bu ilkelerin altına imza atanlar, bunların kendi görüşlerine uyup uymayacağını bilecek kadar, bu ülkede sosyalist mücadeleyle uğraşmış insanlardır ve eğer onların öznel bakış açılarıyla bu temel perspektifler arasında bir uyumsuzluk varsa, bu örneğin benim değil, onların çelişkisidir. Uzak görüşlü bir devrimci için üstelik bu çelişki hakiki bir imkana işaret eder. Görüşleri benimle aynıyet içinde olmayanlar benim savunduğum görüşler çevresinde mutabakat sağlayabiliyorlarsa, bu benim süreç üzerinde ideolojik hegemonya kurabilmem için bugüne kadar elime geçmemiş bir imkandır, ben görüşlerimi böyle bir alanda özgürce açıklama olanağını buluyorsam ve bunun çevresinde bir mutabakat oluşuyorsa eğer, sosyalist hareketin genel alanında teorik önderlik konumuna yükselmek içinde gerçek bir imkan doğuyor demektir.

Gerçekte teoride önderliğin bunun dışında bir imkanı da yoktur. Eğer bir Yeni Öncü önderi, sosyalistlerin birliğinin, herkesin yakasına proletarya sosyalisti rozetini iliktirmesiyle gerçekleşeceğini umuyorsa, ya umutlarını ya görüşlerini gözden geçirmelidir. Çünkü birliği, bütün sosyalistlerin Yeni Öncü çevresinde birleşmesi, ya da Yeni Öncü gibi düşünen çevrelerin ortaya çıkması- insanlar Yeni Öncü gibi düşünüyorlarsa niçin ayrıca ortaya çıkacaklardır orası anlaşılmaz, herhalde tek seçenek olmasın diye sunulmuş olmalıdır bu ihtimal - şartına bağlayan görüş, "birlik" için katılmamız beklenen görüşlerinin doğrulanabilirliği bakımından karşımıza tek bir ölçü koymaktadır: nesnel pratik. Ama bu "nesnel" pratikte; gücünü kendisinden almayan bir pratiktir. Pratik ölçütü, bu muhakeme sürecinde şöyle işlemektedir: "Ben görüşlerimin "devrim" yapacağına inanıyordum; henüz devrim olmadı, çünkü yapamadım. Ama başkaları da "devrim" yapmadılar. Demek ki, onların görüşleri pratik tarafından olumlanmadığına göre, benimki de olumsuzlanmış olmaz. Ne zaman bir başkası "devrim" yapar, o zaman onun görüşü doğrulanır, ben de ona katılırım. Ama...o zamana kadar tek doğru var, o da benimki. Neden? Çünkü ben

inaniyorum". "Çöreğin kanıtı yenmesindedir" sözü maddeciliğin ünlü aforizmalarındandır. Bu görüş, kendisini bu örnekle ifade etmeye kalksaydı, bu muhakemeyi ister istemez şöyle değiştirmesi gerekirdi: "benim çöreğimin kanıtı, senin çöreğinin yenmemesindedir"?

Ancak, bu akıl yürütmenin naivliğinin yanısıra, burada bir başka inanç da sezilmiyor değil: "mutlaka bir devrim imkanı vardır, ben değilsem de bir başkası bunu keşfetmiştir ya da keşfedecektir." Devrime inançsızlığın kol gezdiği bir dönemde böyle bir naivlik, "Türkiye'nin bir devrime müstahak olmayacak kadar gelişmiş bir sivil topluma sahip olduğu" görüşüne vardırıran "rafinelik"ten elbette bin kat daha değerlidir. Ama yalnızca inançlar alanında "Mücadelede inisiyatif elinizde değilse ve mücadelelenin kendisi de sonunda bir dizi yenilgiyle aynı şey haline gelmişse, mekanik determinizm, muazzam bir manevi direnç, bitişiklik, sabır ve inatçı bir sebatın kaynağı haline gelir. 'Şu an için yenildim ama, tarihin gel-gitleri uzun vadede benden yana işliyor'. Gerçek irade böylece, belli bir tarihsel rasyonelliğe sahip olarak ve tutkulu bir kaderciliğin ilkel ve ampirik bir biçimi içindeki bir insan kılıfına bürünür. Tek tanrılı dinlerdeki kader ya da alinyazısının yerini alan bir rol üstlenir(...) Aslında kaderciliğin, gerçek ve aktif iradenin güçsüz bir konumdayken büründüğü bir kılıktan başka birşey olmadığının altını çizmek gerekir. Mekanik determinizmin işe yaramazlığını sergilemenin her zaman esas olmasının nedeni budur. Çünkü, her ne kadar bu, kitlenin naiv felsefesi olarak anlaşılabilir birşeyse ve bu haliyle, ama yalnızca bu haliyle, içkin bir güç unsuru olabilirse de, aydınlar açısından işlenmiş ve tutarlı kılınmış bir felsefe haline getirilecek olursa pasifliğin ve hüdükçe kendiyle yetinmenin nedeni halini alır"(11)

Yeni Öncü'nün sosyalist hareketin teorik alanına sunacağı ve hegemonya için üzerine yaslanacağı yegane şey herhalde bu naivlik olamaz. Bu naivlik bir teori ve politika düzeyine yükseltildiğinde **Yeni Öncü**'nün sosyalistlerin birliğine katılabileceği hiçbir şey de "kendisini geliştirmek" için hiçbir şansı da yoktur.

Ancak, bu görüşün şimdi **Yeni Öncü** açısından da sosyalist hareketin eriştiği gelişme aşamasından da en geri sayılabilecek bir konumdan böylesine güvenle sesini yükseltebilmesinin bir ölçüde bu birlik tartışması sürecinin içerdiği imkanlar bakımından **Yeni Öncü** tabanının sürece katılanlar tarafından yeterince aydınlatılamamış olması ile de bir ilgisi vardır. Böyle yapılmadığı için, sürece katılan diğer unsurlarla ilgili olarak herkesin, kendi hafızasında kalanlar ve birinci görüşün süreç hakkında kurduğu imge ile yetinmesine rıza gösterilince, insanların kafasında hiç değilse elde kalmış bir aparatın da "bir yasal parti uğruna" pazarlık masasına konduğu yanılsamasının doğmasına şaşırmamak gerekir. Bu tepkinin kendisine bir sözcü bulabilmiş olması ise işin tabiatı gereğidir.

Sonuçta bir "birlik" olur yada olmaz, ancak sosyalist hareketin tarihinde geliştirmiş olduğu kolektif mirası devralmaya girişmeksizin bu mirası kendisinin kılmaksızın bugün hiçbir akımın ileriye doğru gitmesine imkân yoktur(*). Türkiye'de devrimci hareketin ancak kısmi bir bilgisine ve tecrübesine sahip olan, ve Marksizmin teorik gücünü de ancak kısmen edinebilmiş olan hiçbir akım, bir tartışma süreci içinden geçmeksizin ne bu bilgiyi edinebilir ne de kendi bilgisini başkalarına sunabilir. Bu yüzden bir birlik tartışması, aynı zamanda özgür bir tartışma birliği olmak zorundadır. **Yeni Öncü** çevresi bu tartışma birliğinin kurulmasına hizmet ettiği ve bunun kendi teorik kazanımları temeline dayanmasını sağladığı nisbette şimdiye kadar bu süreçte olumlu bir rol oynadı.

Şimdiyse, bu süreçten, önce zengin bir program malzemesi çıkartmak ve bunu eyleme dönüştürmek için kollarını sıvamak ve sürecin önderliğini üstlenmek üzere hareketin genel alanında bir devrimci, Leninist blok oluşturmaya başlamak zorundadır.

(11) Antonio Gramsci, A.g.e., s.337-38.

(*) Bkz. Ertuğrul Kürkçü, "Türkiye'de Marksizmin Gelişmesinin Tarihsel Eğilimi" Görüş S.32, s.16.

Henüz sürece katılmış olmayanlara da sürece şüpheyile bakanlara da sürecin geleceği hakkında güven umut aşılayacak başlıca güç burada yatmaktadır.

Bu süreç, sonunda *"birliğe"* varır mı sorusu çok büyük ölçüde iradeyle ilgilidir. Bu birlik istenmez, başkaları için çekici hale getirilmez ve çekici kılınması için gerçek bir irade harekete geçirilmezse hiç bir yere varmayacağı kesindir. Ancak bütün çabaya karşın da böyle bir sonuç elde edilmeyebilir, *"birlik"* fikrinin kendisinin şu aşamada bir yanılsama olmuş olduğu ortaya çıkabilir. Ama gerçekleşme imkânlarının içinde formüle edileceği tartışmalar tüketilmeksizin(*), bugün hiçbir ayrışma meşruiyetini kabul ettiremez. Bu *"keyfi"* bir süreç değildir. Gelişmenin şu anki aşamasında o çözülmedikçe fikri planda ilerlenmesi mümkün olmayan bir çelişmedir. Bu yüzdendir ki, çoktandır birbirlerinden ayrılmış olan bütün çevreler birleşebilmelerinin de ayrışabilmelerinin de haklılığını ve meşruiyetini kendilerine ve Sosyalist harekete tanıtmak üzere bu tartışma birliğinin oluşturulmasına yaklaştırmışlardır ve yaklaştırmaya devam edeceklerdir. *"Sosyalistlere"* deklarasyonu kendisini tartışmanın bir kutbu kılmıştır ve kendi içinde de tartışmayı sürdürmektedir.

Böyle bir süreç, hiçbir grubun kendini çözmesini dağıtmasını, politikaya son vermesini gerektirmez. tersine ancak kendisi olabildiği, düzgün çalışabildiği ve politik faaliyeti canlı tutabildiği ölçüde tartışma süreci de birlik süreci de canlı güçlerin ilişki alanı haline gelebilir. Ama sonuçta birlik, adı üzerinde, çokluktan tekliğe doğru gitmeyi amaçlar, çünkü ancak böylece teklikten çokluğa ulaşılabilir. Bu sonuca ulaşıldığında hiçbir çevre artık kendisi olmayacaktır. Kendinden fazla birşeyin içinde eriyecek yeni bir kimyanın unsuru olacaktır. Böyle bir gelecek tasarlamayan, her bir üyesinin eşit hakka sahip olduğu bir modern mücadele birliği içinde eski imtiyazlarından vazgeçmeye hazır olmayan hiç kimse böyle bir süreçte yapıcı bir rol oynayamaz. Bu birliğin şekli programından sonra gelir, ve bunu belirleyecek unsurlar bu tartışmadan ortaya çıkarlar.

Bugün devrimci, birleşik bir sosyalist hareket için bir mücadelenin henüz ilk evresi yaşanıyor. Bu mücadeleyi devrimcilerin kazanması ve bu ülkede sosyalizmin aktif bir politikaoluşturması bakımından herkes kadar **Yeni Öncü'**ye de önemli ve olumlu bir rol oynama fırsatı düşüyor. Sosyalizmin genel çıkarlarını kendi özgül çevre çıkarlarına hakim kılabilirdiği ölçüde, bu mücadeleye katılmak isteyen herkes, **Yeni Öncü** çevresine de katkıda bulunmayı isteyecektir. Herkesin ve bu arada **Yeni Öncü'nün** gelişmesinin bu genel zemini üzerinde, önderlik etmek ve sürecin kurulmasına egemen olabilmek, herkes için olduğu kadar, **Yeni Öncü** içinde yalnızca hepimizin birlikte yaşadığı sorunlara en tutarlı cevabı bulmasıyla bunları çözmeye en yetenekli olanın kendisi olduğunu kanıtlamasıyla gerçekleşebilir. Birlik tartışması aynı zamanda böyle bir hegemonya mücadelesi ortamıdır. Mücadeleyi kazanmak isteyen usulüyle doğuşmalıdır.

Daha da önemlisi, bu tartışmaların içeriğinin tabanın diline çevrilebilmesidir. Onun gündelik hayatını anlamlandırabilmesidir. Dolayısıyla tartışmaların seyrini onların da anlaması ve hissetmesi için **aşağıda** bu fikrin kanıtlanması, eskiden ayrı ayrı yapılamayan işlerin şimdi birlikte daha iyi yapılabilirdiğinin kanıtlanması gerekecektir. Dolayısıyla daha iyi tartışmak için yerel **tartışma kolektifleri**, daha iyi mücadele edebilmek için özgül konularla başlayan basitçe ve kolayca gerçekleştirilebilen yerel **mücadele kolektifleri**, oluşturmaya başlamak, sürecin hakiki bir imkânda mı yüklü olduğunu yoksa bizim bir yanılsamaya mı kapıldığımızı gösterecektir.

Bazı çocuklar erken doğarlar, ama yaşarlar da. *"Birlik"* fikri erken de doğmuş olsa, bizzat doğmuş olmasının etkisi, onun yaşama alanını genişletebilir. Herşey onu isteyip istemediğimize bağlıdır.

(*) Söz konusu **tüketme** kavramının üretim sürecinin sonucu olan iktisattaki **tüketimle** bir ilgisi yoktur. Buradaki **tüketme**, İngilizce'deki **consummation**'in, yani, hedef vardırma, en son noktayı da koyup bitirme anlamına gelen kavramın; ya da **exhaust**'un, yani çok yönlü inceleme, her yolu denemek veya bütün imkanları tüketme anlamına gelen kavramın karşılığıdır. Bunun, bitmeyen bir tartışma yürütmekle ilgisi yok. Tersine, şimdiki tartışmayı bütün mantıksal sonuçlarına vardırma ile ilgili. Asıl *"keyfilik"* bir tartışmayı istediği zaman başlatıp istediği zaman bitirmek olurdu.

DEFTER

HAZİRAN EKİM 1989 ON

Denemenin Haksızlıkları Nurdan Gürbilek, **Türkçe'de Lukacs ve Düşün-
cesinin Etkisi** Ahmet Oktay, **Lenin'in Devrim Teorisi'nde Rusya'nın As-
yalı Karakteri** Taner Akçam, Michael Böttcher, **İnsan mı, Kukla mı?**
Düşünme Modeli Olarak Yanılsama Önay Sözer, **Yüzey ve Şiddet** Mel-
tem Ahıska, **Osmanlı'dan Günümüz Türkiye'si'ne "Sanatta İçerik
Simülasyonu"- II** Oğuz Adanır, **Berlin Üzerinde Gökyüzü: Cennetten İnen
Melek** Oruç Aruoba.

MELİH CEVDET'LE SÖYLEŞİ M.C.Anday, O.Koçak.

Ay Yürüyor Melih Cevdet Anday, **Melih Cevdet Anday'ı Okumayın**
Süreyya Berfe, **Melih Cevdet Anday'ın Şiirinde Ten ve Tin** Orhan
Koçak.

Hulki Aktunç, Atılgan Bayar, Mustafa Yücel'in ŞİİRLERİ
Hür Yümer'in ÖYKÜSÜ

Defter yılda 5 sayı yayımlanır. **Abone ve Yazışma adresi:** Metis Yayınları, Başmusahip Sok.
3/2, Cağaloğlu/İstanbul. Yıllık Abone Bedeli: 20 000 TL, Eski Sayılar: 4000 TL.Yurtdışı
Abone Bedeli: 9£, 25 DM. Ödemeler yurt-içinde Yapı ve Kredi Bankası Çemberlitaş Şb.
2863-9 no.lu hesaba veya Posta Çeki Hesabı no. 394041'e, yurtdışında ise Akbank Nuru-
osmaniye Şb. 500002-1 no.lu hesaba yapılmalıdır.

10. Sayı Çıktı

FIATI: 2500 TL. (KDV Dahil)